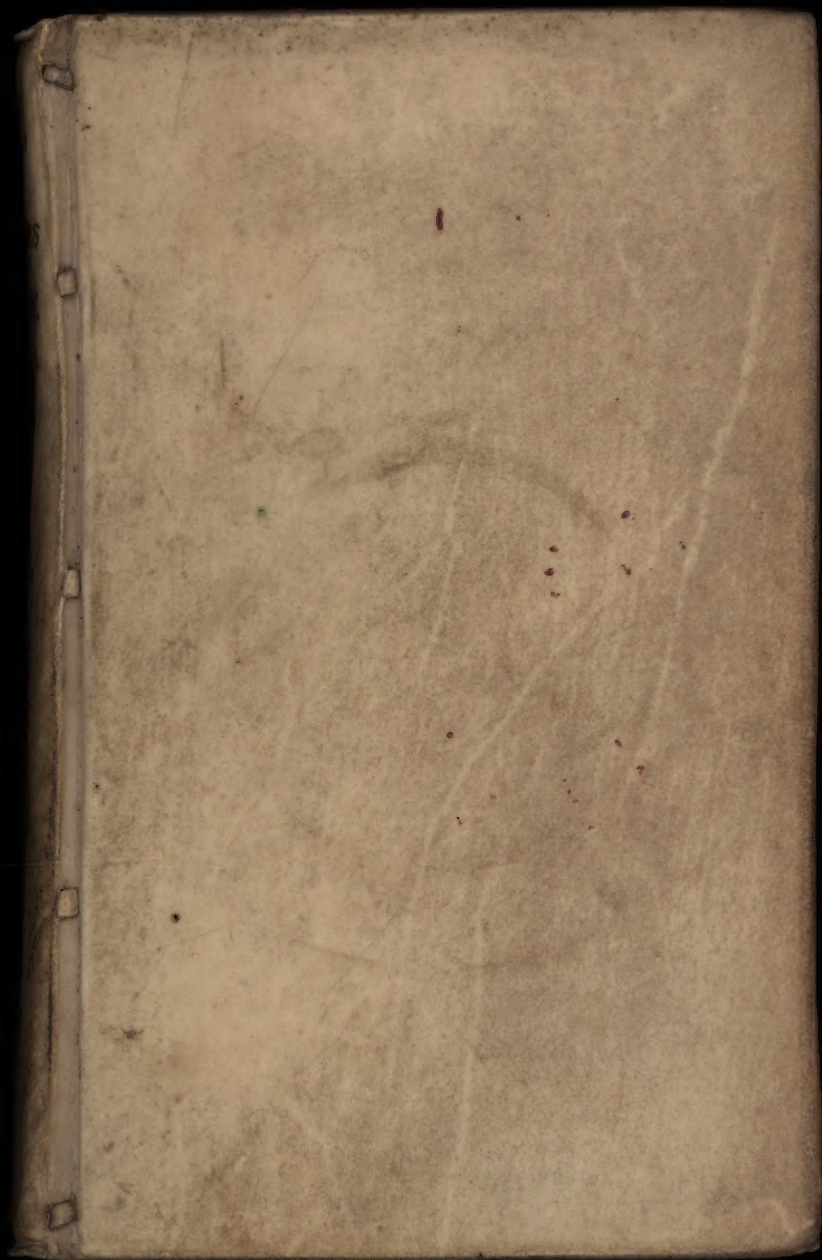

8 plts. p 10. 70. 86. 87. 102
190. 274. 368.

HISTORIE
VAN DE BEDRIEGERYEN
DER
PRIESTERS
EN
MONNIKEN
IN
SPANJEN.

DOOR

ANTONY GAVIN,
Voorheenen Wereltlyke Priester van de Roomsche Kerk te SARAGOSSE, *en t'zedert het Jaar* 1715. *Predikant van de Engelsche Kerk.*

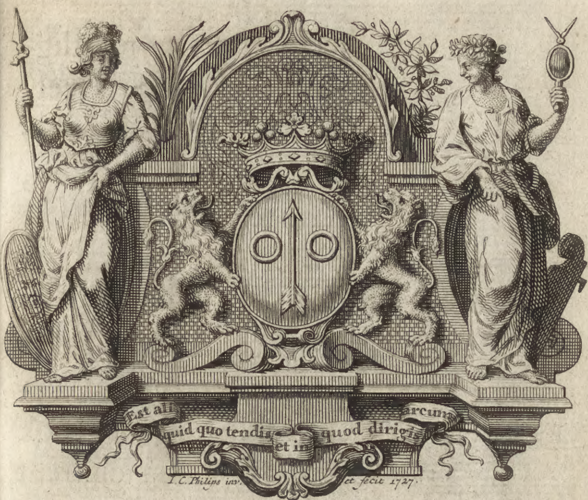
Uyt het Frans vertaalt door

J. SCHOOLHOUDER.

TWEEDE DEEL.

Te AMSTERDAM,
By ABRAHAM STRANDER,
Boekverkooper, in de Beursstraat. 1727.

AAN DEN
WEL-EDELEN GESTRENGEN HEERE
DEN HEERE EN Mr.
JAN ROCHUS VAN TIL,
Penſionaris der Stad Purmerende. enz. enz. enz.

Wel-Edele Geſtrengen Heere,

De heuſche en minzame bejegening, die ik meer dan eens, van U Wel-Edele Geſtrenge ont-

fangen hebbe, doet my de vrymoedigheyt gebruyken, om dit tweede Deel, van myn vertaalde Hiſtorie, van de bedriegeryen der Prieſters en Monniken, aan U Wel-Edele op te dragen. De eere die myn Zalige Vader heeft mogen genieten, om gemeenzaam, met dien grooten SALOMON VAN TIL, U Wel-Edelheyts wytberoemde Vader, in hun beyder leven te mogen verkeeren, wierd ook van het geluk agtervolgt, om omtrent zes Jaaren in myn Geboorte-plaats, aan de voeten van dien Gamaliel te mogen zitten; gelyk blykt uyt die gemeenzame en hartelyke Brieven, die U Wel-Edelheyts Vader aan de myne, en ook aan my, na zyn Hoog eerwaardigheyts vertrek van hier, geſchreven heeft; en die ik als dierbaare kleynodien bewaare; welke my ook aanſpooren, om voor de geheele werelt myn dankbaarheyt aan

des

des zelfs eenige en waardige Zoon, te betuygen.

Den Hemel heeft U Wel-Edele Geſtrengheyt ook al vroeg op de eere-trap geplaatſt, alzo U Wel-Edelheyt zeer vroeg, tot het bekleden van de Stoel des Gerigts, in eene van Weſt-Vrieſlants eerſte Steden, beroepen wierd; tot dat U Wel-Edelheyt niet lang daar na, van de Edele Groot-Agtbare Heeren van de Regeeringe der Stad Purmerende, het gewigtig Penſionaris-ampt op U Wel-Edelheits jonge ſchouderen geleit wierd; dat ook van U Wel-Edelheyt, met zo veel wysheyt; voorzigtigheyt en yver, in deze haggelyke dagen bekleet word.

De Almogende God, geve U Wel-Edelheyt nog langen tyd de noodige kragten, om aan het welzyn van Land, Stad en Kerke, manmoedig te arbeyden, en bekroone U Wel-Edelheyts

Huysgezin met alle bedenkelyke Zegeningen ! Gun my de eere, dat ik mag ondertekenen te zyn,

Wel-Edele Geſtrenge Heer,

U Wel-Edele Geſtrengheyts verpligte en dienſtſchuldige Dienaar,

Ryp dezen 28. May, 1727.

J. SCHOOLHOUDER.

OPDRAGT

AAN ZYN

EXCELLENTIE

MYLORD

JAN CARTERET,

BARON VAN HAWNS.

Raadsheer des Konings in zyn Raad van Staat en Geheyme Raad.

Luytenant Generaal, *en* Gouverneur Generaal *van* Ierland, *Lid van de Hooge Kamer van* Juſtitie *in* Groot Brittanje.

MYLORD.

Dewyl ik in dit tweede Deel, dat ik de eere hebbe aan Uw *Excellentie* op te dragen, niet dan waaragtige dingen verhaale, waar van ik ooggetuyge geweeſt ben, of die ik uyt de vermaardſte Spaanſche Schry-

vers heb getrokken, of uyt de mond van geloofwaardige menſchen verſtaan heb, zal ik van uwe deugden en zeldzame hoedanigheden niet meer zeggen, dan 't geene in U *Milord*, en in uw gedrag, perſoonen van de hoogſte rang, niet alleen van deze Koninkryken, maar zelfs in vreemde Landen aanmerken, alwaar de roem van Uwe daden bekent is geworden, en U nog veel vermaarder gemaakt heeft, als de verheven *poſt* die gy bekleed. Zy, die de eer hebben van Uw *Excellentie* in 't byzonder te kennen, merken hem onder twee onderſcheydene *Characters* aan, of als een gemeen man, of als een perſoon die aan 't hooft van de gemeene zaken is. Ten opzigte van het eerſte, kan men niet ontkennen, dat gy niet volkomen regtmatig in alle uwe handelingen zyt, en het minſte ongelyk aan iemant, wie 't ook zyn mag, doen zult. Ten opzigte van het tweede, weet de geheele werelt, dat gy niet dan het algemeene belang in 't oog hebt, en dat Uw *Excellentie* beſchroomt zou zyn, het zelve te veronagtzamen, wat zonderling voordeel dat hem van een weynig minder oplettentheyt van Staatszaken ook zoude mogen ten deel vallen? Men weet, dat gy een perſoon zyt van een ongemeene vroomheyt, zagtmoedigheyt en beleeftheyt; en dat zo uwe voor-

zig-

zigtigheyt u belette, om in ongemakken te vervallen, waar voor uw natuurlyke goetheyt u zou kunnen blootstellen, zo beantwoord de goedaardige wyze, waar op gy ze alle ontfangt, die de eere hebben hunnen pligt by u af te leggen, alles volkomen wat men op uw gezigt leest.

Dat alle de redevoeringen van Uw *Excellentie* met deze beleeftheyt doorzielt zyn, die zig in alle zyne daden laat uytblinken; en dat gy ten uytersten naauwkeurig zyt, om alles na te komen, wat gy eenmaal belooft hebt.

Dat hoewel gy wegens een goede agting *jaloers* zyt, en dit tot het tederste van uwe begeertens stelt, gy u nogtans van geen onwettige middelen wilt bedienen, om ze te bewaren, of een nieuwe luyster aan de zelve te geven. Dat gy een vyand zyt van alle lage en dienstbaare toegeventheyt, tot zo verre, dat gy moeyelyk zoud zyn, om uwe gevoelens te verraden, of tegen uw *Conscientie* aan te gaan, om iemant wie 't ook was, vermaak aan te doen. Dat gelyk gy een volkomen afkeer van alles hebt, wat na vleyery sweemt, gy ook boven de nyd en quaatsprekentheyt zyt. Dat gy u niet ten koste van iemand boven andere zoekt te verheffen; en dat gy zeer vervreemt zyt, om de voorspoet van een ander met een *jaloers*

oog te beſchouwen. Dat, hoewel gy in al uw gedrag een ongemeene openhartigheyt en opregtigheyt betoont, gy nogtans de *voorzigtigheyt van de ſlang met de eenvoudigheyt van de duyf paart.* Dat uwe woorden altyd met uwe gedagten overeenſtemmen; en dat, zo gy agterhoudende genoeg zyt, om uwe geheymen niet aan elk een te ontdekken, gy nogtans zorg draagt, om niets te zeggen dat met de waarheyt niet overeenſtemt, en waar op men zig niet kan verlaten, om 'er zyne maatregelen na te nemen, dat gy het als onwaardig met uwe bediening aanmerkt, om u van de nootzakelykheyt te bedienen, waar in men zig kan bevinden, iemant wie 't ook zyn mag den voet te ligten, om zyn ondernemingen ter uitvoeringe te brengen, en dat dit wegen zyn waar van gy geen de minſte kennis hebt; met een woord, dat alle de ontwerpen die Uw Excellentie uytdenkt, verre van iemant te benadeelen, niet dan zeer billik en eerlyk zyn. Dat zy niet dan ten gemeenen welzyn ſtrekken, en dat de middelen, waar van zy zig bedient, om ze wel te doen uytvallen, niet dan zeer loffelyk en allerwettigſt zyn. Eindelyk, dat uwe gedagten even als uwe daden, zo zeer voor bedrog bedekt zyn, dat gy geen ſwarigheyt zult maken, om ze ten dezen opzigte

voor

voor de geheele werelt bloot te ſtellen.

Zie daar *Milord* de tale, die de volkeren van dit Koninkryk van Uw EXCELLENTIE voeren, om u als een gemeen perſoon aan te merken. Om Hem als een openbaar perſoon, en aan het hooft van de Staatszaken te beſchouwen, zeggen zy, dat gy dezelve zyt, dat gy volgens de zelfde beginzelen te werk gaat, en dat uwe oogmerken van den zelven aard zyn, als die, waar van ik geſproken heb. Dat de eer en de waardigheyt van de poſt die gy bekleed, en de andere voordeelen die ze vergezellen, het voorname voorwerp van de oplettentheyt van Uw EXCELLENTIE niet zyn, wiens raadgevingen en daden niet beſtiert worden door de ydelheyt van een volks toejuychinge; maar veel eer door zyn onſchendbare aankleving aan zyn pligt. Dat gy in alles wat gy onderneemt, veel minder in 't oog hebt, om de gunſt van 't volk te verwekken, dan om uw *Conſcientie* te ontlaſten. Dat uw *Excellentie* kloekmoedigheyt en ſtandvaſtigheyt genoeg bezit, om alles wat regt en billik is te ondernemen, en 't geen tot voordeel van het gemeen ſtrekt, zonder zig eens te bekommeren, wat men 'er ook van mogt zeggen; dat gy met alle mogelyke belangeloosheyt, de zaken die men u voorſtelt, wikt; dat gy uw oor tot alles leent; dat gy een

zaak

zaak zonder eenzydigheyt en vooroordeel doorgrond; en eindelyk, dat gy veel eer een voortel onderzoekt, dan iemand die ze gedaan heeft.

Dat nog uw byzonder voordeel, nog de genegentheyt, die gy voor uwe vrinden hebt, in regtzaken u niet kan bewegen, om aan te gaan tegen 't geen de *Conscientie* hem voorschryft; want in zaken van regt, zyt gy zo blind, *Milord*, als de geregtigheyt zelfs; en het zou niet moeyelyker vallen, om de Zon van zyn loop af te wenden, dan Uw *Excellentie* het verzekerde spoor der geregtigheyt te doen verlaten.

Dat uw yver voor God en de godtsdienst, de persoonen doet beloonen, in wien gy Godtsvrugt en deugt bespeurt; en alle uwe naarstigheyt aanwend, om de ongebondentheyt, de godloosheyt en ongodsdienstigheyt, de verdeeltheden en ongeregeltheden, uit te roeyen, en in 't algemeen allerley slag van ondeugden; en dat gy u een vyand van die geene verklaart, die dezelve begunstigen. Met een woord, 't is niemand onbewust, dat gy u voornaamste werk maakt om den Koning en den Staat te dienen, zonder de regten van den eenen, of de vryheit van den anderen te benadeelen. Dat gy na de glory van God, vrede en gerustheit zoekt, in de post die gy bekleet; zo dat gy, indien

dien 'er gevaaren ontdekt worden, die den Staat dreygen, gy uit kragt van uw bediening, de nodige beveelen geeft, om ze voor te komen. Gy ſlaat geen geloof aan alle de valſche gerugten, die onder het volk verſpreit worden, uit vreeze van oproer te verwekken, waar toe het reets te veel genegen is. Dat gy in tegendeel door uw voorzigtigheit en *moderatie*, in plaats van de vlam te voeden, dezelve tragt uit te dooven, en het vuur van *jalouſie* en verdeeltheit, eerder tragt te ſmooren, dan aan te ſtooken, of te onderhouden.

Na alle deze verwonderbare hoedanigheden, die alle vroome en opregte menſchen in u aangemerkt hebben, *Milord*, durf ik ook zeggen, *dat gy een man zyt, die nooyt iets onderneemt, dan 't geen uw Conſcientie u voorſchryft; dat gy van uw pligt, de regel van uwe daden maakt.* Of om my van andere woorden te bedienen, *dat alles wat gy u voorſtelt, niet dan regtmatig is; en dat gy u niet dan van wettelyke middelen bedient, om uwe voornemens tot een goed eynde te brengen.*

Dit is het, MYLORD, dat de faam van uwe deugden verſpreyt. Ik heb 'er niets by te voegen, dan yverige gebeden, die ik tot God doe, om hem te ſmeeken, dat hy op UW EXCELLENTIE de gaven van zyn goddelyke geeſt wil uytſtorten; en die, geduu-

rende

rende zyn leeftyd, in de oeffening van deze deugden doe uitblinken. Eindelyk, dewyl ik dikwils taſtbaare kenmerken van uw genegentheit, van uwe edelmoedigheit, en magtige beſcherming genoten heb, durf ik my vleyen, dat gy wel zult willen toelaten, dat ik dit Werk onder uwe beſcherminge in 't ligt geeve, en daar door zult gy met eere ophoopen.

MYLORD

Van Uw EXCELLENTIE

De zeer nedrige, zeer gehoorzame, en zeer verpligte Dienaar,

ANTONY GAVIN.

BE-

BERIGT
AAN DEN
LEEZER.

Ik heb een verhaal belooft van de levens en bedryven der Roomsche Bisschoppen , *en van eenige snoode streeken van Priesters, Monniken en Nonnen; dog dewyl de twee eerste verhandelingen uytgebreyd genoeg zyn, om dit* tweede *stuk uyt te maken, ben ik genootzaakt, om het* derde *tot een gunstiger gelegentheyt te sparen. De ware voorvallen, die ik in het* eerste Deel *heb opgegeven, zyn veele zo onwaarschynelyk voorgekomen, dat 'er geweest zyn, die my onbeleeft behandelt hebben; dog ik ben verzekert, zo deze Heeren zig de moeyte willen nemen, om by geloofwaardige persoonen na de waarheyt te vernemen, dat zy nog veel meer zullen hooren, als ik bygebragt heb.*

Wat dit tweede Deel *belangt; ik berigte, dat ik my van de vermaardste Spaansche Schryvers bedient heb, om ze meer geloof te geven; derhalven verzoek ik den Lezer, eer hy my veroordeelt, dat hy die ik aanhaale, alvoorens raadpleege, waar op ik my aan zyn oordeel onderwerpe.*

KOR-

KORTEN INHOUT

Van de

BISSCHOPPEN VAN ROME.

DE

DE
NAMEN DER PAUSEN,

Volgens de order van 't *Alphabeth.*

* * Cor-

Jo-

TAFEL

Der

VERHANDELDE STOFFEN.

I. DEEL.

II. DEEL.

I. HOOFT-

I. HOOFTSTUK.

II. HOOFTSTUK.

HISTORIE. VAN DE BEDRIEGERY DER PRIESTERS, EN MONNIKEN IN *SPANJEN.*

TWEEDE DEEL.

I. DEEL.

Van de levens en de bedryven der Bisschoppen van *Rome* van hun leere, en van hun gezag.

DEwyl de Afgodery bestaat, met aan het Schepsel, 't zy goed, of quaad, heylig of onheylig, een eer, een aanbidding en dienst te bewyzen, die men niet dan aan God alleen schuldig is, is het de afschuwelykste zonde, die 'er oyt geweest is, of die men zig kan ver-

beelden. Een Afgodendienaar maakt zig als een verrader van zyn Schepper, op een onmiddelyke en hanttaſtelyke wyze, aan misdaad van gequetſte Goddelyke *Majeſteit* ſchuldig. Hy ſtelt alles in 't werk, om God van den Troon te ſtooten, en om het voorwerp, dat hy aanbid, daar op te plaatzen; hoewel dit het werk van zyne handen is. God ſtrafte deze zonde outſtyts om deſſelfs ſchrikkelykheyt daar van aan te wyzen, op een zeer geſtrenge wyze. Wy weeten dat hy de *Iſraëliters* (a) ſtrafte om dat ze het gulden kalf gemaakt hadden, en dat hy hen ten eenemale vernielt zou hebben; zo *Moſes* hun Middelaar en voorſprake niet geweeſt was, hoewel zyn tuſſchen-ſprake niet kon beletten, dat 'er meer dan drie duyſent door het ſwaard omquamen.

Men moet aanmerken, dat nog *Aaron* nog de *Iſraëliten*, zodanig van hun verſtant berooft waren, dat ze zouden denken dat het kalf dat ze gemaakt hadden, God was. Zy hadden geen andere gedagten dan tot God die eere over te brengen, die zy aan dit kalf bewezen; want na dat *Aaron* het gezien had, boude hy een Autaar, voor Hem, en zeyde *morgen zal den Heere een feeſt zyn*, 't geen hy zeyde ten opzigte van de afbeelding van God, die hy en het volk vooronderſtelden, door dit kalf gedaan te zyn.

Zy verbeelden hen, dat God die hen uyt *Egipte* had uytgevoert, en die zig onder de gedaante van dit kalf vertoonde, daar over een zekere Goddelykheyt verſpreyt hadde, die hy wilde dat

(a) *Exod. XXXII.*

dat men daar in aanbad gelyk zy deden. Daar mede beroofden de *Israëliters* God van den dienst die zy niet dan alleen aan hem, schuldig waren om ze aan het Schepzel te geven, zo dat zy gelyk (a) *David* zeyde *de eere van God veranderden in de gedaante van een Os, die gras eet.*

Dit is het ook, dat wy aan onze tegenstrevers de Rooms-*Katholyke* verwyten. Zy antwoorden ons daar op, dat zy niet gelooven, dat het beeld van onze lieve vrou van de *pilaar* van *Guadalupe* of van *Montserrate*, dezelve maagd *Maria* zy, die in den Hemel is. Wy geloven niet, zeggen zy, dat het *Crucifix* van *B. r. os*, van *Calatrav*, of van *Saragosse* de zelfde Christus is, die aan de regterhand van zynen Vader zit. Zy vooronderstellen alleen, dat God aan deze Beelden, en aan andere afbeeldzels van deze natuur een zekere Goddelykheyt gehegt heeft, om de Maagdt *Maria* of de gekruyste *Christus* af te schetzen, door welke zy zeggen dat ze de wonderwerken doen, en dat het om deze reden is, dat zy ze vereeren en aanbidden.

Het is zeker, dat zy hunne oogen daar op vestigen, en hun gemoed zodanig bezig houden, om deze zigtbaare beelden te eeren en aan te bidden, dat zy aan God de eere berooven, die men niet dan alleen aan hem, schuldig is, om ze aan een houten beeld te geven, door menschen handen gemaakt zynde. Dit is zo veel te waaragtiger, om dat wanneer ze met eenige droefheyt bezet zyn, zy in plaats van bystand van God te verzoeken, door middel van zynen Zoone *Jesus Christus*, onze eenige Zaligmaker,

 den

(a) Psalm CVI: 20.

den eenen roept, *ô Onze Lieve Vrouwe van de Pilaar!* een ander, *ô Onze Lieve Vrouw van Montserrato!* een derde, *ô S. Elme! St. Blazius! S. Antonio! St. Lucie* enz. Dog daar is 'er niet een, die aan God of zynen Zoone *Jesus Kristus* denkt, of 't moest in een hoek wezen. Zo men ook God of zynen Zoone *Jesus* hoort aanbidden, men houd zulk eenen voor een *kettersche hond!*

Dit antwoord van de Rooms-*Katholyken* is dan ten eenemaale beuzelagtig, dewyl de Heidenen de Beelden niet meer dan zy aanbidden, en dat het niet dan aan 't geene zy verbeelden, is, dat zy hun dienst bewezen. Zy geloofden niet dat het Beeld van *Jupiter*, *Jupiter* zelfs was; maar alleen, dat het die verbeeldde Dog de Roomschen doen meer, zy belasten om niet alleen Beelden te maken; maar ook om die te eerbieden, en 't geen nog ongerymder is, haar zelfs aan te bidden. Dit is het, dat het *Koncilie* van *Nicea* aantoont, uyt last van de Keyzerinne *Helena* vergadert zynde, in de tweede *Sessie* van het *Koncilie* staat, *Wy aanbidden de Schilderyen der Beelden*; en in de derde, *Het staat niet vry om de onzigtbaare en goddelyke natuur te schilderen en af te beelden, want niemant heeft ooyt God gezien, maar wy aanbidden het beeld van zyn menscheyt, door verwen geschildert; 't is ook op deze wyze, dat wy het beeld van de Maagd, Moeder van God enz. eerbieden.*

Volgens de Leere van dit *Koncilie* zingen zy in hun Lofzang.

ô Crux ave, spes unica, hoc passionis tempore, auge piis justitiam, reisque dona veniam.

Dat

Dat is:

Weest gegroet o Kruys, eenige hoope in den tyd van lyden, vermeerdert aan de goeden hun regt, en vergun de booze vergiffenisse.

Zo ook het Kruys verheffende, zeyden zy,

Ecce lignum Crucis venite adoremus.

Dat is:

Zie hier het hout des kruys, kom aanbid het.

Vervolgens,

Crucem tuam adoramus, Domine.

Dat is:

Heere wy aanbidden uw Kruys.

Thomas Aquinas in zyne Brieven van de aanbidding sprekende, zeyt, dat men het Kruys moet aanbidden, en dezelve eere bewyzen, als of het God zelfs was. Dit is het ook, dat zy voornamentlyk op goe Vrydag doen, ter aarde nedergebogen zynde, aanbidden zy het Kruys, en offeren het zelve geschenken, een aanbidding zeggen ze, die *Gregorius* belast heeft; maar met hun verlof, 't geen zy van dezen heyligen man zeggen, is valsch; want dezen Paus aan *Serenus*, Bisschop van *Marseille* schryvende, die de Beelden had doen wegnemen, in stukken breeken en verbranden, bedient zig van deze uytdrukkingen. *Zo gy verboden had de Beelden aan te bidden, wy zouden U geprezen hebben*; en een weynig lager, *Zy zyn in deze Tempelen niet gebragt om ze aan te bidden, maar alleen tot onderwys van de eenvoudige.* Men ziet daar uyt dat de

Roomſche zig tegenſpreken ; aan de eene kant ontkennen zy dat ze de Beelden aanbidden ; en aan de andere zyde belaſten zy in hunne algemeene *Concilien*, het zelve te doen. Het is waar, dat ten tyde wanneer *Gregorius* de aanbidding der Beelden verbood, hy verklaart dat ze boeken voor het eenvoudige en onwetende volk zyn; dog hy zal het my gelieven te vergeven, zo ik daar ontrent van zyn verſtand niet kan wezen, dewyl het woord Godts daar ontrent klaar is. (a) *Wat zal het gesneden beeld baten, dat zyn Formeerder het geſneden heeft, (ofte) het gegoten beeld 't welk een leugen-leeraar is, dat de Formeerder op zyn formeerzel vertrouwt, als hy ſtomme afgoden gemaakt heeft? Wee dien die tot den houte zegt wordet wakker, (ende) ontwaakt tot den ſwygenden ſteen, zoude het leeren? ziet het is (met) goud en zilver overtrokken, en daar is gantſch geen geeſt in het midden van het zelve.* Zo zeyt ook *Jeremias*, (b) *Een hout is een onderwys der ydelheden*; en een weynig lager, (c) *Een ieder menſche is onvernuftig geworden, zo dat hy geen wetenſchap en heeft, een yder goutſmit is beſchaamt van wegen het geſneden beeld; want zyn gegoten beeld is leugen, en daar is geen geeſt in hem: ydelheyt zyn ze, een werk van verleydinge enz.*

Athanaſius zeyt, zo een levendig menſch u niet kan bewegen om God te kennen, hoe zal een man van hout u daar van kenniſſe konnen geven? *Epiſanius*, Biſſchop van *Cypren*, in een Kerk komende, en een kleed ziende, waar op het beeld van Kriſtus geſchildert ſtond, deed het uytwiſſen, en begeerde dat het kleed diende om een

(a) Hab. II: 18, 19.
(b) Jerem. X: 8. (c) Vers 14, 15.

een arm mensch mede te bedekken. Zie hier zyn eygen woorden, *'t Is een schrikkelyke godloosheyt in de Kerken der Kristenen het geschilderde beeld van Kristus, of van eenige Heylige, te zien.* Hy schreef 'er ook over aan *Jan*, Bisschop van *Jerusalem*, onder wiens gebied dit volk van *Anablatha* was, die dit kleed hadden, om te beletten dat men niet meer diergelyke in de Kerke van Kristus vond, als aanloopende tegen 't geene de godtsdienst toelaat. Deze Brief behaagde *Jeronimus* zodanig, dat hy ze uyt het *Grieks* in 't *Latyn* overzette.

De zelve *Epifanius* zegt, wagt u wel myne waarde kinderen, geen meer Beelden in de Kerk te hebben, maar God in uw harte te dragen. Het oudste *Concilie* van *Eliberis*, gehouden in *Spanje*, en verscheyden andere van de eerste eeuwen, hebben de Beelden veroordeelt; en daar zyn verscheyden Keyzers geweest, die ze verboden hebben. 't Is by deze gelegentheyt, dat *Valens* en *Theodosius* aan de *Gouverneur* van 't huys van 't *Koncilie* schreven, met deze woorden: (a) *Alzo onze grootste zorg is, de dienst van de groote God te bewaren, zullen wy niet leyden dat iemant snyde of schildere met verwe op steen of andere stoffe, het beeld van onzen Zaligmaker; wy belasten zelf, dat overal, waar men 'er eenige vind, men die wegrukt, en dat alle die geene die onze besluyten overtreden, zeer strengelyk gestraft worden.*

Dewyl dan de Keyzers en de Kristen Leeraaren, dewyl de oude *Koncilien*, en de H. Schrift zelfs, de Beelden verbied; waarom blyven de *Roomsche* hartnekkig dezelve te hebben? Denken zy dat het tegenwoordig is, gelyk in de voorleden

(a) *Petrus Crinitus, lib. 9. de honesta disciplina.*

den tyd, dat de eene blinde de andere geleyt, en dat ze allebeyde in de gragt vallen? Gedankt zy God, wy zien, en wy hebben geen blinder als wy zyn, van noden ons te bestieren.

Men zou Mooren, Turken en Joden zig tot Kristus zien bekeeren, zo men de Beelden uyt de Kerken wegnam, die hen tot ergernisse zyn, en verdriet aandoen. *Paulus Pricius*, een geleerde Hebreeuwer, die tot *Pavie* Kristen wierd, zeyde, dat men de Beelden uyt de Kerken moest wegnemen, als hinderpalen zynde, die de Joden verhinderden om Kristenen te worden.

De Roomsche Kerk is niet alleen zo afgodisch als de Heydenen, zy is het veel meer; want zy bedryft een afgodery, waar aan de Heidenen noyt schuldig geweest zyn. Zy gelooft dat het Brood en de Wyn in de Misse, die zy een offerhande noemt, door de Paus of door een Priester gedaan, niet alleen een afbeelding of gedenkteken van den dood des Heeren is; maar datze zyn waaragtig lighaam en waaragtig bloed is, dat zy den zelfden Jesus Kristus; zo groot, en zodanig als hy aan 't Kruys was, is, en bygevolg aanbid zy 't als de waaragtige God.

Daar ontbreeken geen menschen, die zig over onze standvastigheyt verwonderen; of, om my van hunne spreekwyze te bedienen, over de onbeschaamtheyt, waar mede wy den Paus en zyn Misse verwerpen, veroordeelen en verfoeyen. Dit is het, dat te weeg brengt, dat zy ons niet alleen lasteren en schenden onder het gemeene volk, maar maken ons by luyden van een voorname rang, voor Koningen en *Monarchen*, ook uyt, voor geestdryvers, voor hardnekkige, voor

ver-

verwaande, voor oproerige, voor wederſpannige en dwaalgeeſten. Zy maken ons ook met veele andere valſche betigtingen ſwart, waar mede zy de ooren van de onwetende, en alle die vermaak hebben om daar na te luyſteren, vervullen.

Dog om hen aan te toonen, dat het geen dwaas gevoelen nog een beginzel van geeſtdryvery is, die ons beheerſt; dat het geen heerszugt nog ydele glory, nog eenige andere drift is, die ons doet ſpreeken, en ons vervoert; maar dat het een zuyvere iever voor de glory van God is, en een brandende begeerte tot de zaligheyt van onze zielen, die ons aanſpoort; zullen wy in dit *tweede Deel* van de *Algemeene Sleutel*, reden van ons geloof geven nopens den Paus, de Prieſters, Monniken en Geeſtelyken, en in het *derde Deel*, ten opzigte van de Miſſe en wonderwerken. *Petrus* (a) zeyt, *dat wy bereyd moeten zyn om verantwoordinge te doen aan een iegelyk die ons rekenſchap afeyſt van de hoope die in ons is, met zagtmoedigheyt en vreeze.* 't Is, zo men het wil weten, 't geen ons aanſpoort om de Paus te verwerpen, te veroordeelen, en te verfoeyen, en hem als de peſt te ſchuwen? Wy zullen 't zeggen, 't is zyn quaad leven en zyn gevaarlyke leere. Merk ten dezen opzigte aan, wat de *Doktoren*, de oude *Koncilien*, en de H. Schriften daar van zeggen.

De Paus en de Miſſe zyn de twee voorname *Pilaaren* van de Paapſche Kerke; de Prieſters, de Monniken, de Geeſtelyken en de Wonderwerken, zyn 'er de ſteunzels en de verdedigers van. De twee Pilaaren zyn zeer oud, dewyl

(a) 1 Pet. III: 15.

ze 't zedert 't Jaar 1150 beſtaan hebben. Hoe kleyn de beginzelen daar van ook geweeſt zyn, zy zyn allengskens vermeerdert, met behulp van de verzierſelen en oppronkingen, zo dat ze eyndelyk tot de ſtaat van grootheyt en verheventheyt zyn gekomen, waar in wy ze hedensdaags zien; want de Paus word God genoemt, en als zodanig aangemerkt, zo wel als de Miſſe; het uyterlyke daar van is fraay; zy zyn verciert en bedekt met Zyde, gout, zilver en geſteentens, daar het van binnen niet is dan geveynſtheyt, bygelove en afgodery.

Ik heb dikwils by my zelfs overwogen, welke van deze twee Pilaaren, de Paus of de Miſſe, de ſterkſte en geagtſte is; en nemende myn aanmerking op de kragten, de uytnementheyt, de heiligheyt, en op de onbegrypelyke goddelykheyt, die zy zeggen in de Miſſe te wezen, en overwegende de groote voordeelen die 'er levendige en doode van trekken, dagt ik eerſt, dat de Miſſe de voorname *Pilaar* en het eerſte *Fondament* daar van was; maar na nieuwe aanmerkingen, hebbe ik de Paus de voorrang gegeven, om de volgende redenen. Eerſt, om dat de oorzaak beter dan het uytwerkzel is, de Schepper waardiger dan het ſchepzel, de Meeſter boven de knegt, en de Prieſter boven de offerhande die hy offert. Dewyl het dan de Paus is, aan wien de Miſſe zyn oorſpronk is verſchuldigt, 't welk wy, zo het Gode behaagt, in het *derde Deel* zullen bewyzen, volgt het, dat de Paus boven de Miſſe is; 'tgeen aantoont, dat de Paus de meeſter, en de Miſſe niet dan de knegt is; namentlyk, dat wanneer deze eerſte van de eene plaats na de andere gaat, gelyk in het Boek van

de

(a) *de Pausselyke plegtigheden* word bygebragt, hy een of twee dagen zyn *Sakrament* vooraf zend op een Paard, dat een ſchelletje om de hals heeft, en van het ſchuym van 't Roomſche Hof vergezelt word; met dezelve zond men tafelborden, 't ſpit, ouden ſchoenen, ketels, pottenwaſchters, hoeren en hofnarren, voor af. 't Is ook in deze eerlyke toeruſting, dat het *Sakrament* voor den dag komt, ter plaatze alwaar den Paus voornemens is te gaan, en alwaar het zelve, de aankomſt van zyn meeſter moet afwagten, en wanneer men weet dat hy aan nadert ſchiet elk een toe om hem te ontfangen. Daar uyt beſpeurt gy wel, wat agting de Paus van 't *Sakrament* maakt, dat hy het zelfs voor geld verkoopt, met te verzekeren, dat het de waare God is. De Pauſen volgen de Koningen van *Perſie* na, in de gewoonte die zy hebben met het *Sakrament* voor hen te doen gaan, alzo de laatſte een paard voor af doen *marcheeren*, dat een kleyne *Autaar* draagt, waar op vuur is, met een weynig aſſche, en dat zy *Oriſmada* noemen. 't Is vuur dat de Perſianen als een zoort van Godheyt eeren, en aanbidden. Zo dat de Koning met deze pragt in 't openbaar verſchynt, om te doen zien dat hy meer dan een menſch is, en om zig te doen aanbidden; gelyk de Godheyt die hem vergezelt. Lees het zinnebeeld van *Alciatus*, *non tibi ſed Religioni* pag. 17. alwaar hy van een Ezel-veulen met geheimeniſſen beladen, ſpreekt. Daarenboven is de offeraar meerder dan het offer dat hy doet; want God ſlaat zo veel agt niet op de of-

(a) *Cerem. Pontific. Sec. I. Kap.* 3. & *Secti.* XII. *Kap.* 9: 10.

offerhande en het offer als op de persoon die het offert *De Heere*, zeyt de H: Schrift. (a) *De Heere zag Abel en zyn offer aan: maar Kain en zyn offer zag hy niet aan*, den Apostel geeft 'er reden van, wanneer hy zeyt, (b) *door het geloze heeft Abel een uitnemender offerhande dan Kain geoffert.* Derhalven de Paus de Priester zynde, die de misse ten offerhande offert, is hy bygevolg boven de misse, zo dat om redenen, die ik bygebragt hebbe, en om verscheyden andere die men 'er uyt kan trekken, ik een besluyt opmake, dat de Paus de voornaamste *pilaar* en het kragtigste steunzel van de Roomsche Kerke is. 't Is ook aan hem, dat wy ons eerst moeten hegten, niet om hem staande te houden; maar om hem over hoop te storten met de hulp van God, Vader Zoon en H: Geest, wiens zaake wy hier zullen verdedigen. Aan de naam van *Paus*, is het zelve als aan andere namen overgekomen, die eertyts een goede betekenisse hadden, en *titels* van eer waren; dog die naderhand een geheel verscheyden betekenisse ontfangen hebben. By voorbeeld, het woord *Tiran* betekent een Koning; 't is ook de *tytel* die Koning *Latinus* aan *Eneas* gaf, wiens vrintschap hy verzogt, gelyk *Virgilius* in het zevende boek aan zyn *Eneiadie* verhaalt. De naam van *Sophist* betekende, een geleert man, daar ze hedensdaags een bedrieger en vleyer te kennen geeft. *Hostis* wilde een *vreemdeling* zeggen, en tegenwoordig betekent het een *Vyand*. Zo ook de naam van Paus wierd outstyts in een goede zin genomen, 't was een *titel* die men aan de Bisschoppen en bedienaars van 't woord Gods gaf; want in de

(a) *Gen.* *IV*: 4: 5. (b) *Hebr*: *XI*: 4.

de eerste Kerk betekende de naam van Bisschop, bedienaar en *harder* het zelfde. Leest ontrent dit onderwerp de brief van *Hieronimus* aan *Evagrius* II. deel: de Grieken noemen hunne Priesters, nog hedensdaags *Papaous*, de duytschers noemenze *Pfaffen*; de hollanders *Papen*, en alle deze namen stammen van *Papa* af, dat in de *Siciliaansche* tale volgens *Suidas* Vader betekent. Ik zal hier niet dan twee schryvers aanhaalen, wanneer *Hieronimus* aan *Augustyn* schreef, zey hy hem, ik bidde u, my met u gansche harte aan onze heilige en eerwaardige broeder de Paus *Alipius* aan te pryzen, in zyn brief aan *Pamachius* zey hy hem, houd *Epiphanus* voor Paus. Hy zeyt op een andere plaats, uytgezondert de Paus *Athanasius* en *Paulyn* enz., en nogtans zyn nog *Alipius* nog *Pamachius*, nog *Epiphanus*, nog *Athanasius*, nog *Paulyn* nog Augustinus nooyt Bisschoppen van *Rome* geweest.

Onder de brieven van *Cypriaan* is 'er een die den *tytel* draagt, de groetenisse aan Paus *Cypriaan*, wegens de Ouderlingen en *Diakonen* die te *Rome* woonen 't Geen daar in zeker is, is, dat de Roomsche Kerk dezen *titel* aan *Cypriaan* geeft, die Bisschop van *Karthago* was, en noyt van *Rome*: maar wanneer de gierigheyt en de heerszugt van de Bisschop van *Rome* tot een trap opgeklommen waren, om zig Prins en algemeen Bisschop en by gevolg *Antichrist* te maken, gelyk *Gregorius* hem noemt, beroofde hy andere Bisschoppen van dezen *titel*, om ze voor zig alleen te bewaren; zo dat 'er tegenwoordig niemant meer dan de Bisschop van *Rome* Paus is, en zo veel als Bisschop van *Rome* is hy de *Antichrist*, daar van daan komt het dat alle vroome lieden een afschrik van den naam van Paus hebben,

ben, als een hatelyke naam zynde, om dat 'er niemant dan den *Antichrist* is, die dezelve draagt: een naam die hun zo veel te beter past, alzo hy het alles verscheurt en inslokt, gelyk hy zelfs zeyt. (a) *My is alle magt gegeven in Hemel en op aarden.* De hedensdaagsche schryvers geven dezelve betekenisse aan 't woord *Paus* als aan dat van (b) *Ingluvies*, en zy nemen 't een en 't ander voor inslokkinge, gelyk *Antoninus* de *Nebrixa* het in zyn woordenboek aanmerkt.

Jesus Kristus, waar ontrent de Vader ons belast heeft (c) *zyn stem te* hooren, en wiens woord hy wil dat een regel van ons leven zal zyn, heeft ons een zeker kenmerk en een onfeilbaar teken gegeven, om *de goede van de quade boom*. de ware Kristen van de valsche, de goede Herder van de huurling te onderscheyden, zeggende (d) *dat een goede boom goede vrugten voortbrengt.* Hy leeraart ons daar door de geveynsde uyt hunne vrugten en werken te onderscheyden. En van hem zelfs sprekende, zie eens hoe hy hem uytdrukt (e) *de werken die ik doe getuygen van my.* Elders zeyt hy ook (f) de *goede Herder stelt zyn leven voor zyne schapen.* Het is onmogelyk voor de menschen om van iets te oordeelen dan uyt het geene zy zien, dewyl 'er niemand dan God alleen is die het harte kent; derhalven volgens de raad die de Heere ons gegeven heeft, laat ons onderzoeken wat het leven en de leere der Pausen geweest is, en daar uyt zullen wy van haar deugt of quaatheyt konnen oordeelen; wy zullenze als bedienaaren van Kristus, of als dienaars van den duyvel aanmerken. Om de

(a) Matt. XXVIII: 12. (b) Gierigheyt (c) Matt: XVII: 5. (d) Matt. VII: 27. (e) Ioh: V. 36. (f) Ioh. X: 11.

de zaak in zyn volle dagligt te zetten, zal ik alle de Bisschoppen van Rome in drie *kolommen* of *Classen* verdeelen, de eerste *Classe* zal bevatten die het van den beginne af tot aan *Silvester* geweest zyn. De twede zal die geene behelsen, die van *Silvester* tot *Bonifacius* toe de stoel bekleet hebben. En in de derde zal ik ze stellen die zedert *Bonifacius* hebben geleeft.

EERSTE CLASSIS

Van de Bisschoppen van Rome.

'T Is een algemeen gevoelen, onder de Roomsche aangenomen, dat *Petrus* de eerste Bisschop van *Rome* geweest is, hoewel dit uyt geen eene plaats van de H: Schrift kan bewezen worden, die 'er tegen schynt te zyn. Dewyl 'er veele schryvers geweest zyn die deze stoffe verhandelt hebben, verzende ikze tot hunne schriften, die daar ontrent eenige opheldering begeeren. Wat my belangt, ik zal niet dan de spaansche schryvers onderzoeken, die zekerlyk in dit stuk niet overeenkomen. *Bartholomeus Caranza*, in zyn kort begrip der *Concilien* zeyt, dat *Petrus* XXXVIII. jaaren na het lyden van Kristus geleeft heeft. Zie hier de uytrekening die hy 'er van opmaakt. *Petrus* was eenigen tyd in *Judea*. Hy ging vervolgens na *Antiochie* alwaar hy zeven jaaren Bisschop was; maar te zeggen dat hy XXXVIII. jaren na het lyden van Kristus geleeft heeft, t'welk de brief van *Paulus* aan de *Galatiers* aantoont dat het onmogelyk is; want in het eer-

ste

ſte hooftſtuk verklaart dezen *Apoſtel*, dat hy na zyn bekeering niet na *Jeruſalem* maar na *Arabie* ging; dat hy van daar na *Damaskus* te rug keerde, en dat hy drie jaaren daar na tot *Jeruſalem* aanquam, alwaar hy *Petrus* vond, en bleef XV. dagen by hem, niet om van hem te leeren, maar om met hem te ſpreken. Veertien jaren daar na, gelyk hy in het twede hooftſtuk zeyt, keerde hy weder na *Jeruſalem*, alwaar *Jakobus*, *Cephas* dat *Petrus* is, en *Johannes* die men als *pilaaren* van de Kerk aanmerkte, hem de hand van broederſchap gaven Dit maakt in alles XVIII. jaren uyt. Zy gingen vervolgens na *Antiochie* alwaar *Paulus*, *Petrus* over zyn veynzery beſtraft. Zo hy daar zeven jaren bleef en naderhand XXV jaaren te *Rome*, gevoegt by de de voornoemde XVIII zal dit alles vyftig jaaren uytmaken. Dus is het gemakkelyk te beſpeuren dat het geene *Caranza* in zyn kort begrip van de *Koncilie* zeyt, valſch is, en nog meer 't geen *Panvinus* in de *Kronyken* van de Biſſchoppen van *Rome* verhaalt, en in zyn aanmerking over *Platina* in het leven van *Petrus*, dat dezen *Apoſtel* het marteldom XXXIV. jaren, vier maanden en vier dagen na het lyden van Kriſtus leed.

Zie hier de rekening die 'er *Panvinus* van opmaakt, 't zedert de dood van *Kriſtus* tot op die van *Claudius*, zyn X. jaren, geduurende alle deeze tyd bleef Petrus in *Judea*, zonder daar uyt te gaan. Hy ging vervolgens na *Rome*, alwaar hy vier jaaren bleef, waarna hy uyt kragte van het bevel dat *Claudius* tegen de Joden had doen afkondigen, na Jeruſalem te rug keerde, van daar ging hy na *Antiochie*, alwaar hy zeven jaa-

Jaaren onthield. 't Was in deze tyd, dat *Claudius* ſtorf, en *Nero* hem in 't Keyzerryk opvolgde. In 't begin van de Regeering van *Nero*, keerde *Petrus* wederom na *Rome*, van waar hy eenige tyd daar na vertrok, om een reyze byna door geheel *Europa* te doen, en keerde eyndelyk voor de derdemaal na *Rome* te rug. t'Zedert de eerſtemaal dat *Petrus* te *Rome* was, tot op zyn dood, was 'er XXIV Jaren, vyf maanden en twaalf dagen verloopen, die gevoegt zynde by de tien Jaren die hy in *Judea* was, XXXIV Jaren en eenige maanden uytmaakten. In 't geene *Panvinus* hier zeyt, wederſpreekt hy zyn eygen Schryvers, welke verzekeren dat *Petrus*, na dat hy zeven Jaren te *Antiochie* geweeſt had, zig nog XXV Jaren te *Rome* onthield. *Gratiaan* zeyt in een zeker *Decreet*, dat *Petrus* door een openbaring, zyn Stoel van *Antiochie* na *Rome* overbragt. *Jan de Pineda* onderſteunt dit gevoelen, en zeyt, (a) dat *Petrus* zyn Stoel te *Antiochie* had, eer hy die te *Rome* bezat. *Caranza* in zyn kort Begrip van de *Concilien* van *Petrus* ſprekende, zeyt, dat hy zeven Jaaren *Biſſchop* van *Antiochie* was, en dat hy van daar na *Rome* ging, alwaar hy de Biſſchoppelyke Stoel XXV Jaaren, twee maanden en drie dagen bekleedde. Men ziet daar uyt, dat de verſcheydene uytrekeningen van *Caranza* en van *Panvinus* valſch zyn; dewyl de *Hiſtorien*, die zy daar toe bybrengen, niet overeenſtemmen, als daar in, dat *Petrus* te *Rome* gekruyſt was. Merk 'er het onderſcheyd wel in aan. Daar is tuſſchen de dood van onzen Heere, en die van *Nero*, XXXVII Jaren. De zelve *Panvinus* zeyt, dat het in 't laatſte Jaar van de Regeering van dezen

(a) *Part. III. Lib. XX. Kap. V. Sect. I.*

Keyzer geweeſt is, dat *Petrus* gekruyſt wierd; zo dat 'er XXXVII en geen XXXIV Jaren, gelyk de Schryver zeyt, t'zedert de dood van Kriſtus verloopen zyn. De *Kanon* zeyt, dat *Petrus* en *Paulus* in het zelve Jaar, de zelve dag, en 't zelve uur te *Rome* onthooft wierden. *Hieronimus* zeyt, dat *Paulus* door het ſwaart omquam, en dat *Petrus* gekruyſt wierd. En *Euzebius* zeyt, dat den eenen onthooft, en den anderen gekruyſt wierd.

Dewyl dan de uytrekeningen van de Roomſche Schryvers dus verſchillende zyn, en den eenen zo tegen den anderen aanloopt, mogen wy hen vragen, en voornamentlyk de Spanjaarden, myne mede Vaderlanders, die dit alles blindelings geloven, in wat tyd *Petrus* na *Rome* ging? hoe lang hy daar was? wanneer hy de dood leed? wat ſlag van dood dit was, en wie zyn opvolger wierd? want zommige zeggen dat het *Linus* was, andere beweeren van *Clemens*; dog 't geen het zekerſte is, is dit, dat wy alhier veele ſwarigheden en verwarring ontmoeten, gelyk wy daar van reets eenige proefjes gezien hebben.

Men geeft de oppermagtigheyt van den Paus, in hoedanigheyt van opvolger van *Petrus*, als een Geloofs-*artykel* op, gegrond zynde op 't geene *Bonifacius de VIII.* zeyt, dat het een zaak is, die men nootzakelyk moet geloven om zalig te worden, *de neceſſitate ſalutis*; en dat wie het niet gelooft, de zaligheyt niet moet afwagten. Op wat Schriftuurplaats is dit gegrond? niet anders, dan op uytrekeningen van menſchen, die elkander niet verſtaan. Zo wy dan de oorzaak over hoop ſtooten, moet het uytwerkzel nootzakelyk van zelfs vallen.

Zo *Petrus* geen Biſſchop te *Rome* geweeſt is, volgt

volgt daar uyt, dat alles wat van de opvolging en de oppermagt van de Pausen gezegt word, niet dan leugen en valsheyt is. Daar en boven (a) was de last van *Petrus*, *Apostel* der besnydenisse te zyn onder de Joden, gelyk *Paulus* dit was onder de Heidenen. Deze laatste zeyt zelfs aan de *Romeynen*, in de Brief die hy aan haar toeschikte, (b) dat hy 't *Evangely* verkondigt had, daar Kristus niet genoemt was; en hy geeft 'er reden van, *op dat ik op een anders fondament niet zoude bouwen.* Dit bewyst, dat P*etrus* niet te R*ome* geweest is. Zo ook in de Brieven die hy uyt R*ome* schreef; wanneer hy aldaar een gevangen was, doet hy groetenissen, wegens de gelovigen, zonder gewag van P*etrus* te maken, die hy niet zou nagelaten hebben te noemen, indien hy 'er geweest was. Lees de Brief aan de *Kollossensen*, daar zult gy deze woorden vinden, (c) *U groet Aristarchus en Jesus gezegt Justus, welke uyt de besnydenisse zyn, dat zyn alleen (myne) mede arbeyders in het Koninkryke Godts, die my ter vertroostinge geweest zyn.* Waar uyt blykt, dat P*etrus* niet te R*ome* geweest is, dewyl *Paulus* daar van geen bystand nog eenige vertroosting ontfing. Deze Brief wierd te R*ome* geschreven, en van daar aan de *Kollossensen* gezonden.

In de tweede Brief, die hy aan *Timotheus* schreef, (d) *wanneer hy voor de tweedemaal* in de gevankenisse te R*ome* gezet wierd, en kort voor zyn marteldom word'er geen gewag van P*etrus* gemaakt, als ook niet die hy aan P*hilemon* schreef, (e) hy spreekt 'er zelfs niet van in zyn Brief aan de R*omeynen*; hy zou nogtans niet nagelaten hebben

(a) Gal. II: 7. (b) Rom. XV: 20. (c) Kol. IV: 10-14. (d) 2 Tim. IV: 1, 2. (e) Phil. I: 23, 24.

ben hem te groeten, zo hy te *Rome* geweest was; zo veel te meer, als hy 'er volgens deze Schryvers XXV jaaren Bisschop geweest was. Lees het laatste Hooftstuk van dezen Brief van het vyfde tot het vyftiende vers, gy zult daar in niet dan groetenissen aan de een en de ander vinden, zonder dat *Petrus* aldaar genoemt word; buyten twyfel, om dat hy nooyt te *Rome*, en nog minder Bisschop geweest is.

Zo ook de Joden die te *Rome* waren, zeyden, naar 't verhaal van *Lukas*, tot *Paulus*, wanneer men hem aldaar gevangen in bragt, (a) *Wy en hebben nog brieven u aangaande van Judea ontfangen, nog iemant van de broederen hier gekomen zynde, en heeft van u iets quaats gebootschapt ofte gesproken; maar wy begeeren van u wel te hooren wat gy gevoelt, want wat deze Secte aangaat, ons is bekent, datze overal tegengesproken word.* Verstaande door deze *Secte* het *Evangely* dat *Paulus* predikte. Wie zal dan konnen denken, dat *Petrus*, die na zyn zeggen reets te *Rome* geweest is, en een bedienaar van de Besnydenis was, hen het Evangely niet verkondigt had, dat hy 'er hen zelfs niet van gesproken heeft in die tyd dat hy onder hen was? Deze redenen, uyt de H: Schrift getrokken, toonen genoegzaam aan, hoe valsch het gemeene gevoelen, nopens het Bisschops ampt van *Petrus* te *Rome*, voor den tyd van XXI jaren was. Zo dat alles wat de Paapsche Schryvers daar van zeggen, niet dan een enkele onwetenheyt, of een hartnekkige boosheyt is. Dewyl *Petrus* dan geen Bisschop te *Rome* geweest is, zullen wy *Linus* voor de eerste, volgens de Roomsche Schryvers, aanmerken.

L I-

(a) Hand. XXVIII: 21,22.

L I N U S

Eerste Bisschop van Rome

EERSTE CLASSIS.

Alle die t'zedert *Linus* tot aan *Silvester* Bisschoppen van *Rome* geweest zyn, welke ten tyde van Keiser *Konstantyn de* Groot, leefde, en die wy in de eerste Classe zullen stellen, waren in 't algemeen regtschape Bisschoppen. 't Waren heylige mannen, die door hun goede leere, door hun leven en hun heilige omgang, veel vrugten in de Kerk van God voortgebragt hebben, (a) *zy waren het Zout der aarde, het ligt des werelts, een stad op eenen berg gebouwt, een kaars op de Kandelaar gestelt.* Dit zyn de eernamen waar mede Kristus zyne Apostelen en bedienaaren vereerde (b) die eerste Bisschoppen waren volgens *Malachias Engelen Gods*, die sprekende van *Levi*, en by gevolg van de getrouwe bedienaaren zeyt. *De wet der waarheyt was in zynen monde, en daar en werd geen onregt in zyne lippen gevonden, hy wandelde met my in vrede, ende in regtmatigheyt, en hy bekeerde veele van ongeregtigheyt, want de lippen der Priesters zullen de wetenschap bewaren, en men zal uyt zynen mond de wet zoeken, want hy is een Engel des Heeren der heirscharen.* Daar zyn in de H: Schrift nog verscheyde andere eernamen, waar mede de regtschape be-

 die-

(a) Mat: V: 13, 14, 15. (b) Malach. II: 6, 7.

dienaaren vereert worden; dog ik ga ze met ſtilſwygen voorby, om niet verdrietig te vallen.

Met een woord, deſe regtſchape Biſſchoppen hebben het *Evangely* datze gepredikt hebben, met hun bloed verzegelt, en zy zyn *Martelaars* van Jeſus Kriſtus geworden, 't waren *arme van geeſte en eenvoudige van harten*, zy wiſten niet wat gierigheyt en heers-zugt was, en dewyl des Heeren Kerk, door regtſchape Biſſchoppen ontrent drie hondert jaaren lang bedient was, onder het beſtier van zodanige bedienaars, was ze gelukkig en ryk voor het aangezigte van God, hoewel ze ellendig in de oogen der menſchen ſcheen. Zy was zodanig als ze Paulus in de brief aan de Hebreen beſchreef. (a) *En andere hebben beſpottingen en geeſſelen geproeft, en ook banden en gevankeniſſe: Zyn geſteenigt geworden, in ſtukken gezaagt, verzogt, door het ſwaard ter dood gebragt, hebben gewandelt in ſchaapsvellen (ende) in geyten vellen: verlaten, verdrukt, qualyk gehandelt zynde (welker de werelt niet weerdig en was) hebben in woeſtyne gedoolt, ende op bergen en in ſpelonken, en in de holen der aarde enz.*

't Waren geen Myters maar mutzen, die deze Biſſchoppen op 't hooft droegen; in plaats van geëert en geagt te wezen, waren zy met ſmaat beladen, de armoede was hun deel in plaats van rykdommen; zy volgen dus hunnen Meeſter na, zo als de *Profeet Jeſaias* het met deze woorden beſchryft. (b) *Hy was veracht en de onweerdigſte onder de menſchen, een man van ſmarte en verzogt in krankheyt, en een iegelyk was als verbergende het aangezigte voor hem, hy was veragt, en wy hebben hem*

(a) Heb. XI. 36, 37, 38.
(b) Jeſ: LIII: 3.

hem niet geacht. Dit was de uyterlyke ſchyn van deeerſte Kerke, t'zedert het lyden van onzen Heere, tot op *Silveſter*, 't geen de tyd van de eerſte order is, en ontrent drie hondert jaren uytmaakt. De Romeynen geduurende meer als twee hondert jaaren dat zy Spanje onder hunne beheerſching hielden, waren 'er nogtans voor de Regeering van *Auguſtus* geen volſtrekte meeſters van. Hy was het die de bergen van *Biscaje* het eerſte bemagtigde, en die daar door zig volſtrekt meeſter van *Spanje* maakte.

De Romeynen welke voorgeven de heerſchappy behouden te hebben, geduurende veele jaaren om gezag aan hunne *Ceremonien* en menſchelyke overleveringen te geven, door hunne outheyt, hebben valſchelyk berigt, dat deze goede Biſſchoppen van *Rome*, die wy in de eerſte rang plaatſen, het bevel over hen gevoert hebben, zy zeggen dat *Klemens* de IV. Biſſchop van *Rome* de *Confirmatie* van de kleyne kinderen, de Miſſe en de heylige kleding, waarmede de Prieſters zig bedekten, belaſte. Zy geven 'er geen agt op, dat het een arm man was, die om dat hy het *Evangely* had gepredikt, na de Mynen gezonden wierd, om daar marmer te hakken, en dat hy eyndelyk aan een anker wierd vaſt gemaakt, en in zee geworpen.

Dokter Illeſcas in zyn Pauſſelyke *Hiſtory* van *Paus Cajus* ſpreekende, zeyt, dat hy verbood, dat een leek een Kerkelyke voor het geregt dagvaarde, en dat een Heyden of een Ketter eenige beſchuldiging tegen een kriſten deed enz. Hoe kan dat wezen? dewyl het zeker is, dat *Kajus* ten tyden van de tiende vervolging leefde, en ſtorf, die volgens *Illeſcas* zelfs de wreedſte van allen was,

en het langſt duurde. Hoe hebben de Roomſche dan geen ſchaamte om hunne Godsdienſt nog langer op leugenen te grondveſten?

Zy zeggen ook dat het *Evariſtus*, *Alexander* en *Sixtus*, vyfde, zesde, en zevende Biſſchoppen van *Rome* geweeſt zyn, die, beſluyten, nopens de ordening der Prieſters, het wywater, de Prieſterlyke vercierſelen gemaakt hebben; dat *Teleſphorus* agſte Biſſchop van *Rome* belaſte om op Kersdag drie miſſen te doen; maar zeker deze Godvrugtige Biſſchoppen droegen wel andere zorg, dan hen met deze kinderlykheeden en bygelovige beuzelingen op te houden, die de Societeyt en de ledigheyt geteelt hebben. Hoe veel qualen heeft de gierigheyt, de Kerk van God niet veroorzaakt! 't Is met veel reden dat Keyzer *Frederik* van den Paus en zyn geeſtelykheyt ſpreekende zeyde, *detrahamus illis nocentes divitias; hoc enim facere, opus eſt Charitatis.*

dat is:

Laat ons hen van hunne rykdommen berooven die hun ſchadelyk zyn; want dat is een liefdewerk te bewyzen.

Het is aan te merken gelyk *Panvinus* in zyn *Kronyk* verhaalt, dat'er dertig ſcheuringen geweeſt zyn, waarvan de eerſte deze was, die in twee hondert twee en vyftigſte jaar na Kriſtus geboorte tuſſchen *Kornelius* en *Novatus* voorviel, en de eenigſte die 'er tuſſchen de Biſſchoppen van de eerſte *Claſſis* geweeſt is. Alle Godvrugtige menſchen, behalven *Marcellinus* die aan de Afgoden offerde; maar God hem het harte geraakt hebbende, kreeg hy 'er een opregt berou over, en woonde het *Koncily* dat te *Seſſa* in 't Koningryk *Napels* gehouden wierd, by, al-

alwaar gelyk *Illescas* zeyt, hen 180 Bisschoppen bevonden; aldaar verzogt hy vergiffenisse van God, en de vergadering, wegens de schrikkelyke zonde, die hy bedreven had, van *Sessa* ging hy na *Rome*, alwaar hy *Diocletiaan* willende bestraffen, om dat hy hem genootzaakt had, de Afgoden te offeren, deze hem van 't leven liet berooven. De stoel was na de dood van *Marcellinus* seven jaren en zes maanden na 't verhaal van *Illescas* ledig of volgens *Platina* maar XXV. dagen.

TWEEDE CLASSIS.

Van de Bisschoppen van Rome.

De twede rang bevat de Bisschoppen van *Rome* van *Silvester* de I. af, tot op *Bonifacius* de derde, deze hebben nog in hun leven nog leere na de Bisschoppen van de eerste rang geleeken, want de vervolging ophoudende, gaven zy zig aan de ledigheit en vermaken over; zy hielden zig bezig met *Canons* en *dekreeten* te maken, als zo veele voorbereydzelen tot den stoel van den grooten *Antichrist*. Men noemde hen *Aartsbisschoppen* twee hondert jaaren lang, dat is van het jaar 320 tot 520. en van 520. tot aan 605, droegen zy den naam van *Patriarchen*, zo dat *Silvester* de eerste, Aartsbisschop was, op wien *Markus*, *Julius* de I, en *Liberius* volgen. In het begin had *Liberius* regtzinnige gevoelens, ontrent de Godheyt van Kristus, en wat Keyzer *Konstans* die een *Arriaan* was, ook in 't werk stelde, hy kon hem niet bewegen om *Athanasius* te veroordee-

len, 't geen de oorzaak was dat deze Vorst hem belaste uyt *Rome* te vertrekken.

Theodoretus verhaalt in zyn *History* de t'zamenspraak die *Liberius*, wanneer hy gebannen was, met den Keiser hadde, en waar in hy veel kloekmoedigheyt en stantvastigheyt betoonde. *Platina* zeyt dat *Liberius* drie jaaren in ballingschap was, en dat de Roomsche in dezen tyd een *Koncilie* hielden, waarin zy *Felix* de twede tot Bisschop verkooren. Deze *Felix* was volgens 't verhaal van *Platina* een deugtzaam man, en 't was met zyn goetvinden, neffens dat van XLVIII. Bisschoppen dat *Ursacus* en *Valens* afgezet wierden, om de gevoelens van den Keyzer *Konstans* voor een gedeelte aangenomen te hebben, deze deden klagten, over *Felix* aan *Constans*, en baden hem *Liberius* te willen herstellen, welke vermoeyt zynde door de ongemakken die hy in zyn ballingschap leed, uyt een beginzel van heersfugt van gevoelen veranderde, op het aanhouden van *Fortunatus*, Bisschop van *Aquilea*. *Liberius* op zyn stoel herstelt zynde, gaf de Ketters alles toe wat zy begeerden, gelyk *Platina* zelfs verhaalt. De herstelling van *Liberius* en de afzetting van *Felix*, deden veel onlusten te Rome ontstaan; zo dat men zelfs de wapenen opvatte, en verscheyden Priesters wierden zelfs in de Kerken vermoord, en dit was de *tweede* scheuring.

In 't geen ik van *Liberius* en *Felix* gezegt heb, bragt ik alleen by 't geen *Platina* daar van zeyt; welke in zyn *History* van 't leven van *Felix* verzekert dat, gelyk hy waarlyk een goed kristen was, hy door zyne vyanden neffens veele andere kristenen vermoord wierd. *Athanasius* zeyt, met uytdrukkelyke woorden, in een brief die hy

aan

aan die geene geschreven had die een afgezondert leven leyden; dat *Liberius* zig na twee jaren van zyn ballingschap met de dood bedreygt ziende, van gevoelen veranderde en tegen *Athanazius* iets ondertekende. *Hieronimus* verhaalt in zyn *Kronyk*, dat wanneer hy te *Rome* was aangekomen, hy zig by den aanhang van den Ketterſche *Konſtans* voegde. Dit is het ook dat *Damaſius* in zyn boek van de Pauſen zeyt. *Platina*, *Alonſo Venero* in zyn handboek der tyden, en *Stella* berigten het zelfde. *Baleus* zeyt met *Gigas* dat *Liberius* van het marteldom van *Felix* getroffen zynde, en het zelfde lot vreezende, het gevoelen van de *Arriaanſche* Pauſen aannam. Daarom is 't dat *Damaſius* opvolger van *Liberius*, alles veroordeelde dat hy gedaan had: maar *Gregorius* de VII, deze afſchuwelyke Paus, gelyk wy in 't vervolg zullen zien, wanneer wy van zyn leven zullen ſpreken, Kanonizeerde *Liberius* in weerwil van zyne *Arriaanſche* gevoelens. *Panvinus* deze groote teljoor likker van den Paus, noemt hem *Sant Liberius* in zyn *Kronyk* der Biſſchoppen. Alles wat ik zegge, is, uyt de Roomſche Schryvers, die ik heb aangehaalt getrokken, waar uyt men kan afnemen, dat 'er verſcheyden voor heylige doorgaan, wier ziele in de Helle brand: oordeel dan eens, of de Paus in 't geloof niet kan dwalen. De Roomſche ſchryvers zyn in hunne gevoelens ontrent het leven van deze *Liberius* verdeelt. Zommige zeggen, dat hy een goed *Katholyk* was, andere verzekeren dat hy een *Arriaan* was; zy hebben beyde gelyk, want wanneer hy Aarts-Biſſchop gemaakt wierd, was hy een goed *Katolyk*; maar naderhand wierd hy een volſlagen *Arriaan* zonder daar van te willen afſtaan. Daar uyt ziet gy, wat monſter de heerszugt is, *dat*

wie

wie ſtaat, *toezie*, *dat hy niet en valle*, 't is niet genoeg wel begonnen te hebben; men moet zo ook eyndigen, *wie tot den eynde toe volhard*, zeyt de Zaligmaker *zal Zalig worden*. God wil ons alle die gunſte doen, die wy nodig hebben, om onze heerszugt te matigen; dewyl 'er niemand is, of hy oordeelt zig tot de hoogſte bedieningen bequaam enz. Laat ons, ons zelven *Liberius* en *Salomon* te binnen brengen, wier beginzelen zo loffelyk waren, en die zo qualyk eyndigden. De Heere beſtiere ons, in heyligheyt des levens tot den eynde toe!

't Was ten tyde van deze *Liberius* dat de Ketter *Pelagius* in *groot Brittanje* ter werelt quam, en op den zelven dag wierd ook tot *Tagaſte* in *Afrika*, *Auguſtyn* die groote Leeraar gebooren, zo dat God in de perſoon van den eenen, een tegengift tegen het vergif van den ander verwekte.

Damaſius een *Portugees*, veroordeelde *Liberius*. Hy was zeer Godsdienſtig en aan de Ceremonien gehegt. *Panvinus* merkt in zyn *Kronyk* aan, dat alle de Biſſchoppen van *Rome* op de zelve dag gekooren en ingewyd wierden, dog dat dit in 't vervolg niet wierd waargenomen, op de inwydings dag, hedensdaags de Krooning genaamt, is 'er te Rome een plegtige Zegepraal, zo veel zyn de rykdommen, de magt, de heerszugt en de hoogmoedige trotsheyt van die geene aangewaſſen, die voorgeven de opvolger van een Viſſcher te zyn, 't was in deze tyd, dat *Hieronimus* een intime vrind van *Damaſius* leefde, gelyk uyt zyne ſchriften blykt.

De derde ſcheuring was tuſſchen *Damaſus* en *Urſinus*, maar in het jaar 367 ſtond *Urſinus* van zyne

ne *pretentien* af, en wierd Bisschop van *Napels* gemaakt. *Damasus* sturf in 't jaar 384, en *Siricius* was zyn opvolger.

Siricius was volgens *Gratiaan* (a) de eerste, die het huwelyk aan de westersche Priesters verbood; maar verre van 't zelve op te volgen, waren 'er verscheyden Naatsien, en voornamentlyk de Spaansche Priesters, die dit in de wind sloegen. En 't was om deze reden, dat *Hymerius*, toen Bisschop van *Tarragona*, aan *Siricius* schreef, dat de Spaansche Priesters weygerden aan de Wet die hy hen belaste te gehoorzamen, om hunne vrouwen te verlaten. *Siricius* deze Brief lezende, zey, vergramt zynde, (b) *die in den vleesche zyn, konnen Gode niet behagen.* Hy schreef ook aan de Bisschop van *Afrika*, en bragt de zelve plaats by. Maar *Siricius* begreep de gedagten van *Paulus* niet, ontrent het woord *in den vleesche*, anderzins zou hy den Huwelyken staat, die van God in 't Paradys (c) ingezet is, niet veroordeelt hebben, alzo dezelve ook door Jesus Kristus, met zyn tegenwoordigheyt en het eerste wonderwerk dat hy verrigte, geheyligt is. (d) Den *Apostel* wist zeer wel, dat het *Huwelyk eerlyk onder allen is, en het bedde onbevlekt.* Hebr. XIII: 4. Hem was niet onbewust, dat God de hoereerders en overspeelders zal oordeelen. (e) Daarom belast hy, aan die de gave der onthoudinge niet hebben, om te trouwen. Hy zeyt ook van hem zelfs, (f) *En hebben wy geen magt om een wyf, een zuster zynde, (met ons) om te leyden, gelyk ook de andere Apostelen en de broeders des Heeren. Barnabas* nam zyn vrouw met hem,

Pe-

(a) Dist. 82. (b) Rom. VIII: 8. (c) Gen. III: 24. (d) Joh. II: 2. (e) Heb. XIII: 4. (f) 1 Kor. IX: 5.

Petrus was getrouwt; derhalven verstaat *Paulus* door deze woorden *in het vlees te wezen*, geen getroude mannen, maar die vleeschelyk, en door de geest van God niet wedergeboren zyn. Om aan te toonen, dat dit de zin van deze woorden is, zeyt den *Apostel*, van de *Romeynen* sprekende, waar van 'er veele getrouwt waren, (a) *Gy zyt nu niet in den vleesche, maar in den geest, zo de geest Godts in u woont.* De uytlegging die *Siricius* en *Innocentius de I* aan deze plaats van *Paulus* gegeven hebben, kan onze tegensprekers overtuygen; hoewel zy het niet willen bekennen, dat den Paus kan dwalen in het verklaren van de H: Schrift. *Siricius* storf, na dat hy XVI jaaren Paus geweest was, volgens *Platina*; en *Anastasius de I*, *Innocentius de I*, *Zozimus de I*, en *Bonifacius de I*, volgden op hem.

't Was tusschen *Bonifacius* en *Eulalius*, dat de vierde scheuring opstond; maar *Eulalius* tegen zyn zin van 't Pausschap afstaande, wierd Bisschop van *Campagna* gemaakt. *Celestinus* volgde op *Bonifacius* en *Sixtus de II* volgde op *Celestinus*. Deze laatste valsch beschuldigt zynde, verdedigde zig in 't volle *Synode*, en *Bassus* zyn tegenstrever wierd veroordeelt. 't Geen aantoont, dat de *Concilien* toen boven de Pausen waren.

Leo de I, *Hilarius*, *Simplicius*, *Felix de III*, en *Gelasius*, volgden op *Sixtus*. 't Is aan deze *Gelasius*, dat men de aanmerkenswaardige uytsprake over de *Communie* onder de twee gedaantens, toeëygent; gelyk wy in het *Artykel* van de Misse zien zullen. *Anastasius de II.* volgde op *Gelasius*.

Deze *Anastasius de II.* hing de *Eutichianen* en an-

(a) Rom. VIII: 9.

andere Ketters aan, en *Communiceerde* met hem. Lees *Gratiaan* in zyn (a) *Decreet* en *Platina*, maar sla geen geloof aan de teljoor-lekkers van de Pausen, als daar zyn *Dr. Illescas*, *Albert* Pigius, en *Diego de Covaruvias*. *Volateranus* en *Platina* berigten, dat wanneer deze *Anastasius* zyn gevoeg wilde doen, hy daar toe de beker gebruykte. 't Was in dezen tyd, dat de *Gotthen* in Spanje regeerden; hunne regeering begon aldaar in 't jaar 417, en duurde 300 jaaren, na 'er de Romeynen en andere Naatsien uyt verdreven te hebben.

Symmachus volgde op *Anastasius*, en 't was tusschen hem en *Laurentius*, dat de vyfde scheuring ontstond; maar *Laurentius* stond af, en wierd Bisschop van *Nucesine* gemaakt, in 't jaar 498, naar 't verhaal van *Panvinus*, *Symachus* had *Hormisda* tot opvolger. *Hormisda* was volgens *Isidorus* de eerste, die in 't jaar 520, door Keyzer *Justinus* van Aartsbisschop, *Patriarch* gemaakt wierd. En zig zo allengskens verheffende, zullen wy hen wel haast tot Pausen zien. Deze *Hormisdas* deed Keyzer *Anastasius* in den ban, om dat hy gezeyt had, *'t staat aan den Keyzer om te beveelen, en de Bisschop moet gehoorzamen.* En toen was het, dat den *Antichrist* begon te verschynen. *Hormisdas* sturf in 't jaar 523, en *Jan de I.* volgde op hem.

Jan de I. een *Florentiner*, *Patriarch* gemaakt zynde, wierd met eenige andere in *Ambassade* gezonden, wegens Koning *Theodorik*, Koning van *Italie*, aan den Keyzer *Justinus*. De Bisschoppen van *Rome* hadden deze volstrekte magt nog

(a) *Dist. 19. Cap. secundum Eccles. Cathol. & Cap. Anastasius &c. & tom. 2. des Conciles.*

nog niet, die ze tegenwoordig hebben. Hy leed het marteldom in 't jaar 525. Ik kan alhier zekere belagchelyke vertelling niet voorby gaan, die Vader *Jan de Pineda* van *Jan de I*, als een wonderwerk verhaalt, wanneer hy (zeyt deze) na zyn *Ambassade* ging, huurde hy een Paard, dat na dat het hem gedragen had, nooyt wilde lyden, dat de vrouw van zyn meester daar op reed. *Felix de III.* gezeyt de IV. volgde op *Jan de I*, en *Bonifacius* volgde op *Felix*.

De zesde scheuring ontstond in 't jaar 530. tusschen *Bonifacius de II.* en *Dioscorus*. Na *Bonifacius* kwamen *Jan de II*, *Agapetus*, *Silverius* en *Vigilius*.

Vigilius en *Silverius* deze doortrapte beschuldiger, van zyn voorganger, gebruykte list om tot de Patriarchale Stoel te komen, waar toe hy zelfs door middel van *Theodora Augusta*, en van *Antonina* de vrouw van *Belisarius*, gekomen was; maar God die regtvaardig is, gaf hen de vergeldinge die zy verdienden. *Vigilius* bereykte door list, Patriarch van *Rome* te worden; en *Silverius*, zoon van den Paus *Hormisda*, quam daar toe door geweld, en dit was de zevende scheuring.

Pelagius, geboortig te *Rome*, was de eerste, welke stelde, dat de opperhoofdigheyt van de Roomsche Kerk nog van de Koncilien of menschen, maar van Kristus zelfs afhing. Ondertusschen kantten de *Doctoren* van 't Kanonyke regt, zig hier tegen aan, en zeggen, *Omnis majoritas & minoritas, etiam Papatus est de jure positivo* Dat is, *Alle meerderheyt en minderheyt, en het Pausschap zelfs is van een stellig regt.*

Hy

Hy belaste aan de Kerkelyken, dat ze de vyf getyden moesten opzeggen of liever Prevelen, waar van ik reets in myn eerste deel heb gesproken, dit is het gelyk *Dr. Illescas* verhaalt; maar hy spreekt hem zelfs tegen, in 't geene hy in 't leven van *Sabinianus* zeyt, dat hy de eerste was, die het gebed in order stelde, en den dienst in zeven getyden verdeelde, voor 't overige, laat het een gebod van *Pelagius* of van *Sabiniaan* wezen, het is zeker, dat het deze instelling is, die 't belet heeft, en het nog doet, dat de Kerkelyken de Bybel lezen, daar zyn 'er zelfs zeer weynig in *Spanje*, die 'er een hebben; dog niet een, of hy heeft zyn getyde boek, dat zy als een zeer *Katolyk* boek aanmerken; dog de Bybel noemen zy het boek der Ketteryen. *Pelagius* sturf in 't jaar 560. 't was *Johannes de* III, die hem opvolgde, en die een *Dekreet* maakte, dat regtdraats tegen dat van zyn voorganger aanliep. (a) Hy weygerde zelfs den *tytel* van Opper Priester, of algemeen Bisschop; 't was een deugtzaam man, die maar weynig dagen leefde, *Benediktus* en *Pelagius* de II. waren zyne opvolgers.

Pelagius de II. geboortig te *Rome*, wierd opper Bisschop gemaakt, tegen de gewoonte en zonder last van den Keiser, ten tyde als de stad belegert was; waarom hy *Gregorius* na *Konstantinopolen* zond, om hem genoegen te geven. *Gregorius* de I, ook te *Rome* gebooren, volgde op *Pelagius*.

Deze *Gregorius* de I, was een man van een geregelt gedrag, en overtrof alle de *Patriarchen* zyne voorzaten in geleertheyt. Hy was nogtans zeer met *de Ceremonien* ingenomen, gelyk

(a) *Dist.* 99.

uyt veele bygelovigheden blykt, die hy ter Kerke invoerde. Hy was de eerste, die aflaten aan die geene vergunde, die op zekere tyd in de Kerk gingen. Hy stond vergiffenissen toe; dog verkogtze niet, gelyk zyne opvolgers. *Damascenus* zeyt dat hy de godloze ziel van Keyzer *Trajaan* uyt de Hel verloste, wat een yſſelyke leugen! *Pedro Mexia* zeyt in het leven van *Trajaan*, dat de *History* die *Damascenus* verhaalt, niet dan een sprookje is; maar *Illescas* staat in het leven van *Gregorius* de I, voor de waarheyt in, en veroordeelt *Mexia*. Het goede dat *Gregorius* deed, is dat hy door zyne woorden en werken zig een doodelyke vyand van de opperhoofdigheyt betoonde. Hy schreef tegen den *titel* van algemeen Bisschop, en noemde *zig zelfs een dienstknegt van de dienstknegten van God.* Een *titel*, die zyne opvolgers ook aannamen; dog 't is niet dan uyt geveynstheyt, gelyk men gemakkelyk kan bespeuren, dewyl dat zy zig ter zelver tyd meesters van de werelt maakten, zo dat zelfs Koningen en Keisers zig zeer gelukkig agten, wanneer 't hen vergunt wierd zyn kamer-muylen te kussen.

Gregorius beklaagde zig dikwils, dat 'er te veel Priesters en te weynig Predikers van 't *Evangely* waren. 't Is van dezen *Gregorius* dat *Uldrik* Bisschop van *Augsburg*, in een brief die hy aan *Nikolaus* de I, schreef, een aanmerkens waardige *History* verhaalt; waar van den inhout is, dat *Gregorius* aan de Priesters het trouwen verbood; dog vernomen hebbende, dat zy veel geheyme schandelykheden bedreven, 't geen aanleyding tot veele moorden gaf: vernietigde hy zyn eerste *Dekreet*, en verzekerde, dat het veel beter was, te trouwen, dan aan-

aanleyding tot doodſlag te geven. En in der daad, op zeker tyd liet hy in een ſtilſtaand water viſſchen, en men vond daar in 6000 hoofden van kleyne kinderen, die daar in geſmeten waren, en *Gregorius* wiſt wel dat men de oorzaak daar van aan een gedwongen ongehouden ſtaat moeſt toeſchryven. Deze vertooning nam hy zodanig ter harte, dat hy zyn *Dekreet* vernietigd, en de Prieſters het trouwen belaſte; want gelyk de zelve *Ulderik* zeyt, zy vergenoegden hen niet met vryſters en getroude vrouwen, maar bezoetelden zig zelfs met hunne vrinden met mannen, en zelfs beeſten, zie daar de vrugten van der Papiſten kuysheyt, en van hun Engelagtig leven.

Daarop zeyt *Pius* de II, *Gregorius* verbood de Prieſters het trouwen; dog 't was met meer reden, dat hy het hen wederom belaſte. En op een andere plaats, 't is een geluk dat het meeſte gedeelte der Prieſters getrout zyn; want daar zyn 'er veel die in hun huwelyk zalig worden, die ongehout zynde zouden verdoemt zyn. De zelve *Pius* de II. roeyde, na 't verhaal van *Celius* de II, zekere Nonne-Klooſters van de order van *Sant Brigitta* en *Sant-Klara*, uyt; hy belaſte haar het Klooſter leven te laten, en niet meer van begeerlykheyt te branden, uyt vreeze dat ze onder een geeſtelyk kleet, geen hoer mogten bedekken. Zo Pius tegenwoordig leefde, en dat hy de verfoeyelykheden zag, die 'er tuſſchen de Monniken en Nonnen bedreven word, men behoefde 'er niet aan te twyfelen, of hy zou hen nog dezelve laſt geven, en zy zouden 'er hem altyt over pryzen. *Gregorius* ſturf in 't jaar zes hondert en vier.

Sabinianus volgde op Gregorius; hy was zo

onwetende en had zulken afkeer voor de boeken van *Gregorius*, dat hy ze deed verbranden. Ik zal hier niet dan een fabel bybrengen ontrent de dood van *Sabinianus*, die *Bergomensis* voor een waarheyt opgeeft. *Gregorius* zegt hy, verscheen na zyn dood driemaal aan *Sabinianus* en bestrafte hem ernstig, dat hy hem zogt swart te maken; dog dit alles deed *Sabinianus* niet van gedrag veranderen; 't geen te weeg bragt, dat *Gregorius* hem zulken harden slag aan 't hooft gaf, dat hy 'er ellendig van storf (a zo dat waar was, zou daar uyt volgen, dat een Paus uyt de andere werelt gekomen was, om een andere Paus van kant te helpen. *Sabiniaan* storf in 't jaar 605. en hy was de eerste volgens *Illescas*, die de Goddelyke dienst in zeven getyden verdeelde; dog deze Schryver zeyt het zelfde van *Pelagius* de I.

DERDE CLASSIS.

Van de Bisschoppen van Rome, PAUSEN *genaamt.*

De Bisschoppen van de eerste rang, waren Engelen Godts; zy waren in hun leven en leere heyligen; die van de tweede rang waren Mensche onderworpen om te vallen, en zig te bedriegen, maar die van de derde zyn gevleeschte duyvelen, gelyk wy in 't vervolg uyt hun leven en leere zullen zien.

Bonifacius de III. de eerste van deze *Kolom* was een

(a) Monarc. Eccles. Part. 5. lib. 37. Carn. X. 3.

een Duyvel van een onmatige heerszugt; *Patriarch* van *Rome* zynde, wierd hy door middel van den Keyzer *Phocas* Paus gemaakt, die een overſpeelder, een doodſlager, en een tyran was. Ik noem hem een doodſlager, dewyl hy, om tot het bewind te komen, *Mauritius* een kriſten Keyzer zyn Heer en meeſter vermoorde.

Deze *Bonifacius* de III was door zyne aanzoekingen en geſchenken bequaam om rotzen te bewegen, hoe veel te meer *Phocas*.

Hy verkreeg van hem, dat de ſtoel van *Rome* als het hooft van alle de Kerken wierd aangemerkt

Drie beklagens waardige dingen, vielen 'er ten tyde van *Bonifacius* voor. Het ryk begon af te nemen, het Pauſſchap aan te groeyen, en 't Mahometaansdom ſtak het hooft op. Dit was de ondergang van het ryk, die van deze twee beeſten voortquam, die zo veel nadeel aan de Kerk van Kriſtus toegebragt hebben. en zy zyn zo veel aangewaſſen, als het ryk afnam. Het is nu by na 1100 jaren, of volgens andere 1025 jaren geleden, dat het bygeloof en de valſche leere het *Evangely*-ligt begonden te verduyſteren. Deze eerſte Paus van hoogmoed opgeblaſen, ſturf voor het eynde van het eerſte jaar van zyn Pausſchap; en ging zyn Vader den Duyvel bezoeken, by wien hy nog is. Hoewel deze eerſte Paus met zyn heerszugt geſtorven is, zonder daar van te willen ontſlagen zyn; noemt *Panvinus* hem nogtans *Sant Bonifacius*. Zeker verdiende hy veel eer de naam van *Malefactor* (a) of de duyvelſche Paus, als die van heylig; dewyl hy de bronwel

 van

(a) *Hier is een zinſpeelinge van woorden tuſſchen die van goet en quaatdoender.*

van al het quaad, en de oorzaak van de tirannie en slaverny van de Kerk van Kristus is.

Bonifacius de IV. wierd na de dood van *Bonifacius* de III, tot Paus verkooren. Hy was het die volgens *Platina* van Keyzer *Phocas*, de tempel *Pantheon* genoemt, of de tempel van alle Goden, verkreeg, om dat hy aan *Cibele* en aan alle de andere Goden van het Heidendom was toegewyd. *Bonifacius* de IV. wyden hem aan de maagd Maria, en aan alle martelaaren toe, en word heden *Sante Maria de Rotonda* genoemt. *Don Alfonze van Karthagene*, Bisschop van *Burgos* zeyt in 't leven van Koning *Reccaredé*, met uytdrukkelyke woorden. *Phocas* vergunde aan de gelukzalige *Bonifacius* de IV. Bisschop van *Rome* de tempel *Pantheon* genoemt, om ter eere van de zalige maagd *Maria* en van alle Heyligen toegewyd te worden; gelyk breder in de lessen die den eersten *November* gedaan worden, gezeyt word.

Men moet hier aanmerken, dat *Platina* en verscheydene andere zeggen, dat de Paus dezen tempel van den Keyzer verzogt, en dat deze hem die toestond. In tegendeel zeyt *Dr. Illescas* de groote vleyer der Pausen, in zyn Pausselyke History, dat *Bonifacius* den tempel inwyde, en dat dit aan den Keyzer behaagde. Hy zeyt niet, dat de Paus dit aan den Keyzer verzogt, om alzo zyn gezag niet te krenken.

Het blykt klaar uyt alles wat wy gezegt hebben, dat de Paus toen geen meester van *Rome* was; dewyl hy anders dezen tempel van den Keyzer niet zou verzogt hebben. Schoon 'er geen andere reden dan deze was, zy was genoeg om aan te toonen dat de gifte van *Konstantyn*, waar-

door

door men voorgeeft dat hy de Paus volſtrekt meeſter van Rome en van verſcheyden landen maakte, *dat men het erfdeel van Petrus* noemt, een verzierde zaak is; dewyl dit driehondert jaaren voor *Phocas* voorviel. De Paus, heeft het van den Keyzer afgenomen als een dief, of als een tiran, en 'er zig met geweld meeſter van gemaakt. *Bonifacius* ſturf in 't jaar 613. *Theodoretus* die op *Bonifacius* volgde, heeft maar drie jaaren Paus geweeſt. Hy gaf laſt, dat men *Peters* en meters, by den doop moeſt hebben; en verbood dat de *Peter* aan de *meter* troude, en dat de dogter van de *meter* zig met den zoon van den *Peter* ten huwelyk begaf.

Bonifacius de V, wierd na *Theodoretus* tot Paus verkooren: Hy maakte zig tot een beſchermer van dieven en moordenaars; dewyl hy een wet inſtelde, waar door hy verklaarde, dat die geene die in een Kerk, of op een Kerkhof kon vlugten, voor zyne vervolgers zou veylig zyn, 't geen aanleyding tot veel yſſelyke misdaden gaf; dewyl men met in een Kerk te vlugten, van alle ſtraffe vry was, en dit is het, dat zy *het heiligdom* der menſchen noemen. *Bonifacius* ſturf in 't jaar 622.

Honorius de I, volgde op hem, 't was een *Monothelitiſes* Ketter, en wierd als zodanig volgens 't berigt van *Pineda*, (a) in de XIII, XVI. en XVII. *acte* van het zesde *Koncily* van *Konſtantinopolen* veroordeelt, en dit word ook door een brief van den Keyzer, en een ander van *Leo* de I, aan de Keyzer beveſtigt. *Dr. Illeſcas* die zig niet kan verbeelden, dat een Paus kan dwalen, noemt deze *Honorius* de I. een heylige, een aan-

 pry-

(a) Part. 3. lib. 17. Cap. XXXIV. 1.

pryzens waardige Bisschop. *Panvinus* zeyt om Honorius te verontschuldigen, dat de afschriften die men van het *Koncilie* van *Konstantinopolen* heeft, verminkt zyn, na dezen Paus quamen *Severinus*, *Johan de IV. Theodorus* en *Martyn.*

Martyn de I, belaste aan de Priesters, een Kroon te dragen, het hooft als een *Cirkel*, de breete van een ryksdaalder te laten scheeren. Deze Paus volgde daar in Kristus, nog zyne Apostelen niet na, die noyt geschoren kruinen droegen. (a) *Maar de Priesters van de Afgoden onthielden zig in hunne tempelen met hunne gescheurde rokken, en geschoren hooft en baard, en bloots hoofts gaande.* Laat de Roomschen eens onderzoeken of hunne Priesters deze Afgodische Priesters niet navolgen? Hy belaste ook aan de Bisschoppen om alle jaaren de H: Oly te wyen en in hun Kerk gebied om te zenden. Hy ley de Priesters de belofte van Kuysheyt op, dat een zeer kleyn getal opvolgde, gelyk wy in 't leven van *Gregorius* de I. aangemerkt hebben, hy overleed in 't jaar 653. *Eugenius* en *Vitelliaan* waren zyne opvolgers.

Vitelliaan gaf last tot de orgelen en 't gezang in de Kerken, hy wilde dat de Goddelyke dienst, de *Ceremonien*, en de misse, in de latynsche taale gedaan wierden, tegen 't geene *Paulus* zeyt (b) dat het gebruyk van de vreemde talen geen voordeel doet, waarom men zig daar van niet moet bedienen, *ten zy 'er iemant is, die het uytleyt*, Vitelliaan sturf in 't jaar 672. na hem quamen de Pausen *Adeodat*, *Donus* en *Agathus.*

Agathus belaste aan alle Kristenen de *Constitutien* van de opper Bisschop als *Apostolisch* aan te merken, en als of ze door den mond van God

zelfs

(a) Barug VII: 30. (b) 1 *Kor*: *XIV*: 27.

zelfs waren uytgeſproken , wat een ſchrikkelyken Godslaſtering! 't was in deezen tyd dat het zesde algemeene *Koncily* van *Konſtantinopolen* gehouden wierd , waar in het huwelyk aan de Griekze Prieſters wierd toegelaten, en aan de *Latynſche* Prieſters verboden. Hy zond een brief aan dit zesde *Koncily*, waar mede hy *Honorius* de I. als een *Monothelyt* veroordeelde. Hy ſturf in 't jaar 682. en had *Leo* II, *Benediktus de* II, en *Johannes* de V, tot opvolgers; na wier dood de agtſte ſcheuring ontſtond, door de verkiezing die men van *Petrus* en *Theodoretus* deed; dewelke in 't jaar 686. afgezet wierd, *Cuno* verkooren wierd, en ſturf in 't jaar 687, waar op men twee Pauſen maakte, namentlyk *Theodorus* en *Paſcal*, en dit was de negende ſcheuring.

Theodorus en *Paſcal* alle beyde afgezet zynde, wierd *Sergius* volgens de *Kanonyke* wetten verkooren, en bezat den Pauſſelyken ſtoel XIII. jaren agt maanden en dertien dagen, na *Sergius* verkoor men daar op, tot Pauſen na malkanderen *Johannes* de VI, *Johannes* de VII, *Siſinnius* en *Konſtantyn* de I. die Keyzer *Juſtiniaan* te *Konſtantinopolen* ontbood, en die de eerſte was, die de voet aan den Keyzer, zyn meeſter te kuſſen gaf. Hy belaſte tegen 't bevel van God aan, om de Kerken met beelden te voorzien, en die aan te bidden. Hy ſturf in 't jaar 716. 't was in dezen tyd, wanneer de mooren met behulp van *don Juliaan* in *Spanje* quamen, en de *Gotten* daar uyt verdreven. *Gregorius de* II. en *Gregorius* de III, beveſtigden het bevel van de aanbidding der beelden, en Keyſer *Leo* wierd in den ban gedaan, om dat hy zig dit niet wilde onderwerpen. *Gregorius* de II. ſturf in 't jaar 731, en Gregorius de III. ſtorf in 't jaar 741. na hen wierd *Zacharias*

kooren, die de eerſte was die het goed vond om de vercierſelen der Kerke, met goud en koſtelyke geſteentens op te pronken 't Was ook de eerſte die zig een Goddelyk gezag aanmatigde; 't geen daar in beſtond, om Koningen te maken en af te zetten. 't Was de eerſte, die de onderdanen van den Eed durfden ontſlaan, die zy aan hun *Souvereyn* gedaan hadden. 't Was deze *Zacharias*, die op het verzoek van *Pepyn* baſtaard-zoon van *Karel Martel*, *Childeric* Koning van *Vrankryk* afzette. En deze Paus bewaarheden met *Pepyn* dit ſpreekwoord, *Un mulo raſca otro*, *de eene muylezel krawt de ander*, of *elk bemind zyns gelyk.*

Het geval is dat *Zacharias* de hulp van *Pepin* nodig hebbende, om zig van de afhankelykheyt van den Griekzen Keyzer zyn *Souvereyn* te ontſlaan, gelyk *Gregorius* hem in alle zyne brieven noemt, dat *Pepin* den Paus met alle magt byſtond, 't geene ook zyne opvolgers deden; en om de getrouwigheyt aan den Roomſchen ſtoel bewezen, te beantwoorden, vereerde hem den Paus met den naam van Allerchriſtelykſte Koning, in der daat byna alles wat de Paus bezit, komt van de giften van de Koningen van *Vrankryk*; want wat die van *Konſtantyn* belangt, is niet dan ſpotterny, en een zuyvere leugen, gelyk *Laurens Valla* en andere verſtandige Schryvers bewezen hebben. Ik hoop dat God een Koning van *Vrankryk* zal verwekken, die den Paus zal ontnemen, 't geen hen met regt toebehoort; dewyl 'er de Pauſen zulken quaat gebruyk van maken. *Zacharias* ſtorf in 't jaar 752.

Na *Zacharias* wierd *Stefanus* de II, tot Paus verkooren; maar zyn Pausſchap duurde maar vier da-

dagen, en *Stefanus* de III, volgde op hem. Dezen Paus zig door *Astolpis* Koning van *Lombardie* aangetast ziende, verzogt *Pepyn* ernstig, hem bystand te zenden, 't geen hy met alle mogelyke vlyt deed, en hebbende dezen Keyzer het Stedehouderschap ontweldigt, vereerde hy 't aan den Paus, dit is de onregtmatige gift, die zy valschelyk de gift van *Konstantyn* noemen. *Pepin* was zo bygelovig dat hy voor den Paus nedervallende, hem de voet kuste, hield met de eene hand de stygbeugel, en met de andere de toom van 't paard vast, op deze wyze verrykte de Koning van *Vrankryk* den Paus, die 'er magtig hoogmoedig, en een tiran, door wierd, en zig een God op aarde boven kristen Vorsten en hunne onderdanen maakte, hy storf in 't jaar 757.

Na *Stefanus* de III. wierd *Paulus* de I. tot Paus verkooren Hy deed Keyzer *Konstantyn* de V. in den ban; dog de Keyzer sloeg des Paus ban in de wind, en vervolgde met veel yver de beelden in de Kerken te verbieden, en nog meer, dezelve aan te bidden, deze *Paulus* had volgens 't verhaal van *Vicellinus* een zonderlinge eerbied voor het lighaam van Sant *Petronella*, dogter van *Sint Pieter*. *Cursulano* brengt ontrent dit stuk een aanmerkenswaardige en grove leugen by. Hy zegt, dat deze Paus de grafstede en de tombe van *Petronella* met dit grafschrift, door de hand van Petrus met goude letteren geschreeven vond, *aan* Petronille *myn zeer waarde dogter*, Petrus zeyt zelfs, *goud nog zilver heb ik niet*, en zou deze arme *Apostel* geen goud en zilver tot zulken bygelovigen gebruyk gespaart hebben?, laaten zy zo veel leugenen vercieren als ze willen, om

om de Paufen te vleyen, en het onnozele dwalende en ligtgelovige volk te bedriegen: het is zeker datze 't Godt noyt zullen konnen doen, nog de ware navolgers van zynen zoone Jefus Chriftus, ik meene de *Proteftanten. Paulus* ftierf in 't jaar 767. *Theophilactus* en *Konftantyn* wierden tot Paufen verkooren, en daar ontftond tusfchen hen een groote fcheuring in de Roomfche Kerke, die de *tienden* was. *Theophilactus* ftond af, en *Conftantyn* hoewel een leek, wierd Paus gemaakt in weerwil van alle de kuyperyen van zyne mededingers, zonder tot Priefter geordent te zyn: nam hy de bedieningen van Paus in zyn Pausfelyk gewaat waar, dit bragt te weeg, dat het *Koncilie* hem afzette, en belafte, dat alles wat *Konftantyn geordoneert* en gedaan had, uytgezondert den Doop en de H. Oly, als van geen waardye en niet voorgevallen zynde wierd aangemerkt. By deze gelegentheyt vraage ik aan onze tegenfprekers wat zy van de Bisfchoppen en Priefters denken, die ten tyde van dezen Paus geordent wierden, en van 't gene zy onder zyn gezag verrigten? wat zy van de Misfen denken die toen gedaan wierden, namentlyk of de *Confecratie* gedaan wierd, of niet? zo neen, volgt daar uyt dat de Paus die hen geordent had, geen Paus was, en zy geen Priefters waren, zodat alle die geene, die hunne Misfen hooren zig fchuldig aan afgodery maakten, volgens hunne eygene *Canons*, welke medebrengen, dat hy die geen Priefter is, niet *Confacreert*, het is ook nodig, dat de Priefter de meening heeft om te *Confacreeren*, maar de meening zonder de Priefterlyke orden is van geen uytwerking.

Ik verwonderen my, dat het *Concilie* vernietigt heeft alles wat *Konftantyn* gedaan had, behalven

den

den Doop en de H. Oly; want volgens hunne beginzelen en de onze, is den Doop een *Sakrament*, het vereyst een ordening in de persoon, die het bedient, ten zy in geval van noodzakelykheyt.

Konstantyn wierd na dat hy afgezet was, in een Klooster gebragt en men rukte hem de oogen uyt; dog Koning *Didier* zyn Broeder wreekte dezen hoon en liet dit ook aan alle die geene doen, die daar deel aan hadden. *Philippus* volgden hem; dog vyf dagen daar na wierd hy afgezet, en toen ontstond de XI de scheuring.

Na de afzetting van *Filippus*, wierd *Stefanus* de III. of volgens andere *Stephanus* de IV. in zyn plaats verkooren. Hoe 't ook zy, hy verzogt bystand aan *Carolus Magnus* tegen *Didier* Konink van *Lombardye*, deze *Stefanus* veroordeelde de handelingen van *Konstantyn* zyn voorzaat. Hy veroordeelde ook het VII. *Koncily* van *Konstantinopolen* tegen de Beelden, hy belaste dezelve aan te bidden, en te wieroken op de zelve wyze, als de Heydenen hunne valsche Goden deden. Hy stierf in 't jaar 772.

Adriaan de I. bleef op dit stuk staan, hy maakte een Boek om de aanbidding staande te houden, en veroordeelde *Felix* en alle de vyanden van de Beelden Hy had *Carolus Magnus* zoone *van Pepin* te vrind; en gelyk hy hem verscheyden geestelyke gunstbewyzen deed, bevryden *Carel de groote* hun van alle vervolging; wanneer de gelegentheit voorkwam. *Adriaan* gaf aan zyn zyden den zelven magt, de Paus te verkiezen, en na de Pausselyken Stoel XXIV jaren bezeten te hebben, stierf in 't jaar 795.

't Was ten tyden van *Adriaan* de I. dat het tweede *Koncilie* van *Niceen* gehouden wierd, het zevende

de algemeen *Koncilie* genoemt, 't welk besllooten dat men de Beelden moest aanbidden, en de overblyffelen der Heiligen vereeren, enz. 't Was ook ten tyde van Keizer *Konstantyn* van dien *Rodriges Sanchez*, Bisschop van *Plaizance* in het derde deel van zyn *history* van *Spanje* zeyt, dat hy alleen Keyzer van naam was, geduurende X jaaren; dewyl 't myn moeder *Hyrene* was die alles regeerde; dog deze tien jaren ge-eyndigt zynde, regeerde hy alleen zonder zyn moeder. Daar in, (voegde *Rodrige* daar by) volgde hy *Ninus* na, die zyn moeder *Semiramis* van 't Koninkryk van *Babel* beroofde, maar *Hyrene* ontnam het Keyzerryk aan haar zoon *Konstantyn*, en van een helsche wraake bezielt zynde, scheurde zy hun beyde de oogen uyt, beroofde hun vervolgens van het ryk, en het leven, dog eyndelyk alzo zy een voornemen had, met *Karel* de groote te trouwen, floten de Grieken haar in een Klooster en maakten *Niceforus* Keyzer.

Pineda in zyn Kerkelyke *Monarchie*, verfoeyt de boosheit, de wreetheyt en de heerszugt van *Hyrene*. *Leo* de III. in een redevoeringe, die hy deed om Karel de groote tot Westerse Keyzer te verklaaren, brengt onder andere redenen, die hy aanhaalt, ook deze by, „dewyl uyt kragte van de „afstand van Keyzer Augustus ten minsten, in 't „westen het ryk vacant was, na de zaak rypelyk overwogen te hebben, zou men zo ook „van 't Griekfche Ryk konnen zeggen, dewyl „het een vrouwe was die het om zo te zeggen „door gewelt bezat. Illescas zeyt het zelfde in 't leven van *Leo* de III. nogtans gaf hy aan deze *Hyrene* de *titel* van zeer heilig in het leven van *Adriaan* de I, met deze woorden, Helene als een heylige en katho-

katholyke vrou, zodanig als zy met te bevelen was en altyt geweest is, enz. wat heilig! groote God! zy had gezondigt tegen het *twede* gebod, dat *men de Beelden moesten aanbidden*, en tegen de twede tafel, die zeyt, *gy zult niet dood slaan*, doende haar eygen zoon sterven; dit is die allerheiligste *Hyrene*, zo beroemt onder de *Papisten*!

Leo de derde ter erkentenisse van de weldaden, die hy van *Karel* de groote ontfangen hadde, gaf hem den *titel* van Keizer, en kroonde hem in deze hoedanigheyt, onder voorwaarde nogtans, dat de Keizer hem by eede zou verpligten, om hem gehoorzaamheyt te bewyzen. De zelve *Leo* belaste, dat de *geboden* van den Paus meer gezag hadden, als de schriften van alle de *Doctoren* te zamen. Daar was diestyts te *Mantua* een houten *Krucifix*, dat men zeide bloed te sweeten: den Paus de tyding daar van krygende ging zelfs henen en ziende het *mirakel* zo als hy zeyde, belaste hy het volk te geloven, dat dit bloed het waaragtige bloed van Kristus was. Men ziet nog hedensdaags dit *Crucifix* te *Mantua*, en men aanbid het nog. *Baptista Mantuanus*, maakte 'er gewag van in deze Vaersen.

Et quæ purpureus sanguis faciebat in horas.
Mira opera intuitus, credi debere putavi
Effusum nostra pro libertate cruorem.

Zie daar de afgodery waar van ik spreeke. Wat booze geest kon iets snoders uytvinden, om de Beelden te verheffen, en gezag by te zetten, die men in Griekenland ten eenemale afgekeurt had. *Leo* na dat hy XX. jaren Paus geweest was, stierf in 't jaar 815 *Stefanus* de IV of V. die hem

hem opvolgde, wierd zonder toeſtemming van den Keizer verkooren, zo dat hy voor zyne misnoegtheyt bedugt zynde, na *Vrankryk* ging om verſchoonige by te brengen. De Keyzer gaf hem ten antwoord, *'t geen gedaan is, is gedaan, dog laat men dit in 't toekomende niet meer buyten myn toeſtemminge doen, dewyl ik niet zou nalaten myn ongenoegen te betuygen.* Gy ziet hoe de Pauſen hunne *Dekreeten* opvolgen. *Adriaan* en *Leo* die even voor *Stefanus* kwam, hadden 'er een gemaakt, dat mede bragt, dat het nog de Keyzer nog iemand, met zyn magt bekleet, toequam, om een Paus te verkieſen, maar *Stefanus* had geen agt op dit *Dekreet* geſlagen, en dewyl hy zag dat diergelyken *Dekreet*, dat zulken grooten magt en gezag aan den Keyzer gaf, wel ongelyk aan de Apoſtoliſche Stoel mogt doen, ging hy uyt Vrankryk wederom na Rome. Dewyl hy ook aangemerkt hadde, dat de Keyzer van een zagte en vreedzame aard was, ondernam hy, dit *Dekreet* te vernietigen, met te zeggen, dat de verkieſing van een Opperbiſſchop, de geeſtelykheyt, den *Senaat* en het Roomſche volk toebehooren; dog uyt vreeze van den Keizer te vergrammen, verzagte hy deze afſchaffing, met te zeggen, dat de gemelde *Collegien*, de Paus zonder toeſtemming van den Keizer wel konden verkieſen; maar dat zy hem niet konden inwyen nog kroonen, dan in tegenwoordigheyt van den Keyzer, of zyn *Vikaris*, *Stefanus* ſtierf in 't jaar 817.

Paſcal de I. wierd naar 't voorbeeld van *Stefanus* zonder toeſtemming van den Keyzer verkooren, die zig over deze verkieſinge beklaagde; dog de Paus wiſt hem zeer wel te ontſchuldigen. *Pascal* ſtierf in 't jaar 824.

Eugenius de II. volgde op hem, en 't was op deze tyd, dat de XII. ſcheuring tuſſchen *Eugenius* en *Zinſinus* voorviel. *Valentinus* volgden op *Eugenius*, en hy had *Gregorius* de IV. tot opvolger, die geen Paus wilde wezen, als de Keyzer zyn verkiezing niet beveſtigde. Hy ſtierf in 't Jaar 844

Sergius was de eerſte die van naam veranderde, om dat hy voor zyn verheffing tot het Pausſchap. *Varkens-muyl* genoemt wierdt. Keiſer *Lotharius* zond zyn zoon *Lodewyk* na *Rome* om de verkiezing van dezen Paus te beveſtigen, *Sergius* ſtorf in 't jaar 847.

Leo de IV. was de eerſte die het Paradys aan die geene beloofde, die tegen de ongelovigen en Ketters, tot verdediging van de *Apoſtoliſche* ſtoel ſtreden. Dus maakte de Paus, zig tot een God op aarde, en belooft het Paradys, als of het volſtrekt in zyn magt was. De zelve *Leo* maakte een *Decreet*, 't welk medebragt, dat men een Biſſchop niet zou mogen veroordeelen, dan op een berigt van LXXII getuigen. Hy was ook de eerſte die tegen de *Canon* van 't *Koncilie* van *Aken*, zyn Pauſſelyk kruys met koſtelyke geſteentens oppronkte, en voor hem liet dragen. Anderen verſtaan door dit kruis het *pectoral*, dat is, een kleyn kruys, dat de Pauſen, de Kardinaalen en de Biſſchoppen op de borſt dragen. *Leo* gaf zyn voet aan het volk te kuſſen.

De zelve Paus ontſloeg de Monnik *Ethelulphius* van zyne geloften, om hem in ſtaat te ſtellen van Koning van *Engeland* te wezen, tot vergeldinge van dit gunſt bewys, belaſte de nieuwe Koning ieder huys met een ſtuyver in 't Jaar aan den Paus te betalen, dat de Rooms-*katolyken* in

Engeland tegenwoordig nog de *St. Pieters-penning* noemen, Leo ſtorf in 't jaar 855.

De Pauſſinne Johanna.

HEt gemeene volk onder de Rooms-gezinden en veele *Proteſtanten* kunnen niet gelooven dat 'er een Pauſin of een vrou die Paus wierd, geweeſt is. Zy verbeelden hen, dat het maar een verſierzel en een ſprookje is. Dog om hen van de waarheyt te overtuygen, zal ik deze *Hiſtorie* met de eygen woorden verhalen, waar van de Rooms-*katolyken* zig bedient hebben. Ik zal hunne namen noemen, op dat de ongelovige zig daar omtrent nader konnen laten onderrigten. Een zeker geleerd God-geleerde, en veele andere zeggen, dat 'er geen Pauſinne *Johanna* geweeſt is; dog ik verzoeke hem de goetheyt te hebben de volgende *paſſagien* te lezen. (a) *Komt herwaarts ik zal u toonen het oordeel der groote Hoere, die daar zit op veele wateren.* (b) *De wateren die gy gezien hebt daar de Hoere zit, zyn volken, ſcharen, naatzien, en tongen.*

Johannes de VIII. of liever *Johanna*, in Engeland gebooren, voorhenen *Gilberta* genoemt, volgde op *Leo* de IV. men ziet in haar zonder figuur, en verbloemde wyze van ſpreken, de vervulling van de woorden van *Johannes*, dewyl zy een vrouwe, en een Hoere was. Zy die luſt hebben, om haar leven te weten, leze maar *Platina* over het leven van *Johannes de VIII. Sabellicus. En 8. Lib. Volat lib. 22. Berg. lib. 11. Bo-*

(a) Openb. XVII: 1. (b) vers. 15.

Bocatius van de vermaarde vrouwen. Fascicul. tempor. Mant. over Alphonse liv. 3. Manuel des temps.

Rodriguez Sanchez over Don Alfonsius de III, *en Pedro Mexia* over het leven van de *Keizers* en in zyn *sylva variarum lectionum* alwaar deze Pausinne *Johanna*, het onderwerp van een geheel hooftstuk is.

Hoewel deze *Pedro Mexia* zeer bygelovig en een van de eenvoudigste papisten was, heeft hy niet konnen nalaten, om de groote schande, en de harde neep aan te merken, die de Roomsche kerk toen moeste lyden in 't geen hy van deze Pausinne zeyt, haalt hy in de *Historie* die hy 'er van opmaakt, *Martyn*, *Platina*, *Sabellikus*, en *Sant Antony* in 't *IX*. *Kapittel* van zyn *sylva* aan. Zie hier de eygen bewoordingen van *Pedro Mexia*, „ daar is niemant die niet weet of die „ niet gelezen heeft, of niet heeft hooren zeg- „ gen, dat 'er een Pausinne, in 't gewaad van „ een man geweest is, wetende dat 'er veele „ menschen zyn, die 't onbekent is hoe de zaak „ is voorgevallen, hoewel 't een van de ver- „ wonderlykste zaaken des werelts is, zal ik „ deze wonderbaare *History* verhalen, zo alsze „ door de geloofwaardigste Schryvers is aan- „ getekent.

„ Daar was een vrou in *Engeland* gebooren, die „ zeer gemeenzaam met een geleert man leefde, „ die zommige zeggen, dat een geneesheer ge- „ weest is: zy beminde hem, en was ook van „ hem gelieft. Deze man voorgenomen hebben- „ de, te reyzen en de stad *Athene* in Grieken- „ landt te gaan zien; nam *Johanna* een besluyt „ om hem te volgen, en daar toe verkleede zy „ haar, als een man, nam de naam van *Johan-*

„ *nes* aan, verliet haar Vaderland om met hem „ na *Athene* te reyzen. Dewyl 'er in deze ſtad „ de voornaamſte hooge ſchoole des werelts „ voor de wetenſchappen was, wyl deze *Johanna* „ veel verſtand had, en veel kenniſſe van ver- „ ſcheyden vrye konſten, maakte zy aldaar zo „ veel voortgang, dat haar meeſter eenige jaren „ daar na geſtorven zynde, zy na *Rome* ging, „ alwaarze een bediening kreeg om aldaar ver- „ ſcheyde wetenſchappen te leeraaren. Zy gaf „ aldaar in de openbaare zintwiſtingen, zulke „ menigvuldige en groote bewyzen van haar uyt- „ nemend oordeel, en diepe geleertheyt, dat zy „ binnen zeer weynig tyd, de agting van de voor- „ naamſte perſonen en de algemeene toejuyging „ van 't gemeene volk won. De Pauſſelyke ſtoel, „ na de dood van *Leo* de IV. openſtaande, wierd „ zy met toeſtemminge van elk een tot Opperbiſ- „ ſchop van *Rome*, en tot algemeene Paus van „ Godts kerke verkooren, en regeerde dezelve „ twee Jaren een maand en eenige dagen. Schoon- „ ze op deze troon geplaatſt was, verre van een „ kuys leven te leyden, had zy zulken grooten „ gemeenzaamheyt met eene van haare ſlaven; op „ wie zy alle haar vertrouwen ſtelde, dat zy'er „ van beſwangerd wierd. De zaak wierd zo ge- „ heym gehouden, dat'er niemand dan deze ſlaaf „ van wiſt. Maar God die het quaad nooyt onge- „ ſtraft laat, wilde een geheyme misdaad in 't „ openbaar ſtraffen," eer zy 'er de gevolgen door eenige geneesmiddelen van konde voorkomen, en liet toe, dat wanneer ze op een feeſtdag met de gewoone ſtaatzie na de kerk van St. *Jan de Latraan* ging, om aldaar den dienſt waar te nemen, zy op een plaats komende, tuſſchen deze Kerk, die

van

van *Sant Klemens* en het *theater*, dat men oneygentlyk het *Kolifeum* noemt, zy met veel fmarten beviel, tot groote verwondering van alle die tegenwoordig waren. Zy ftorf kort daar na, en wierd zonder eere en pragt begraven.

Men zeyt gemeenlyk dat het om deze reden is, dat de Paufen een omweg nemen, en een andere inflaan, wanneer zy in de kerk van Latraan willen wezen, en dat zy na deze plaats gaan, om den affchrik aan te wyzen, die zy voor zulken verfoeyelyken voorval hebben. Men zegt ook, dat 'er om niet meer door een vrou van zulken aard bedrogen te werden, in het heylig Paleys een kakftoel is, waar door men ligtelyk te weten kan komen, of de nieuwe Paus een mannetje of een wyfje is. De Roomfche befchaamt over de *Ceremonie*, waar toe deze ftoel is uytgevonden, noemen die *Meft*, en gebruyken die op een andere wyze, in het Klooster *Mont-Caffin* was ook diergelyken ftoel, die 'er moogelyk ook nog is, alwaar outs tyds verfcheyden Paufen verkoren zyn. Men ziet ook een fteenen beeld, dat de in de kraambevalling en de dood van deze onkuyfche Paufinne afbeeld Zo iemant uyt nieus-gierigheyt wenfchte weten, of de vertaling van deze *Hiftorie* het oorfpronkelyke beantwoord: Laat hy de fchryver zelfs lezen, en de woorden daar van met de myne vergelyken, eer hy onderneme my te lafteren.

't Geen hy van het beeld, en van het onderwerp dat het afbeeldzel zeyt, is waaragtig; maar wat de plegtigheyt van de kakftoel aangaat, om te weten of de nieuwe Paus een mannetje of een wyfje is, is niet meer in gebruyk, om dat

zy die tegenwoordig verkoren worden, op eene wyze geleeft hebben, datze by gebrek van wettige vrouwen betoont hebben, mannen te zyn door het getal van Baſtaarden, die zy by hunne *Concubinen* gehad hebben, Paus *Sergius* had 'er een, by een berugte Hoer genaamt *Marozia*, naar 't verhaal van een oud ſchryver genaamt *Luitprand*.

(a) Deze baſtaard wierd tot Paus gekooren, onder de naam van *Johannes de XII.* Hy had ook een baſtaard, die mede Paus wierd, en de naam van *Johannes* de XIV. aannam. *Innocentius* de VII, had acht Zoonen en zo veel dogters.

Maar laat ons zonder ons meer met oude Pauſen op te houden, tot later overgaan, hoe veel Baſtaarden had onze Spanjaard *Alexander de VI* niet wel, men zeyt dat *Klemens* de VIII. een van *Leo de* X. was. Biſſchop *Paulus Jovius* verhaalt verſcheyden afſchuwelykheden van dezen *Klemens*. *Paulus* had Baſtaarden waar van *Pater Louis* de ſnoodſte ſodomyt, die 'er oyt gevonden wierd, een was, 't geen de oorzaak was, dat men hun ook van 't leven beroofde. *Gregorius* de XIII, had ook voor en na dat hy Paus was, verſcheyden Baſtaarden, *Johan Pannonius* brengt 'er dezelve reden van by, als wy in deze verſſen.

Non poterat quisquam reſerantes æthera claves
Non exploratis ſumere teſtieulis,
Cur igitur noſtro mos hic jam tempore ceſſat?
Ante probat ſeſe quilibet eſſe marem.

Zo

(a) *Lib*. 2. *Kap. XIII. lib.* 3. *Kap. XII.*
(b) 3. *part. lib.* 18. *Cap.* 23: 5, 6.

Zo dat de Roomſche Kerk zulke kragtige en klare bewyzen hebbende, geen Kakſtoel meer van noden heeft. Vader *Alonſo Venero*, in zyn handtboek van het ongeluk van deze tyden ſprekende zeyt: *Wat kan men zig ellendiger verbeelden, dan een Vrouw die door haar ſcherpzinnigheyt en een wereltſche geleertheyt haar kunne vermommende, de Pausſelyke ſtoel van Kriſtus overweldigt heeft.* En Jan *de Pineda* zeyt, *men was ongemeen verwondert, dat een vroumens Vikaris van God durfde zyn, daar de maagd Maria alleen, om dat zy een vroumenſch was, als onbequaam tot eenige bedieninge of geeſtelyk werk, van wat aard het was, onbequaam geoordeelt wierd.*

Zo ik my zo lang met de Hiſtory van Pauſinne Johanna opgehouden, en die door meer dan twaalf ſchryvers heb beveſtigt, 't was om de hedensdaagſche *Papiſten* van de zaak te overtuygen, die de wanorder die zy veroorzaakt heeft beſchouwende, op het ontkennen blyven ſtaan; en die in hunne ſchriften, die zy in 't ligt brengen beweeren, *Onufrius Panvinus* van de *Auguſtyner* order, is onder anderen een van die geene, die aantekeningen over *Platina* in het leven der Pauſen gemaakt heeft. Wanneer hy op de Hiſtory van Pauſinne *Johanna* komt, maakt hy een lange aantekeninge, waar door hy ten eenemale of liever onbeſchaamdelyk ontkent, dat 'er oyt zodanigen Paus geweeſt is. De kragtigſte bewysreden die hy om zyn gevoelen vaſt te zetten bybrengt, is dat 'er ſchryvers zyn, die het leven der Pauſen beſchreven hebben, en die geen gewag van deze Pauſinne *Johanna* maken, en daar uyt beſluyt hy, dat 'er geen Paus Johannes de VIII. geweeſt is.

Ik antwoorde daarop, dat het of uyt vergetenheyt, of door onwetenheyt of 't geen nog waarſchynelyker is, uyt quaataardigheyt en ſchaamte geſchiet is, dat de ſchryvers die hy aanhaalt deze Pauſinne in hunne geſchiedeniſſen niet ingelaſt hebben. Daar en boven zyn redeneering bewyſt niets, dat 'er zodanigen Paus niet geweeſt is, dewyl een bewysreden (*ab Autoritate negandi*) uyt gezag van ontkennen niets beſluyt. By voorbeeld *Cicero* heeft zig van dus of zodanigen bewoording niet bedient, derhalven is het geen Latyn. Zo 'er eenige andere latynſche ſchryvers zyn, als *Caeſar*, *Titus Livius*, *Saluſtius* enz. die 'er gebruyk van gemaakt hebben, zal het nogtans latyn wezen, ſchoon *Cicero* dit niet gebruykt heeft, zo ook, hoewel de ſchryvers die *Panvinus* aanhaalt, geen gewag van die Pauſinne *Johanna* of van Johannes de VII. maken, deze die *Pedro Mexia* aanhaalt, en die hy als geloofwaardige ſchryvers bybrengt, hebben een naaukeurige *Hiſtory* van deze Pauſinne, of van deze Paus gegeven De *Mantuaan* in zyn derde boek over *Alfonſus* van de Hel ſprekende, zeyt dat Paus *Johannes* de VIII. daar in nederdaalde.

Hic pendebat adhuc ſexum mentita virilem,
Foemina, cui triplici Phrygiam diademate mitram
Et tollebat apex, & pontificalis adulter.

Wy zullen alhier ook met meer reden de zelfde vragen doen, die wy hen reeds gedaan hebben, wanneer wy van Konſtantyn ſpraken, die Paus wierd, hoewel hy een Leek is, en niet gevordert was. Wat zullen de Roomſche van de Biſ-

ſchop-

ſchoppen, Aartsbiſſchoppen en andere Kerkelyke Perſoonen, zeggen, die door Pauſin *Johanna*, of door haar gezag geordent zyn? Zo gy de oorzaak wegneemt, zal het uytwerkzel ophouden. Dewyl zy, volgens hunne Kerkelyke beſluyten, geen Paus was, volgt, dat alle die geene, die zy geordent heeft, geen Prieſters zyn, dat zy by gevolg niet konden zegenen, nog *Conſacreeren*, en dat alle die geene die hunne Miſſen hoorden, zig ſchuldig aan afgodery maakten. Wie was toen het hooft en de algemeene Biſſchop van de Kerk? Wie was de opvolger van Petrus? Wie was de *Vicaris* van Kriſtus? 't Is noodzakelyk, dat zy bekennen, dat alle deze bedieningen in een vrouw, ja in een hoer lagen opgeſloten.

Pedro Mexia zegt, dat hoewel deze Pauſinne, nog eenige andere vrouwe, niet bequaam zy om eenig *karakter* van ordening te ontfangen, of iets te beveelen of te vergeven, wat het ook zy. En dat die geene, die door haar of door haar gezag *geordineert* waren, dit moeſten laten herdoen; verkreeg zy nogtans de genade van het *Sakrament* voor hen, die 't met een waaragtig geloof, en in een onvermydelyke onwetenheyt ontfingen. Ik antwoorde aan *Pedro Mexia*, dat hy zig bedriegt, want de *Sakramenten* zyn geen waare *Sakramenten*, wanneer zy niet door die geene bedient worden, die God daar toe *geordonneert* heeft, hoe onvolmaakt en hoe ongeregelt zy in hun gedrag en verkeering zyn; of zelfs, hoe geveynſt zy ook mogen wezen, gelyk uyt de Prieſters blykt, die ten tyde van onzen Zaligmaker leefden. Deze nogtans, om datze van de ſtam van *Levi* waren, waren hunne offerhanden of-

 fer-

ferhanden, en hunne *Sakramenten Sakramenten.* De Heere en zyne *Apostelen* merkten de offerhanden die zy offerden, en de Sakramenten die zy bedienden, als offerhanden en Sakramenten aan, daar die van de Priesters van *Jerobeam* geen offerhanden nog Sakramenten waren, om datze niet door die van de stamme *Levi* bedient wierden, die God zelfs *geordineert* had. Derhalven, Pausinne *Johanna* eén vrouwmensch zynde, was geen Priester; geen Priester zynde, had zy geen magt van *ordineeren*, nog zelfs te *Consacreeren*, zo dat haare Priesters, of die onder haar gezag *geordineert* waren, niet dan Priesters van *Jerobeam* of *Baal* konden aangemerkt worden. Daar en boven, zy die hunne Sakramenten ontfingen, hadden het ware geloof niet, dewyl dit geloof op het woord van God gegront is; of, om my van de bewoordingen van den *Apostel* te bedienen, (a) *Het gelove is uyt het gehoor, en het gehoor uyt het woord Gods.*

Wat ons belangt, wy hebben een beter vertroosting, en wy genieten een geruster Conscientie; dewyl wy geloven, dat Jesus Kristus altyt geweest is, en zal zyn, het hooft en het *fondament* van zyn Kerk, en dat 'er geen ander hooft nog ander *fondament*, dan hy alleen is. Paulus zeyt, (b) *Dat niemant een ander fondament kan leggen, dan 't geene gelegt is, namentlyk Kristus.* 't Is hy alleen die het *fondament* is, 't is hy alleen die het hooft van zyn Kerke is, en de H. Geest is zyn algemene Stedehouder; gelyk hy zelfs getuygt, (c) *De trooster de H. Geest, welke de Vader zenden zal in mynen name, die zal u alles leeren,*

(a) Rom. X: 17. (b) 1 Kor. III: 11.
(c) Joh. XIV: 26.

ren, en zal u indagtig maken alles wat ik u gezegt hebbe.

Pedro Mexia verſtaat door het ware geloof, de Houtkoolbranders gelove, gelyk zy het noemen. Deze Houtkoolbrander op den oever des doots zynde, was 'er een geleert man, of zo zommige zeggen, de Duyvel, onder de gedaante van een man, die hem vroeg wat zyn geloof was? Ik geloof, zey de Houtskoolbrander, 't geen de H. Moeder, de Kerk gelooft. De Duyvel hervatte, wat gelooft de Kerk? Zy gelooft, zey de Houtskoolbrander, 't geen ik gelove; en op alle de vragen die de Duyvel hem deed, kon hy geen ander antwoord van deze onnozele man krygen, welke niet wiſt, wat hy of de Kerk geloofde. Zo dat hy van dit ſlag van volk was, gelyk 'er in Spanje en overal onder de Roomſche zyn, die niet wetende wat zy geloven, zeggen, dat zy in God geloven *met een vaſte voet* (*a pies juntos*) hoewel ze niet zien waar hunne voeten op ruſten.

Hoſius, Biſſchop van (a) *Ermeland*, handelende van 't gezag, of liever ſpreekende tegen 't gezag van de zelve, zeyt, het voorbeeld van deze onwetende Houtskoolbrander na te volgen, is de regte weg ter zaligheyt. ô Yſſelyke onwetenheyt, die de zonde niet zal verſchoonen! God belaſt de H: Schrift dikwils te lezen, en te raadplegen; als zy het niet zullen doen, wat *koleur* zullen zy van hunne onwetenheyt geven? *Petrus* vermaand alle ware Kriſtenen, (b) *om bereyd te zyn om verantwoordinge van hun hoope te geven.* Hoe zal iemand, die nooyt de H: Schrift leeſt, rekening van zyn geloof en hoope konnen geven?

Dog

(a) Liv. 3. (b) 1 Pet. III: 15.

Dog om dit *Artykel* af te breken, laat ons wederom tot Pausinne *Johanna* komen. Keyzer *Lodewyk* de II, zoon van *Lotharius*, ging na Rome, ten tyde van deze Pausinne; en 't was uyt haar handen, dat hy den Ryksstaf en de Keyzerlyke Kroon ontfing. 't Was ook in dezen tyd, dat *Alfonsus* in *Spanje* regeerde, naar 't verhaal van Rodriguez *Sanchez*, en van *Alfonsus* van *Cartagene*. Pausinne *Johanna* sturf, gelyk wy zeyden, en *Benedictus* de III. volgde op haar, zo dat hy de eerste was die op de Kakstoel moest zitten enz. Keyzer *Lodewyk* zond een *Ambassadeur* om deze verkiezing te bevestigen. 't Was tusschen deze *Benedikius* en *Anastasius*, dat de XIII. scheuring ontstond; dog deze laatste stond af. *Nikolaas* de I. wierd in tegenwoordigheyt van Keyzer *Lodewyk* verkooren; dog zo ras de Keyzer uyt *Italie* vertrokken was, maakte de Paus verscheyden *Constitutien*, onder anderen deze, dat de Leeken de Geestelyken niet ter dood konnen veroordeelen; dat niemant in eenigerley wyze over 't gezag van den Paus mogt zintwisten; dat de Kristen-Overheden geen magt over de Paus zouden hebben, om dat de Opper-Bisschop, volgens zyn gevoelen, de God op aarde was. (a) Hy bevestigde deze, welke mede bragt, dat de Goddelyke dienst in 't Latyn moest gedaan werden. Hy ontsloeg nogtans die van *Polonie* en *Slavonie*, die het in de gemeene tale deden. Hy belaste, dat de *Constitutien* van de Pausen van een gelyk gezag met de Schriften der Apostelen waren. Zie hier de hoornen die op het beest wiessen; deze Paus was ongemeen ge-

(a) *Anton. Tit.* 16.

geftreng tegen de getroude Priefters. *Ulrik*, Bisfchop van *Augsburg*, kantte zig tegen deze godloosheden aan, en fchreef een Brief, waar mede hy de verfoeyelyke vrugten van een gedwongen ongehuwden ftaat aantoonde. Ik heb 'er het voornaamfte, in het *Artykel* van *Gregorius* de I, van aangehaalt. Deze zelfde *Nikolaas*, verbood met verfcheyden andere Paufen, aan ieder Kriften om de Miffe van een godloos Priefter, of die van een quaad leven was, aan te hooren; indien men dit verbod opvolgde, zou men 'er weynig hooren, dewyl de meefte Priefters van een zeer ongeregelt gedrag zyn Hy fturf in 't Jaar 867; *Adriaan* de II. volgde op hem; en na *Adriaan*, *Johannes* de IX, of volgens andere *Johannes* de VIII, zo men de Paufinne niet rekent.

Martyn de II. kwam door kunsjes en bedriegeryen tot het Pausfchap, Hy onderwierp zig het *Ceremonieel* van de Kakftoel, en wierd zonder het gezag en toeftemming van den Keyzer beveftigt; dewyl de hoornen van het Beeft meer en meer aangroeyden. Van deze tyd af aan, begonden de Paufen zig niet meer met de Keyzers te bemoeyen. Hy ftorf in 't Jaar 884.

Zo haaft als *Adriaan* de IV. verkooren was, maakte hy een *Dekreet*, 't welk mede bragt, dat men geen agt op de Keyzer behoefde te geven in de verkiezing van den Opperbisfchop, maar dat de Geeftelykheyt en het Roomfche volk daar in na hun welbehagen mogten handelen, zonder dat de beveftiging van den Keyzer nodig was; en dus heeft deze het regt verlooren om de Opperbisfchop van *Rome* te benoemen. Dewyl den Keyzer toen met de *Normannen* in oorlog was, kon hy dit den Paus niet betwiften, zo dat deze

laatfte

laatste boven dreef. *Adriaan* storf in 't jaar 885.

Stefanus de V. of de VI, was de eerste volgens *Gratianus* (a) die elk een de noodzakelykheyt opley, de wetten van de Roomsche Kerk op te volgen, om zalig te konnen worden. Hy storf in 't jaar 891.

Formosus, Bisschop gemaakt zynde, wierd afgezet, en swoer het niet meer te wezen. *Martyn* de II. wilde hem voor geld wel van dezen Eed ontslaan, die hy aan *Johannes* de IX. gedaan had. En na de dood van *Stefanus* de VI, verkreeg de zelve *Formosus* het Pausschap door geschenken. Niet tegenstaande alle de tegenstrevingen van *Sergius*, die daar na stond, verkreeg hy het zelve door zyn groote mildadigheyt. Dit was de H: G. die hem verkoos. Hy storf in 't jaar 895. De veertiende scheuring geviel ten tyde van *Sergius* de III, die voor *Formosus* verkooren wierd, dog niet bequaam zynde om dit staande te houden, om dat hy arm was, stond derhalven daar van af, en wierd gebannen, alleen om dat hy arm was. Na *Formosus* wierd *Bonifacius* de VI. verkooren, dog leefde maar xv dagen. *Stefanus* de VI. of VII. betoonde veel ondankbaarheyt aan *Formosus*, die hem niet tegenstaande zyn vermogen, Bisschop gemaakt had. *Stefanus* tot het Pausschap gekomen zynde, vernietigde niet alleen 't geen *Formosus* gedaan had, met te zeggen, dat hy geen ware en wettige Paus was, maar veroordeelde hem ook in een *Koncilie* dat hy hield. Na hem veroordeelt te hebben, liet hy zyn lighaam opgraven; en hem zyn Pausselyk gewaad afgenomen hebbende, liet hem als een Leek kleeden, zette hem af, liet hem de twee vingeren van zyn reg-

(a) *Dist. 16. Cap. Enimvero.*

regterhand affnyden, waar van de Priefters zig voornamentlyk in de *Confecratie* bedienen, en liet hem daar op in den *Tyber* werpen.

Paskal de II, deed niet lang daar na omtrent het zelve aan het lighaam van *Klemens* de III. Hy volgde daar in Jefus Chriftus niet na, welke belafte het gedane ongelyk te vergeven, en goet te doen, aan de geene die ons haten. Maar deze *Silla* liet zyn *Marius* wederom opgraven, uyt een onverzoenbaare haat die hy hem toedroeg. *Platina* zegt, in 't leven van *Stefanus*, dat hy daar door aanleyding gaf tot een quade naam, en een quaad voorbeeld gaf aan zyne opvolgers. Want t'zedert deze tyd was 't een gewoone zaak, dat een Paus vernietigde 't geen zyn voorganger geordonneert had; hoewel 't door een *Koncily* was beveftigt, maakte hy in een ander *Koncily* dat het van onwaarde was.

Dus is het, dat *Romanus*, opvolger van *Stefanus*, veroordeelden alles wat *Stefanus* gedaan had, en herftelde *Formofus*. *Theodorus* de II. en *Johannes* de X, deden ook zo. *Platina* zeyt, dat deze twee Paufen monfters, of liever gevleesde duyvels waren. *Johannes* de X. hield een *Koncily* van LXXIV Biffchoppen, waar in hy *Formofus* regtveerdigde, en *Stefanus* de VII. veroordeelde. Merk hier aan, dat 'er t'zedert het jaar 891 tot 903, dat twaalf jaren is, tien Paufen geweeft zyn. *Formofus*, *Sergius* de III, *Bonifacius* de VI, *Stefanus* de VII, *Romanus*, *Theodorus* de II, *Johannis* de X, *Sergius* de III. voor de twedemaal, *Benediktus* de IV, *Leo* de V, *Kriftoffel*, en eyndelyk *Sergius* de III. voor de derdemaal. Deze laatfte wierd tweemaal afgezet, dog wierd de derdemaal wettig verkooren. Gelyk de XIV. fcheu-

ſcheuring ontſtond, wanneer *Sergius* Paus voor de eerſtemaal gemaakt was, quam de xv, wanneer hy 't was voor de tweedemaal. *Stefanus* de VII. ſtorf in 't jaar 887. *Platina* zeyt, van *Benediktus* de IV. ſpreekende, „dat wanneer de „ Kerk door haare rykdommen ongebonden en „ dertel begon te worden, en dat zy geen Prins „ had om de ſnoodheden van de geeſtelykheyt „ te beteugelen, dat de vryheyt van zondigen, „ deze monſters en deze onverdraagelyke bal„ laſten teelde. Zie daar het goed getuygenis „ dat *Platina* van dezen Paus geeft

Leo de V. tot Paus verkooren zynde, had veel verdriet uyt te ſtaan, dewyl 'er toen zekere *Kriſtoffel* was, die hy bevordert en voortgeholpen had, niet zonder veel bloed te ſtorten, gelyk *Platina* zeyt. Deze deed hem in de gevankenis zetten, en maakte zig door dit middel zelfs Paus. Het gewelt, zyn ondankbaarheyt, en de ſnoode ſtreeken, waren de H: G: die hem verkoos. Dog *Sergius* de III. door *Marozia* zyn *Concubyn* onderſteunt, by wie hy een zoon had, die na zyn Vader Paus wierd, gelyk *Luytprand* in zyn Hiſtory verhaalt, zette de Paus af, bragt hem in een Klooſter; en door middel van zyn *Marozia*, een berugte Hoer, maakte zig zelfs Paus. Deze *Sergius* de III. was een mededinger van *Formoſus* na het Pausſchap; maar deze laatſte het te boven halende, gelyk wy gezeyt hebben, ging *Sergius* na *Vrankryk*; en op zyn te rugkomſt te *Rome*, behandelde hy *Kriſtoffel* op zulken wyze, als wy verhaalt hebben.

Sergius Paus gemaakt zynde, bragt zig de ſmaat te binnen, die hy van *Formoſus* ontfangen hadde; en om zyn wraak te verzadigen, liet hy

zyn

zyn lighaam, dat reets VIII Jaaren begraven geweest was, uyt het graf halen, en deed hem, even of hy in 't leven was, sterven. Hy liet hem de drie vingeren affnyden, die *Steven* aan zyn hand had laten blyven, en in de Tyber werpen, als het graf onwaardig zynde. Hoewel *Formosus* van drie Pausen goetgekeurd was, veroordeelde *Sergius* alles wat hy gedaan hadde, en ontordende hen alle, die de order van *Formosus* ontfangen hadden. Dus is het, dat *Stefanus* en *Sergius* den Paus *Formosus* veroordeelden, dat *Romanus*, *Theodorus* en *Johannes* hadden goetgekeurt. Hy storf in 't Jaar 897.

Anastasius de III. volgde op *Sergius* de III. In deze tyd was 'er een Visscher, die het lighaam van *Formosus* in den Tiber vond; en wanneer men het na de Kerk van *St. Pieter* bragt, om aldaar begraven te worden, groetten de beelden hem, naar 't verhaal van dezelve Schryver, door een zekere eerbewyzing, zeggende, *wellekom.* Wat een afgryzelyke leugen? 't was misschien de Duyvel die deze beweging veroorzaakte, om het bygelovig volk des te beter te verblinden. Want *Paulus* zegt, dat den *Antichrist met wonderwerken der leugen zal komen.* *Anastasius* storf in 't Jaar 913, en had *Lando* tot opvolger, waar van *Petrus de Premontré* spreekt. Hy had een zoon door overspel geteelt eer hy Paus was, deze zoon die *Johannes* de X. of *Lando* de XI. genoemt wierd, was een godloos mensch; en daar zyn Schryvers, die hem niet in den rang der Pausen stellen, om dat hy 't maar VI maanden geweest is. *Johannes* de X. of XI, volgde zyn Vader *Lando* niet alleen in waardigheyt, maar voornamentlyk in zyn schelmery na. Hy

was XIV jaaren lang Paus; en *Platina* zeyt, dat hy een zoon van *Sergius* was, van een ongeregeld leven, gelyk *Luitprand* aanmerkt.

Dezelve *Luitprand* verhaalt ook, dat het op dezen tyd was, wanneer *Theodora*, een snoode Hoer, door middel van den Paus, de geheele Stad *Rome* regeerde; zy had twee Dogters, die beyde ook groote Hoeren waren, genaamt *Morazia* en *Theodora*. De moeder verliefde op deze *Johannes*, eer hy Paus was; door toedoen van deze rampzalige, wierd hy eerst Bisschop van *Bologne*, naderhand Aarts-Bisschop van *Ravenne* gemaakt, zynde een Stad tweehondert mylen van Rome gelegen. De Paus gestorven zynde, en *Theodora* zulken fraayen gelegentheyt ziende om haar minnaar by haar te hebben, ried hem aan zyn Aartsbisdom te verlaten; waar na zy door haare snoode listen en onwettige vereeringen, hem Paus maakte. Dezelve Schryver verhaalt het ellendig uyteynde van dezen *Johannes*, met deze woorden:

„ *Morazia* zyn schoondogter, of liever de dog-
„ ter van zyn matres *Theodora*, voorgenomen
„ hebbende de zoon van dezen *Johannes* Paus te
„ maken, wierd hy door haar bevel gevat, en
„ tussen twee kussens gesmoort; dog zy slaagde
„ niet in de verkiesing die 'er gedaan wierd, de-
„ wyl *Leo* de VI. verkooren wierd Hy leefde maar VII maanden na zyn verheffing, en zy schikte alles zodanig, dat hy vergeven wierd. Zy had geen beter uytslag in de volgende verkiezing, want *Stefanus* de VII. of VIII. wierd verkooren, dog hy wierd ook binnen weynig dagen afgevaardigt, door dezelve konststreken; zo dat zy eyndelyk haar oogmerk bereykte.

Johan-

Johannes de XI. of XII. was een Baſtaard zoon van *Sergius* de III, en van *Marozia* deze ſchandelyke Hoer ; gelyk *Luitprand* haar noemt. *Platina* gelooft, dat deze *Johannes*, en *Johannes* de XII. broeders waren, alle beyde zoonen van *Sergius* de III. *Marozia*, moeder van dezen Paus, regeerde de Roomſche Kerk, zo omtrent het geeſtelyke als het wereltlyke, ten tyde van haar zoon, gelyk zy voor hem gedaan had, zo *Luitprand* verhaalt. Moeten wy dan nog geloven, dat de Paus onfeylbaar is ? Hy was de zoon van een ſnode Hoer, en de Vader van een Baſtaard enz. Hy ſtorf in 't Jaar 935, en had tot opvolgers *Leo* de III, *Stefanus* de IX, *Martyn* de III, *Agapeet* en *Johannes* de XIII.

Deze *Johannes* de XIII. was de ſchurkagtigſte van alle Pauſen; Vader *Johan de Pineda* noemt hem in zyn Kerkelyke Monarchie, (a) *Johannes de Zondaar*, en elders een (b) Helſch monſter. De zoon van een zekere *Alberto*, een zeer magtig Romeyn, volgde op *Agapeet* ; want door zyne aanzoekingen, door zyn geld en bedreygingen, ging het zodanig, dat zyn zoon *Octaviaan* Paus wierd, en deze nieuwe Paus nam de naam van *Johannes* aan Dezelve *Pineda* zeyt, een weynig lager, dat dezen Paus een verfoeyelyk leven leyde. 't Was een man, die zyn grootſte bezigheyt van de Jagt en de ſchandelykſte ſnootheden maakte enz. Om te weeten wat zyne ſchandelykheden waren , heeft men *Luitprand* (c) maar te lezen, die 'er de volgende beſchryving van opmaakt.

„ In een *Synode* te *Rome* gehouden, waar in

 Key-

(a) Liv. 19. pag. 3. (b) §. 1.
(c) Liv. 6. Cap. 6.

„ Keyzer *Otho* zig ook bevond, wierd deze Paus
„ *Johannes* beſchuldigt, van de *Kanonyke* godde-
„ lyke dienſt niet op te zeggen, van niet te *Com-*
„ *municeeren* wanneer hy de Miſſe deed, van
„ Diakonen in een ſtal *geordineert* te hebben, van
„ bloedſchande met twee zuſters begaan te heb-
„ ben, van de duyvelen te hebben aangeroepen,
„ om een ſpel met dobbelſteenen te winnen, van
„ verſcheyden vryſters misleyt te hebben, van een
„ onwettige handel gepleegt te hebben met een
„ zekere *Tionnette*, een byzit van zyn Vader, zo
„ ook met de Weduwen *Reynera* en *Anna*, en
„ met zyn eygen Nigt, van zyn Biegtvader blind
„ te hebben gemaakt, van in 't openbaar ter Jagt
„ te zyn gegaan, van deuren en venſters by nagt
„ opgebroken te hebben, en op de gezontheyt
„ van den Duyvel te hebben gedronken; zo dat
„ hy uyt kragte van deze afſchuwelykheden, en
„ veele andere van dezen aard, in het *Koncily*
„ van Rome afgezet, en *Leo* de VIII. in zyn
„ plaats geſtelt wierd. Dog zo haaſt als de
„ Keyzer vertrokken was, wiſten deze rampza-
„ lige zyne *Concubynen*, den Adel aan te ſpoo-
„ ren, met hen de ſchatkiſt van *Rome* te belo-
„ ven, om *Johannes* wederom tot Paus aan te
„ nemen; zo dat zy hen op deze beloften, ſchul-
„ dig aan deze ſnootheyt maakten. Den Paus
„ belaſte naderhand, dat de Keyzer te Rome door
„ de hand van den Paus gekroont wierd. Zie
„ hier wat het eynde van dezen ſnooden Paus
„ was. In het jaar 964, het tiende van zyn Pauſ-
„ ſchap, wierd hy doorſtoken, door iemand die
„ hem met zyn vrouw in overſpel betrapte. De
„ duyvel quetſte hem zodanig in de daad van over-
„ ſpel zelfs, dat hy 'er agt dagen daar na van ſtorf.

De

De Roomſchen hebben deze *Hiſtory* maar te lezen, neffens de beſchryving die hunne Schryvers van dit ſnoode menſch, en deze afſchuwelyke Paus opmaken; zy zullen dan zien wie zy geloven, wie zy aanbidden op aarde, en voor wie zy hun leven en eer bloot ſtellen. 't Was ten tyde van deze ongebonden en vleeſchelyke Paus, dat men de getrouwde Prieſters in Engeland uyt de Hooftkerken verjoeg. En de XVI. ſcheuring gebeurde tuſſchen *Leo* en *Benedictus*, in 't jaar 963.

Paus *Johannes* geſtorven zynde, wierd *Benedictus* de V. verkooren, door omkuyping; dog Keyzer *Otho* ging na *Rome*, en noodzaakte de Burgers hem deze *Benedictus* te leveren, en *Leo* weder aan te nemen. Tot dankbaarheyt voor zulken grooten weldaat, maakte *Leo* een *Synodaal* beſluyt, waar door hy de Geeſtelykheyt en 't Roomſche volk het gezag ontnam, een Paus te verkiezen, om het aan den Keyzer te vergunnen. En hy vernietigde ook de Wet die *Adriaan* tegen hem gemaakt hadde, hopende daar door de oproeren te konnen weeren, die 'er gemeenlyk by de verkieſing van Pauſen voorvielen. De Keyzer van zyn zyde gaf hem, 't geen men zegt dat *Konſtantyn* aan den Paus gegeven had; dog liever, 't geen *Pepyn* en *Karel* de Groote de *Lombarden* ontnomen hadden, om 'er hem een vereering van te doen.

Johannes de XIV, de zoon van *Johannes* de XII, volgde op *Leo*. 't Was een zeer wraakgierig en wreed menſch, gelyk blykt uyt de behandeling, die hy een zekere *Pieter*, eerſte Magiſtraats Perſoon van *Rome*, aandeed. *Pineda* (a) zeyt van dezen *Johannes* de II, de Paus liet zeker *Gouver-*

(a) Part. 3. Liv. 12. Chap. XI. §. I.

neur eens aan zyn hair ophangen, hy liet hem moedernaakt op een paard van Keyzer *Konſtantyn* klimmen, en vervolgens op een Ezel zetten, met het aangezigt na agteren, en een beeſtevel over zyn hooft, om door de Stad gegeeſſelt te worden; waar op hy hem in de gevankeniſſe liet brengen, en eyndelyk na *Duytſland* verbande. Hy geleek veel eer na *Phalaris*, *Dioniſius*, *Nero*, en andere diergelyke Tyrannen, dan na Jeſus Kriſtus, die ons belaſt onze vyanden te beminnen, en hen goet te doen. 't Was deze Paus, die de groote klok van Sant *Jan te Lateraan* doopte, en dezelve zyn naam gaf; daar van daan is ook de gewoonte ontſtaan, die men t'zedert dien tyd altyt heeft waargenomen, om de klokken te doopen, en kriſten namen te geven. Hy ſtorf in 't Jaar 972.

Donus de II. volgde op *Johannes* de XIV; dog leefde maar drie maanden, en had *Benedictus* de VI tot opvolger, die wegens ſchandelykheden in de gevankenis gebragt, en aldaar geworgt wierd: of volgens het verhaal van zyne vrinden, deed men hem daar in van honger ſterven, uyt laſt van zyn opvolger *Bonifacius*. De XVII. ſcheuring, viel tuſſchen *Bonifacius* en *Benedictus* de VI. of VII. voor.

Bonifacius de VII, wierd door zyne ſnoode ſtreeken Paus; dog was het maar zeer weynig tyd. De Romeynen ſtonden tegen hem op, en zig onbequaam bevindende om ze tegenſtand te konnen bieden, plunderde hy alles wat hy in de ſchatkiſt van de Kerk van St. *Pieter* vond, en vertrok na Conſtantinopole, alwaar hy alles wat hy mede genomen had verkogt hebbende, enige maanden daar na na *Rome* te rug keerde, met geld voorzien zynde.

De

De Roomſche hadden in zyn afwezigheyt *Johannes* de XV. verkozen. Dog *Bonifacius* hen door zyne mildadigheden omgekogt hebbende, herſtelden zy hem; zo dat hy zo ras geen Paus voor de tweedemaal was, of hy deed *Johannes* de XI. vaſtzetten, en belaſte, dat men hem de oogen uytrukte, en van honger deed ſterven. Hy ſtorf in 't jaar 976, en het negende van zyn Pausſchap. *Pineda* zegt, (a) „ *Bonifacius* leefde maar weynig „ tyd na dat hy tot den Pausſelyken Stoel verheven was, hy ſtorf ſchielyk; en de Romeynen, „ om de geringe genegentheyt te betoonen die „ zy voor hem hadden, namen zyn lighaam, en „ na het menigte van ſteeken en wonden toegebragt te hebben, maakten het aan zyne voeten „ vaſt, en ſleepten het langs de ſtraat van St. Jan „ de Lateraan, alwaar ze het ten buyt van de honden overlieten enz. *Quien tal hare que tal pague*, „ zeyt het Spaanſche ſpreekwoord, *zulken bedryf* „ *zulken vergeldinge.* *Benedictus* de VI. of VII. volgde hem, en deze had tot opvolger *Johannes* de XVI, die zulken boosaardigen man was, dat hy de haat van al de Geeſtelykheyt en het Roomſche volk op hem laadde. Hy gaf alles aan zyne bloedverwanten; zonder onderſcheyt; een misſlag, die volgens *Platina* en *Stella* aan de Pauſen, die hem gevolgt zyn, gemeen geweeſt is. 't Was *Johannes* de XVI, die hem volgde; dog deze was maar vier maanden Paus.

Gregorius de V, een Duytſcher, wierd Paus gemaakt, door 't gezag van Keyzer *Otho*; dog de Keyzer was zo ras niet vertrokken, of de Geeſtelykheyt en het volk van *Rome*, *Gregorius* afgezet hebbende, verkozen *Johannes* de XVIII.

 in

(a) Part. 3. Liv. 12. Kap. 11. §. 7.

in zyn plaatſe. *Gregorius* week na den Keyzer, die gramſteurig zynde op de Romeynen, tegen hen optrok, *Rome* innam, en zig meeſter van *Johannes* de XVIII. gemaakt hebbende, liet hem de oogen uytſteken. Op deze wyze ſtorf deze Paus, die de Romeynen met gelt op zyn zyde had gekregen. Zie eens wat 'er de *Mantuaner* (a) van zegt:

Principes mercantur equos; venalia Romæ
Templa, Sacerdotes, Altaria, Sacra, Coronæ,
Ignes, Thura, Preces, Coelum eſt venale,
Deus que.

Dat zeggen wil,

Tot *Romen* verkoopt men alles, zo heylige als onheylige dingen, zonder Godt zelfs te verſchonen.

Platina van dezen Paus ſprekende, houd hem voor een dief; kortom, hy ſtorf op zodanigen wyze, als wy gezegt hebben. Dus verkreeg *Gregorius* het Pauſſchap weder, en hy wilde vervolgens dat de Prinſen van Duytsland, namentlyk de drie Aartsbiſſchoppen van *Ments*, *Trier* en *Keulen*, de Paltsgraaf aan den *Ryn*, de Hertog van *Saxe*, de Markgraaf van *Brandenburg* en den Koning van *Bohemen*, die toen nog geen Koning was, de Keyzer verkoren, zo dat het Ryk daar door in Duytsland verplaatſt wierd Paus *Gregorius* ſtorf in 't jaar 998 of 999. Daar zyn Schryvers die *Johannes* de XVIII. niet in 't getal der Pauſen ſtellen.

Silveſter de II, een Fransman van geboorte, gaf zig zo zeer aan de ſwarte konſt over, van zyn

(a) Lib. 3. Calamit.

zyn tederſte jeugt af, dat vernomen hebbende, dat 'er te *Sevilie* in *Spanje* een verſtandige Moor in deze konſt was, hy Vrankryk verliet, en ging na *Sevilie*, alwaar hy woonde, om zig onder deze Moor te oeffenen. Wanneer hy zig wys genoeg oordeelde, keerde hy na *Vrankryk* te rug, en bragt een verwonderenswaardig Boek over deze konſt mede, dat hy de Moor door middel van zyn dogter wiſt te ontroven, met welke dogter hy zeer gemeenzaam leefde, zo lang hy zig tot *Sevilie* onthield. Deze *Silveſter*, om te beter in zyn werk te ſlagen, maakte een verbond met den Duyvel, waar door hy zig met lyf en ziel aan hem overgaf, onder voorwaarde, dat hy hem tot de hoogſte bedieningen zou brengen. Hy leeraarde de vrye konſten met veel agting, hy had de voornaamſte luyden tot zyne leerlingen, die hem door hun tuſſchenſprake tot Biſſchop van *Reims* maakten, en naderhand door ſnoode kunsjes tot Aartsbiſſchop van *Ravenna*. Eyndelyk wierd hy met behulp van den Duyvel Paus in 't jaar 999. Zo de Lezer twyffelt aan 't geene ik van dezen *Silveſter* zegge, hy leeze maar *Platina*, *Sabellicus*, (a) *Volat*, (b) *Berg*, (c) *Pieter Premontré*, (d) *Beno*, en voornamentlyk vader *Jan de Pineda* (e), hy zal daar vinden 't geen ik verhale. Terwyl hy Paus was, oeffende hy zyn konſt niet in 't openbaar, maar in 't byzonder, en kon de oude vriendſchap die hy met den Duyvel had niet vergeten. Hy had een koperen hooft, dat hem antwoord gaf op alle de vragen die hy aan den Duyvel deed. Op zeker tyd

 be-

(a) Ench. Lib. 2. (b) Lib. 22.
(c) Lib. 12. (d) Faſcic. tempor.
(e) Part. 3. Lib. 19. Cap. 15. §. 6 & 7.

beving hem de luſt te mogen weten, hoe lang hy Paus zou zyn. Hy vroeg het aan den Duyvel, die hem antwoorde in dubbelzinnige uytdrukkingen, dat hy niet zou ſterven eer hy de Miſſe te *Jeruſalem* gedaan had. Deze *Hiſtory* word door St. *Antonyn*, *Pineda* en eenige andere verhaalt. De Paus was over dit antwoord zeer voldaan; want dewyl hy voorgenomen had noyt na *Jeruſalem* te gaan, geloofde hy onſterffelyk te zullen wezen.

Dog men moet weten, dat het een gewoonte te *Rome* is, dat de Paus op een zekere dag van de Vaſten, Miſſe in de Kerk van 't Kruys, genaamt *Jeruſalem*, doet. *Silveſter* de bedriegery van den Duyvel niet begrypende, of vergeten hebbende, ging aldaar de Miſſe doen, waar op hy zig aanſtonds van een ſterke koorts aangetaſt voelde. De Paus toen, naar 't verhaal van *Pieter Premontré*, aan 't gebrul van den Duyvel bemerkende dat zyn eynde naderde, verviel in een naare droefheyt. *Beno* zegt, dat hy bad hem de handen en voeten af te ſnyden enz. Denk tegenwoordig eens, of de Paus kan dwalen of hy onfeylbaar is, of niet? Overweeg eens, wat de *Vikaris* van God is; dewyl 'er veele zyn die daar toe door ſnoode praktyken en kunsjes van den Duyvel gekomen zyn. Leer dan Roomsgezinden wat uwe Mis is; dewyl de Duyvel 'er zig van bedient, om te verleyden, en om de Paus uw Onder-God op aarde te bedriegen. Open de oogen, en hou op, de Miſſe en de Paus als de onfeylbare weg ter zaligheyt aan te merken *Julius Roccus*, *Genebrard*, *Panvinus* en *Illeſcas*, groote vleyers van den Paus, verzekeren, dat deze *Silveſter* geen duyvels konſtenaar, maar een groot wis-

wiskundige was, voor 't overige, deze schryver zouden beter doen, de waarheyt te zeggen, hoe vinnig die ook mag wezen, gelyk de schryvers gedaan hebben, die wy aanhaalden; want God heeft hunne leugenen niet van node om het heylig *Katolyke* geloof voort te planten.

Johannes Siccus de XIX. of volgens andere de XVII. om dat ze Johannes de VIII. die een vroumensch was niet tellen, nog Johannes de XVIII, die een tegenpaus was, *Johannes Siccus*, zeg ik volgde het voorbeeld van zyn voorganger, en verzogt, gelyk hy, de bystand van den Duyvel; en 't was door hem en de swarte konst, dat hy tot het Pausschap geraakte, leerling van zulken meester zynde, was hy het, die belaste dat men 't feest van de Zielen uyt het Vagevuur, daags na allerheyligen moest vieren. Deze Paus verzekerde, dat hy de gillingen die de Duyvel maakte hoorde, wanneer uyt kragt van de missen en gebeden voor de overledene, hunne Zielen desselfs handen ontsnapten. 't Was ook volgens *Bacontborpius* in deze tyd dat men agting en eerbied voor de naam van *Kardinaal* in de Kerk begon te hebben, deze Paus beroofde het Roomsche volk, van hun stem in de verkiezing van den Paus, volgens zyn gevoelen daarop gegrond, dat men het volk moet leeraren en niet volgen, en dat de Wet die door den H. Geest bestiert word, boven de wereltlyke wet is. Hy storf in 't Jaar 1003, voor het eynde van de vyfde maand van zyn Pausschap.

Johannes de XX. zyn opvolger wierd door hatelyke kunsjes Paus gemaakt, en men moet met den Kardinaal *Beno* aanmerken, dat XVIII. Pausen die 'er t'zedert *Sylvester* de II, tot *Gregorius* de VII. die

een

een schelm en een swarte konstenaar was, alle van tovery beschuldigt worden, 't was in de tyd van dezen Paus *Johannes* de XX. dat de leere van het vagevuur wederom nieuwe kragten kreeg, door de valsche verschyningen der geesten, welke schreeuden, zugten en over de onverdraagelyke pynen klaagden, die zy in het Vagevuur moesten uytstaan. Men verzekerde, dat het de Ziele van zo en zo eenen was, welke begeerde dat men zo veele en zo veel dertig missen voor haar deed. Het onnozele ligtgelovige volk nam het geld uyt zyn beurs, het koren uyt zyn schuur, de wyn uyt zyn kelder, het wasch uyt zyne bykorven, en offerde het tot verquikking der Zielen in 't Vagevuur op; dog wie is het die 'er voordeel mede deed? 't waren niet de Zielen, 't waren de Priesters de Monniken hunne *Concubynen*, en hunne kinderen.

Een arme vrou die s' morgens vroeg opstaat en laat te bedde gaat, om haar kost met spinnen te verdienen, geeft tot een stuyver toe, wat zy wind, om een mis ten voordeele van haar Man, van haar Broeder of van haar Zoon te laten doen; zy moet van haar nodig voedzel missen, om 't aan deze schelmen te geven, zy verlokken alle deze verschyningen en alle deze geregten door Duyvels kunsjes. Heere wilt eens Regter in uw eygen zaak wezen, bevryd uw arme volk eens uyt de handen van deze tovenaars en valsche Profeeten, en van deze bedriegers. Gy Roomsgezinden nog eens, open de oogen en zie. Volg de raad van iemand die u uyt een goet beginzel waarschuwt. Onderzoek 't geen ik zegge, en gy zult moeten bekennen, dat de zaak niet dan al te waaragtig is. Deze Paus *Johannes* storf in 't Jaar 1009.

Ser-

Sergius de IV. een *Romeyn*, quam tot het Pausschap langs de gewoone weg van dezen tyd; hoewel *Platina* en *Stella* verzekeren, dat het een heylig man was. (a) In zyn tyd wierd de zon verduystert, de maan was als bloed, den honger en de pest vernielden *Italie* en het water van zekere fonteynen in *Lotharingen* veranderde in bloed, alle deze dingen waren zekere kenmerken van Godts gramschap, door de Afgodery die toen regeerde, beledigt, en ontwyfelbare voorzeggingen van zyn regtvaardige wrake. *Sergius* de IV. storf in 't Jaar 1012.

Benedictus de VII of VIII. zoon van *Gregorius* Bisschop van *Porto*, een leek wierd Paus gemaakt, door zyn Neef *Theofilactus*, een groot Wiskonstenaar en Leerling van *Silvester* de II. die de swarte konst te *Sevilie* geleert had. Deze *Theofilactus* betoonde, dat hy zeer bedreven in zyn konst was. Hy offerde aan den Duyvel in de bosschen en op de bergen, en deed de vrouluy door zyn tovery op hem verlieven; zelfs, naar 't verhaal van den Kardinaal *Beno*, datze om hem te volgen, hunne huysen verlieten. Niet tegenstaande dit alles, wierd hy naderhand Paus. Deze *Benedictus* was een vreedzaam bezitter van den Stoel, zo lang als Keyzer *Henrik van Beyeren* leefde; dog deze was zo ras niet gestorven, of de Kardinalen zetten dezen Paus af, en een ander in zyn plaatze. Nogtans wist deze *Benedictus* dit door zyne mildadigheden te verzagten, en zy herstelden hem wederom op den Pausselyken Stoel, na'er den tegenwoordigen Paus van verjaagt te hebben. Dit was de XIX. scheuring.

Petrus Damianus, *Antonyn* en *Pineda* (b) verhalen

(a) Apoc. VIII. (b) Part. 3. Liv. 19. Cap. 17. §. 3.

len van dezen Paus *Benedictus*, dat'er een Ruyter op een ſwart Paard aan een Biſſchop van zyne vrinden verſcheen, dat de Biſſchop aan dit ſpook vroeg, *Zyt gy Paus Benedictus niet, die onlangs ſtorf? 't is de zelve*, zey het ſpook. De Biſſchop hervatte, *Hoe vaart gy al? ik worde wredelyk gepynigt*, antwoorde de Paus. *Dog ik kan tewel verkwikt worden, zo gy aan myn broeder de tegenwoordige Paus zegt, van aan den Armen de ſchat te geven die op zodanigen plaats die hy hem noemde verborgen is.* Hy verſcheen ook eveneens aan zyn broeder de Paus, en zey hem, *Ik hoop dat ik zal verloſt worden, zo Odile van Clugni voor my bid.* Wat duyvelſche ſtreeken om de Miſſe ſtaande te houden, en het Vagevuur te bevolken, tot onderhoud van de Prieſters, Monniken en Hoeren! *Benedictus* ſtorf in 't Jaar 1024.

Johannes de XXI. volgde op *Benedictus*, langs dezelve weg als zyn Broeder Paus gemaakt was, dat is, door behulp van den grooten Tovenaar *Theofilactus* zyn Neef. Hoewel deze *Johannes* een Leek was, en geen order had, wierd hy nogtans Paus gemaakt, en ſtorf in 't Jaar 1032.

Theofilactus, deze groote ſwarte Konſtenaar, volgde op zyne twee Oomen *Benedictus* de VIII. en *Johannes* de XXI, door zyne ſnode ſtreeken. Hy had veel agting voor de Kardinalen *Laurens* en *Jan Gratiaan* zyne leerlingen, groote ſwarte konſtenaars; zy waren beyde zodanig in deze konſt ervaren, datze wiſten wat 'er in 't Ooſt, Weſt, Zuyden en Noorden voorviel. Daar waren veele menſchen die zig gelukkig agten hunne leerlingen te zyn; en 't is uyt deze verſoeyelyke ſchool, dat *Hildebrand*, dit helſche monſter, te voorſchyn quam, die Paus geworden zynde,

zig

zig *Gregorius* de VII. liet noemen, en die naar 't verhaal van den Kardinaal *Beno*, veel quaad veroorzaakte. Wanneer deze *Theofilactus* zey, dat hy Paus was, nam hy den naam van *Benedictus* de IX. aan; maar dewyl hy Keyzer *Henrik* vreesde, verkogt hy de Pausſelyke Stoel voor 1500 gl. aan zyn medemakker *Jan Gratiaan*, die zig *Gregorius* de VI. liet noemen. Dit gedrag, volgens 't verhaal van *Platina*, verwekte *Benedictus* ſchande by 't volk, en de regtveerdige oordeelen van God; maar waarom behaalt hy geen ſchande, wegens zyne overſpeelen, afgodery, ſwarte konſtenary, beſweeringen, aanroepingen van den Duyvel, en andere afgryzelykheden? Hy wierd eyndelyk door een Duyvel verworgt. *Martiniana*, *Johan de Col*, *Sant Antonyn*, *Pineda*, en eenige andere verhalen, dat deze *Theofilactus* of *Benedictus* de IX, verſcheen aan een zekere Kluyſenaar, onder een afſchuwelyke gedaante, zyn lighaam geleek na dat van een Beer, zyn ſtaart en hooft als van een Ezel. De Kluyſenaar hem gevraagt hebbende, *waarom hy zo afſchuwelyk was geworden?* *'t Is*, zeyde hy, volgens het verhaal van deze Schryvers, *om dat ik, geduurende myn Pausſchap, zonder wet en zonder God geleeft heb, en de Roomſche ſtoel door allerley ſnootheden bezoedelt hebbe.* 't Is by zyn tyd, dat men by de naam van Kardinaal een pragtige *titel* voerde. (a) *Benedictus*, of liever *Maledictus*, ſtorf in 't jaar 1034. Gy zult nog eenige byzonderheden van dezen *Benedictus* in het leven van *Silveſter* zien.

Na dat *Benedictus* het Pausſchap verkogt had, wierd

(a) *Deze Schryver zinſpeelt op den naam van Benediktus, dat gezegende betekent.*

wierd *Silvester* de III. Paus door zyne kuyperyen, in weerwil van alle de pogingen van de tegengestelde party, welke ten voordeele van *Jan Gratiaan* arbeyde. *Silvester* de III. behield tegen alle hinderpalen de overhand; dog genoot dit maar 49 dagen. *Platina* zeyt, dat het Pausschap toen tot zodanigen staat gebragt was, dat men 't aan de meestbiedende, en niet aan de deugtzaamste gaf; dog dit is niets in vergelyking van 't geen wy nog zullen zien, eer deze verhandeling eyndigt. *Platina*, *Otto van Freisingen*, *Godefroy de Viterbe* enz. zeggen, dat 'er te Rome drie Pausen te gelyk waren; *Benedictus* de IX, *Silvester* de III en *Gregorius* de VI. De eerste hield zyn Stoel in het Paleys van *Lateraan*, de tweede in dat van *Sant Pieter*, en de derde in dat van *Maria Majore*. Keyzer *Henrik* ging na deze oproer na Rome, om aldaar een *Koncily* te houden, waar in deze drie Pausen veroordeelt wierden. Men verkoos 'er een vierde, die *Klemens* de II. genoemt wierd. De Keyzer strafte deze drie schelmen niet naar verdienste, dewyl hy hen naar 't verhaal van *Beno* alleen uyt Rome verbande. *Theofilactus* had *Gregorius* gevangen doen zetten, en eenige tyd daar na zond hy hem met *Hildebrand* in *Duytsland*, en belaste *Silvester* na zyn Bisdom van *Sabina* weder te rug te keeren. Merk aan, dat deze *Benedictus* de IX. driemaal Paus was. De eerstemaal joeg hy *Silvester* van de Stoel; dog wierd 'er ook wel haast van afgejaagt. De tweedemaal wierd hy tot het Pausschap, na de dood van *Klemens* de II, geroepen; maar was genootzaakt afstand te doen. En de derdemaal na de dood van *Damasus* de II. Hy was, volgens *Platina*, in alles tien jaaren vier

maan-

maanden en negen dagen Paus. Het zelfde gebeurde aan *Sergius* de III, die driemaal Paus was in 't Jaar 897. *Silvester* wierd in 't Jaar 1045. afgezet.

Na dat de drie Pausen door een besluyt van 't *Koncily* afgezet waren, dat de Keyzer te *Rome* liet houden, wierd *Klemens* de II. in haar plaats verkooren. Hy kroonde Keyzer *Henrik*, en belaste aan de Romeynen, by eede afstand van het regt te doen, dat zy tot de verkiezing van een Paus hadden. Ten bewyze van deze afstand, zal ik aanhalen met *Pineda*, 't geen *Blondus* zeyt. „ Hy oordeelt, zegt *Pineda*, dat *Klemens* om „ de loop der scheuringen in de Kerk te myden, „ de Romeynen van de verkiesing der Pausen „ beroofde; maar *Kranz* en *Saxus* zeggen, dat „ het hen in het *Koncily* van *Sutri* ontnomen is, „ om 't aan den Keyzer te geven. *Nauclerus* en *Sigibert* berigten, dat Keyzer *Henrik* de Romeynen door een Eed nootzaakte, om zig met de verkiesing van den Paus niet te bemoeyen, maar zo ras als de Keyzer vertrokken was, vergaten de Romeynen hunnen eed, en vergaven dezen Paus, zo dat hy 't maar negen maanden was. Men zegt, dat het *Stefanus* zyn opvolger was, naderhand *Damasus* genoemt, die hem het vergift bereyde. Een schoone handel, om tot het *Vikarisschap* van *Kristus* te komen. Maar deze *Damasus*, de tweede van *Beyeren*, onderging het zelve lot; Hy kwam tot het Pausschap door geweld, zonder de toestemming van de Geestelykheyt, of van het Roomsche volk. Want 't was ook de gewoonte, zo *Platina* zeyt, dat de sterkste en de rykste boven dreef; dog dewyl zyn heerszugt hem de lafhartigste en snoodste mid-

delen had doen in 't werk ſtellen, om zig tot de Pauſſelyke waardigheyt te verheffen. Hy genoot die ook niet lang; dewyl hy ook na verloop van XXIII dagen vergeven was. Daar was in dezen tyd iemand te Rome, genaamt *Gerardus Bruzota*, die onder valſche ſchyn van een bedriegelyke vrindſchap, zes Pauſen in de tyd van XIII jaaren van kant hielp; *Klemens* de II, *Damaſus* de II, *Leo* de IX, *Victor* de II, *Stefanus* de IX, en *Nikolaas* de II. Dewyl de Romeynen zig voor ſcheuringen en oproeren bloot zagen, welke geheyme en onwettige verkiezingen veroorzaakten, zonden zy *Ambaſſadeurs* na den Keyzer, om hem te verzoeken, dat hy hen 'er een gaf; waar op hy hen *Leo* de IX. toezond.

Deze *Leo de IX*. te Rome aankomende, ontmoette de *Abt van Clugni* met *Hillebrand*, die naderhand Paus wierd; dewyl zy zagen dat hy als een Biſſchop gekleed was, ontrieden zy 't hem in de Stad te gaan, om dat het de Geeſtelykheyt en het Roomſche volk was, zeydenze, die de magt had om de Paus te verkiezen. *Leo* volgde hunnen raad, en zyn misſlag bekennende, wierd hy tot Paus aangeſtelt. Hy maakte *Hildebrand* Kardinaal, en een ryk *Kardinaal* van een arm Monnik, als hy was. Deze *Leo* veroordeelde in een *Koncily*, dat hy te *Verceil* hield, de Leere van *Berengarius*, die het gewyde brood niet wilde aanbidden, om dat het volgens zyn gevoelen brood, en geen God was.

Vader *Jan de Pineda* (a) geeft fraaje hoedanigheden aan *Berengarius*, wat vyand hy ook van zyn Leere was. *Berengarius*, zeyt hy, was een geleert, levendig en beleeft man. En *St. Antonyn* voegt

(a) *Part.* 3. *Liv.* 19. *Chap.* 20. *v.* 2.

voegt 'er by, nederig, waar over ik zeer verwondert ben. enz. En een weynig lager zegt hy ook, dat hy kuys was, en nergens wilde gaan, alwaar vrouvolk gevonden wierd. 't Was deze *Leo de IX*, die op het verzoek van *Hildebrand*, het huwelyk aan de Kerkelyken uytdrukkelyk verbood. *Carion* in het vierde Boek van zyn *Hiſtorie*, verhaalt van dezen Paus, dat hy met den Keyzer in *Duytsland* ging; dat dezelve een *Synode* te *Ments* hebbende doen vergaderen; dat de Paus zig daar ook bevond, en dat hy de voorzittinge voor de Biſſchop van *Ments* begeerende, deze Biſſchop zyn regt zo wel verdedigde, dat de Paus genootzaakt was af te ſtaan: want alhoewel de Pauſen dikwils hebben ondernomen de voorrang boven de Biſſchoppen door gewelt te hebben, is 't hen nogtans altyt niet wel geſlaagt. Deze Paus bezat de Stoel vyf Jaaren, en ſtorf in 't Jaar 1054, van 't vergift dat *Baruzo* hem deed innemen. *Victor* de II. volgde hem, maar *Baruzo* holp hem in 't tweede Jaar van zyn Pauſſchap ook op dezelve wyze als zyn voorganger, van kant; als ook *Stephanus de X*. in 't Jaar 1058.

Benedictus de X. wierd in afwezentheyt van *Hildebrand* tot Paus verkooren; dog *Hildebrand* beſchuldigde hem, de Stoel door geweld en kuypery verkregen te hebben, en wierd afgezet. O verfoeyelyke *Hildebrand*! hoe was naderhand uw gedrag, als ook dat van uwe voorzaten geweeſt! *Benedictus* afgezet zynde, of volgens andere vrywillig afſtand doende, overreede *Hildebrand*, die toen de H: G: was die het Roomſche Hof regeerde, de Geeſtelykheyt om *Gerard* te verkiezen, die *Nikolaas* de II. genoemt wierd. Dog

dewyl de verkiezing te Rome niet wel konde gedaan worden, verkoos men *Siena* daar toe, en aldaar wierd hy verkooren.

Nikolaas de II, Paus zynde, beriep ten eerſten een *Koncily* te *Sutri*, tegen *Benedictus de X*, en dit was de XXI. ſcheuring. *Benedictus* de quaadaardigheyt van zyne vyanden wetende, verliet de Stoel, vlugte uyt Rome, en ontquam daar door het tegenpauzig middel van *Baruzo*. 't Was deze *Nikolaàs* de II, die een ander *Koncily* te Rome hield, het *Koncily* van *Lateraan* genoemt; waar in hy verklaarde, dat wie tot de Stoel van *St*. *Pieter* zou komen, 't zy door geld, door gunſt, oproer of oorlog; zonder toeſtemming van de *Kardinaalen*, niet als een *Apoſtoliſche*, maar als een afvallige Paus zou aangemerkt worden. Hy gaf magt aan de *Kardinalen*, aan de Geeſtelykheyt, en aan de Leeken, om zodanigen Paus in den ban te doen, om hem als een Rover aan te merken, een *Anathema* tegen hem uyt te ſpreken, en een *Koncily* te beroepen, om hen af te zetten. Hy gaf vryheyt, zo men te Rome geen *Koncily* by een kon krygen, dat men 't dan elders mogt doen. *Nikolaas* de II ſtorf in 't Jaar 1061, door het tegenpauzig middel van *Baruzo*.

Alexander de II. wierd Paus, door de ſtreken en liſten van *Hildebrand*, zonder toeſtemming van den Keyzer; 't geen te weeg bragt, dat de *Lombarden* in een vergadering, die zy tot *Bazel* hielden, welke de Keyzer bywoonde, *Honorius Cadolus* verkooren; en dit was de XXII. ſcheuring. *Honorius* aan 't hooft van een talryk Leger zynde, belegerde Rome, maar wierd door de Romeynen geſlagen, zo dat *Alexander* de II. bezit-

ter van den Pausselyken Stoel bleef. Deze *Alexander* ordonneerde, dat niemant dan de *Kardinalen* een Paus mogten verkiezen. Daar zyn groote veranderingen in deze verkiezing geweest; eerst was het den *Senaat*, de Geestelykheyt en het Roomsche volk, die den Paus benoemden; naderhand de Geestelykheyt, voorheenen was 't de Keyzer, en nu zyn het de *Kardinalen* die in 't *Konclave* zyn; en de Paus die verkooren is, moet onder dit getal wezen. Wy zien dat den H: G: hoe langer hoe voorzigtiger en uytgebreyder is geworden, immers zo veel men uyt deze handelingen en veranderingen kan besluyten. *Hildebrand* liet deze Paus in de gevankenis zetten, maakte zig meester van zyne inkomsten, en gaf hem alleen een kroon daags te verteeren. Dit was het middel waar van *Hildebrand* zig bediende, om hem te verryken. *Alexander*, na dat hy op zulken tierannigen wyze door *Hildebrand* was behandelt, storf in 't Jaar 1074, door een vergift dat men vermoede *Hildebrand* hem gegeven te hebben.

Na de dood van *Alexander*, maakte *Hildebrand* met behulp van zyne Krygsbenden, zig meester van de Stoel, buyten de bewilliging van de Geestelykheyt en 't volk; daar was niet een *Kardinaal* die deze verkiezing wilde ondertekenen. Dewyl *Hildebrand* den *Abt Cassine*, die zig op weg begeven had om 'er by te zyn, zag aankomen, zey hy, *Gy hebt al wat lang getalmt, myn Broeder*; waar op de Abt antwoorde, *En gy Hildebrand, gy hebt u al te veel gehaast, want eer de Paus begraven was hebt gy tegen de Canonyke wetten aan, de Apostolische Stoel overweldigt.*

Het is byna onmogelyk, het leven te beschry-

 ven,

ven, dat dezen *Hildebrand* leyde, terwyl hy Paus was; hoe hy de Kardinaalen misliep, die getuygen van zyn gedrag en leere hadden moeten wezen; met wat yslelyke rampen hy de wereld drukte; met hoe veele ketteryen hy die besmette; aan hoe veele valsche eeden hy zig schuldig maakte, en hoe veele verraderyen hy smeedde; het bloed van de Kristenen, dat op eene wrede wyze alleen op zyn bevel gestort was, riep om wrake by den Heere. Zie eens wat 'er den Kardinaal *Beno* van zeyt. „ *Hildebrand* Paus ge-
„ worden zynde, wierd *Gregorius* de VII. ge-
„ noemt. 't Was een volslagen schelm, en een
„ duyvelsche swarte konstenaar; hy had zyn
„ kunst van *Laurens*, een leerling van *Silvester*
„ de II, geleert. De Kardinaalen *Laurens*, *Theo-*
„ *filactus*, *Jan Gratiaan* en *Hildebrand*, hadden
„ een zeer nauw verbond gemaakt, en leefden
„ in een groote gemeenzaamheyt met elkander.
De Kardinaal *Beno* zegt ook van dezen Paus, dat hy vernomen hebbende, dat de Keyzer een gewoonte hadde, om zyn gebed in de Kerk van *Sant Maria* op den *Aventynschen* berg te doen, hy na alles wat hy deede vernam, en belaste de plaatzen te tekenen alwaar hy op zyne knien nederviel; waar op hy iemand opmaakte, onder belofte van een groote belooning, om groote steenen op de balken van den Tempel te zetten, zo dat zy op des Keyzers hooft konden vallen, en hem verpletteren wanneer hy in 't bidden was; dog dewyl de dienaar van deze schrikkelyke boosheyt, zig te veel haaste om tot de uytvoering te komen, zette hy een groote steen op zodanigen wyze op de balken, die agter af vallende, op deze rampzalige viel, zo datze door

een

een regtveerdig oordeel van God, zyn uytwerkinge op hem deed; want de steen afvallende, verpletterde zyn hooft. De zelve *Hildebrand* verzogt op zekere tyd aan 't *Sacrament* een antwoord, tegen den Keyzer; en dewyl hy 'er geen ontfing, wierp hy 't in 't vuur, wat ook de Kardinaalen die 'er tegenwoordig waren daar tegen zeyden. Niet tegenstaande dit alles, liet hy niet na den Keyzer te vervolgen, hy deed hem in den ban, beroofde hem van 't Keyzerryk, en benoemde 'er een ander toe, aan wie hy deze verssen schreef. *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho*, dat is, *de steen heeft de kroon aan Petrus gegeven, en Petrus geeftze aan Rudolphus.*

Deze *Rudolphus* was *Hertog* van *Swabe.* Deze moeyelykheden deden *Henrik* een besluyt nemen, zyne Keyzerlyke vercierselen te verlaten, en begaf zig met zyn vrouw, en zoon die nog jong was; na *Canosa*, alwaar de Paus zyn verblyf hield. De Keyzer blootsvoets, en met linnen bekleed, (een schouwspel, naar 't oordeel van *Beno*, bequaam om Engelen en menschen te bewegen) kwam voor de Stads Poorten, alwaar hy van 's morgens tot 's avonds nugteren bleef, zeer ootmoedig vergiffenisse afsmeekende; wat zeg ik, hy was drie geheele dagen in dezen staat, en wanneer hy gehoor verzogt, gaf men hem ten antwoord, dat de Paus nog belet was, en dat men hem niet konde spreken, tot dat hy eyndelyk op den vierden dag ter gehoor wierd toegelaten, door de Gravinne *Mathilde*, matres van den Paus, die voor deze onnozele Keyzer sprak. Voor den Paus komende, verzogt hy vergiffenisse, en gaf hem zyn kroon. Dog de Paus wilde hem geen vergiffenis vergunnen, nog hem van

den ban ontslaan, als hy niet beloofde hem in 't *Koncilie* te zullen wreeken; behalven veele andere onregtmatige dingen, die hy nog aan hem had te verzoeken. Hoewel de Keyzer hem alles beloofde 't geen hy begeerde, herstelde hy hem nogtans niet in zyne Keyzerlyke waardigheyt.

De *History* zegt ook, dat, na dat *Henrik*, *Rudolphus* overwonnen hadde, en deze laatste gestorven was, de Paus *Herman*, Graaf van *Luxemburg*, tot Keyzer maakte, die door een vrouw met een steen wierd doodgesmeeten. Dit alles was niet bequaam om dezen wreden Paus te stillen; hy volharde geduurig in de zelve gevoelens ontrent *Henrik*, en benoemde een derde Keyzer. Hoe overspeeliger en wellustiger deze Paus was, hoe meer hy de Geestelykheyt tot den ongehuwden staat dwong, en hen het huwelyk verbood. (a) *Pineda* zegt van dezen Paus, „dat hy aan de „ getrouwde Priesters verbood, dienst te doen; „ en aan de Leeken, om hunne Missen te hoo- „ ren op Paasdag. En een weynig lager, het quaad dat daar uyt ontstond, was, dat de Leeken weynig agting voor het H. *Sacrament* van het lighaam en bloed van onzen Zaligmaker hadden, dat door Priesters gewyd was, die in 't openbaar getrouwt waren, of *Koncubynen* hadden.

Geheel *Duytsland*, zegt *Carion* (b) kantte zig zodanig tegen dit gevaarlyke verbod van 't huwelyk aan, dat wanneer de Bisschop van *Ments* het voorstel daar van deed, alle die 'er by waren zo misnoegt daar over wierden, dat zy hem meenden te dooden. Lees daar over de Levens van *Siricius*, en van *Gregorius* de VII. Deze Paus

(a) Part. 3. Liv. 19. Chap. 29. §. 5. (b) Liv. 6.

Paus *kanoniſeerde Liberius*, hoewel hy een *Arriaan* was, en belaſte, volgens het getuygenis van den Kardinaal *Beno*, om deszelfs feeſt te vieren. Zie nu eens of de Paus niet kan dwalen, dewyl de eene ketter den ander *kanoniſeert*! Paus *Damaſus* veroordeelde *Liberius* als een *Arriaan*, en *Gregorius* de VII. *kanoniſeerde* hem, en maakte 'er een heylige van. Paus *Urbanus* beveſtigde alles wat *Gregorius* gedaan had, voornamentlyk ten opzigte van de leere van *Berengarius*, nopens het *Sacrament*, dat *Gregorius* de VII. voorheenen veroordeelt had.

't Was deze *Gregorius*, die de *Transſubſtantiatie* 't eerſt in ſwang hielp; een bewoording, waar van men voorheenen noyt had hooren ſpreeken. Hy ſtorf eyndelyk in zyn boosheyt. De Keyzer hield een *Koncily* te *Brixa*, waar in *Gregorius* veroordeelt wierd, en alwaar men een nieuwe Paus verkoor, die *Klemens* de III. genoemt wierd. Lees *Paſcal* de II. Dit was de XXIII. ſcheuring, die door de Keyzer in de Kerk wierd ingevoert, welke de Stad *Rome* in zodanigen verwarring bragt, datze van hem de vrede verzogt. *Gregorius* zig van elk verlaten ziende, vlugte na *Salerne*, alwaar hy in 't jaar 1086 ſtorf. De Roomſchen kunnen daar uyt van de outheyt van hunne *Transſubſtantiatie* oordeelen, die ten tyde van *Gregorius* begon, dat maar even 640 Jaaren geleden is; en de Kerk van Kriſtus is zo langen tyd t'zedert de dood van Kriſtus geweeſt, zonder dit monſter te kennen. Merk aan, dat 'er niet tegenſtaande de godloosheyt en de verfoeyelykheden van dezen *Gregorius*, nog veele *Papiſten* zyn, welke zeggen, dat hy na zyn dood *Mirakelen* deed.

Dr. Illescas zegt over het leven van dezen Paus, dat de verzamelde Kardinalen, zonder veel geschil, hunne wederzytsche en vrywillige toestemminge aan den zeer uytnemenden en dapperen Sant *Hildebrand* of *Gregorius* gaven; en een weynig lager, dat het dit inzonderheyt verschuldigt was aan de heylige en zeer verstandige *Hildebrand*, een van de vermaartste Opperbisschoppen die Godts Kerk gehad heeft enz. En in zyn Kerkelyke *Monarchie*, noemt hy hem *de groote dienstknegt van God*. De Kardinaal *Hugo Candidus Waltram*, Bisschop van *Neuburg*, *Veneric* Bisschop van *Vercell*, *Roland* Priester van *Parme*, en veele andere hebben tegen dit duyvelsche beest geschreven; en de Kardinaal *Benedictus* zeyt, dat 'er XIII Kardinalen tegen hem waren; dog wy zouden noyt gedaan hebben, zo wy alle de snoodheden van dezen Paus wilden ophalen.

Gregorius de VII. afgezet zynde, besloeg *Klemens* de III. zyn plaats, en regeerde de Kerk van Rome XXI jaren; en *Albert* volgde op hem, zynde door die van de aanhang van *Klemens* de III. verkooren. *Paskal* de II. deed het lighaam van *Klemens* weder opgraven, en verbranden. Het zelfde gebeurde aan *Formosus* en aan *Sergius* de III, ten tyde van *Stefanus* de VI. of VII. Onder het Pausschap van deze booze Paus, en onder de Regeering van *Don Alfonsus*, Koning van Spanje, die toen te *Toledo* was, viel 'er een voornaam *Mirakel* voor. 't geen *Don Rodrigo*, die'er Aartsbisschop van was, verhaalt, in zyn Boek van de *Roomsche* en *Gottische* Dienstboeken; hy verzekert datze alle beyde in 't vuur geworpen zynde, het Roomsche verbrande, en het ander niet; dog wy zullen 'er op een andere plaats breeder van spreken.

Victor

Victor de III. wierd Paus, niet door verkiezing van de Kardinalen of het Roomſche volk, maar door toedoen van *Maud*, overſpeelſter en *Koncubyn* van *Gregorius* de VII. Dezen Paus verklaarde zig tegen den Keyzer, en tegen *Klemens* de III; maar had geen tyd om hen de uytwerkzelen van zyn haat beter te doen gevoelen, dewyl hy in 't Jaar 1088. door vergift ſtorf, dat hem zyn Onder-Diaken in de Beker had ingeſchonken. *Urbaan* de II. wierd ook Paus gemaakt, door *Maud* deze ſchandelyke Hoer. De zelve *Urbaan*, die de Kardinaal *Beno* by verzinning *Turbain* noemt, had een leerling van *Hildebrand* geweeſt. Hy was een Scheurmaker, Ketter en *Arriaan*. Hy deed den Keyzer in den ban, om dat hy *Klemens* de III. Paus gemaakt had, en *Klemens* deed *Urbaan* in den ban. Deze Paus hield verſcheyden *Koncilien*; het eerſte was tot *Melphi*, het tweede tot *Troye*, het derde te *Plaizance*, het vierde te *Clairmond*, en het vyfde te *Turin*, alwaar hy goetkeurde en beveſtigde, 't geen *Gregorius* de VII. gedaan had. In dat van *Clairmond* wierd beſloten een reyze na 't H. Land te doen, zo dat 'er 3000 menſchen met *Pieter de Heremyt* na toe gingen. 't Was deze *Heremyt*, die de wyze van bidden met het Rozekransje uytvond. *Urbanus* de II. maakte de Aartsbiſſchop van *Toledo Primaat* van geheel *Spanje*. Deze Paus hield zig twee Jaaren verborgen in het huys van *Pieter Leo*, uyt een vreeze, die hy voor *Jan Paien*, een Burger van *Rome*, had. Hy ſtorf in 't Jaar 1099. *Klemens* de III. ſtorf ook dat zelve Jaar, na drie Pauzen gezien te hebben.

Paſcal de II, een leerling van *Hildebrand*, volgde op *Urbaan* of op *Klemens*. Deze *Paſcal* zien-

de, dat men hem Paus wilde maken, weygerde op de Pausselyke Stoel te klimmen, tot dat het volk driemaal geroepen hadde. *St. Pieter* heeft *Reynier* verkooren (dit was zyn naam eer hy verkooren was) dat een eerlyk man is. Deze *Pascal* verteerde zyn leven, en het erfgoed van *St. Pieter*, door oorlogen en oproeren. Hy vernieuwde in een *Koncilie*, dat hy hield, den ban van Keyzer *Henrik* de IV, en hy had zo veel verbittertheyt tegen dezen Prins, dat hy door zyne boosheden en bedriegeryen, *Henrik* de V. tegen zyn vader opstookte. Wat kan men zig wreder en verfoeyelyker verbeelden, dan een zoon aan te spooren, om zonder eenige reden zyn vader te veragten, te verlaten, door oorlog aan te doen, hem zoeken te overvallen en van kant te helpen?

Wie was de raadgever en uytvinder van dit alles? 't was de Paus zelfs, die in qualiteyt als Stedehouder van Kristus op aarde, gelyk hy zig verzelfs den titel geeft, de zoon had moeten vermanen, liefde en eerbied voor zyn vader te hebben, gelyk God in het vyfde gebod belast.

Na de dood van den Keyzer, deed de Paus, die met alle deze vervolgingen nog niet vergenoegt was, zyn lighaam opgraven, hem buyten de Kerk deed werpen, en vyf geheele Jaaren zonder graf liet leggen. ô Barbarische onmenschelyke Paus! *St. Pieter*, waar van gy zegt de opvolger te zyn, heeft een geheel andere leere. Hy belaste de Koningen te eeren, (a) *Zyt alle menschelyke ordeningen onderdanig*, zegt hy, *om des Heeren wille, 't zy den Koning als de opperste magt hebbende enz.* En Paulus, (b) *Alle zielen zy de mag-*

(a) 1 Pet. II: 13. (b) Rom. XIII: 1.

magten over (haar) geſtelt onderworpen, want daar is geen magt dan van God. En in zyn Brief aan *Titus* (a) vermaant hy, *Dat zy de magten en overheden onderdanig zyn enz.* Maar de Paus is een onbeſchaamt beeſt, de geheele werelt behoort hem toe; zo men de Roomſchen gelooft, hy kan doen 't geen hy wil, zonder agt op de geboden van God, of zynen zoone Jeſus Kriſtus, of zyne Apoſtelen te hebben, die ons belaſten de Koningen te eeren en hen onderdanig te zyn.

Paſcal, deze oproerige en onruſtige geeſt, zogt verſchil met de zoon, *Henrik* de V. Hy weygerde de Biſſchoppen te beveſtigen, die deze Keyzer benoemt had; dog ontfing het loon daar voor, dat hy verdient had; want *Henrik* zyn wraak ontveynzende, ging na de Paus, en na hem de voeten gekuſt te hebben, liet hy hem vatten, en in de gevankenis brengen; waar uyt hy niet gelaten wierd, voor en aleer hy de Biſſchoppen beveſtigt, en den Keyzer gekroont had. Dog deze laatſte was zo haaſt niet uyt *Rome* vertrokken, om na *Duytsland* te rug te keeren, of de Paus zonder eenige agt op zyn eed te geven, ontſloeg zig van alles wat hy belooft had, en deed den Keyzer in den ban. Deze *Paſcal* hield een *Koncily* in *Champagne*, een *Provintie* in *Vrankryk*, waar in hy de Prieſters van 't Koningryk hunne wettige vrouwen ontnam, gelyk *Gregorius* de VII. zyn Meeſter die van *Duytsland*, de hunne ontnomen had. 't Was in zyn tyd, dat de *Templieren* voor den dag begonden te komen. Hy ſtorf in 't Jaar 1118.

Gelazius Cajetaan de II. wierd Paus, onder de begunſtiging van een groot oproer, en buyten toe-

(a) Tit. III: 1.

toeſtemming van den Keyzer, die tegen *Rome* met een magtig Leger optrok, 't welk de Paus nootzaakte, om met zyne vrinden na *Gaietto* te wyken. De Keyzer verkoor een andere Paus, die men *Gregorius* de VIII. noemde, en die Aarts-biſſchop van *Braga* was, en daar op ging hy weder na *Duytsland*. Toen ging *Gelazius* in ſtilte na *Rome*, en had de onbeſchaamtheyt om de Mis in de Kerk van *St. Praxedis* te doen; alwaar die van den aanhang van *Gregorius* hem zo van naby volgden, dat hy veel moeyte had om hunne handen te ontkomen. Hy wierd genootzaakt na *Piſa*, en van daar na *Vrankryk* de vlugt te nemen, alwaar hy in 't Jaar 1119 ſtorf. Hy ordonneerde in 't *Koncily* van *Keulen*, hoewel hy 'er niet in perſoon was, dat zyne opvolgers de Opperbiſſchoppen van *Rome*, door niemand, wie het ook zyn mogt, geoordeelt mogten worden.

Caliſtus de II, een *Bourguignon*, wierd in de plaats alwaar *Gelazius* ſtorf, door de Kardinalen die hem gevolgt waren, tot Paus gekooren, en zyn verkiezing wierd goetgekeurd en beveſtigt door eenige andere Kardinaalen die te *Rome* in *Italie* woonden. Deze nieuwe Paus ging na *Rome*, alwaar hy met allerley tekenen van eer ontfangen wierd; waar op hy een *Legaat* na het *Koncily* zond, om de afgekondigde Ban tegen den Keyzer te vervolgen, die ook hoe boos hy ook was, de Vredens-artykelen aannam, uyt vreeze van diergelyken eynde, als dat van zyn Vader. *Gregorius* de VIII, die een Paus van zyn maakzel was, leefde nog. Na de gelooten Vrede, begon *Caliſtus* de II. hem te vervolgen; en *Gregorius* zynen aanhang te ondergebragt ziende,

de, vlugte uyt R*ome* na *Sutri.* C*aliſtus* vervolgde hem, vatte hem, en bragt hem na R*ome*, handelde hem met de uyterſte veragting, en ſloot hem in een klooſter op. Dezelve C*aliſtus* liet de kerk van *St. Jacob* van *Galicie* bouwen, om het bygeloof meer voort te zetten, en maakte een boek van de wonderwerken van *St. Jacob de Apoſtel van Compoſtello.* Hy ſtorf in 't Jaar 1124. *Platina* zegt, dat *Honorius* de II. van *Boulogne*, het Pauſſchap volgens de wetten niet verkreeg; dewyl 't veel eer zyn heerszugt, dan de toeſtemming van de vroome lieden was, die hem tot deze waardigheyt verhief. Deze Kardinalen verkooren *Theobald*, Kardinaal van *St. Anaſtaſius*, die naderhand *Celeſtin* de II. genoemt wierd. Dit was de xxv. ſcheuring. Het volk verzogt den Kardinaal van *St. Steven* tot Paus. Dog daar was toen een zeer ryk man te *Rome*, genaamt *Leo*, die gezag genoeg hadde, om te beletten dat nog den Kardinaal van St. *Anaſtaſius*, nog die van St. *Steven* Pauſen wierden, en om *Honorius* de II., onder de begunſtiging van zyn aanhang tot Paus te verkiezen. Zond H*onorius*, *Jan de Crême*, Kardinaal van St. *Griſon*, als *Legaat* na *Engeland.* Deze Kardinaal veroordeelde in een *Koncily*, dat te *Londen* gehouden wierd, de getrouwde Prieſters, en wierd zelfs de volgende nagt met een Hoer op 't bed betrapt; 't geen, volgens het verhaal van *Matthias van Parys*, veel ergerniſſe in de Kerk veroorzaakte. Zy zyn even eens als de *Fariſeenen*, waar van de Heere ſpreekt. (a) *Want zy binden laſten die ſwaar zyn en qualyk om dragen, en leggenze op de ſchouderen der menſchen, maar zy en zullen die met hun vinger niet aan-*

(a) Matth. XXIII: 4.

aanroeren. Honorius ſtorf in 't Jaar 1130.

Innocentius volgde op *Honorius*, en was naauwelyks Paus, of hy deed al zyn haat op *Roger*, Koning van *Sicilie*, uytbarſten. Hy leverde hem ſlag, overwon hem, en nam hem gevangen; maar de zoon van dezen Koning, quam met verſche krygsbenden zyn Vader verloſſen, en genam de Paus en de Kardinalen op zyn beurt gevangen. De tyding daar van overal verſpreyt zynde, maakten de Romeynen een andere Paus, genaamt *Annacletus* de II; en dit was de XXVI. ſcheuring. *Innocentius*, deze verkiezing vernomen hebbende, maakte zyn vrede met den Koning, ging na *Vrankryk*, beriep aldaar een *Koncily* te *Klermond*, alwaar hy *Anaſtaſius* de II. veroordeelde. Hy bezogt *Philippus*, Koning van *Vrankryk*, en van daar ging hy na *Engeland*, om aldaar Koning *Henrik* de I. te bezoeken; waar op hy zig wederom na *Lotharius*, Koning van *Duytsland*, begaf. Hy verzogt hen alle om onderſtand, om weder op den Pauſſelyken Stoel te klimmen. *Lotharius* trok op *Rome* aan, met een ontzaggelyk Leger, deed *Anacletus* de vlugt nemen, en ſtelde *Innocentius* in zyn plaatze aan. Deze Paus, om zyne ware gevoelens van dankbaarheyt te betuygen, die hy voor zulken grooten gunſte had, kroonde *Lotharius* tot Keyzer. 't Was deze *Innocentius*, welke ordonneerde, dat wie een Prieſter, of ander kerkelyk perſoon gequetſt had, (*ipſo facto* met der daad in den ban was, zonder dat iemand hem daar van kon ontſlaan, dan den Paus zelfs. (a) Hy ſtorf in 't Jaar 1143.

Lucius de II. volgde op hem; en 't was in deze tyd,

(a) *Concil.* 17. 9. 4. *Si Quis &c.*

tyd, dat de Romeynen, de *Tiranny* van de Pausen niet meer konnende verdragen, een (a) *Patricius*, een Edele Romeyn, genaamt *Jordaan*, verkooren. Deze van de Stad Rome verzoekende, 't geen zy gewoon waren te betalen, zo binnen als buyten de muuren; zeyde, dat het uyt kragt van zyn bediening, een regt was dat hem toebehoorde. Een regt, dat de Paus, alle de voornaamste van Rome te ondergebragt hebbende, over langen tyd, met behulp van *Karel* de Groote, na zig getrokken had. Hy belaste, dat de Paus, gelyk zyn voorganger gedaan had, zig met de eerstelingen der vrugten, de tienden en offerhanden vergenoegde. De Paus zig door de Romeynen ontrust ziende, zond zyn *Legaat* aan Keyzer *Conrad*, om hem te verzoeken tot zyn onderstand in *Italie* te komen; dog dewyl *Conrad* dit niet kon doen, en de Paus ook geen hulp van den Keyzer had te hoopen, zie hier de konststreek waar van hy zig bediende. Terwyl de Roomsche Raatsheeren, en de *Patricius* hunnen *Gouverneur*, op 't *Kapitool* vergadert waren, trok de Paus, als een dapper Kapiteyn, in Persoon, aan 't hooft van zyne krygsbenden, van de kant van 't Paleys, met een oogmerk om den *Senaat* uyt te roeyen. Het volk van de onderneming, lugt krygende, vatte de Wapenen op, en streed dapper tegen den Paus, die zo veel wonden in het gevegt kreeg, dat hy 'er binnen korten tyd aan storf, in 't Jaar 1145, voor het eynde van het eerste Jaar van zyn Pausschap.

Anastasius de IV, was zo boosaardig niet, als zyne voorzaten geweest waren. Hy storf in 't

(a) *Patricien*, was outstyts van de eerste en oudste Raadsheeren afkomstig.

tweede Jaar van zyn Pausſchap. *Mattheus Paris* zegt, dat het op dezen tyd was, dat *Willem* in zyn Aartsbisdom van *Jork* in *Engeland* herſtelt wierd; dog ſtorf, het zelfde Jaar van een vergift, dat men in de Beker gedaan had, terwyl hy de Mis deed.

Adriaan, een Engelsman en zoon van *Robbert*, Monnik van St. *Albans*, wierd tot Paus verkooren; dog wilde niet ingewyd worden, eer men *Arnold*, Biſſchop van *Brixen*, uyt Rome verbannen had. Deze *Arnold* had de Romeynen ingeboezemt, dat zy moeſten tragten hun vryheyt te herſtellen, die zy verlooren hadden, om hunne Magiſtraats Perſoonen te verkiezen, en hun Republyk te regeeren; dog het volk de Paus niet willende toeſtaan, 't geen hy verzogt, deed de Paus hen in den ban. *Arnold* wierd eyndelyk verbannen, en de Raadsheeren wierden genootzaakt van hunne bedieninge af te ſtaan. 't Was in dezen tyd, dat Keyzer *Frederik* na Rome ging; de Paus en de Geeſtelykheyt gingen hem te gemoet tot aan *Sutri*, alwaar de Keyzer van zyn paard afklom; dat van den Paus leyde, en hield de linker ſtygbeugel vaſt, om hem 'er te doen opklimmen. De Paus de ſpot met den Keyzer willende dryven, dat hy de regter ſtygbeugel niet vaſtgehouden had, was *Frederik* moejelyk over deze ſpotterny, antwoorde al lachende, *dat hy nooyt ſtalknegt geweeſt was* De Paus begaf zig des anderen daags na 's Keyzers leger, die zig te binnen bragt de koddigheyt wegens de ſtygbeugel, queet zig beter in deze bediening. De Keyzer verzogt de Paus daar op, om hem te kroonen; dog hy weygerde dit te doen, eer hy *Willem*, Koning van *Sicilie*, op zyne koſten uyt de *Pouille*

ver-

verjaagt hadde. Deze Vorst antwoorde, op het besluyt van den Paus, dat hy tot zulken onderneming een sterker Leger van noden had; maar dat hy, zo het zyn Heyligheyt behaagde, met een ontzachelyker Leger te rug zou komen, om uyt te voeren 't geen hy hem belaste. De Paus bewilligde 'er in, en de plegtigheyt wierd des anderen daags verrigt.

De Paus zig, na het vertrek van den Keyzer, van zyn onderstand berooft ziende, deed den Koning van *Sicilie* in den ban, ontsloeg zyne onderdanen van den Eed die zy hem gedaan hadden; dog dit den uytslag niet hebbende, dien zy zig beloofde, stookte hy *Manuel*, Grieksch Keyzer, tegen *Willem* op, die zig te swak gevoelende om hem het hooft te bieden, verzogt vrede van den Keyzer, en beloofde hem een volkomen wederuytkeering te doen; dog daar waren eenige Kardinalen, die 't hem afrieden dit toe te staan. *Willem* zyne zaken in een wanhopige staat ziende, ligte een magtig Leger, dreef de Keyzer op de vlugt, en belegerde *Benevente*, alwaar de Paus met zyne Kardinalen was, zette die zo sterk voort, dat hy hen noodzaakte, vrede van hem te verzoeken. *Willem* vergunde hen dezelve, en de Paus verklaarde hem tot vergeldinge, Koning van beyde de *Sicilien*. 't Was in deze tyd, dat de Westersche Keyzer belaste, dat zo de Paus een *Legaat* na Duytsland zond, men hem niet ontfing, maar te rug zond. Hy verbood ook eenig appel te Rome te doen; en in de Brieven die hy schreef, zette hy zyn naam voor die van den Paus, die 'er zeer over verstoort was, gelyk uyt een Brief die hy aan den Keyzer schreef, blykt; dog dezelve Keyzer antwoorde,

als een goed Kristen, dat Jesus Kristus belaſt had, *aan den Keyzer te geven wat des Keyzers was*; en dat de Paus, die zyn Stedehouder was, zyn voorbeeld moeſt opvolgen. Om het verbod dat hy gedaan had, te wettigen, om zyn *Nuntien* niet te ontfangen, zey hy, *dat het veel eer* Rovers *dan Predikers waren*. Doctor *Illeſcas* verhaalt in zyn Pauſſelyke *Hiſtory* over 't leven van dezen *Adriaan* de IV, de Brief wel van den Paus aan den Keyzer, maar hy wagt zig wel, om 'er het antwoord by te voegen, gelyk men 't in *Nauclerus* vind. Kortom, hy deed den Keyzer in den ban; dog hy kon zyn boosaardigheyt niet verder uytbreyden. Hy had ook de gewoonte te zeggen, dat hy gemakkelyk een mug kon inſwelgen. Dezen Paus ſtorf in 't Jaar 1159.

Alexander de III. wierd Paus gemaakt, onder de begunſtiging van een groot oproer; dewyl 'er negen Kardinalen van de aanhang van den Keyzer waren, die den Kardinaal *Klemens* onder den naam van *Victor* de IV. verkooren. Hy ſtorf wel haaſt daar na, en men verkoor *Paſcal* in zyn plaatze, daar na *Caliſtus*, en vervolgens *Innocent*, die zig alle den eenen na den anderen tegen *Alexander* aankanten, en dit was de XXVII. ſcheuring. *Innocent* ſtond tegen wil en dank af; nogtans duurde deze ſcheuring de geheele tyd van het Pauſſchap van *Alexander*, zynde den tyd van XXII Jaaren. Keyzer *Fredrik* hield een byeenkomſt te *Pavie*, alwaar hy aan *Alexander*, en aan den Paus zyn tegenſtrever belaſte, zig aldaar te begeven, op dat die geene, die men zou bevinden het meeſte regt tot het Pauſſchap te hebben, alleen Paus was. Dog *Alexander* de boden van den Keyzer veragtende, antwoorde trotſelyk,

ſelyk, *dat de Biſſchop van Rome door niemant moeſt geoordeelt worden.* Hy ſchreef 'er over aan de Kriſten Vorſten, en deed den Keyzer en *Victor* de IV. in den Ban. Hy zond koſtelyke geſchenken na *Rome*, aan de Kardinalen zyne *Administrateurs*, om voor hem de gunſte van het volk te winnen, en hen aan te zetten, datze Raatsheeren verkooren, die van zyn aanhang waren. Hy ontfing veel onderſtand van *Philippus*, Koning van *Vrankryk*. De Keyzer de hartnekkigheyt van *Alexander* beſpeurende, ligte een talryk Leger, en ging in optogt na *Italie*. Wanneer hy te *Brixen* was aangekomen, wiſt *Harmen*, die 'er Biſſchop van was, en *Secretaris* van dezen Keyzer was geweeſt, hem (op de oproying van *Alexander*) te overreden, om met dit magtige Leger na 't H: Land te trekken, om de ongelovigen den oorlog aan te doen. De Keyzer bewilligde daar in zeer ligtelyk, en zonder eenig bedrog te vermoeden, vertrok hy, ſloeg tegen de Turken, behaalde op hen verſcheyden overwinningen, en ontnam hen veele plaatzen, onder anderen de heerlyke Stad *Jeruſalem*.

Sta hier wat ſtil, Lezer, en bereyd u om de onmenſchelykſte daad te lezen, die 'er ooyt ondernomen is, voor en na dat de gevleeſte Duyvel *Alexander* in wezen is geweeſt. Deze ſnode Paus, de tyding van zo veele heerlyke overwinningen vernemende, begon voor de terugkomſt van deze zegenpralende Keyzer in *Italie* bedugt te zyn, ſtelde alles in 't werk om hem te onder te brengen, en van het leven te berooven. Ten dien eynde, liet hy een Schilder opzoeken, die den Keyzer naar 't leven konde afbeelden. Zo ras het afbeeldzel voltooyt was, zond den Paus

het aan den *Sultan*, en schreef hem met eenen, dat zo hy wenschte in vrede te leven, hy daar na moest tragten, zig van den Keyzer door een konstgreep te ontslaan. Hy voegde 'er by, dat hy 't gemakkelyk kon doen, dewyl hy 'er hem het afbeeldzel by zond, waar door hy niet kon mistasten. De *Sultan* volgde de raad van dezen duyvelschen Paus, hy zogt na alle mogelyke middelen om hem van kant te helpen, door list en bedrog; als konnende het door geweld van Wapenen niet te weeg brengen, dewyl de Keyzer met zyn Leger in *Armenie* in optogt was; geduurende een ongemeene hette, kreeg hy lust om in de Rivier te baden, alleen met een van zyne *Kapellanen* vergezelt zynde. Naauwelyks alleen met deze *Kapellaan* zynde, wierd hy door verspieders van den *Sultan* gevat, die hem door Bosschen heenen leyden, en na den grooten Heer bragten, zonder dat iemand van zyn Leger daar van de minste kennis of vermoeden hadden. Zyn volk steeg te paard, en zogten hem den geheelen dag, als ook den volgenden; dog te vergeefs, zo dat men oordeelde, dat hy verdronken moest zyn; 't geen te weeg bragt, dat zyne Krygsbenden wederom na hun Land te rug keerden.

Den Keyzer, den *Sultan* aangeboden wordende, veynsde deszelfs drager te zyn; dog den *Sultan* die hem aan het afbeeldzel kende, 't geen den Paus hem toegezonden had, vertoonde hem het zelve afbeeldzel, neffens den Brief van den Paus. Hy wierd bleek op dit gezigt, en te regt oordeelende dat hy met langer te veynzen niets zoude konnen uytregten, beleed voor de vuyst dat hy het was, en dat hy om gunste smeekte.

Den

Den *Sultan* vond hen zo vol van verdienſten, dat hy hem allerhande beleeftheden bewees; hy gaf hem de vryheyt, en ſchonk hem een eeuwige Vrede, mits hondert duyzent Dukaten voor zyn *rantzoen* afeyſchende, en belaſte dat de *Kapellaan* zo lang als *Gyzelaar* zou blyven, tot dat deze zomme betaalt was.

Dit verdrag dus geſloten zynde, gaf de *Sultan* het afbeeldzel van den Keyzer aan hem over, neffens den Brief van den Paus, neffens verlof om te vertrekken; na hem met vereeringen rykelyk voorzien, en hem van alles bezorgt te hebben, wat tot zyne afreyze vereyſt wierd. Hy gaf XXXIV Ruyters laſt, om hem tot aan *Brixen* te vergezellen, alwaar hy zyn verblyf hield. De Duytſche Vorſten hadden de te rugkomſte van den Keyzer zo ras niet vernomen, of zy verhaaſten hen, om hunne pligt af te leggen, en hem de handen te kuſſen. Deze Keyzer zond het volk van den *Sultan* na hun meeſter te rug, na hen alvoorens rykelyk beloont te hebben. Hy hield een Ryksdag te *Neurenberg*, alwaar hy verhaalde, 't geen hem bejegent was, door het yſſelyke verraad van den Paus. De Vorſten beloofden hem te helpen, niet alleen om zig van de belofte die hy aan den *Sultan* gedaan had, te konnen quyten, maar ook om den Paus, gelyk hy verdient had, te ſtraffen.

Hy ligte een magtig Leger, trok tegen *Rome* aan; en zonder gewag van de verfoeyelyke handelingen van den Paus te maken, zond hy een *Ambaſſadeur* aan de Romeynen, om hen te verzoeken, datze de zaak van de Pauſen wilden aanhooren; en onderzoeken, om die van tweën aan te ſtellen, die het grootſte regt daar toe zoude

 kon-

konnen aantoonen, en daar door de ſcheuring te doen eyndigen. Dog *Alexander* door de wroegingen van zyn gewiſſe gepynigt zynde, vlugte na *Gaiette*, en vervolgens na *Benevente*, hebbende het gewaat van zyn Kok aangetrokken, in het XVII. Jaar van zyn Pauſſchap. Hy ging na *Venetie*, alwaar hy als Tuynier in een Klooſter ging; dog bekent geworden zynde, liet *Sebaſtiaan*, Hertog van *Venetie*, hem met veel ſtaatſie in de Kerk van St. *Markus* brengen. Men vind deze *Hiſtorie* in *Nauclerus*, *Barnes*, *Funcius*, enz. Den Keyzer vernomen hebbende, dat den Paus na *Venetie* gevlugt was, verzogt de Venetianen, datze zulken gevaarlyken man tog aan hem wilden overleveren; dog dewyl zy weygerden dit te doen, zond hy zyn zoon *Otto* aan 't hooft van een Leger tegen hen, met verbod van hen ſlag te leveren, eer ze volkomen by een waren. Deze jonge Vorſt, die niet dagt dan glory te zullen behalen, bevogt de *Venetianen* tegen het bevel van zyn Vader; dog wierd geſlagen, en gevankelyk na *Veneetie* gebragt. Dit was een overwinninge die zo veel te meer uytmuntte, om dat *Ciano*, Admiraal van de *Venetianen*, maar dertig Galeyen, en de Prins *Otto* vyfenzeventig had.

Pineda zeyt (a) „ dat *Ciano* zeeghaftig binnen „ *Venetie* quam; en een weynig lager, de Paus „ gaf hem de eere van de overwinning, en deed „ hem een vereering van een kleyne goude ring, „ met te zeggen, ten teken van de heerſchappy „ die hy over de Zee verkregen had, dat hy deze „ ring in de Zee moeſt werpen, als om ze te „ trouwen, op dat zy in het toekomende aan de

„ magt

(a) Liv. 25. Cap. 7. §. 3.

„ magt van de *Venetianen* mogt onderdanig zyn. Hy begeerde ook, dat de *Doges* in het toekomende dezelve plegtigheyt alle Jaren op zekeren dag moeften opvolgen, gelyk zy nog hedensdaags doen. Deze Paus ftond ook aan alle die geene volkomen vergiffenis der zonden toe, die op dezen dag de Kerk van St. *Markus* bezoeken.

Alexander door deze overwinninge opgeblafen zynde, floeg de vrede af die *Frederik* hem aanbood, zo lang, tot dat de Keyzer zelfs te *Venetie* quam, op een dag die hy hem zoude aanwyzen. Deze Godvrugtige Keyzer, als een goed Vader, zyn zoon gevangen ziende, deed alles wat hy van hem begeerde. Hy ging na St. *Markus*, alwaar de Paus in tegenwoordigheyt van al het volk hem belafte, op zyne knien te vallen, en van hem vergiffenis te verzoeken; 't geen hy deed. Wanneer de Paus hem de voet op de nek zettende, zey, (a) *Op den fellen leeuw en adder zult gy treden, gy zult den jongen leeuw en den draak vertreden.* De Keyzer gantfch ontftelt zynde, antwoorde, *Niet tot u, maar tot Petrus.* Waar op den Paus den nek van den Keyzer drukkende, zey, *Zo wel tot my als tot Petrus. Fredrik* antwoorde niet, om den Paus niet meer te vergrammen; die zyn nedrigheyt ziende, hem van den Ban wel wilde ontflaan. Het zelve gebeurde byna met Keyzer *Henrik*, gelyk wy in 't leven van *Gregorius* de VII. gezegt hebben. In de Vredens-artykelen was bedongen, dat de Keyzer *Alexander* voor de waare Paus zou erkennen, en hem alles geven, wat hy hem in den Oorlog ontnomen had. De Vrede aldus geflo-

(b) Pfalm XCI: 13.

ten zynde, vertrok den Keyzer met zyn zoon.

Robert de Montagne zeyt in zyn *Historie*, dat *Lodewyk*, Koning van Vrankryk, en *Henrik*, Koning van Engeland, te voet gingen, en hielden den eenen aan de regter, en den anderen aan de linkerhand de teugel van 't paard, waar op *Alexander* reed, en geleyden hem met een groote ſtaatſie door de Stad *Bois-janci*, op de *Loire*. Dog God, om de hoogmoed en tiranny van dezen Paus te fnuyken, verwekte de *Wandalen* in 't Jaar 1181; en 't was in dit zelve Jaar, dat dit afſchuwelyke beeſt ſtorf. Na de dood van *Alexander*, wierd *Lucius* de III. Paus, met een algemeene toeſtemming van alle de Kardinalen. Hy begon de naam van *Conſul* in *Rome* te vernietigen, waar over de Romeynen zo misnoegt waren, dat zy hem uyt de Stad verjoegen, en zyn aanhangers veel hoon aandeeden, tot dat eenige zelfs om hals geraakten. Hy ſtorf in 't Jaar 1185, en *Urbanus* de III. volgde op hem.

't Was deze *Urbanus* die wegens zyn onruſtige geeſt *Turbain* genoemt wierd, gelyk *Albert Crantz* hem in zyn *Hiſtorie* van *Saxe* noemt. (a) Hy nam een beſluyt, om den Keyzer in den ban te doen, om dat hy zig tegen zyne gevaarlyke voornemens had aangekant. Dog eer hy tot de uytvoering daar van quam, ſtorf hy in 't Jaar 1187; en 't was in deze tyd, dat de Mooren *Jeruſalem* innamen. *Gregorius* de VIII. volgde op *Urbaan*, maar genoot het Pauſſchap maar twee maanden.

Klemens de III. volgde op hem, en zyn eerſte zorg was, de Kriſten Vorſten te overreden, het Oor-

(a) Liv. 6. Chap. 52.

Oorlog over Zee te voeren. 't Was *Klemens* alleen niet, die deze ſtaatkunde in 't werk ſtelde; de andere Pauſen die na hem geweeſt zyn, deeden 't ook. Dit was niet uyt iever tot de voortplanting van 't Kriſtendom; maar in tegendeel, uyt byzondere oogmerken, dat zy het voorbeeld van *Alexander* de III. gevolgt hebben. Want dewyl de Vorſten met hunne troepen verre afwezig waren, als zy in Oorlog met de ongelovigen waren, konden de Pauſen alsdan alles doen wat hun behaagde, zonder eenige tegenſtant te hebben. 't Was dezelve *Klemens*, die de *Deenen* in den ban deed, om dat zy liever hadden dat hunne Prieſters trouwden, als *Koncubynen* hadden; daar de Paus beweerde, dat het beter was overſpel, hoerery en dootſlag van de Kerkelyken te verdragen, dan hen toe te laten vrouwen te hebben. Hy ſtorf in deze gevoelens in 't Jaar 1191.

's Anderendaags na zyn dood, wierd *Celeſtinus* de III. Paus. Hy kroonde *Henrik* de VI, en was zeer te onvreden, dat de *Sicilianen Tancrede*, Baſtaard van *Roger*, verkooren hadde, om op *Willem* hun Koning te volgen, die zonder Erfgenaam geſtorven was. De Paus liet *Conſtantina*, dogter van *Roger*, uyt het klooſter van *Panorma* gaan, daar ze Nonne in was, en troudeze aan den Keyzer, onder voorwaarde dat hy *Tancrede* zou onttroonen, en het Koninkryk van beyde de *Sicilien* als een regt eyſſchen, dat hem toebehoorde; en dat hy in *qualiteyt* als Koning van *Sicilie*, ſchatting aan den Keyzer te betalen onderworpen zou zyn, 't geen een groote bloedſtorting veroorzaakte.

Na de dood van Keyzer *Henrik*, ontſtont 'er een

een groote ſcheuring, en zulken wanorder in 't Ryk, dat 'er naauwelyks twee *Parochien* waren, die geen verſchil hadden. De verſchillen die onder de Prieſters regeerden, verſchaften onnoemelyke rykdommen aan den Paus; dewyl alle hunne verſchillen te *Rome* moeſten beſliſt worden. Zie hier, hoe *Koenraad Ligtenau*, Abt van *Uſperg*, zig hier ontrent uytdrukt. „ Daar was „ naauwelyks (zeyt hy) een Biſſchop, of een an- „ dere Kerkelyke waardigheyt, die geen zaat van „ twiſt had, welkers zaak te *Rome* gebragt wierd; „ dog niet met ledige handen. Verheug u *Rome*, „ onze moeder, om dat de ſluyſen van ſchatten „ op aarde geopent worden, waar door u zo on- „ uytputtelyke rykdommen toekomen. Verheug „ u in de tweedragt, uw ſteunſel, uyt de afgrond „ van de Hel voortgekomen, op dat gy groote „ ſchatten moogt verzamelen. Bewaar wel, „ waar na gy zo dorſtig geweeſt zyt; Zing, om „ dat gy door de quaataardigheyt der menſchen, „ en niet uyt een beginzel van Godtsdienſt, de „ werelt hebt overtroffen. Trek menſchen tot „ u, niet door hunne godsvrugt, maar hunne „ verſoeyzelen; en bewaar de beſliſſing van hun- „ ne geſchillen, om 'er vergelding voor te ont- „ fangen. Dog zo eenig Romeyn geloof aan de woorden van zo een wys man, als deze *Abt* was, gaf; hoewel hy zelfs een Romeyn was, hy zou 'er als een Ketter niet om geſtraft worden. Deze *Celeſtyn* ſtorf in 't Jaar 1198.

Innocentius de III, die eenige Hiſtorieſchryvers *Nocentiſſimus*, dat is, zeer gevaarlyk noemen, droeg zulken grooten haat tot Keyzer *Philippus*, van zig tegen zyn verkiezing aangekant te hebben, dat hy zig zelfs deze woorden toevoegt:

Paus

Paus, ontneem Philippus zyn Ryk en zyn Kroon; of gy Philippus, beroof den Paus van zyn Pausschap. 't Is met dit oogmerk, dat hy *Otto*, deze groote en te gelyk roekelooze Oorlogsheld, tegen den Keyzer opstookte. Hy deed veel bloed vergieten, tot dat 'er een andere *Otto* quam, een lafhartige verrader, die *Philippus* doodde. Dus ging zyn mededinger *Otto* na *Rome*, alwaar de Paus hem kroonde, ter vergeldinge van de diensten, die hy hem gedaan had; dog deze vriendschap, die tusschen de Paus en *Otto* regeerde, duurde niet lang; dewyl deze laatste willende hernemen, 't geen de Pausen het Ryk ontnomen hadden, deed *Innocentius* de III. hem in den Ban, en sprak een vervloekinge tegen hen alle uyt, die *Otto* voor Keyzer erkenden. Hy overreede zelfs de Vorsten, om *Frederik*, Koning van *Sicilie*, tot Keyzer te verkiezen. De Pausen gelyken na die Hoeren, die hunne kalanten niet beminnen, als voor zo verre zy betalen; *point de argent, point de Suisse*, dat is, *geen geld, geen Switzers.* 't Was deze Paus, die eenige Edelen van den *Elsas*, naar 't verhaal van *Ulrik Mucius* veroordeelden als een godloze, in 't Jaar 1212, om niet te willen toelaten dat de Priesters trouwden. Dewyl 'er waren, welke zeyden, dat het elk Kristen vry stond om vlees te eeten en te trouwen, op wat tyd van 't Jaar dat het ook was, liet deze Paus daar van hondert op een dag verbranden. Zo daar kettery in steekt, moet men besluyten, dat *Paulus* een Ketter geweest is; dewyl hy ze (a) afvallige van 't geloof noemt, *die verbieden te huwelyken, en spyze te eeten die God geschapen heeft, enz.*

't Was

(a) 1 Tim. IV: 3.

't Was dezelfde *Innocentius* de III, die onder voorwendzel van 't H: Land wederom te bemagtigen, het *Koncily* van *Lateraan* by een riep; dog zyn voorname oogmerk was, om den Keyzer in den ban te doen, en af te zetten, om dat hy eenige Steden van 't erfdeel van *St. Pieter* genomen had. Hy is het, die de oorbiegt heeft ingevoert; en de eerste die de Kristenen dezen last heeft opgelegt; zo datze niet voor 't Jaar 1213 in gebruyk geraakt is. Hy is ook de eerste, die de Beker in de *Communie* aan de Leeken verboden heeft; maar het *Koncily* van *Konstans* wettigde dit verbod. Hy en zyn *Koncily* veroordeelden de geleerde *Almerik* als een Ketter, zy lieten zyn gebeente, en van alle die van zyn aanhang waren, te *Parys* verbranden. 't Geen den Paus daar toe nootzaakte, was, dat *Almerik* geleeraart had, dat men de Beelden buyten de Kerk moest werpen. Papisten, gy ziet dat God verbied 't geen de Paus belast; gy ziet dat wy gelyk hebben, den Paus den *Antichrist* te noemen, dat is, die Kristus tegen is, en dat hy zig tegen alles aankant, wat Kristus en zyne Apostelen ons geleeraart hebben.

Het *Koncily* van *Elvire*, dat in *Spanje* ontrent de zelve tyd gehouden wierd als het eerste *Koncily* van *Nicea*, verbied op de muuren te schilderen, wat niet vereert, nog aangebeden moet worden. Deze Paus belaste, dat wanneer de Vorsten ontrent de verkiezing van den Keyzer niet konden overeenkomen, de Paus zyn beslissende stem zou geven, en een Keyzer naar zyn zinnelykheyt aanstellen. *Carion* (a) zeyt, dat de Paus niemand in de verkiezing van een Keyzer heeft te ontzien. 't Was deze zelve Paus, welke be-

(a) Lib. 5. Fol. 3. 5.

belaſte het (a) brood in de Kerk te bewaren; en dat wanneer een Prieſter het aan een zieke zou brengen, een ſchelletje en 't ligt voor af moeſt gaan. Hy was het ook, welke verklaarde, dat de Paus alle de Vorſten in tugt moeſt houden, en welke verbood geen andere Keyzer te erkennen, dan die door de Paus gekroont zou zyn. Indien dit zo is, zou volgen, dat nog *Don Ferdinand* van *Spanje*, nog *Maximiliaan* zyn Zoon, nog zyn Neef *Rudolf* geen Keyzers geweeſt hebben, dewylze door den Paus niet gekroont zyn. Hy ſtorf in 't Jaar 1216.

Thomas de *Cantimpré*, een Dominicaan, gelyk ook *Pineda*, zeyt, dat dezelve *Innocentius* na zyn dood aan de H: Maagd *Lutgarde* in 't midden van felle vlammen verſcheen, en zey haar, dat hy dus moeſt gepynigt worden, tot aan het eynde des werelts, om drie zonden waar aan hy ſchuldig was, en die de eeuwige verdoemenis zouden verdient hebben, zo de zalige Moeder Gods, en der barmhertigheyt, hem niet gunſtig geweeſt was, om ter eere van haar heylige, en heerlyke naam, een Kerk te hebben doen bouwen. Hy voegde 'er by, dat *St. Lutgarde* hem gevraagt hebbende, van wat aard deze drie zonden waren? hy het om zyn eer niet had willen zeggen. O gy Kerkelyken en Prelaten! God doe u die genade, om nog niet ſnoder te worden, dan *Innocentius* geweeſt is.

Honorius de III. volgde op *Innocentius*; hy deed *Otto* de IV. en *Henrik* de V. ook in den ban. Hy kroonde *Frederik* de II, zoon van de Nonne *Konſtantina*; dog hy wierd naderhand ook in den ban gedaan, om dat hy hernomen had, 't geen hem

(a) Liv. XXI. Cap. 26. §. 7.

hem in *Sicilie* en de *Pouille* van regtswegen toequam. 't Was deze *Honorius*, welke verbood te *Parys* het *Civile* regt te leeren. In zyn tyd, in 't Jaar 1223, was 'er een zekere *Adam*, Bisschop van *Carthan*, in *Schotland*, welke veele persoonen in den ban deed, welke weygerden tienden te betalen. De Inwoonders waren 'er zo gramsteurig over, dat zy hem in zyn keuken verbranden. De Paus daar van kennis bekomen hebbende, was 'er zo over geraakt, dat hy 'er bedreygingen over deed, aan hun Koning *Alexander*; en deze Prins deed 'er, om hem te behagen, 400 van ophangen, en maakte hunne zoonen gelubden, om 'er de naam voor altyt van uyt te roeyen. Wat een snooden en wreeden beest! Hy storf in 't Jaar 1227.

Gregorius de IX, Neef, of om bewimpelt te spreeken, Bastaard van *Innocentius* de III, wierd tot Paus verkooren. Hy droeg zulken grooten haat tegen *Frederik*, dat hy de ban bevestigde, die *Honorius* tegen dezen Keyzer had uytgesproken. Hy wilde na de *Ambassadeur* die hy hem zond niet luysteren, hy rokkende zelfs verscheyde Vorsten tegen hem op, en deze goede Keyzer ging, om *Gregorius* te stillen, op bevel van den Paus, den Oorlog tegen den *Sultan* in *Palestina* voeren; dog hy was zo ras niet over Zee, of de Paus maakte zig meester van de *Pouille*, en wilde niet toelaten, dat de Kruysvaarts Soldaten den Keyzer volgden. *Frederik* gaf doorlugtige bewyzen van zyne dapperheyt; hy nam *Jerusalem*, en verscheyden andere Steden van de Turken in, en maakte een stilstand van Wapenen met den grooten Heer voor tien Jaaren. De Keyzer dagt den Paus vermaak aan te zullen doen, met hem den

den goeden uytslag van zyne Wapenen bekent te maken; dog verre van daar over blyde te zyn, liet hy de *Ambassadeurs* die hem deze tyding bragten van kant helpen, uyt vreeze dat zy die mogten verspreyden; en met een liet hy afkondigen dat den Keyzer overleden was, om het volk van de Steden van de *Pouille*, die hy nog niet bemagtigt had, te bewegen, datze zig aan hem, wanneer ze des Keyzers dood verstonden, overgaven. De Paus betoonde daar mede, dat hy een Moordenaar, en een volslagen Leugenaar, en alzo een regte Zoon van den Duyvel was. En uyt vreeze dat de Keyzer in zyne staten te rug mogt komen, schreef *Gregorius* de IX. aan den *Sultan*, om hem te verzoeken, het Heylige Land niet aan hem te leveren. Dog *Frederik*, na alle deze dingen bezorgt te hebben, keerde na *Italie* te rug, alwaar hy alles weder herwon, 't geen de Paus hem in de *Pouille* ontnomen had. *Gregorius* deed hem in den ban, onder voorwendzel van den *Treves* die hy met den *Sultan* gemaakt had; dog wilde hem op het verzoek van de Vorsten, daar van wel ontslaan, mits 100000 oncen goud daar voor betalende; of gelyk in de *Historie* der Pausen, in het leven van *Gregorius* de IX. verhaalt word, 125000 oncen. Dog *Nauclerus*, *Pineda*, het kort begrip van de zaken van Duytsland, en *Carion*, (a) zeggen, 120000 oncen goud. Men kan uyt dit staaltje zien, tot wat hoogen prys hy zulke ondeugende waren, als de zyne zyn, verkoopt. Daar is geen Kramer of Marsdrager, die zyn waren zo duur uytvent, als de Paus zyn Inkt, zyn Papier en Wasch. Na het vertrek van den Keyzer, vernam hy, dat de Paus met zyne aanhangers,

(a) 5. Boek.

hem van het Ryk zogten te beroven; 't geen hem na *Italie* deed te rug keeren, om de weerſpannelingen te ſtraffen. De Paus deed den Keyzer voor de tweedemaal in den ban, die toen tot *Pavia* was; dog *Frederik* zeer gramſteurig zynde, wegens de heerszugt, de gierigheyt, ſtoutheyt en geweldenary der Pauſen, beſloot om 'er alle Kriſten Vorſten kennis van te geven, om hen aan te zetten van de dwalingen van den Paus, en zyn valſche Godtsdienſt afſtant te doen. Om daar ontrent te beter te ſlagen, belaſte hy aan een zeer ervaren man in de H. Schrift, voor hem te prediken, en van de ban en de Roomſche Kerk te handelen, 't geen hy ſtipt opvolgde. Hy toonde in zyn Leerrede de dwalingen van deze Kerk aan; en hy ley de boosheden, de argliſtigheyt en gierigheyt van de Pauſen, zo wel bloot, dat de Keyzer de volgende verſſen aan *Gregorius* de IX. toezond.

Roma diu titubans, longis erroribus acta
Corruet, & Mundi deſinet eſſe Caput.

Dat is, *Rome heeft langen tyd door de dwaling beroert geweeſt, maar zy zal vallen en ophouden de Hoofſtad, of 't hooft des werelts te zyn.*

In der daat, de zaak werd alle dagen meer en meer bewaarheyt; want hoe veele Koninkryken zien wy niet al, die het jok van de Roomſche tieranny afgeſchut hebben. 't Was dezelve Paus, welke belaſte, om in de Kerken het *Ave Maria*, het *Salve Regina* enz. in te voeren, en om een ſchelletje te doen klinken, wanneer hun broodgod word opgeheven. Dezen Paus had ongemeen veel agting voor St. *Franciskus*, zo dat hy de gelovigen belaſte te gelooven, dat dezen Heylige de wond-tekens, of de vyf wonden van onzen Zaligmaker gehad hadde. *Pineda*, Franciskaan, ver-

verhandelt deze ſtoffe zeer wytloopig ; dog ik zal 'er op 't eynde van het derde deel van myn *algemeene Sleutel* van ſpreeken.

„ Deze Paus, zegt (a) *Pineda* ook op dezelve „ plaats, ordonneerde de *Decretalen*, dat is de „ wetten der Pauſen, waar na de *Doctoren* van 't „ kerkelyke regt hun gedragen. Daar zyn 'er „ die *Decretalen* genoemt worden, dat beſliſſen- „ de Brieven zyn over eenige twyffelagtige ge- „ vallen, of alleen of te gelyk met de Kardi- „ nalen. Een *Decreet* is, 't geen de Paus met „ goetvinden van de Kardinalen vaſtſtelt, zon- „ der daar toe van iemant aangezogt te zyn. Een „ *Kanon* is, 't geen in een algemeen *Koncilie* is „ vaſtgeſtelt. 't Is een *diſtinctie* van de *Gloſſe*, „ *Can. omnis Diſt.* 3. omtrent een *Decreet.* Hy „ voegt 'er by, dat een *Statuyt*, in een geloof- „ ſtuk, *Dogma*, of een leerſtuk genoemt word; „ en ontrent deugden of ondeugden, word het „ een *Mandaat*, of bevel genoemt. Men noemt „ een gedaan verbod *Interdictie*, zonder eenige „ ſtraffe te bepalen, in plaats dat dit gedeelte „ van 't regt, dat een ſtraf voor de overtreders „ aanwyſt, kerkelyke willekeur genoemt word; „ en een weynig lager de andere *Conſtitutien*, „ door andere Pauſen bedagt, zyn in een boek- „ deel opgeſloten, dat men *Liber Sextus* noemt, „ door Paus *Bonifacius* de VIII. t'zamengeſtelt „ en gewettigt, en door hem zelfs in 't *Koncilie* „ van *Lion* in Vrankryk afgekondigt. *Klemens* „ de V. maakten 'er verſcheyden andere, die men „ *Clementinen* enz. noemt. Daar zyn veel Pau- „ ſen

(a) *Lib. 22. Cap. 23. §. 3. en in de 39. waar in hy van de Heyligen handelt, die hy zeyt dezelve wonden gehad te hebben als St. Franciskus.*

„ ſen geweeſt, die'er gemaakt hebben, die men
„ *Extravaganten* noemt, om datze geen plaats
„ in de *titels* van 't regt hebben, gelyk 'er de an-
„ dere gemeenlyk in zyn, daar deze afzonder-
„ lyk bygebragt worden, om dat zy verſchey-
„ den ſtoffen verhandelen. De *Quodlibeta* worden
„ dus genoemt, om dat zy onder de Godgeleerde
„ verſchillen plaats hebben.

Ik oordeelde, dat ik, van 't gezag van den Paus ſpreekende, geen quaat zou doen, om alhier de namen van de verſcheydene wetten aan te halen, waar door de Paus zyn Kerk regeert. Jeſus Kriſtus, het eenige algemeene hooft van zyn algemeene Kerk, regeert ze volgens 't woord van God, vervat in het *Oude* en *Nieuwe Teſtament*, den *Bybel* genoemt, die de Paus onder geſtrenge ſtraffen verbied te lezen. Sta op *Heere, om hen te verjagen, die uwe wetten veragten en nalaten. Gregorius* de IX. ſtorf in 't Jaar 1241.

Celeſtyn de IV. van *Milanen*, wierd vergeven, na dat hy XVIII dagen Paus geweeſt was. Daar was een Kardinaal uyt Engeland, genaamt *Robbert Somerton*, die zyn verkiezing bywoonde, en ook vergeven wierd, uyt vreeze dat hy *Gregorius* de IX. mogt opvolgen. Na de dood van *Celeſtyn*, was de Pauſſelyke Stoel XXI maanden ledig, om dat de Keyzer de Kardinalen had doen aangevangen zetten; dog hen eyndelyk op het aanzoek van *Boudewyn*, Keyzer van *Konſtantinopolen*, ontſlagen hebbende, verkoren zy *Innocentius* de IV, een *Genuees*.

Wanneer *Innocentius* Paus was, wierd hy van een innige vrind, als hy van den Keyzer *Frederik* was, zyn doodelyke vyand. *Hieronimus Marius* zegt van den Paus, „ dat hy ten tyde van zyn
„ Pauſ-

„ Pausschap, een *Koncilie* tot *Lions* in Vrankryk
„ hield, tegens den Keyzer, alwaar *Innocentius*
„ hem dagvaarde, en ontbood te verschynen.
„ De *Ambassadeurs* van den Keyzer, verzogten
„ den Paus, daar toe tyd aan hunnen Meester
„ te geven. Hy weygerde dit te doen, en zeer
„ verwoed zynde, deed hy *Frederik* in den ban,
„ en zette hem af, verbood wie het ook zyn
„ mogt, hem te gehoorzamen, en belaste met
„ een aan de Vorsten, om tot de verkiezing
„ van een andere Keyzer te treden, zo datze
„ door de aanzoekingen en konststreeken van
„ den Paus gedrongen zynde, *Henrik*, Land-
„ graaf van *Thuringen*, tot Keyzer verkooren.
„ *Frederik* daar van tyding krygende, verdedig-
„ de zig kloekmoedig tegen den Paus, en het
„ overige van zyne vyanden; maar in de *Pouille*
„ gekomen zynde, kon hy de hinderlagen van
„ den Paus niet ontsnappen, alzo 'er iemand
„ was door de d.... H: Vader omgekogt zyn-
„ de, die hem vergift toebragt; dog de Keyzer
„ daar van opkomende, was 'er een ander Jon-
„ geling ook door de Paus omgekogt, die deze
„ ellendige Keyzer met een handdoek worgde.
„ Men moet zig hier ontrent niet aan *Blondus*,
„ *Platina*, *Stella* of *Sabellicus* gedragen, om dat
„ ze de zyde van *Innocent* kiezen; maar geloof
„ geven, aan 't geen *Pieter de Vinea* in het zes-
„ de boek van zyne Brieven daar van verhaalt.

Ontrent dezen tyd, wierden 'er in *Swaben* Predikers van de waarheyt gevonden, die vry tegen den Paus en zyne Kardinalen uytvoeren, om de zaak van Keyzer *Frederik* de II, en van *Koenraad* zyn zoon te regtveerdigen. Zy verzekerden stoutmoedig, dat nog de Paus, nog zyne

Kardinalen, of de Bisschoppen, geen gezag hadden, om dat zy zig schuldig aan *Simonie* gemaakt hadden; en dat het niet van Jesus Kristus was, dat zy de magt, die zy oeffenden, hadden ontfangen. Zy zeyden op het eynde van hunne Leerredenen, dat de aflaten die zy predikten, geen valsche aflaten van den Paus waren, datze niet door zyne *Prelaten* waren uytgevonden; maar van den Almagtigen God afquamen. *Innocentius* belaste in het zelfde *Koncilie* van *Lion*, dat de Kardinalen roode dekzels, hedensdaags roode mutsen genoemt, droegen, dat zy op gezadelde Paarden reden; en zulks zeyt *Platina*, om de ordre der Kardinalen eer aan te doen. Merk aan, 't geen *Pedro Mexia*, in 't leven van *Henrik* de IV, rakende het leven der Kardinalen, zeyt. 't Is bespottelyk, *Hieronimus* met een roode muts uyt te schilderen; dewyl hy ontrent het Jaar 850 storf, en veel eer dan *Innocentius* die had uytgevonden. Deze Paus had verscheyden Bastaarden, die hy volgens de gewoonte der Pausen zyne Neven noemde. Voor hem, zeyt *Ibliander*, was het nog een geloofs-artykel, nog een gebod van de Kerk, om brood en wyn in 't Avondmaal aan te bidden. 't Was deze Paus, die een nieuwe God door zyn *Transsubstantiatie* schiep. Hy had zo veel *Koncubynen*, en hy zette de godloosheyt zodanig voort, dat, twyfelende vergiffenisse van zyne schrikkelyke zonden van den regtvaardigen God te kunnen verkrygen, waar aan hy schuldig stond, hy 'er een op zyn wyze in het Avondmaal maakte, om vergiffenis van zyne zonden van hem op zyn bevel te konnen verkrygen; 't geen hy geloofde van een kleyne God, onder de gedaante van brood

brood en wyn, te mogen verwagten; van welke hy zelfs de uytvinder, schepper en werkbaas was. 't Is waar, dat *Honorius* de III. reets de grondvesten van dit gebouw gelegt hadde. De zelfde Paus bood aan *Henrik* de III, Koning van Engeland, de twee *Sicilien* te koop. Hy storf in 't Jaar 1254.

Alexander de IV, een Italiaan, volgde op *Innocentius* de IV; deze Paus was de eerste, die *Manfroid*, Koning van *Sicilie*, in den ban deed; 't welk veel oproeren in *Italie* veroorzaakte. *Willem de St. Amour*, die tegen de valsche armoede van de Bedelmonniken geschreven heeft, leefde ten tyde van dezen Paus, die de schriften van dezen geleerden Schryver door een gestreng *Edict* veroordeelde. Dezen geleerden man verzekert, dat deze arme bedelaars, die in ledigheyt en gemak leefden, en niet dan van aalmoessen bestonden, niet in een staat van zaligheyt waren. Ik moet by deze gelegentheyt zeggen, dat ik een Leekebroer van de St. *Franciskus* order gekent heb, die men voor de Kloostervaders van deur tot deur deed bedelen, en eens aan de deur van een Hoer klopte, en verzogt een liefde-gift? zy antwoorde, *Myn broeder ik heb niets aan de Pater Gardiaan te geven, als ...... gy verstaat my wel. Ach! myn goe zuster*, zey de Broeder, *de welgeschikte liefde begint eerst van zig zelven, ik ben ook zo arm als de Prioor, dus zal ik het voor my nemen.* Dewyl zy zogt te scherssen, ten koste van den Broeder Bedelmonnik, zey zy, *dat hy op haar kamer moest gaan*, alwaar zy een van haare minnaars had doen verschuylen; en dewyl hy de schoone vry sterk aandrong, om de liefde-gift te bewyzen, die zy aan hem belooft

 had,

had, kwam de minnaar uyt zyn ſchuylhoek, om deze Monnik te overvallen; die het gevaar ziende, die zyn agting liep, de minnaar doodde, en de beſpotſter verſcheyde ſteeken toebragt, waar op de goe Broeder met bedelen voortging.

Zie daar nu eens, of deze arme Bedelaars in een ſtaat van zaligheyt zyn, gelyk *Willem de St. Amour* het zeer wel heeft aangemerkt.

Deze *Alexander* de IV, door geld omgekogt zynde, begunſtigde *Richard*, zoon van *Johannes*, Koning van *Engeland*, onder de hand, en arbeyde om hem Keyzer te maken, hoewel hy in 't openbaar voor *Don Alfonſus* de X, Koning van Spanje, ſcheen genegen te zyn, wegens de groote ſommen gelds die hy of de zyne van hem ontfangen hadden. Noyt was een dubbelzinnig man, een eerlyk man. Hy ſtorf in 't Jaar 1262, of volgens andere 1261.

Urbanus de IV, een Fransman, wierd tot Paus verkooren, en was ook tegen Keyzer *Manfroid*, gelyk zyn voorzaat geweeſt was; en om zyn byzondere wraak nog beter te verzadigen, verzogt hy *Lodewyk*, Koning van Vrankryk, zyn broeder *Karel*, Graaf van *Provence* en *Anjou*, met een magtig Leger in *Italie* te zenden, en beloofde hem het Koninkryk van de beyde *Sicilien* te zullen geven. *Karel* ging derwaarts, en na verſcheyden bloedige ſchermutzelingen, verwon en doodde hy *Manfroid*, by *Benevente*, en bemagtigde daar op de Koninkryken en Staten van *Kalabrie* en de *Pouille*, waar van den Paus hem tegen alle regt en reden, een vereering gedaan had. Deze openbaare roof, gaf aanleydinge tot veel doodſlagen en moorderyen. Het is aanmerkelyk, dat dezelve *Urbanus*, op de aanzoeking van

Eva,

Eva, een kluysenaarster te *Lexia*, die, eer hy Paus wierd, zyn Matres, of om beter te zeggen zyn *Koncubyn* was, het vermaarde H: Sakraments Feest instelde. Ik heb in myn *eerste Deel* een naauwkeurige beschryving opgegeven, van de pragt en heerlykheyt, waar mede de Papisten het zelve vieren. *Arnold Bostius* en *Pieter Premontré* verhalen van deze Hoer, dat zy een openbaring (van den Duyvel buyten twyfel) had, over de viering van dit Sakraments Feest; dat zy 'er den Paus, door een Brief die zy hem schreef, kennis van gaf, en waar in zy hem verzogt, uyt zyn Pausselyk gezag, te gelasten, dat dit Feest gevierd wierd; 't geen hy haar, in het antwoord dat hy schreef, toestond.

Zie hier het begin van dit antwoord. *Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, dilectæ in Christo Filia Evæ salutem &c. Urbanus Bisschop, dienstknegt der dienstknegten Godts, aan Eva zyn welbeminde dogter (of liever zyn waarde matres) heyl en een Apostolische groete &c. Wy vernemen, myn waarde dogter, dat gy met een groote begeerte van uwe ziele wenscht, dat het Feest van 't* H: *Sakrament van onzen* Heere *Jesus Kristus in de Kerk van God vastgestelt en gevierd word, en daar in van alle gelovige Kristenen onderhouden &c.* Dewyl deze Brief zeer lang is, en ik de wytlopigheyt zo veel 't my mogelyk is vermyde, vergenoege ik my met het wezentlykste daar van voor te dragen. Roomsgezinden, overweeg tegenwoordig eens, wat de oorspronk en aanleydinge geweest is, van het eerste en plegtigste van alle de Feesten die gy waarneemt, en met danssen en andere openbaare zotte vermakelykheden vierd. 't Is een dag van bygeloof en afgodery; een dag, waar op men

meer ſchandelykheden bedryft, dan goede daden; want wie is het, die niet wil zien en gezien worden op zulken plegtigen dag? enz. 't Is waar, dat het *Honorius* de III. was, die de grondſlag van dit gebouw leydde; dog alle het overige is het werk van *Eva*, die 't den Paus in gedagten gebragt heeft. *Urbaan* ſtorf in 't Jaar 1264.

Klemens de IV, zyn opvolger, was een wreed en bloedgierig menſch. Hy riep *Karel* wederom in *Italie*, en maakte hem Koning van *Jeruſalem*, mits een ſchatting van 40000 Dukaten in 't Jaar betalende. Dit veroorzaakte de dood van veele menſchen; want *Konradyn*, zoon van *Konrad*, Koning van *Sicilie*, zogt zyn regt te verdedigen; dog *Karel* overwon hem, en nam hem met *Frederik*, Hertog van *Ooſtenryk*, by *Napels* gevangen, en deedze alle beyde op 't verzoek van den Paus onthoofden. *Karel* had geſchreven, hoe hy met hen moeſt handelen; en 't antwoord dat hy kreeg, was, dat men *Karel* in 't leven moeſt laten, en *Konradin* enz. om hals helpen. Na hem verzogt *Adriaan* de V, byſtand van Keyzer *Rudolf*, tegen de zelve *Karel*. 't Was door de ſnoode ſtreeken van deze vervloekte Paus, dat het Koninkryk *Napels* aan Vrankryk gehegt wierd. Deze beulagtige Paus ſtorf in 't Jaar 1270, en de Stoel van *Lucifer* ſtond twee Jaaren, negen maanden, en twee dagen ledig.

Na de dood van *Klemens* de IV, waren 'er XVII Kardinalen, welke by een vergaderden om een nieuwe Paus te verkiezen; dog daar ontſtonden onder hen zo veele verſchillen, datze by de drie Jaaren doorbragten, zonder datze overeen konden komen, om dat zy alle Paus wilden wezen. Zo ras als *Philippus*, Koning van Vrankryk,

en *Karel*, Koning van Sicilie, de tyding van deze verſchillen kregen, begaven zy zig na *Viterbo*, alwaar de Kardinalen hen bevonden, en verzogten hen een eynde van de verkiezing te maken. Maar de heerszugt van deze *Prelaten* maakten hen doof, ontrent alle verzoeken die aan hunne *Eminentien* gedaan wierden. Zo dat deze twee Koningen weder na huys keerden, zonder iets gevordert te hebben. Wanneer de Kardinalen op de verkiezing waren, en den H: Geeſt aanbaden, zey Biſſchop *Jan*, Kardinaal van Portune, de drift van zyne medemakkers ziende, *Myne Heeren ontdek deze Kamer*, *want de H. Geeſt kan niet tot het binnenſte doordringen door zulken dikken dak.* Dezelve Kardinaal vernomen hebbende, dat *Gregorius* tot Paus was verkooren, maakte deze twee verſſen:

Papatus Munus tubit Archi-diaconus Unus,
Quem patrem patrum fecit Diſcordia Fratrum.

Dat is, *Een Aarts-diaken is tot het* Pauſſchap *gekomen, en 't is de tweedragt der broederen die de Vader der Vaderen gemaakt heeft.*

Men vind deze geheele Hiſtorie in P*anvini.* Zie dan nu eens, dewyl de Roomſche zelfs zodanigen verhaal van de verkiezingen der Pauſen doen, of het de heerszugt niet veel eer dan de H: Geeſt is, die in de verkiezinge van de allerheyligſte Vader, de Stedehouder van Kriſtus, de voorzittinge heeft? Na dat *Gregorius* de X. dus verkooren was, beriep hy een *Koncily* te *Lions* in Vrankryk, in 't Jaar 1263, waar by *Michiel* P*aleologue*, Keyzer van Conſtantinopolen, en aanhanger van de Leere van de Roomſche Kerk, was. 't Was in dit *Koncily*, dat men beſloot, dat de Paus komende te ſterven, de Kardinalen zig in het Conclave opſloten. *Gregorius* de X. vernieuwde de oorlo-

oorlogen van 't H: Land, gelyk *Panvini*, in zyn uytlegginge over *Platina*, ontrent het leven van dezen Paus, verhaalt. Hy was den tyd van vyf Jaaren Opperpriester, zonder ooyt te *Rome* geweest te zyn. Hy storf in 't Jaar 1276.

Innocentius de V, een *Dominikaan*, volgde op *Gregorius*; hy is de eerste Bedelmonnik die Paus geweest is, en begunstigde die van zyn order zeer veel. Hy leefde maar zes maanden en twee dagen, zo dat hy in 't zelve Jaar 1276 storf.

Adriaan de V, een *Genuees*, wierd na hem tot Paus gekooren. Hy was de zoon van *Innocent* de IV; wanneer hy het Opperpriesterschap bekomen had, ging hy van *Rome* na *Viterbe*, van waar hy aan Keyzer *Rudolf* schreef, en verzogt hem, tegen *Karel*, Koning van Sicilie, by te springen, die de Pausen zyn voorzaten op een onregtmatige wyze Koning van beyde de *Sicilie* en *Jerusalem* gemaakt hadden, gelyk wy in het leven van *Klemens* de IV. zien; maar de Keyzer kon hem de bystand, die hy verzogt, niet verschaffen. Hy was een maand en zeven dagen Paus, eer hy storf.

Johannes de XX, XXI. of XXII, wierd na hem tot Paus verkooren. Hy wierd voorheenen *Pieter van Spanje* genaamt, geboortig van *Lissabon*, en een Geneesheer van zyn beroep; dog hoe verstandig men hem ook agte, hy had weynig gaven om de Kerk te regeeren. *Platina* zeyt, dat hy meer quaat dan goed aan het Pausschap deed. Hy bedreef verscheyde daden, die zyn dwaasheyt en onbescheydentheyt aantoonen. Voor 't overige, had hy deze goede hoedanigheyt, dat wanneer hy een Jongeling wist die genegentheyt tot de studie hadde, hy hem geld gaf,

gaf, en met veele weldaden ophoopte. Deze Paus was ook dwaas genoeg, om zig uyt den loop der ſterren een lang leven te beloven; dit was hy ook gewoon aan elk een te zeggen, dog kwam zeer bedrogen in zyn rekening uyt; want een kamer tot zyn vermaak in het Paleys van *Viterbe* hebbende laten bouwen, die *Valerius* de *kamer van uytſpanning*, en *Stella* de *koſtelyke ſlaapkamer* noemt, ſtorte zy binnen vier dagen neer, en men vond deze Paus onder deszelfs puynhopen, balken en ſteenen begraven; zo dat hy in het Jaar 1277, na de Kerk agt maanden en agt dagen geregeert te hebben, ſtorf.

Nikolaas de III, wierd niet dan zes maanden daar na tot Paus verkooren, om dat de Kardinalen niet overeen konden komen, tot dat *Karel*, Koning van Sicilie, als *Senateur* de voorzittinge in het *Konclave* hebbende, te weeg bragt, dat *Nikolaas* verkooren wierd; dog hy was zo ras geen Paus, of hy vervolgde *Karel*, hy ontnam hem het *Vikarisſchap* van *Hetrurie*, en de magt van *Senateur*, 't geen *Klemens* de IV. hem gegeven had. Hy verbood zelfs elk Koning en Vorſt daar na te ſtaan, of deze bediening in het vervolg waar te nemen, en deze Paus behield 't aan zig zelfs; maar *Martyn* de IV, zyn opvolger, gaf 't aan *Karel*, 't welk aantoont, hoe weynig overeenſtemminge dat 'er tusſchen de Pausſen is. De zelve *Nikolaas* drukte *Italie* met verſcheyden oorlogen; en om te beter in zyne oogmerken te ſlagen, overreede hy *Don Pedro*, Koning van Arragon, het Koninkryk van *Sicilie* als een regt te eysſchen, dat aan zyn Vrouw *Conſtance* toequam. Deze raad behaagde *Don Pedro* ongemeen; dog hy deed veel bloed vergieten.

gieten. Deze Paus ſtorf in 't Jaar 1281.

Martyn de IV, of volgens *Panvini*, *Martyn* de II, een Fransman, was *Karel*, Koning van Sicilie, zeer gunſtig; hy gaf hem de bediening van Raadsheer, neffens alles wat zyn voorganger hem ontrooft had. Hy deed *Don Pedro*, Koning van Arragon, in den ban, die aan 't hooft van een magtig Leger het voornemen opgevat had, om *Sicilie* te bemagtigen; en gaf zyne ſtaten ten buyt, aan de eerſte die ze meeſter kon worden. Hy ontſloeg alle zyne onderhoorige van den eed, die zy aan hem als hunnen Koning gedaan hadden, enz. Ondertuſſchen maakte *Don Pedro* van dit alles weynig werk, ging na *Italie*, en maakte zig, met behulp van den Keyzer van *Konſtantinopolen*, meeſter van *Sicilie*.

De *Siciliaanen* begunſtigden *Don Pedro* van Arragon, uyt afkeer die zy voor den Franſſen Paus hadden, wegens de hoogmoed en gewoone pragt van deze Naatſie. Zy ſtonden tegen *Karel*, en alle die van zyn Land waren, op; en op het klokkengeluy, dat het teken was, dooden zy ze alle, zonder jonge of oude mannen en vrouwen te verſchoonen. Dit zyn de vermaarde *Siciliaanſche Veſpers*. Daar op ging *Karel* met zyn Leger na *Napels*, daar hy, volgens het verhaal van *Platina*, overwonnen, gevangen genomen, en na *Arragon* gezonden wierd.

Deze Paus *Martyn* de IV, nam de *Koncubyn* van zyn voorzaat, om haar het medelyden te betuygen, dat hy voor haar had. Hy ſtorf in 't Jaar 1285; en niettegenſtaande zyn beleeftheyt en medelyden dat hy voor deze arme Weduwe overig had, zeyt *Platina*, verrigte hy na

zyn

zyn dood verscheyde groote wonderwerken.

Honorius de IV, om zyn voorzaat *Martyn* na te volgen, bevestigde de ban, en het verbod tegen *Don Pedro*, Koning van Arragon en Sicilie, uytgesproken. Hy storf in 't Jaar 1288, na dat hy twee Jaaren tien maanden en agt dagen Paus geweest was. *Nikolaas* de IV, volgde op hem; dog daar ontstonden zulke groote oproeren te *Rome*, dat hy in 't Jaar 1291 van hartzeer storf. Na de dood van *Nikolaas*, gingen de Kardinalen, om de verkiezing van een nieuwe Paus geruster te konnen doen, van *Rome* na *Perruse*; dog niettegenstaande alle deze voorzorgen, hadden zy onder hen zo veele verschillen, dat zy in twee Jaaren drie maanden en twee dagen niet konden overeenkomen. Na zulken langen (a) openstaanden Ryksbestier, wierd *Celestyn* de V. tot Paus verkooren, door begunstiging van *Karel*, Koning van Napels, en van den Kardinaal *Latinus*. De zelve Paus besloot in het eerste *Koncily* dat hy hield, naar het verhaal van *Christiaan Massey*, de Kerk te verbeteren, zelfs tot een voorbeeld te wezen; en om daar toe te komen, begon hy met de Kerkelyken, die hun verblyf te *Rome* hielden; dog zy waren 'er zo over geraakt, dat zy hem de *swarte* of *gekke* Paus noemden; van dit getal was de Kardinaal (b) *Benedictus*, die naderhand zelfs Paus, onder den naam van *Bonifacius* de VIII, wierd. Deze Kardinaal stelde iemant in de kamer van de Paus, en deed hem verscheyde agtereenvolgende nagten, uyt een Koffer zeggen, waar in hy was opgeslooten:

Cele-

(a) *Interregne.*

(b) *In't Engels staat ook of vervloekte, by zinspeling van Maledictus op Benedictus, dat gezegende betekent.*

Celestyn, Celestyn, sta af; want de last die gy torst, is te swaar voor u. *Celestyn*, dat een vroom man was, zonder bedrog en quaataardigheyt, geloofde de stem van een Engel te hooren; zo dat hy, om zyn *Conscientie* gerust te stellen, aanstonts van zyn afstand sprak. De tyding van dit voornemen buyten het Paleys verspreyt zynde, stelde de Koning van *Napels* met al het volk, alle hunne pogingen in 't werk, om'er hem van af te trekken; dog *Celestyn* antwoorde, dat zyn oogmerk was, de wille van God te gehoorzamen. Eyndelyk maakte hy, op de aanzoeking van verscheyde Kardinalen, en voornamentlyk van *Benedictus*, een besluyt, met toestemming van het geheele *Sacro Collegie*; 't welk behelsde, dat de Paus afstand kon doen, na het zes maanden geweest te hebben. Hy deed dan afstand, en de Kardinaal *Benedictus* volgde op hem, onder den naam van *Bonifacius* de VIII.

Polenutius verhaalt in zyn Historie van *Napels*, dat, na dat *Bonifacius* tot Paus verkooren was, en hy voor de heyligheyt van *Celestyn* bedugt was, hy hem aantaste, gevangen nam, en hem zo onwaardig handelde, dat hy 'er in 't Jaar 1295 van storf. *Platina* zeyt, dat *Bonifacius* wel ondankbaar en snood moest wezen, om uyt een beginzel van heerszugt zulken vroomen man bedrogen te hebben, met hem te bewegen afstand te doen, om hem in een Kasteel op te sluyten, en daar in te doen vermoorden; of, gelyk *Platina* zeyt, aldaar te doen sterven. *Genebrand* zeyt van dezen *Celestyn*, naar 't verhaal van *Pineda* (a), dat het deze H: Paus was, welke belaste, dat Pausen nog Kardinalen, in navolginge van

(a) XXII. Boek. Cap. 7.

van Kriſtus, niet anders dan op Ezels mogten ryden. Dog de Pauſen zyne opvolgers ſpotten met dit verbod, en hebben gemeenlyk de beſte paarden op hunne ſtallen. Daar mede nog niet vergenoegt zynde, doen zy hen in *Proceſſie* van eenige ſterke en wàkkere Prieſters op de ſchouderen dragen, welke zy tot Ezels gebruyken, om het gebod van *Celeſtyn* na te komen. Men mag wel zeggen, *Aſinus ſupra Aſinos*, dat is, *De eene Ezel word door de andere gedragen.*

Bonifacius de VIII, een Spanjaard, kwam tot het Pauſſchap, door heerszugt en bedrog. Hy was zo trots, zeyt *Platina*, dat hy niemant ontzag. Daar waren eenige Kardinalen, die over zyn heerszugt aan Koningen en andere Kriſten Vorſten klaagden, en dat hy zig tegen alle regt en reden door bedrog Paus gemaakt had; na *Celeſtyn* te hebben doen vatten, en om hals brengen. Dezen Paus had zulken grooten haat voor de *Familie* van de *Gibelinen*, dat *Crochet*, Aartsbiſſchop van *Genua*, zig op As-woensdag voor de voeten van de Paus ter nedergeworpen hebbende, om de Aſſche te ontfangen. *Bonifacius*, in plaats van te zeggen, *Menſch denk dat gy ſtof zyt, en wederom tot ſtof moet wederkeeren*, zeyde, *Menſch gedenk dat gy een Gibellyn zyt, en met de Gibelinen tot aſch zult wederkeeren*; en dat hy, in plaats van hem de aſſche op 't hooft te leggen, hem die in de oogen ſmeed, en hem van zyn Aartsbisdom beroofde; hoewel hy 'er hem naderhand weder in herſtelde. Dezelve Paus deed *Philippus*, Koning van Vrankryk, in den Ban, om dat hy 't hem niet wilde toelaten geld uyt zyn Koninkryk te trekken. Hy weygerde Keyzer *Albert* te kroonen, immers zo hy hem niet

beloofde te helpen met *Philippus* te onttroonen, en zig zelfs Koning van Vrankryk te maken. Zyn heerszugt en trotsheyt deeden hem menigte van onordentelykheden bedryven, hy had de zotheyt van den degen te dragen, hy zette een kroon op het hoofd, en hy had de gewoonte te zeggen, dat hy meester van 't Ryk en *Souvereyne* Bisschop was; en op dezen voet weygerde hy den Keyzer te bevestigen, hy deed het nogtans in het vervolg, uyt een haat die hy den Koning van Vrankryk toedroeg. *Carion* (a) verhaalt, dat hy de Ban van *Don Pedro* van *Arragon* verhaaste; dat hy de geest van oproer in *Italie* tragte te zaaijen; dat hy zeyde Portier van den Hemel te zyn, en van niemant geoordeelt kon worden. Dit was de eerste die het *Jubeljaar* vaststelde, belovende aan alle die geene, die na *Rome* zouden gaan, volkomen vergiffenisse van hunne zonden. Hy veroordeelde de *Fratercellynen*, welke beweerden, dat de Geestelykheyt de *Apostelen* moeten navolgen. Hy bragt het zesde van de *Decretalen* by een, en belaste om dezelve in de Hooge Schoolen in 't openbaar te leeraren. Hy was het, die *Lodewyk*, Koning van Vrankryk, *Canoniseerde*, en die de *Canonisatie* van *Harmen* van *Ferrare* vernietigde; hy deed zyn lighaam opgraven, om het te verbranden, na dat het XXX Jaaren in 't Graf geweest was. De Pausselyke Historie zeyt van dezelve *Harmen*, dat het volk van *Ferrare* hem XX Jaaren als een heylig man aanmerkten, en dat deze vervloekte Paus hem naderhand voor een Ketter verklaarde, om dat hy de *Fratercellynen* of navolgers van de *Apostelen* aanhing.

(a) *Cor-*

(a) *Lib.* 5.

(a) *Cornelius Agrippa*, zeyt van dezen *Bonifacius*, (b) dat hy drie verwonderlyke zaken deed; het eerste, dat hy door bedrog en 't middel van een valsch *Orakel*, *Celestyn* overreede om van het Pausschap af te stappen; het tweede, dat hy het zesde van de *Decretalen* t'zamen stelde, en verzekert, dat de Paus de algemeene Heer was; het derde, dat hy het Jubeljaar instelde, en een Markt van Aflaten oprigte, en de eerste was die zielen uyt het Vagevuur trok. Voeg daar by, dat hy een heylig man veroordeelde, en dat hy het was, die de *Canonisatie* enz. smeedde.

Zie hier wat het eynde van dezen Paus was; daar waren menschen, die, uyt vreeze die zy voor hem hadden, op 't gebergte en in bosschen gevloden waren, onder de wilde beesten, die zo verwoed niet waren, als hy was. Zy gingen na *Anagni*, alwaar hy hem toen bevond; en na de Poorten daar van overweldigt te hebben, vatten zy hem, en bragten hem na *Rome*, alwaar hy XXXV dagen was, en van hartzeer storf, In 't Jaar 1304, na het Pausschap agt Jaaren negen maanden en zeventien dagen bezeten te hebben. *Pineda* van dezen Paus spreekende, zeyt, (c) „ Hy voegde 'er iets by, dat een enkele nieu-„ wigheyt voor veele menschen was; ik wil zeg-„ gen, gelyk het *Papyrus Sanensis* verhaalt, dat „ hy Heer van de geheele wereld was; 't geen „ *Philippus*, Koning van Vrankryk, ontkende. En *Pineda* zeyt een weynig lager, dat *Crantz* van dezen Paus verhaalt, dat, om zig zelven

 Heer;

(a) *Boek van de Iedelheyt der Wetenschappen, Cap.* 62.

(b) *In 't Engels staat ook, of quaaddoender, door zinspeling van goed of quaad, en eveneens als waar van voorheenen gesproken is.*

(c) *Lib.* 22. *Cap.* 11, §. 3.

Heer, zo in 't tydelyke als geeſtelyke, te verklaren, hy zig aan al het volk op een plegtigen dag, met zyn Pauſſelyke kleederen omhangen, vertoonde, dat hy als Paus hen de zegen gaf, en op een andere dag zig als Keyzer kleedde, en een ſwaard voor hem deed dragen, zig aan het volk in deze toeruſting vertoonde, en in deze woorden uytbarſte, *Ecce duo gladii hic &c. Zie hier twee ſwaarden, het geeſtelyke en wereldlyke ſwaard.*

'tIs van dezen Paus, dat de Hiſtorie-ſchryvers zeggen, dat *hy quam als een Vos, leefde als een Leeuw, en ſtorf als een Hond.* Zie daar, zeyt *Platina*, wat het eynde van *Bonifacius* was, die veel eer tragte Keyzers, Koningen, en het volk te verſchrikken, dan hen tot Godtsvrugt aan te ſpooren. Hy ondernam 't, om Koningryken te geven en te ontnemen, alles uyt een beginzel van heerszugt en een helſche hoogmoed. *Pineda* en *Jan Villanis* verhalen menigte van ſnoodheden van dezen Paus; niettegenſtaande zyn boosheyt, verklaarde men hem zeer Katholyk, een goed Kriſten, en vroom man in het *Koncilie*, dat *Klemens* de V. tot *Vienne*, in tegenwoordigheyt van driehondert Biſſchoppen, hield. *Wee den geenen die goet noemt dat quaat is, en quaat dat goet is.* Oordeel, of de Paus en het *Koncilie* kunnen dwalen.

Na *Bonifacius* quam *Benedictus* de XI, of volgens andere de IX, van de *Dominikaner* orden, en die by alle gelegentheden kenmerken van zyn genegentheyt gaf, om de afgodery te begunſtigen. Hy was zo haaſt geen Paus, of hy dagvaarde die geene, die zyn voorzaat *Bonifacius* gevat hadden; en dewyl ze voor hem niet verſchee-

ſcheenen, deed hy ze in den ban, om hen by gebrek van eerbied, en deze ongehoorzaamheyt, te ſtraffen. Hy ontſloeg de Koning van *Vrankryk* uyt de ban, en nam *Johannes* en *Jacob*, Kardinalen van *Kolen*, in gunſte aan, voor wie *Bonifacius* zulken haat opgevat had. Al het goet, dat men van hem zeyt, is, dat hy zyn moeder zeer eenvoudig volgens haar ſtaat kleedde; hy wierd door Vygen vergeven, die hem zekere *Abdiſſe* in 't Jaar 1305 toezond, na negen maanden het Pausſchap bekleed te hebben. Hy had *Klemens* de V, een *Gaskonjer*, tot opvolger, die, hoewel afwezig, verkooren wierd, hoewel na veele tegenſtribbeling. En zo haaſt als hy de tyding van zyn verkiezing vernomen had, vertrok hy uyt *Bourdeaux*, waar van hy Aartsbiſſchop was, en vertrok na *Lion*, alwaar hy alle Kardinalen belaſte te komen; zo dat het Hof van *Rome* na *Vrankryk* in 't Jaar 1305 overging, en bleef aldaar ontrent LXXIV Jaaren. *Philippus*, Koning van Vrankryk, zyn broeder *Karel*, en *Jan*, Hertog van *Bretagne*, bevonden zig by de krooning van dezen Paus. Daar was een muur, die op hen, en twaalf andere perſoonen nederſtorte, die hen alle vermorzelde, behalven den Koning en den Paus. Den Koning had zyn deel in dit moeyelyk toeval, en den Paus was 'er zodanig over verſchrikt, dat hy van 't paard viel, en de Karbonkelſteen van zyn Pauſſelyke Muts verloor, die 6000 gulden waardig was. Hoe kon deze Paus met Petrus zeggen, *gout nog zilver heb ik niet*. Zo ras hy gekroont was, maakte hy verſcheyde Kardinalen, alle van de Franſche Naatſie. Hy zond 'er drie van na *Rome*, met de magt en 't gezag van Raatsheeren, om *Rome*

en met een *Italie* te regeeren. Hy maakte een *Decreet*, dat medebragt, dat wanneer men Duytsche Keyzers zou verkiezen, hoewel ze den titel van Rooms-Koningen hadden, hun gezag en naam van den Paus zou afhangen. *Klemens* was de grootste beschermer der Hoeren; en om zyne vermaken te beter te konnen voldoen, regte hy zyn Hof te *Avignon* op. Hy hield een *Konsily* te *Vienne* in 't Jaar 1311, waar in hy de Ridders van de order van St *Jan de Rodes* verrykte, en de *Templiers* op de allerwreedste wyze uytroeyden, die den Koning van Vrankryk in rykdom overtroffen. Hy liet hun Grootmeester te *Parys* verbranden, met een van zyne medemakkers, in tegenwoordigheyt van de Kardinalen. Hy gaf een Bulle uyt tegen de *Fraticellinen*, *Begardinen* en *Beguinen*, om datze het brood in 't *Sakrament* niet wilden aanbidden. Hy deed de *Venetianen*, *Florentinen*, en die van de *Republyk* van *Lucca* in den ban. Hy bevestigde het Feest van de droom van de Kluysenaarster, ik meene het Feest van *Sakraments-dag*, dat *Urbanus* de IV. ingestelt had. Hy *kanoniseerde Celestyn* de V; maar waarom veroordeelde hy *Bonifacius* de VIII. niet, die een verrader was van *Celestyn*, zyn Paus en zyn Heer? *Klemens* storf in 't Jaar 1314. 't Was dit zelve Jaar, wanneer *Bernard de Monte Peliciano* zig veynzende 't belang van den Keyzer te behartigen, in zyn goede gunste indrong, en hem naderhand met een *Hostie* vergaf. 't Was een *Dominikaan*, en een Italiaan van geboorte. Zo ras als deze goede Keyzer gevoelde, dat hy vergeven was, zey hy, *Ga, vertrek, want zo de Duytschers vernemen 't geen gy doet, zouden ze u de wreedste dood doen sterven.* Deze vervloekte Monnik vlugte na *Siena*, alwaar

waar hy als een andere *Judas* het geld ontfing, dat men hem tot een loon voor zyn verradery had toegelegt. Dog zyne medemakkers, de *Dominikanen*, leden voor hem, dewyl 'er veele vermoord wierden; zy en hunne Kloosters wierden door 't swaard en vuur, in het Hertogdom van *Florence* en *Lombardye*, en andere Landen, vernielt. Zie hier, wat *Pineda* van *Klemens* verhaalt. „ St. *Antonyn*, *Jan Villanus* en *Papyrius*, „ zeggen, dat hy het geld ongemeen beminde, „ tot zelfs *Simonie* in zyn Hof, ontrent de *Beni-* „ *ficien* te dulden. Men moet zeer onwetende zyn, om te zeggen, dat de Paus geen *Simonie* kan bedryven, dewyl het door de Goddelyke wet zeker is, dat heylige en geestelyke ampten te verkoopen, zig schuldig te maken is aan de zonde van *Simonie* enz. Men moet zig dan niet verwonderen, zo hy van dezen aard was, of hy heeft dit schandelyke beest *Bonifacius* de VIII. toegestemt, &c. De Pausselyke Stoel stond twee Jaaren, drie maanden, en zeventien dagen ledig. *Johannes* de XXIII, wierd na veele hevige geschillen verkooren. St. *Antonyn* zeyt, dat, dewyl de Kardinalen in de verkiezing van een nieuwe Paus niet konden overeenkomen, zy zig gedroegen aan 't geen deze *Johannes* zelfs zoude doen, en overeenquamen, dat die hy tot Paus zoude benoemen, met der daad Paus zoude zyn. Waar op *Johannes* zeyde, *Papa pro Papa, ego sum Papa*, en dus benoemde hy zig zelfs. *Pineda* voegt 'er een weynig lager deze aanmerking by, die hem *Titus Livius* verschafte. „ De Romeyn- „ nen, zo heydensch als zy waren, vonden zig „ geërgert, dat *Claudius Apius*, op 't voorbeeld „ van *Lucius Furius Camillus*, zig zelfs onder

„ de Tienmannen tot *Consul* verkooren had; en
„ deze *Jan*, hoewel een Kristen, maakte geen
„ swarigheyt, om zig tot Paus te benoemen, enz.
Zo dat *Johannes* de XXIII, of volgens andere de XXIV, na *Apius* geleek, om datze beyde hun zelfs verkooren. Dezen Paus beroofde *Hugo*, Bisschop van *Patura*, van zyn Bisdom; hy ontnam hem het geestelyke kleed, en leverde hem aan den wereltlyken magt over, om hem te doen lyden en levendig te verbranden. Het voorwendzel, waar van hy zig bediende, om eenigen schyn aan zyn wreetheyt te geven, was, om dat deze Bisschop, volgens zyn zeggen, een verraad tegen hem gesmeed hadde.

De Paus beminde de nieuwigheyt ongemeen, van een Bisdom maakte hy 'er twee, en van twee maar een; van een Abdy maakte hy een Bisdom, en van een Bisdom een Abdy. Hy rigte te *Saragosse* een Aartsbisschop op, en gaf hem vyf Bisschoppen tot *Suffraganen*. Hy stelde de Ridders-ordre van Kristus ook in *Portugaal* in, om den oorlog tegen de Mooren te voeren, en gaf hen, met bewilliging van *Don Alfonsus*, Koning van *Portugaal*, de goederen die de *Tempelieren* toebehoorden. Hy veroordeelde die als Ketters, welke zeyden, dat Kristus en zyne *Apostelen* niets in eygendom hadden. Hy verbood zelfs deze vraag op de Hooge Schoolen te verhandelen. Hy veroordeelde een zeker *Pieter*, van de *Franciskaner* order, om het volk vermaand te hebben, Kristus in zyne armoede na te volgen. Hy veroordeelde, en deedze ook verbranden, die deze leere predikten of opvolgden.

Dezen Paus, zo wreed ten opzigte van deze heylige mannen die hy Ketters noemde, dwaalde

in

in het geloof. Hy was zelfs een Ketter, dewyl hy leeraarde, dat de zielen die van het lighaam zyn afgescheyden, het aangezigte van God niet beschouwen, en zyn tegenwoordigheyt voor den dag des oordeels niet zullen genieten; want hy gaf zig over, gelyk *Massey* zeyt, aan de dweperyen van een zekeren *Tundal*, een Ierlander, die een gevoelen had, dat tegen de woorden die onzen Heyland aan het Kruys uytsprak, aanloopt. (a) *Voorwaar zegge ik u, heden zult gy met my in 't Paradys zyn.* Gelyk ook 't geen hy by gelegentheyt van *Lazarus* zeyde, (b) *Dat zyn ziele in Abrahams schoot was*; en tegen de bede van *Stefanus*, (c) *Heere Jesus ontfang mynen geest*; en die van Kristus, (d) *Vader in uwe handen beveele ik mynen geest*; tegen 't geene men van Paulus leest, (e) *Kristus is myn gewin in leven en in sterven.* En elders, *Ik wensch ontbonden te zyn, en met Kristus te wezen.* (f) *De geest keert weder tot God, die ze gegeven heeft*, en veele andere Schriftuurplaatzen, tegen het gevoelen van dezen Paus *Johannes* de XXIV. aanlopende; en die klaar aantoonen, dat de zielen van hun lighaam afgescheyden, het aangezigte Godts voor den dag des oordeels genieten.

Dezen Paus zond twee Monniken af, den eenen een *Dominikaan* en den ander een *Fransiskaan*, die zyn leere te *Parys* predikten. Maar *Thomas Vale*, een Engelsch Priester, zig daar tegen aankantende, wierd door den Paus in de gevankenisse gezet; daar wierden 'er ondertusschen veele gevonden, welke weygerden deze leere

 aan

(a) Luc. XXII: 43. (b) Luc. XVI: 22.
(c) Hand. VII: 59. (d) Luc. XXIII: 46.
(e) Phil. I: 21, 23. (f) Pred. XII: 9.

aan te nemen. De Hooge Schoole van de *Sorbonne* zelfs door Koning *Philippus* ondersteunt zynde, die zig met zyn geheele Koninkryke de gehoorzaamheyt van den Paus onttrokken hadde, nootzaakte *Johannes*, om een herroeping by trompetten-geluyt bekent te maken, uyt vreeze, dat hy van 't Pausschap mogt afgezet worden, gelyk *Jan Gerson* in zyn Leerrede op Paaschdag verhaalt.

De zelve Paus belaste aan de Nonnen, *Beguinen* genoemt te trouwen. Hy kon geen Beelden nog Schilderyen lyden. Hy verzekerde, dat Jesus Kristus geen andere regel aan zyne *Apostelen* had gegeven, als die hy alle gelovige Kristenen had voorgeschreven. *Jan Mandeville* (a) zeyt, dat deze Paus aan de Grieken een zeer lange Brief schreef, om hen te doen verstaan, dat 'er niet dan een Kerke, en hy daar van het hooft, als een Stedehouder van Kristus, was. Zie hier het antwoord, dat de Grieken hem met weynig woorden daar op gaven. *Wy geloven wel, dat de magt die gy over uwe onderdanen hebt, groot is; maar wy konnen uw buytensporige trotsheyt niet verdragen; wy konnen uwe gierigheyt niet verzadigen; de Duyvel zy met u, want de Heere is met ons.* Met dit antwoord, verklaarden de Grieken op een nadrukkelyke wyze, wat zy dagten, en wy van den Paus mogen denken.

Dezen Paus *Johannes*, verklaarde Keyzer *Lodewyk* van Beyeren, rebel, scheurziek en ketters. *Hieronimus Marius* zeyt, dat dit was, om dat deze Keyzer, na verkooren geweest te hebben, de bediening van het Ryk aanvaardde, zonder aan den Paus den eed van onderwerping af te leggen. *Lodewyk*, om de verschillen te ontgaan, zond

(a) 1. Boek, 7. Cap.

zond Afgezanten na den Paus te *Avignon*, om te verzoeken hem het gezag en den titel van Keyzer te vergunnen; dog zy vonden den Paus zo weynig daar toe genegen, om 'er hem de *Investiture* van te geven, dat hy ze, na hen alvorens qualyk onthaalt te hebben, te rug zond; en belaste den Keyzer in persoon te *Avignon* te verschynen, en zig aan de besluyten van de Kerk te onderwerpen. Maar *Lodewyk*, de tirannye der Pausen bekent zynde, en ook wel wist dat het God alleen was, van wien hy de Keyzerlyke waardigheyt ontfangen had, weygerde te gehoorzamen, en als een slaaf na *Avignon* te gaan. Ondertusschen, gelyk hy tot de vrede genegen scheen, deed hy het zelfde verzoek verscheydenmaal aan den Paus, door zyne Gezanten. Dog de Paus volharde in zyn weygering; en dewyl hy den Keyzer doodelyk haatte, deed hy de Markgraven, die *Lodewyk*, om in Milanen te regeeren, gezonden had, in den Ban.

Den Keyzer, de hartnekkigheyt van den Paus ziende, begaf zig na *Rome*, alwaar hy met alle tekenen van agting ontfangen wierd, en verzogt aan de Romeynen, 't geen de Paus hem geweygert had. Den Adel zond Afgezanten na den Paus, om hem te verzoeken, zig na *Rome* te begeven, en aan den Keyzer toe te staan, 't geen hy van hem begeerde, overeenkomstig het regt en de oude gewoontens van de Romeynen; en om hem te zeggen, dat ingevalle van weygering, zy hem zelfs, 't geen hy verzogt, zouden geven. Dit alles verre van den Paus te bewegen, bragt niet anders te weeg dan hem nog gramsteuriger te maken; hy braakte tegen deze Gezanten veele smaatredenen van bedreygingen uyt,

en belaſte hen uyt zyn oog te vertrekken. Het Roomſche volk had deze tyding zo ras niet vernomen, of het beſloot aan den Keyzer toe te ſtaan, 't geen hy begeerde; zo dat de Raatsheeren *Stefanus* en *Nikolaas* hem tot Keyzer, en zyn vrouw tot Keyzerin kroonde, op bevel van de Geeſtelykheyt en het volk. Zo ras de Paus daar van kennis kreeg, deed hy den Keyzer veel moeyte aan, handelde hem als een Ketter, beſchuldigde hem van hoog verraad, beroofde hem van alles wat hy had, en deed hem voor de tweedemaal op de wreedſte wyze in den Ban.

Daar waren in dezen tyd veel Gods- en Regtsgeleerden, welke verzekeren, dat Jeſus Kriſtus, nog zyne Apoſtelen, niets in eygendom hadden; en dat den Keyzer, ten opzigte van het tydelyke, niet aan den Paus onderworpen was. Maar *Lodewyk* en den Roomſchen Adel, de ſnoodheden van den Paus beſpeurende, beſloten alle eenſtemmig, van de oude gewoonte om den Paus te verkiezen, wederom plaats te geven; zy beſloten, dat de verkiezing door het Roomſche volk moeſt gedaan worden, en de Keyzer het moeſt beveſtigen. En na verklaart te hebben, dat *Johannes* de XXIV. een ketter, een tiran, en een beroerder van de ruſt der Kerke was, verre van een Herder te wezen, verkozen zy *Pieter de Carbare*, Minnebroeder, tot Paus, die de naam van *Nikolaas* de V. droeg. Men verhandelde toen de vraag, of het de pligt van den Keyzer is, om den Paus af te zetten, wanneer hy zig niet waardig in zyn bediening van Opperprieſter gedraagt, en om 'er een ander voor in de plaats te ſtellen, gelyk *Otto* de I. gedaan had, die de Paus afzette, na zyn zaak in een *Koncilie* gehoort en onderzogt
te

te hebben? *Johannes* wierd afgezet, en ſtorf in 't Jaar 1335, out zynde XC Jaaren. Hy liet zulken voornamen ſchat na, dat men dezelve op tweehondert gouden *dragmen* ſchatte. *Pineda* (a) zeyt, dat hy een *millioen* in zilver en 700000 Dukaten naliet; en op de kant zet hy, *daar zyn 'er die 25 millioenen zeggen.* Wat een gierigen monſter! men kan in de *Hiſtorie* van *Pieter Premontré* het afſchrift van de Bulle van de herroeping zien, die deze Paus nopens de kettery van de zielen deed.

Benedictus de XII, of volgens andere, *Benedictus* de X, had niet meer genegentheyt voor Keyzer *Lodewyk*, als *Johannes* zyn voorzaat. Hy beveſtigde deszelfs ban, en keurde alles goet wat hy gedaan had. Daar op liet de Keyzer in *Duytsland* alle de Keurvorſten, Hertogen, Graven en Geleerden by een komen. Hy toonde hen aan, dat het niet dan alleen van de Keurvorſten afhing, Keyzers te verkiezen; en dat door deze weg tot het Ryk gekomen zynde, hy Keyzer was, en als zodanig een te werk konde gaan, zonder daar toe de beveſtiging van den Paus nodig te hebben. Hy toonde hen de valsheyt aan, van 't geen de Paus bybragt, dat wanneer den Keyzerlyken Troon open viel, de Paus Bevelhebber van 't Keyzerryk was. Hy vertoonde hen, dat deze onderſtelling tegen de vryheyt, waardigheyt, het regt en de Majeſteyt van 't H: Keyzerryk aanliep; en dat de goede en loffelyke gewoontens, die men voorheenen waargenomen had, medebragten, dat de Paltsgraaf aan den Ryn, het Ryk openſtaande, het zelve regeerde, van de Leengoederen en alles beſtel doende. Dezen

(a) Lib. XXII. Cap. XXIX. §. 4.

Dezen Keyzer betoonde zo veel zagtmoedigheyt, dat *Benedictus* hem in vrintschap aannam, en de ban die hy tegen hem uytgesproken had, wegnam.

't Is waar, dat de Paus het zo veel niet deed, wegens de goetheyt van dezen Keyzer, als om 'er bystand tegen den Koning van Vrankryk, die hy vreesde, van te genieten. Hy vernietigde door een openbaar *Edict* alles, wat zyne voorzaten tegen den Keyzer gedaan hadden, met te zeggen, dat *Johannes* de palen van zyn pligt, met hem in den ban te doen, te buyten gegaan hadde, enz. En dat de Keyzer als een goed Kristen te werk gegaan was, in zig te verdedigen, en zyn regt staande te houden.

Franciskus Petrarcha, die in deze tyd leefde, had een zuster van een uytmuntende schoonheyt. Deze Paus kogt haar van haar andere broeder *Gerard*, aan wie hy 'er een groote zomme geld voor gaf, om 'er zyn *Koncubyn* van te maken.

Klemens de VI, was, naar het verhaal van *Hieronimus Marius Eusebiocatino*, zeer aan de vermaken des vleesches overgegeven; hy was zeer heerszugtig; hy beminde te bevelen, en geeerbied te wezen. Behalven dat, was hy van een trotse, en van een d.... aard; hy liet aan de kerkdeuren aanplakken, waar in hy Keyzer *Lodewyk* dagvaarde, onder bedreyging van schrikkelyke straffen, en binnen drie dagen uyt te voeren, 't geen hy hem belaste. De Keyzer, die een vreedzaam Vorst, en geen liefhebber was om bloed te vergieten, zond Gezanten aan den Paus, om hem te bidden, hem zyn misdaad te vergeven, en hem zyn gunste te bewyzen. *Klemens* antwoorde, dat hy 't hem nooyt zoude vergeven, als hy alle zyne dwalingen en ketteryen niet

niet bekent had, van zyn Ryksgebied niet afstond, hem zyne kinderen en alles wat hem toebehoorde in zyne magt stelde, met belofte van niets meer te eysschen, zonder zyn toestemminge en welbehagen. De Keyzer bewilligde in dit alles, om oorlogen en bloedstortingen te vermyden, die hem anders onvermydbaar toescheenen. Hy swoer te zullen opvolgen wat de Paus hem belaste, tot groote verwondering van den Paus zelfs, welke niet gedagt had, dat de Keyzer zig onder deze voorwaarden had willen onderwerpen. Dit alles, verre van dezen onverbiddelyken Paus te verzagten, wrogt in tegendeel niets, dan om hem nog boosaardiger te maken. Hy bevestigde 't geen *Johannes* de XXIII. tegen *Lodewyk* gedaan had; hy belaste aan de Vorsten, een andere Keyzer te verkiezen, en hy beroofde de Aartsbisschop van *Ments* van zyn Aartsbisdom, en van zyn Keurvorstendom, om dat hy zig niet tegen den Keyzer wilde aankanten, wiens onschult hem bewust was.

De andere Keurvorsten lieten zig door groote zommen gelt omkopen, die hen de Koning van *Bohemen* gaf, om hen te bewegen, hun stem ten voordeele van zyn zoon *Karel* te geven, die tot Keyzer verkooren was, en wiens verkiezing van de wreede *Klemens* was goetgekeurd. Zie daar, op wat wyze *Lodewyk* van de Regeering geraakte. De Paus was ontrent dit alles nog niet voldaan, en hy zond iemand by hem, die hem in wyn vergift toebragt, waar van hy storf. Roomsgezinden open de oogen, en leer dit beest kennen, dat in wreedheyt de wildste beesten overtreft.

Pineda zeyt, (a) laat ons den Paus *Klemens* in zyn Hof te *Avignon* laten, alwaar de *Simonie* een vryen loop heeft, in den koophandel der *Beneficien.* Deze Paus, om nog meer geld te verzamelen, bragt het Jubeljaar, van hondert op vyftig Jaaren, en men vierde het te *Rome* in zyn afwezentheyt, in 't Jaar 1350. Hy gaf magt aan den Bisschop van *Bamberg*, om ze alle vergiffenis te geven, die den Keyzer hadden aangehangen, onder voorwaarde nogtans, 1. van aan hem, als een Stedehouder van God, gehoorzaamheyt en getrouwigheyt te sweeren. Ten 2. te geloven, dat de Keyzer geen regt had, om den Paus te verkiezen, of af te zetten. Ten 3. om niemant voor Koning of Keyzer te erkennen, dan die door den Paus was bevestigt.

Klemens de VI, toonde klaar het gezag aan, dat hy zig over Hemel, Vagevuur en Hel aanmatigde; dewyl hy, in zyn Bulle van het Vagevuur van de *Pelgrims* spreekende, die na Romen gaan, en op weg zynde, storven, en het Jubeljaar wonnen, zeyt, *Wy staan hen toe, zo zy onderwegen sterven, na datze opregt gebiegt hebben, een volkomen vergeving, en volstrekte vergiffenisse van alle hunne zonden. Wy belasten daar en boven aan de Engelen, om hunne zielen, volkomen van het Vagevuur bevryt, in het Paradys te plaatzen.* Wat die geene belangt, die de Bulle van de kruysvaart nemen, en de vyanden van 't Roomsche geloof den oorlog aan doen, hy vergunt hen de magt, om twee of drie zielen uyt het Vagevuur te rukken; dog ik heb in myn eerste Deel, reets een wytlopige verklaring van deze

(a) XXII. Boek, Cap. 22.

deze Bulle gedaan. Hy zeyt ook in een andere Bulle, *Wy willen niet, dat de Bedevaartgangers de helsche straffen op eenigerlye wyze gevoelen.*

De Paussselyke Bullen zyn in der daat niet dan zottigheden. *Bulla* is een Latynsch woord, dat *Bobbels* betekent, die de regen op het water maakt, en die by gevolg van weynig duur zyn. Daar is ook een Latyns spreekwoord, 't welk zegt, *Homo Bulla, de mensch is niet dan ydelheyt, en als een wind die men wegblaast.* Het schynt, dat het met een oogmerk is, dat de Pausen dezen naam aan hunne Aflaat- en Vergiffenis-brieven hebben gegeven, om 'er de belachelykheyt en de weynig waardye van aan te toonen. *Klemens* de VI. storf schielyk, alleen in zyn kamer zynde, in 't Jaar 1352. *Innocentius* de VI, een Fransman, volgde op *Klemens*. Zie eens, wat 'er *Tarrasa* van zegt; 't was een man, die zo weynig beminde te geven, als hy gereet was te ontfangen, zo dat hy de *Beneficien* aan die geene verkogt, die ze hem best betaalden. Hy zond zyn *Nuncius Don.Gill.Carcillo d'Albornoz*, Spaansch Kardinaal en Aartsbisschop van *Toledo*, na *Italie*. 't Was een groot Oorlogsheld, en beter ervaren in de Wapenen, dan hy in de Bybel bedreven was. Hy was het, die te *Rome* de Keyzerlyke Kroon aan *Karel*, de zoon van den Koning van *Boheme*, gaf; hoewel onder voorwaarde, dat hy zig niet langer te *Rome*, nog in eenige Stad in *Italie*, zou ophouden. Dezelve Kardinaal liet op zyne kosten een heerlyk *Kollegie* te *Bolonje* voor de arme Spaansche *Studenten* opregten. Dit zyn de eygen woorden van *Tarrasa*, in 't leven van *Don Pedro*. *Alonso Venero* zegt in zyn Handboek des Tyts, dat deze Kardinaal in 't Jaar

1351 belaſte, dat zyn lighaam, na zyn dood, door menſchen na de Kerk van *Toledo* moeſt gedragen worden. Gelyk de Paus groote Aflaten aan alle die geene vergunde, die deel aan deze reyze zouden hebben, was 'er ook een groote toeloop van menſchen, op alle plaatſen, alwaar het lighaam moeſt paſſeeren. De Inwoonders van de eene plaats gaven het aan die van een andere plaats over, en droegen het dus op hunne ſchouderen, tot aan *Toledo* toe, gelyk hy 't belaſt had. In de vergadering, het *Synode* of het *Koncilie*, dat toen te *Perpignan* gehouden wierd, belaſte Paus *Innocent* de VI, het Jaar op den 1. *January* te beginnen, en niet gelyk voorheenen met den xxv. *Maart*. Wanneer hy de verſchillen vernam, die 'er tuſſchen de Koning *Don Pedro* en de Koningin ontſtaan waren, zond hy de Kardinaal *Willem* derwaarts, om hen te verzoenen, en het goed verſtand tuſſchen dezen Prins en de Staten van *Kaſtilie* te vernieuwen, die de party van de Koningin gekozen hadden; dog dewyl hy zag dat den Koning onbuygzaam was, keerde hy terug, zonder iets uytgewrogt te hebben, en de Koningin ſtorf niet lang daar na van hartzeer. Deze Paus eyndigde zyne dagen te *Avignon*, in 't Jaar 1362.

Urbanus de V, tot Paus verkooren zynde, in zyn afwezentheyt; hoewel hy geen Kardinaal was, zond den Kardinaal *Don Gillis Carillo* in *Italie*, in hoedanigheyt als zyn algemeene Stedehouder, gelyk zyn voorzaat *Innocentius* de VI. reets gedaan had. In 't vierde Jaar van zyn Pauſſchap, verliet hy *Rome*, en begaf zig met zyne Kardinalen na *Avignon*. Hy zond een Roos aan *Johanna*, Koningin van *Sicilie*, in de Vaſten, en

en maakte een *Decreet*, waar in hy belaste, alle Jaaren in de Vasten op Zondag van *Letare*, een Roos te vereeren. 't Was ten tyde van dezen *Urbaan*, dat de Aartsbisschop van *Keulen* trouwde, zo *Pieter Premontré* verhaalt. *Illescas* zeyt in het leven van dezen Paus, dat, dewyl hy vergeten had, waar de hoofden van de Apostelen *Petrus* en *Paulus* waren, men dezelve op des Keyzers verzoek zogt, en dat men ze in de heyligste plaats van *St. Jan de Lateraan* vond, van waar men ze op de plaats bragt, alwaarze tegenwoordig nog rusten. *Urbanus* storf in 't Jaar 1371; en daar zyn 'er, welke geloven, dat hy vergeven is.

Gregorius de XI, Neef of Zoon van *Klemens* de VI, wierd in den ouderdom van XVII Jaaren tot Kardinaal gemaakt; en ziende, dat wanneer hy Paus was, *Italie* in opstand was, en zig zyne gehoorzaamheyt byna geheel had onttrokken, op de raad van *Catharina* van *Siena*, die naderhand nog *gecanoniseert* is, en door die van *Baldo* haar Leermeester, zo *Volateraan* zeyt, zo verliet hy *Vrankryk* in 't Jaar 1366, en vertrok met XII *Galeyen* na *Rome*. 't Was *Klemens* de V, die het Hof van *Rome* in *Vrankryk* overbragt, alwaar 't omtrent LXXIV Jaaren geweest is; andere zeggen, dat *St. Brigida*, op de te rugkomst van *Jerusalem*, te *Rome* quam, en dat zy aan *Gregorius* schreef, dat het de wil van God was, dat het Pausselyk Hof weder te rug keerde. *Massey* zeyt het zelfde: *Crantz* zeyt, dat deze Paus een zekere Bisschop bestrafte die het Hof volgde, om dat hy zyn verblyf niet in zyn Bisdom hield; maar dat de Bisschop hem ten antwoord gaf, *En gy Paus van Rome, waarom geeft gy geen beter*

voorbeeld aan andere, ook in de uwe wederkeerende? Zo dat het Pausſelyk Hof, 't zy op de raad van een of twee vrouwluy, of door een uytwerkzel van het antwoord van den Bisſchop, na *Rome*, na verloop van LXXIV Jaaren, te rug keerde. *Gregorius* deed de *Florentiners*, die hoofden van de *Rebellie* geweeſt waren, in den ban; dog dewyl hy zag, dat zy weynig werk van den ban maakten, verklaarde hy hen den Oorlog. *Gregorius* de XI. ſtorf in 't Jaar 1378.

Na de dood van *Gregorius* de XI, dewyl de Geeſtelykheyt en 't Roomſche volk bevreeſt waren, dat het Hof weder na *Vrankryk* mogt keeren, gingen zy by de Kardinalen, om hen te verzoeken, dat zy een *Italiaan* mogten verkiezen, en verklaarden hen, datze geen Franſche Paus zouden dulden. Daar waren in 't geheel XVII Kardinalen, IV *Italianen*, en XIII *Franſſen*, die hun verblyf tot *Rome* hielden. In de verkiezing ontſtont 'er een groot verſchil onder hen. De Franſchen, die 't grootſte getal uytmaakten, zouden het ligtelyk te boven hebben kunnen komen; dog durfden zig van dit voordeel niet bedienen, door de vreeze die het volk hun inboezemde, dat de Wapenen opgevat had, om hen te dwingen een Italiaanſche Paus te verkiezen. Zo dat *Urbaan* de VI, op Vrydag den IX. *April* tot Paus verkooren wierd. *Platina* zegt, dat de Franſche Kardinalen, eer *Urbanus* wierd uytgeroepen, begonden te morren, en te zeggen, dat de verkiezing, nog *Canonyk*, nog na regten was, om dat de Romeynen met de Wapenen in de vuyſt, verzogt hadden, dat de Paus een *Italiaan* was, en dat *Urbanus* het dus door gewelt en bedrog geworden was. Daar op vertrokken de Kardinalen

uyt

uyt het *Conclave*, waar van zommige na 't Kasteel van *St. Angelo* weeken, en andere namen de vlugt na 't gebergte, om de dolheyt en woede van het Roomsche volk te ontgaan. De tweedragt die onder de Kardinalen heerschte, deed aan den Kardinaal *Ursinus* hope scheppen, dat hy Paus zou konnen worden; en hy verzuymde niets om daar toe te komen.

Daar waren VIII Fransche Kardinalen, die voor de wreetheyt en gestrengheyt van *Urbanus* bedugt zynde, na *Fondi* weeken, alwaar XVIII Kardinalen, om redenen die wy zullen zeggen, en om datze de Stoel als Vakant aanmerkten, by een vergaderden, die door de Koninginne van *Nape's* ondersteunt zynde, een andere Paus onder den naam van *Klemens* de VIII. verkooren. Dit was de XXVII scheuring, en de gevaarlykste van alle, dewylze tot op het *Koncilie* van *Konstans*, en alzo L Jaaren lang duurde. Om de bedriegeryen, de listen, meynedigheyt en veynzeryen te weten, d'e die geene in het werk stelden, die geduurende deze scheuring Pausen wierden, heeft men *Theodorus* van *Nyem* maar te lezen, die deze *Historie*, als ooggetuyge geweest zynde, beschreven heeft. Ook *Bonin Segno*, in de *Historie* van *Florense* en *Pineda*. (a) *Stella* zegt, dat deze *Urbanus* een listig en wraakzugtig mens was, die de hoon die hy ontfangen had, niet vergat; en *Kranz* verhaalt, dat hy trots, wreed en onhandelbaar was. Ook tragte hy, wanneer hy Paus was, in plaats van de vrede te herstellen, den oorlog aan te stooken, om zig over de Fransche Kardinalen en de Koningin van *Napels* te wreeken. Met dit inzigt, gaf hy de

 Abso-

(a) Lib. XXII. Cap. XXXVII. §. 3. 4.

Absolutie aan de *Florentinen*, om ze aan zyn zyde te trekken; de zelve *Urbaan* liet vyf Kardinalen verdrinken, die hy elk in een zak had laten steken, en in Zee werpen; en 't was niet zonder moeyte, dat *Adam*, een Engelsch Kardinaal, dit slag van dood ontquam. De reden die den Paus tot deze uytersten aanzette, was, dat deze Kardinalen aan de zyde van *Klemens* de VII. waren, en dat zy tegen hem een verraat gesmeet hadden.

Daar op maakte hy, zo *Platina* zegt, om zyn *Factie* te versterken, XXIX Kardinalen op een dag, drie *Italianen* en XXVI *Napolitanen*.

Pandolfus Colenucius, een zeer verstandig Regtsgeleerde, voegt 'er in zyn Historie van *Napels* een andere wreedheyt by, die veel ysselyker is, dan daar van wy, van de vyf Kardinalen gewag makende, spreeken. „ Deze *Urbaan*, zegt hy, „ te *Genua* zynde, veroordeelde drie Kardinalen „ ter dood, en na hen het hooft afgeslagen heb„ bende, liet hy de lighaamen in een oven bra„ den, in zakken steeken, en lietze elk op een „ paard van 't eene land na't ander voeren. En op dat men mogt weten, dat het de lighamen van drie Kardinalen waren, liet hy de roode hoeden om hoog aan de zakken vast maken, en dit alles om het volk te verschrikken, en te beletten, dat niemand tegen hem iets mogt ondernemen.

Deze Paus hem niet in staat bevindende, om zig van Koningin *Johanna*, nog door geweld, nog door list te wreeken, liet *Karel*, de Neef van den Koning van *Hongarye*, verzoeken, om hem met een magtig Leger by te springen, en beloofde hem Koning van *Napels* te maken. *Karel*

zig

zig met deze hoop vleyende, week op de aanhoudingen van zyn Oom, en ſtelde zig aan 't hooft van een ontzachelyk Leger, bemagtigde het Koninkryk van *Napels*, nam de Koningin gevangen, en liet haar om 't leven brengen. *Urbanus* en *Karel*, hadden tot nog toe in een goed verſtand geleeft; dog dewyl de vrindſchap van de godlozen, van geen langen duur kan zyn, veranderde die van dezen Paus in haat, om dat *Karel* weygerde zyn Neef of Zoon tot Prins te maken; *Campano*. Men kan deze Hiſtorie ook in *Platina*, *Colenucius*, en andere Schryvers vinden.

Wanneer de Paus zag dat hy niets kon uytwerken, nam hy zyn toevlugt tot bedreygingen; dog *Karel* vond zig door deze doldriftigheyt zodanig gehoont, en betuygde zyn wraake daar over zodanig, dat de vrees die de Paus daar over opvatte, hem belette, om in eenige dagen uyt te gaan, tot dat hy deze belediging ontveynzende, en onder voorwendzel dat het te *Napels* te heet was, hy met verlof van *Karel* na *Nocera* ging, alwaar hy zig verſterkte, en nieuwe Kardinalen maakte. Aldaar rigte hy een *Proces* tegen den Koning aan, en dagvaarde hem om voor hem te verſchynen. *Karel* gaf tot antwoord, dat hy binnen korten tyd te *Nocera* zoude komen, om zyn zaak door daden, zo wel als door woorden te verdedigen. En in der daat, hy ſtelde zig aan 't hooft van een talryk Leger, en belegerde de Stad. De Paus zag zig zo haaſt niet aangetaſt, of hy vlugte na *Genua*; na de dood van *Lodewyk*, Koning van *Hongarie*, en Oom van *Karel*, zond den Adel van het Koninkryk Afgezanten aan den Koning van *Napels*, om hem berigt

te geven, dat zy hem Koning van *Hongarie* maakten. *Karel* begaf zig derwaarts, in 't Jaar 1385; dog hy wierd op bevel van de Koningin van *Hongarie* vermoord.

Colenucius verhaalt, dat wanneer *Urbanus* de doot van den wreeden *Karel* verstond, hy zig daar over verheugde, en zeer blyde wierd, op het gezigt van het swaard, dat het werktuyg van deze *Executie* geweest was. *Julius Cesar*, zo heydensch als hy was, deed geheel anders. *Plutarchus* zegt, dat wanneer men hem het hooft van *Pompejus*, zyn doodelyke vyand, vertoonde, hy het hooft daar van afkeerde, uyt vreeze van het te zien, en daar mede aan te wyzen, het afgryzen dat hy voor zulken wreeden daad had. De zelve *Plutarchus* verhaalt, dat *Lycurgus* het die geene vergaf, die hem een oog uytgestoken had. Ik haale deze voorbeelden aan, om den Paus beschaamt te maken, die zig den naam van Allerheyligste, en van Stedehouder van Kristus geeft; en om aan te toonen, dat hy in tegendeel als een tiran en stedehouder van den Satan te werk gaat. Zyn haat en boosaardigheyt hield met de dood van *Karel* niet op, een Jaar daar na stelde hy alle zyne pogingen in 't werk, om *Ladislaus*, en *Jan*, zoonen van dezen ongelukkigen Vorst, van haar vaderlyk erfgoed te berooven; hoewel zy nog zeer jong waren; maar het volk van *Gaïette* veyligde hen tegen de onverzadelyke wrake van dezen Paus. *Urbanus* keerde na *Rome* te rug, alwaar hy vergeven zynde, in 't Jaar 1390 storf, na elf Jaaren agt maanden als een tiran geregeert te hebben. *Platina* zegt, dat hy weynig betreurt wierd, om dat hy wreed, geweldig, een oproermaker en een moordenaar

was;

was; maar voornamentlyk, om dat hy het vuur van wrake nooyt kon uytdoven, 't welk het voedzel was, waar mede zyn hart gevoed wierd.

't Was ten tyde van dezen Paus, dat men in *Duytsland* het geſchut uytvond. *Duytsland*, *Italie* en *Engeland*, begunſtigden *Urbaan*. *Vrankryk*, *Kaſtilie*, *Arragon*, *Navarre* en *Katalonien*, waren in de party van *Klemens* de VII, die door de Franſche Kardinalen verkooren was. Dezelve *Klemens* hield een *Koncilie* te *Parys*; en 't was ten tyde van dezen Paus, dat 'er een *diſpuyt* ontſtond tuſſchen de Hooge Schoole van de *Sorbonne* en de *Dominicanen*, nopens de ontfangenis van de Maagd Maria, dat naderhand zeer ver tuſſchen de *Dominikanen* en *Franciskanen* liep. De Paus ley hen een ſtilſwygen op, uyt vreeze van de bygelovigheyt van het onwetende volk, een krak te geven. *Klemens* de VII. ſtorf in 't Jaar 1392.

Hoe veel Bullen zonden deze tegen-Pauſen niet in verſcheyde plaatzen van het Kriſtenryk? Hoe veel faamrovende ſchriften ſtroyden zy niet tegen elkanderen uyt? waar in zy elkanderen ſchonden, vervloekten voor *Antichriſten*, ſcheurmakers, ketters, tirannen, dieven, verraders, zaayers van tweedragt, en zoonen van *Belial* uytmaakten? In der daat zy hadden gelyk, en hebben de waarheyt nooyt beter gezegt. Daar zyn Schryvers, die *Klemens* de VII. als een tegen-Paus aanmerken, waarom zy hem niet in 't getal der Pauſen geſtelt hebben; dog naar myn gedagten hebbenze ongelyk, dewyl hy op een wettiger wyze, dan *Urbanus* de VI. verkooren is, en dat hy zig daar en boven niet aan dezelve ſnootheden heeft ſchuldig gemaakt; derhalven ben ik van gedagten, dat *Vrankryk* en *Spanje* de

beste party aanhingen. Ook belaste *Don Jan*, toen Koning van *Kastilie*, (naar 't verhaal van *Don Rodrigo*, Bisschop van *Palencia*, in de *Historie* die hy van dezen Koning gemaakt heeft) aan alle de *Prelaten*, en aan alle de bedrevenste Godgeleerden, in Goddelyke en menschelyke wetenschappen, by een te vergaderen, om de zaak te overwegen en te onderzoeken; en zy verklaarden, naar een ryp overleg, dat het *Klemens* de VII. was, die men moest gehoorzamen. Men deed het ook in *Vrankryk* en *Spanje*, zo lang als hy leefde; en na zyn dood bewees men de zelve gehoorzaamheyt aan *Benedictus* de XIII, zyn opvolger, gelyk wy wel haast zullen zien.

Bonifacius de IX, wierd te *Rome* Paus gemaakt, door de party van *Urbanus* de VI, eer hy den ouderdom van xxx Jaaren bereykt had. Hy handelde de Romeynen, zo als *Crantz* zeyt, niet als Bisschop, maar als een wreed Keyzer en tiran. Hy liet in 't begin van zyn Pausschap alle die geene om hals brengen, die hem verdagt waren. Hy maakte een Wet, welke mede bragt, dat geen Priester van zyn *Beneficie* iets kon genieten, eer hy 'er de eerstelingen, genaamt *Annates*, aan den Paus van betaalt had, dat is de geheele inkomste van het eerste Jaar. Daar waren niet dan de Engelschen, naar 't verhaal van *Platina*, van *Volateraan*, en eenige andere, die zig tegen dit *Decreet* aankantten. Hy kroonde *Ladis Laus*, zoon van *Karel*, Koning van *Napels*. Deze *Bonifacius* was volslagen aan de *Simonie* overgegeven; en door middel van zyne Bullen, aflaats- en vergiffenis-brieven, en door het Jubeljaar, dat hy in 't Jaar 1400 te *Rome* vierde, verzamelde hy onnoemelyke schatten, waar van hy

tegen

tegen alle regt en reden zyne vrinden verrykte. Hy storf in 't Jaar 1404.

Benedictus de XIII, een Spanjaart, was ook niet onder het getal, om de zelve reden, die 'er *Klemens* de VII. van deed uytsluyten. Dog dewyl *Vrankryk* en *Spanje* myn Vaderland hem voor een regte Paus erkent hebben, kan ik ook niet nalaten, hem onder de andere plaats te geven. *Benedictus* was geboortig uyt *Katalonie*, hy wierd *Don Pedro de Luna* genoemt, en hy was te *Avignon* door XX Kardinalen verkooren. 't Was een zeer geleert man, voor zyn verkiezing had hy tegen 't gezag van den Paus *gedisputeert*, en een besluyt gemaakt, dat men hem niet moest gehoorzamen. Een leere, zo waaragtig als deze is, deed hem als een ketter veroordeelen, door de Paus die den Pausselyken Stoel bekleede. Hy wierd door het *Koncilie* van *Pisa*, en door dat van *Konstans* afgezet. Niet tegenstaande dit alles, was hy meer dan dertig Jaren Paus in Spanje, en storf in de Hooftstad van *Katalonie*; men bewaart zyn lighaam te *Pegniscola*, en hy word van de Spanjaarts als een heylige aangemerkt. Ik heb nooyt te *Pegniscola* geweest, hoewel 't maar XC mylen van *Saragosse* leyt; maar ik heb van verscheyden menschen gehoort, dat 'er dag en nagt een lamp voor zyn graf brand.

Wanneer hy de laatste uure voelde naderen, verzogt hy de Kardinaalen, datze hem *Gilles Minez*, *Kanunnik* van *Barcelona*, tot een opvolger wilden geven, die de naam van *Klemens* de VIII. draagt.

Dezen nieuwen Paus, maakte op het verzoek van *Don Alfonsus*, Koning van *Arragon*, nieuwe Kardinalen, en deed alles, waar toe de Pausen

regt

regt hebben; dog zo haast als Paus *Martyn* de V, in het *Koncilie* te *Konstans* geboren, dezelve *Alfonsus* bewogen had zyn verkiezing te ondersteunen, stapte *Gilles Minez*, op ordere van den Koning, daar van af, na vier Jaaren Paus geweest te zyn. Hy wierd Bisschop van *Majorca* gemaakt, en de Kardinalen die hy gemaakt had, stonden zelve van hunne bedieninge af.

Theodorik van *Nyem*, Bisschop van *Verda*, leefde ten tyde van deze scheuring, welkers *Historie* hy beschreven heeft, gelyk ik reets gezegt heb; maar zy ontdekt de waarheyt te veel, dat 'er de Papisten te veel agting voor zouden hebben. Zy wierd nogtans te *Bazel* herdrukt, in het Jaar 1566, tot groot verdriet van den Paus. Dezen Schryver zeyt, en bewyst onder andere dingen, dat de Paus geen *polityk* regt op den Keyzer heeft; en in tegendeel is het de pligt van den Keyzer, de ondeugende Pausen te straffen. Hy voegt 'er by, dat de Keyzers, die de oogen voor de snode handelingen en geweldenaryen der Pausen sluyten, de naam die zy dragen, niet waardig zyn.

Innocentius de VII. wierd tot *Rome* verkooren, om de opvolger van *Bonifacius* de IX. te zyn. Wanneer hy nog maar Kardinaal was, keurde hy de onagtzaamheyt en beschroomtheyt van *Urbaan* en *Benedictus* af; hy verweet hen, dat zy de oorzaak waren, dat de scheuring van zo langen duur was, en de bronwel van zo veele ergernissen en wanorder in het Kristendom; dog zo dra als hy Paus was, veranderde hy van gevoelen; hy deed niet alleen wat hy afgekeurt had, maar wilde niet lyden dat men 'er van sprak. Hy storf in 't Jaar 1407.

Gregorius de XII. wierd tot Rome, in plaats van

van *Innocentius* de VII, ten tyde van *Benedictus* de XIII, die te *Avignon* woonde, verkooren. Hy wierd Paus gemaakt, onder voorwaarde, dat hy van den Pauſſelyken Stoel zou afſtappen, zo men zag dat de welſtand van de Kerk dit vereyſte; 't geen hy na zyn verkiezing, in tegenwoordigheyt van *Notaris* en getuygen, bevestigde, die 'er een *acte* van opſtelde; 't geen *Benedictus* bewoog, om dit ook te doen. Dog dewyl *Benedictus* niet wilde afſtaan, weygerde *Gregorius* dit ook, in weerwil van de beloften die zy beyde gedaan hadden. Zy wezen *Savone* tot hun verblyfplaats aan; dog te vergeefs; zo dat men in 't Jaar 1410 een groot *Koncilie* te *Piſa* hield, alwaar zig verſcheyden Kardinalen van wederzyden bevonden, en meer dan driehondert Regtsgeleerden. Dit *Koncilie* zette *Gregorius* en *Benedictus* af, en verkoor *Alexander* de V. De geheele Kriſtenheyt, uytgezondert *Spanje*, *Schotland*, en 't Graafſchap *Armagnak*, keurde deze verkiezing goed. *Gregorius* en *Benedictus* weygerden zig aan de uytſpraak van dit *Koncilie* te gedragen, en van het Pauſſchap af te ſtaan; dog dewyl zy vreesden gevangen genomen te worden, week *Gregorius* na *Arimine*, en *Benedictus* na *Katalonie*.

Dus waren 'er toen drie Pauſen, *Gregorius*, *Benedictus* en *Alexander*. De Poëten beelden *Cerberus*, de Deurwagter van de Hel, met drie hoofden af; 't is een *Fabel* die in het Pausdom bewaarheyt word, waar van de Paus, als de Deurwagter, drie hoofden had; en ten opzigte van 't Ryke des *Antichriſtes*, was den eenen zo wel het hooft daar van, als de ander. *Gregorius* wierp *Niklaas de Luca* uyt de Stoel, en liet hem in

in de gevankenis zetten, om dat hy hem in zyne leerredenen, tot welstand van de Kerk, tot eenigheyt vermaant had. De Vaders in 't *Koncilie* van *Konstans*, in 't Jaar 1415 vergadert, ontboden hem by hen te komen, of iemand in zyn plaats aldaar te zenden. Dewyl de Paus zag, dat dit geschiedde om hem van 't Pausschap te doen afstappen, deed hy 't zelfs, en storf kort daar na van hartzeer. *Pieter de Luna*, wierd altyt *Benedictus* de XIII. genoemt. *Jan Gerson*, een berugt Godgeleerde, zeide dikwils van dezen *Benedictus* in het *Koncilie*, daar zal geen vreede in de Kerk zyn, zo lang als *Luna* zal leven. In weerwil van dit alles, konden nog het *Koncilie*, nog de bedreygingen hem aanzetten, om 'er af te stappen, zo dat hy tot zyn dood toe Paus was, welke in 't Jaar 1424 voorviel.

Alexander de V. wierd in het *Koncilie* van *Pisa* tot Paus verkooren; 't was een regte *Alexander*, ten opzigte van zyn edelmoedigheyt; en hy had de gewoonte van te zeggen, *dat hy een ryk* Bis*schop, een arm Kardinaal, en een bedelagtige* Paus *was.* Met dit alles had hy zo veel heerszugt, dat hy *Ladislaus* in het *Koncilie* van *Pisa* van zyn Troon beroofde. Dezen Paus belaste aan alle Kristenen te geloven, als een geloofs-artykel, dat Kristus zyne wonden op het lighaam van *Franciskus* gedrukt had, en hy begeerde dat men op een plegtige wyze een Feest daar over zou vieren. *Alexander* toonde, dat hy waarlyk den Antikrist was, dewyl hy zig het gezag aanmatigde, om nieuwe geloofs-artykelen op te stellen, welke hy wilde, dat men op straffe van verdoemenis geloofde. *Paulus* zegt ons, (a) *Schoon 'er*

een

(a) Gal. 1: 8.

een Engel uyt den Hemel quam, die u een ander Evangely verkondigde dan 't geene verkondigt is, die zy een vervloeking Anathema. Dit is 't nogtans, dat *Alexander* gedaan heeft.

Deze Paus, die voorheen *Pieter van Kandia* genoemt wierd, zeide, na 't verhaal van *Theodorus van Nyem*, op zyn doodbed dat hy nooyt, nog vader, nog moeder, nog broeder, nog iemant van zyne broeders gekent had; dat hy in zyn jeugt niet dan van aalmoeffen had geleeft; dat hy van deur tot deur ging bedelen; dat 'er naderhand een Italiaanfche Monnik van de order van *Franciskus* geweeft was, die hem van de werelt had afgezondert, hem de Letterkonft geleert, hem Monnik gemaakt had gelyk hy, en hem mede na *Italie* genomen; dat hy van daar na *Engeland* was overgegaan, te *Oxfort* geftudeert had; en na eenige Jaaren op deze Hooge Schoole geweeft te hebben, begaf hy zig na *Parys*, alwaar hy tot meefter in de Godgeleertheyt was aangenomen; dat hy van daar na *Lombardye* gegaan was, alwaar hy door de gunft van den Hertog *Jan de Galeaco* tot Biffchop van *Vicenza*, en naderhand tot Biffchop van *Milanen* was aangeftelt; dat hy naderhand Kardinaal, en eyndelyk Paus geworden was. Hy ftorf in 't Jaar 1411, zo als *Baptifte Penecius* (a) verhaalt, door vergift dat zyn Geneesmeefter hem gaf, *Marcillias* van *Parma* door den Kardinaal *Balthazar Coffa* omgekogt zynde, die luft had om Paus te worden, gelyk hy ook met der daat wierd.

Deze Kardinaal *Balthazar Coffa*, moordenaar van *Alexander*, wierd Paus gemaakt, onder de naam van *Johannes* de XXIV. volgens *Platina*, of

(a) Sermon. 6.

of XXIII. volgens andere Schryvers. *Johannes* had meer ervarentheyt in de wapenen, als kennisse van boeken. En gelyk *Pineda* aanmerkt, hy had volkomen kennis van Staatszaken; dog in 't geestelyke was hy zeer onwetende. Hy wierd veel eer Paus gemaakt, door geweld en dwang, als door een vrye verkiezing. Zie daar een zeer goet begin voor een Paus. *Leonard Aretyn*, *Blondus*, *Flavius*, en *Pius* de I. zeggen 't zelfde. Na de dood van *Alexander*, de Kardinalen te *Bolonje* vergadert zynde, om een Paus te verkiezen, bevond *Balthazar Cossa* zig ook aldaar, in *qualiteyt* als *Legaat*. En dewyl hy een goet getal dappere Soldaten, die volkomen tot zyn dienst waren, by hem had, deed hy een bedreyging aan de andere, zó zy geen Paus na zyn zin maakten, datze daar over berouw zouden hebben: Zy noemden 'er verscheyden, en zeyden, *wilt gy die, of die hebben*? dog dewyl zy bespeurden, dat 'er onder alle die zy noemden, niet een was die hem behaagde, verzogten zy, dat hy 'er zelf een na zyn zin zou verkiezen. Hy antwoorde daar op, *geef my den mantel van St. Pieter, op dat ik hem die geene mag aantrekken, die Paus zal zyn*. De Kardinalen gavenze hem, hy ley ze op zyn rug, en zey, *ik ben 't die Paus zal zyn*.

'T Is byna eveneens, als 't geen men van *Don Ferdinand*, Grootvader van Keyzer *Karel* de V, en Koning van *Spanje*, verhaalt, welke zeyde, *meester voor meester, en ik ben 't die meester ben*; en met een trok hy het kleed van St. *Jacob* aan, en maakte zig alzo meester: Deze verkiezing geleek na die van *Johannes* de XXIII, gelyk wy reets verhaalt hebben. Hoewel deze daad

de

de Kardinalen mishaagden, vonden zy nogtans goet, alzo zy alles van dezen Paus te vrezen hadden, om het minste misnoegen daar over niet te betoonen.

Platina zegt, dat deze Paus een trotsheyt en stoutheyt bezat, die aan zyn bediening niet paste. Hy leefde byna altyd als een Soldaat, en had een gewoonte van denken verkregen, dat het hem vry stond te doen, 't geen zelfs niet vry staat te zeggen. Zyne godloosheden waren zo afschuwelyk, dat *Platina* beschaamt is om ze te voorschyn te brengen. Wanneer hy Paus was, schreef hy aan Keyzer *Sigismundus*, dat hy hem wilde kroonen. Hy begon een *Koncilie* te *Rome* te houden; dog dewyl nog de Keyzer, nog verscheyden andere Naatsien aldaar in zekerheyt niet konden komen, wegens de verdeeltheden die dezen Paus in *Italie* gezaayt had, benoemde hy, op het verzoek van byna alle de Hoven, de Stad *Konstans*, om aldaar deze vergadering te houden, op den 1. *November* van het Jaar 1414.

De Paus bevond zig op dit *Koncilie*, hoewel zyne vrienden hem vertoonde, dat hy wel bevreest mogt wezen afgezet te worden; dog hy begaf 'er zig na toe met *Advokaten*, bequaam om hem te verdedigen, in gevalle men hem dwarsboomde. Zo dat dit algemeen *Koncilie* met toestemming van Paus *Johannes*, van Keyzer *Sigismundus*, en van andere Kristen Prinsen geopent wierd. Op Kers-nagt zong de Keyzer in *qualiteyt* als *Diaken* het *Evangely*, 't welk begint met *Exiit Edictum a Cæsare enz.* Na de opening van 't *Koncilie*, gaf men aan elk verlof, om vryelyk te spreken. De Paus wierd in te-

genwoordigheyt van den Keyzer, van meer dan veertig ſchrikkelyke misdaaden beſchuldigt en overtuygt; zo dat hy door een *Decreet* van 't *Koncilie* genootzaakt was, afſtand te doen. Zie hier eenige van de beſchuldigingen, die men tegen hem opmaakte. De eerſte was, dat hy, om zig Paus te maken, *Alexander* de V. had doen vergeven. De tweede, dat hy een ketter, ſcheurmaker, leugenaar, geveynsde, moordenaar, tovenaar, ſpeelder, overſpeelder, een Sodomyt, en nog iets ergers was enz. *Johannes* over deze handelingen verbaaſt ſtaande, vlugte uyt *Konſtans*, en week na *Fryburg*; dog hy wierd op bevel van 't *Koncilie*, van het Pausſchap en van alle zyne andere waardigheden berooft; na vyf Jaaren Paus geweeſt te hebben. Eyndelyk wierd hy gevangen genomen, en in 't Kaſteel van *Heidelberg* in *Duytsland* opgeſloten, alwaar hy drie Jaaren bleef, met een uytnemende droefheyt bezet zynde. Hy had geen bedienden, dan eenvoudige en botte Duytſchers, die geen *Latyn* nog *Italiaans* verſtonden, en hy had nooyt Hoogduyts geſproken of gehoort.

In het *Concilie* verhandelde men de vraag, of de Paus boven het *Concilie*, of het *Concilie* boven de Paus is? En men beſloot in de vierde en vyfde zitting, naar 't verhaal van *Caranza* zelfs, dat een algemeen *Concilie*, wettelyk vergadert zynde, de algemeene ſtrydende Kerk vertoont, dat het zyn gezag onmiddelyk van Kriſtus ontfangen heeft; en dat alle perſoonen, van wat rang en waardigheyt zy zyn, zonder den Paus daar van uyt te zonderen, aan zodanigen *Concilie* in zaken des geloofs onderworpen zyn. Dit beſluyt van het *Concilie* van *Konſtans*, is in de

derde en XVIII. zitting van het *Concilie* te *Basel* beveſtigt. *Jan Gerſon*, een vermaard Godgeleerde, die zig op dit *Concilie* van *Konſtans* bevond, keurt het goed, en pryſt niet alleen met de mond, maar ook door zyne geſchriften, het beſluyt dat medebrengt, dat de Paus aan het *Concilie* moet onderworpen wezen. ,, 't Is een *Decreet*, zegt ,, hy, dat verdient in alle Kerken en openbare ,, plaatzen aangeplakt te worden, om het noyt ,, uyt zyn geheugen te verliezen; en hy voegt 'er ,, by, die geene, die de *tiranny* in de Kerken in- ,, gevoert hebben, en verzekeren, dat de Opper- ,, biſſchop aan het *Concilie* niet moet gehoorza- ,, men, waren gevaarlyke vleyers, als of het ,, *Concilie* zyn magt en gezag van de Opperbiſ- ,, ſchop ontfing, en als of 'er geen wet voor ,, den Paus was, en dat men hem geen reden ,, van zyn gedrag mag afvorderen? Dit zyn ,, monſteragtige gedagten, zegt dezelve *Gerſon*, ,, die wy van ons moeten weeren, als met de ,, wetten, de rede en de billikheyt ſtrydig zynde. ,, Hy zegt, dat wat gezag de Kerk ook heeft, ,, het *Concilie* die ook bezit; en dat men moet ,, *appelleeren* van den Paus aan 't *Concilie*, dat ,, wanneer men vraagt, of het *Concilie* boven ,, den Paus is, eveneens is, als of men vroeg, ,, of het geheel grooter als zyn deel is? want ,, het *Concilie* heeft regt en gezag om te verkie- ,, zen, te oordeelen, en de Opperbiſſchop af te ,, zetten. Dit is het ook, dat in 't *Concilie* van ,, *Konſtans* beveſtigt is.

Dit *Concilie* oordeelde de zaken van drie Pauſen, die van *Gregorius* de XII, die van *Benedictus* de XIII, en die van *Johannes* de XXIV; gelyk het die alle drie *crimineel* vond, zette het

 die

die alle drie ook af, en het verkoor *Martyn* de V. *Eneas Silvius*, die naderhand *Pius* de II. genoemt wierd, was ook in het *Concilie* van *Basel*. Hy schreef alles op wat daar voorviel, en verhief tot de wolken, 't geene aldaar wierd besloten; dog was zo ras geen Paus, of veranderde van gevoelen, en zey, dat het *Concilie* aan den Paus onderworpen moest wezen. Eenige maanden daar na, dat *Luther* het verschil van de Aflaten verhandelt had, *appelleerde* de Hooge Schoole van *Parys* van *Leo* de X, aan 't *Concilie*. De pluymstrykers van den Paus, hebben dit besluyt van het *Concilie* van *Konstans* nooyt kunnen verduwen. Zy maken den Paus, tegen hun gewisse, tot een God op aarde, en volstrekt meester van de Vorsten der werelt. 't Was dit *Concilie*, 't welk *Johan Wiklef*, een Engelsman, veroordeelde, (hoewel hy reets overleden was) om dat hy de *Evangelie* leere vryelyk gepredikt had, die de geveynstheyt en valsche leere van den Paus ontdekt. 't Is ook om deze reden, dat *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag*, veroordeelt wierden om levendig verbrand te worden, 't geen zy met veel stantvastigheyt en blydschap des harten uytstonden. *Pius* de II, hoewel een vyand van beyde, zey, dat *Johannes Hus* ouder was, en meer gezag had als *Hieronimus*, maar dat deze laatste meer geleertheyt en welsprekentheyt bezat als de andere; en een weynig hooger verhaalt hy, datze alle beyde de dood met een onvertzaagt gemoet uytstonden, en dat zy zig bereyden om na 't vuur te gaan, als ofze tot een Bruyloft genodigt waren. Zo ras als het vuur begon te ontsteken, deunden zy een Psalm op, en zongen in het midden der vlammen. Men

vind in de Historien niet, dat eenig *Filosoof* de dood ooyt met zo veel standvastigheyt en kloekmoedigheyt geleden heeft, als deze twee mannen het vuur uytgestaan hebben.

Deze twee Kristen Helden, met een vry geley gewapent, waren naar het *Concilie* gegaan, om hunne zaak te verdedigen; maar verre van daar, dat men hen het woord hield, dat men hen gegeven had; en de beloften die men haar had gedaan, veroordeelde men hen tegen alle regt en reden tot het vuur. Wanneer de *Papisten* zig tegen ons met de reden of Schriftuur niet konnen verdedigen, of wanneer zy de kragt van onze bewysredenen niet konnen wederstaan, bedienen zy zig van (a) de sluytreden in (b) *Ferio*; en het besluyt dat zy uyt die (c) stellingen trekken, is het leven van die geene te doen eyndigen, met wie zy te doen hebben. De Roomsgezinden zeggen, dat men de ketters geen woord moet houden; dog 't is deze inbreuk en de goede trouw, die zo veel bloed in de Oorlogen heeft doen vergieten, die zy t'zedert door geheel *Bohemen* ontstoken heeft, gelyk *Silvius* zelfs opgeeft.

Men kan die van *Bohemen* niet genoegzaam pryzen, dat zy in de heylige leere, en in de hervorming met zo veel standvastigheyt volhart hebben, en het voorbeeld van de H: Martelaren hebben opgevolgt, die hen den weg des Heeren geleert hebben. Hun glory is zo veel te grooter, om datze ontrent 320 Jaaren aan de vervolginge hebben bloot gestaan, en datze door Gods genade

 nog

(a) *Syllogisme.*

(b) *Den Schryver zinspeelt hier op het Latynsche woord Fer ore, dat slaan of kloppen betekent.* (c) *Premisses.*

nog genieten, hoewel niet met die vryheyt als zy wel wenschten, de zelve Leere en *Reformatie*, die in de nabuurige Landschappen, gelyk in *Moravie* en *Polen*, verspreyd is. God geve, dat het onweer, dat de *Protestanten* tegenwoordig daar moeten ondergaan, tot hun glory en vertroosting mag verdwynen; en voornamentlyk, dat de Heere de uytroeying der *Jesuiten* op hunne tranen wil vergunnen, die de bronwel van zo veele rampen, en van alle deze ellenden zyn. Amen.

Johannes de XXIV, vond het middel om uyt zyn gevankenis te ontkomen, en hy ging zig te *Florence* aan den Paus *Martyn* vertoonen, die in het *Koncilie* van *Konstans* verkooren was. Hy viel voor hem op zyne knien neder, en kuste hem de voeten, na hem voor Paus erkent te hebben. *Martyn*, door zyn vernedering geraakt zynde, maakte hem weynig dagen daar na tot Kardinaal en Bisschop van *Florence*, na 't verhaal van *Pineda*. (a) Wat een Kardinaal en wat een Bisschop was dit? na alle de misdaden waar van hy in dit *Koncilie* beschuldigt en overtuygt was! dog dit is niet nieuws. *Johannes* storf in 't Jaar 1419, en wierd met veel pragt in de Kapel van Johannes den Dooper begraven.

Martyn de V, tot groot genoegen van den Keyzer, tot Paus verkooren zynde, bedankten die 'er het *Koncilie* voor, en kuste hem de voeten, om een voorbeeld aan andere te geven. De Paus omhelsde hem als zyn broeder, en bedankte hem, om dat hy door zyn zorge en neerstigheyt, na zo een groote scheuring, de vrede aan de Kerk bezorgt had. Dog niet tegenstaande deze ge-

(a) XXIII. Boek, Kap. XX.

gewaande vrindschap, zeyt *Valeriaan*, dat den Paus in stilte en tegen des Keyzers wil uyt *Konstans* vertrok, dat hy na *Florence* ging, alwaar hy; om zig te vermaken, twee Jaaren woonde. Voor zyn vertrek van *Konstans*, hadden de Keyzer en de andere Vorsten hem aangemaant, een strikte ordre te geven, om de al te groote vryheyt van de Geestelykheyt te verbeteren. *Martyn* gaf hen tot antwoord, dat dit met der tyd moest gedaan worden; en na een rype overweging, en om zyn antwoord te bevestigen, haalde hy als een geveynsde *Hieronimus* aan, welke zeyde, dat ieder Landschap zyn gewoonte en wyze heeft, waar van men zig ten eersten niet dan met veel gevaar kan ontslaan.

Hoe veel beter zou het voor hem geweest zyn, dat hy handen aan 't werk geslagen, en begonnen had met zig zelfs zo wel als 't Roomsche Hof te *reformeeren*! maar de Pausen van *Reformatie* te spreeken, is haar van de dood te spreeken; en zo 'er van tweehondert Pausen een gevonden word, welke te kennen geeft, dat hy genegen is, of zelfs begint te *reformeeren*, gelyk de tegenwoordige Paus, zo de openbare tydingen ons zeggen. Zo ik het durf zeggen, hy doet het niet, zonder eenig geheym oogmerk. Men zal in 't vervolg zien, dat deze onderneming niet dan in schyn is, en dat 'er niets opregts in steekt, en dat het waare oogmerk de bevordering van deze zuyvere leere niet is, die ons door Jesus Kristus en zyne *Apostelen* geleert is. Voor 't overige, wensch ik met al myn hart, dat ik in myne gissingen bedrogen mag worden. De Pausen willen niet geerne van een byeenkomst of *Concilie* hooren spreeken, om dat zy over

tuygt zyn, dat ieder voor de hervorming van de Geestelykheit zal stemmen. Zy weten dat 'er in het *Concilie* van *Pisa* twee Pausen waren die afgezet wierden, en dat men *Alexander* verkoor; dat het *Concilie* van *Constans* in 't Jaar 1416 drie Pausen afzette, en *Martyn* verkoos; en dat in dat van *Basel* in 't Jaar 1432 *Eugenius* afgezet, en *Amadeus* in zyn plaats gestelt wierd.

Dog, hoewel de schaamte de Pausen zomtyts belet om een *Concilie* te doen vergaderen, zenden zy meest hunne *Legaten* derwaarts, gelyk in het berugte *Concilie* van *Trenten*, dat zo veel Pausen als begroef, zonder dat 'er een eenige durfde verschynen, gelyk *Fra Paolo* verhaalt.

't Is om deze reden, dat *Martyn* een *Decreet* uytgaf, 't welk medebragt, dat men na dat van *Constans* geen *Concilie* dan over vyf Jaaren zou houden; en dit geëyndigt zynde, dat men geen ander dan tien Jaaren daar na by een zoude roepen. Men kan daar uyt zien, wat *Reformatie* de Pausen begeeren. Zo 'er iemand gevonden word, die zo quaat ontrent de zeden niet is als andere, (want ten opzigt van de leere zyn ze eveneens, en alle *Antichristen*) dat hy een voornemen heeft om het Roomsche Hof te verbeteren, men laat niet na om hem door het tegenpauzig middel, waar van wy dikwils gesproken hebben, van kant te helpen; gelyk wy in 't werk hebben zien stellen, ten opzigte van *Celestyn* de V. en *Adriaan* de VI, en straks nog zullen zien. Men zegt van dezen Paus *Martyn*, dat hy aan een broeder vryheyt gaf, om met zyn zuster te trouwen. Dit is het ook, dat *Clemens* de XI. aan *Johan Gonzalez* toestond, gelyk ik in het eerste Deel van myn Algemeene

Sleu-

Sleutel verhaalt heb. Twee Jaaren daar na, ging *Martyn* na *Rome*, om dat de (a) Heerenknegts een Lietje op hem begonnen te zingen; waar van de eerſte verſſen waren,

El Papa Martino,
No vale un (b) *quatrino.*
Dat is:
Ziet de Paus Martyn,
Geld geen oortje voor myn.

Pineda zegt ook, dat wanneer hy na *Rome* ging, men een groote verandering in hem beſpeurde, van eenvoudig en dom, als hy ſcheen; eer hy Paus was, betoonde hy in het vervolg veel voorzigtigheyt; en een weynig lager, voegt hy 'er by, dat hy aanleyding tot veel laſteringen gaf; voornamentlyk, om dat hy het goed, dat hy langs onwettige wegen verkregen had, verquiſte, en qualyk beſtede &c. Wanneer hy te *Rome* was gekomen, in plaats van zyn zorge tot herſtelling van de ware Kerk van Kriſtus te beſteden, ik meene tot welzyn van deszelfs leden, deede hy niet dan de muuren van de Stad en de Kerken verbeteren. Hy vernietigde de beſluyten, die de Pauſen ten tyde van de ſcheuring gemaakt hadden; en hy beroofde *Don Alfonſus*, Koning van *Arragon*, van het Koninkryk *Napels*, om het aan *Lodewyk* te geven. Hy ſtorf in 't Jaar 1431.

Eugenius de IV, een *Venetiaan*, wierd te *Rome* gekooren. Hy wierd, wanneer hy Paus was, zo naau beſloten, dat hy, om zyn leven te redden, genootzaakt was zyn Pauſſelyke kleeren af te leggen, zig als een Monnik te verkleden, en

(a) *Pages.* (b) *Een quatrain is eygentlyk een vierregelig vers.*

en een visschers schuyt te nemen, om met zyne vrienden na *Florence* te vlugten, alwaar hy eenige Jaaren bleef, en XVI Kardinalen tot zyn bescherming maakte. Dezelve *Eugenius* wierd gedagvaart, om in het *Concilie* te verschynen, dat te *Basel* in 't Jaar 1432 gehouden wierd; dog dewyl hy wist, dat dit *Concilie* boven den Paus zou zyn, en dat hy, zo hy zig daar bevond, genootzaakt zou wezen om op de beschuldigingen te antwoorden, die men tegen hem smeedde, weygerde hy derwaarts te gaan; zo dat het *Concilie* hem afzette, en *Amadeus*, Hertog van *Savoye*, in zyn plaats aanstelde, die een kluysenaar geworden was, en de naam van *Felix* de V. aannam. Niettegenstaande dit alles, hield *Eugenius* niet op, de bedieningen van Paus waar te nemen; en om het *Concilie* van *Basel* te vernietigen, beriep hy een ander te *Ferrare*, en van daar ging hy na *Florence*. Hoewel hy *Don Jan* de II, zyne *Ambassadeur*, na *Basel* gezonden had, liet hy niet na *Eugenius* te begunstigen, die *Lodewyk*, Daufyn van Vrankryk, op zyn zyde kreeg, om aan 't hooft van een Leger te gaan, en het *Concilie* van *Basel* te doen scheyden, 't geen veel wanorder veroorzaakte. Deze *Eugenius* was het eenige werktuyg van de dood van *Ladislaus*, Koning van *Hongarye*, om dat hy het was, die hem raadde om zyn trouwe en woord te schenden, dat hy gegeven had aan de Turk, en een oorlog tegen de ongelovige te beginnen. Deze Koning, die nog maar XXII Jaaren oud was, volgde zyn raad op; maar de Turken zyn ongetrouwigheyt ziende, zogten gelegentheyt versche krygsbenden te krygen, leverden hem slag; by hem gekomen zynde, versloegen zy zyn

Le-

Leger. Hy wierd in 't gevegt gedood, als ook den Kardinaal *Cesarin*, Legaat van den Paus. *Pineda* (a) zegt, dat men een vyand, schoon een ongelovige, zo wel als een kristen vrind trouwe moet houden, als iets zynde dat op de wet der natuure gegrond is; en noodzakelyk verpligt &c. 't Was een godloosheyt van *Eugenius*, hem daar van te ontslaan; en *Ladislaus* was evenwel meyneedig ontrent God, schoon den Paus hem van den Eed ontslagen had.

Het *Concilie* van *Constans* bedreef een snoode daad, wanneer het de gegeven trouw aan *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag* schond. Keyzer *Karel* de V, die nog maar XXI Jaaren oud was, ging ten opzigte van *Luther* veel loffelyker te werk, wanneer hy hem een vrygeleyde zond om voor hem te *Worms* te verschynen, om aldaar in 't openbaar reden van zyn geloof te geven. Dezen Keyzer hield zyn woord, en liet hem te rug gaan, hoewel hy sterk aangezogt was om hem van kant te helpen. De Kapiteyn *Mondragon* deed ook veel beter, zyn woord heyliglyk bewarende, dat hy aan den Prins van *Oranje* gegeven had, zyne gevangene zynde.

De zelve *Eugenius* liet op de wreedste wyze een Fransman verbranden, genaamt *Thomas Rendon*, om dat hy gezegt had, dat men te Rome de grootste schandelykheden bedreef; dat de Kerk een groote hervorming van noden had; en dat men, wanneer het op de verheerlyking van Kristus aanquam, voor den Ban van den Paus niet bedugt moest zyn. Dus spreekt 'er (b) *Antonyn* van. (c) *Baptista* van *Mantua*, spreekt 'er op

(a) *XXVI. Boek. Kap.* 28. (b) 3. *Deel Tit. XXII. Kap. X.*
(c) *De Vita Beata, Cap. Ult.*

op een eerlyke wyze van; hy noemt hem een Heylige en een *Martelaar*.

Platina zegt, dat deze *Eugenius* zeer veranderlyk in zyn levens-gedrag was. In 't begin van zyn Pausſchap, volgde hy de gevaarlyke raadgevingen die men hem gaf op, om alles in verwarring te brengen, zo in menſchelyke als goddelyke dingen. Hy beriep een *Concilie* te *Florence*, alwaar hy *Joſef*, deze goede *Patriarch* van *Conſtantinopolen*, verpligte, de Bybel in de gemeene Latynſche Overzettinge (die de druk is die de Roomſche Kerk opvolgt) te vertalen, op dat deze Overzettinge zo geagt onder de *Grieken* mogt zyn, als de andere onder de *Latynen* is. De *Grieken* ſtemmen ontrent veel *Artykelen*, met de *Latynen* in dit *Concilie* overeen; dog men kon hen niet bewegen, om die van de *Transſubſtantiatie* aan te nemen; des niet tegenſtaande verklaarden de Paus en het *Concilie* hen voor gelovigen. *Eugenius* was XVI Jaren Paus, en ſtorf in 't Jaar 1446.

De zelve *Eugenius* verklaarde, dat dit *Concilie* van 't begin af aan wettelyk was vergadert geweeſt, gelyk in de XV. en XVII. zittingen van het *Concilie* van *Baſel* verhaalt word; en hy herriep en vernietigde de Bullen, die hy uytgegeven had om het te ſcheyden. De Papiſten ſtellen *Felix* niet onder het getal der Pauſen; hoewel hy in het *Concilie* van *Baſel* verkooren is, na dat *Eugenius* was afgezet. Dit was de XXX. ſcheuring, welke negen Jaaren duurde; en 't was in deze tyd, dat de geheele kriſtenheyt in drie deelen geſcheurt was; zommige waren voor *Felix*, andere voor *Eugenius*, en andere waren eyndelyk onzydig. Die de zyde van *Felix*

kozen,

kozen, zeyden, dat het *Koncilie* boven den Paus was, daar de aanhangers van *Eugenius* het ontkenden. Na de dood van *Eugenius*, verkooren zyne aanhangers *Nikolaas* de V; en 't was in dezen tyd, dat *Felix* de V, Hertog van *Savoye*, afstand deed, en daar door de scheuring deed ophouden. *Nikolaas*, om de mond aan *Felix* te sluyten, maakte hem Kardinaal van *St. Sabina*, en zond hem in hoedanigheyt van *Legaat* na *Vrankryk* en *Duytsland*. *Johannes Taboecius* verklaart, in zyn Geslagt-tafelen van de Hertogen van *Savoyen*, deze *Felix* de V. tot een wettig Paus, en doet hem voor een heylig man doorgaan. Hy storf in 't Jaar 1449, twee Jaaren na dat hy afstand gedaan hadde.

Nikolaas de V, wierd in een en 't zelve Jaar Bisschop, Kardinaal en Paus gemaakt. Hy was het, die de roode hoed aan *Amadeus* gaf, en hy vierde het *Jubeljaar* te *Rome* in 't Jaar 1450. *Bonifacius* was het, gelyk ik gezegt hebbe, die het Jubeljaar instelde, en belaste om het zelve alle hondert Jaaren eens te vieren. De Pausen vieren het met zo veel meer vermaak, als het hen groot voordeel toebrengt. Men verhaalt van een van deze Jubeljaaren, dat de Paus, zo als hy van het *Vatikaan* na de Stad ging, op zyn weg een Muylezelin van den Kardinaal *Barbo* vond, dat het getal der menschen die voorby gingen zo groot was, datze tegen de Muylezelin aanstotende, zy met dezelve vielen, en dat de menigte van die geene die hem volgden, ook op de andere nederstorten; zo dat het eveneens als het kinderspel was, dat men *crezca el monton*, *breng de zakken na de molen*, noemt. Gelyk zy dus op elkanderen nederstorten, was de aandrang zo groot,

groot, dat 'er meer als tweehondert persoonen om hals geraakten; behalven veele andere, die over de brug van *Adrianus* gaande, in de Rivier vielen. Zie daar de uytwerking van een blinde en onbescheyden iever, en die door geen waare Godtsdienst bestiert wierd. Was het niet veel beter geweest, dat deze luyden waren t'huys gebleven, om tot onderhoud van hunne *Familien* te arbeyden? Dog het zeldzame raadzel, dat men eens aan een verstandig man te raden gaf, komt hier zeer wel te pas, om reden van zulken grooten gedrang in de Stad *Rome* op 't Jubeljaar te geven. Het raadzel, gelyk *Pineda* het noemt, was S. P. Q. R. Zie hoe verstandige mannen dit verklaren, *Stultus Populus Quærit Romam*; dat is, *Daar is niemand dan de gekken die na Rome gaan, daar verstandige t'huys blyven.*

't Was ten tyde van dezen *Nikolaas*, dat de Turk de vermaarde Stad *Konstantinopolen* innam. Dezen Paus was meer aan den drank overgegeven, en had meer genegentheyt om de muuren der Kerk op te bouwen, dan om zielen te stigten. *Platina* spreekt van de Gebouwen die hy liet maken. Hy keurde goet, 't geen het *Koncilie* van *Basel* en *Felix* de V. gedaan hadden, zo dat hy de Kardinalen erkende, die van de laatste gemaakt waren. Hy storf in 't Jaar 1455.

Hy had *Kalistus* de III. tot opvolger, in het Koninkryk van *Arragon* gebooren, en voorheenen *Don Alfonsus de Borja* genoemt. Hy had in de oude Hooge Schoole van *Lerida* in *Arragon* gestudeert, en alle de graden doorgegaan zynde, wierd hy ook tot *Professor* aangenomen. Wanneer hy Paus was, bemoeyde hy hem nergens anders mede, dan om de *Turken* den oorlog

log aan te doen. Ten dien eynde zond hy verscheyden *Echacuervos*, dat is, verscheyde bedriegers, om zyne Aflaten te prediken. Hy wikkelde de *Armeniers* en de *Persianen* in dezen oorlog. En dewyl 'er zekere Boeren gevonden wierden, die zyn Bulle bespotten, deed hy ze worgen. Hy verbood aan elk, wie 't ook zyn mogt, van den Paus aan 't *Koncilie* te *appelleeren*. Hy gaf te veel vryheyt aan zyne Neven, en voornamentlyk aan *Don Rodrigue de Borja*, zyn *Kancelier*, die naderhand Paus gemaakt wierd, onder den naam van *Alexander* de VI. *Kalistus* storf van ouderdom in 't Jaar 1458.

Pius de II, die voorheenen *Eneas Silvius* genoemt wierd, was in het *Koncilie* van *Basel*, *Apostolisch Notaris* geweest. In zyne redenvoeringen en brieven, kantte hy zig tegen 't gezag van Paus *Eugenius* aan. Dog was zo ras zelfs geen Paus, of veranderde van gevoelen. Hy sprak van den Turk den oorlog aan te doen; dog de dood hem voorkomende, kon hy 't niet volvoeren. Hy had twee uytnemende boeken t'zamengestelt, van 't geene voorgevallen, betwist en besloten was in 't *Koncilie* van *Basel*; dog zo ras als hy Paus was, tragte hy dezelve aan kant te krygen, en zelfs uyt het geheugen te wissen; niets meer ter harten nemende, als zyn Pausselyk gezag te vermeerderen. *Stella*, een *Venetiaan*, verhaalt van dezen Paus, dat men hem nooyt voor Koningen, Kapiteynen, nog Tirannen heeft zien vreezen. Hy nam de party van *Don Ferdinand*, Bastaard van *Don Alfonsus*, aan; en na *Johan*, zoon van Koning *Renatus*, van het Koninkryk van *Napels* berooft te hebben, gaf hy het zelve aan *Don Ferdinand*. Hy deed

deed *Sigismundus*, Hertog van *Oostenryk*, in den Ban, om dat hy den Kardinaal *Cusanus* over zyne plunderingen gestraft had. Hy deed *Gregorius* van *Hamburg*, een vermaard Regtsgeleerde, ook in den Ban. Hy ontnam *Dirther Ensebourg* het Aartsbisdom van *Ments*, om 't aan *Adolf* van *Nassau* te geven, om dat de eerste zig altyd tegen de onregtmatige knevelararyen van den Paus aangekant had, die de *Provintien* uytputte, onder voorwendzel van den Turk den oorlog aan te doen.

Deze Paus maakte een Jongeling Bisschop, die een Neef was van den Hertog van *Bourgondie*, en broeder van den Hertog van *Bourbon*; 't geen, naar 't verhaal van *Pineda*, naderhand veel quaat veroorzaakte. Hy beroofde den Aartsbisschop van *Benevente*, van zyn Aartsbisdom. Hy dagvaarde *Gregorius*, Koning van *Boheme*, voor hem te verschynen, onder bedreyging van zyn Koninkryk te verliezen. Hy zette ook verscheyden Bisschoppen voor geld af. Hy hield ook een *Koncilie* te *Mantua*, waar in hy de (a) *Pragmatique* Wet van Vrankryk vernietigde, als gevaarlyk zynde, en tegen het Roomsche Hof aanlopende. Hy maakte van *Casiniano*, de plaats van zyn geboorte, een Stad, die hy na zyn naam *Piencia* noemde; volgende daar in *Alexander* en *Konstantyn* na, die de naam van *Bisantia*, in die van *Konstantinopolen* veranderde. *Pius* storf in 't Jaar 1464. *Platina* en *Sabellicus* verhalen, dat *Pius* de II, dikwils zeyde, *dat men reden gehad*

(a) *Zynde een Kerkelyke willekeur, by de Staten van Vrankryk gemaakt, ten tyde van Karel de VII, om de besluyten van 't Koncilie van Basel te matigen.*

gehad had om het huwelyk te verbieden, maar dat men meer reden zou hebben 't zelve toe te laten.

't Was *Paulus* de II, die op hem volgde. Hy wierd voorheenen *Pieter Barbe* genoemt. Wanneer hy vernomen had, dat zyn Oom *Gabriel* Paus gemaakt was, onder de naam van *Eugenius* de IV, veranderde hy zyn levenswyze. Dog, hoewel hy de koophandel verliet, dat zyn beroep was, kon hy nooyt de Godtgeleertheyt leeren, nog de deugt beminnen. Hy begaf zig na *Rome*, alwaar zyn Oom hem Kardinaal maakte, en hy eyndelyk Paus wierd. *Platina* zegt van hem, dat hy alle de Pausen zyne voorgangers, ten opzigte van zyne Pausselyke kleederen, in pragt overtrof; dat hy groote zommen gelts aan Diamanten, Saphyren, Esmaragden, Chrisoliten, Peerlen en andere kostelyke gesteentens besteedde, waar mede hy zyn Pausselyke Muts vercierde en oppronkte, gelyk een tweede *Aaron*. Hy was zo genegen om geld te verzamelen, dat hy verscheyden *Benificien* verkogt. Hy verbood ook elk een, een roode hoed te dragen, behalven de Kardinalen. Het eerste Jaar van zyn Pausschap, deed hy hen een vereering van rood Laken, om op de rug van hun Muylezelinnen of Paarden te leggen, wanneer ze wilden uytgaan; en 't was door de wapenen, dat hy zyn Pausselyke Majesteyt bewaarde.

Hy sloeg zeer weynig agt, op alle de besluyten en handelingen van *Pius* de II, zyn voorzaat. *Volateraan* zegt, dat hy een onmatige heerszugt bezat, en te gelyk uytnemend aan zyne vermaken was overgegeven. *Stanislaus Rencenus* verhaalt, dat de zelve *Paulus* de II, zekere versen lezende, die men op hem en op een

baſtaard die hy had, gemaakt hadde, begon te ſchreyen, en zig aan zyne vrienden te beklagen, over de wrede wet van de gedwongen ongehuwden ſtaat. Hy betuygde hen het verdriet dat hy had, te vernemen, dat zyn Dogter ten ſpot van de geheele Stad was, daar hy een voorbeeld van kuysheyt moeſt wezen. Dat hy zeer moeyelyk was, dat men haar als een baſtaard moeſt aanmerken, hoe ſchoon zy ook was, wetende dat hy door de wet haar *diſgratie* had kunnen voorkomen, zo zy uyt een wettig huwelyk was geboren. Zo dat men zey, dat hy beſloot het huwelyk wederom te herſtellen, en aan de Kerkelyke toe te laten, om zyn Dogter te konnen wettigen; dog hy ſtorf ſchielyk in 't Jaar 1461, eer hy zyn voornemen kon uytvoeren.

Illeſcas zegt in zyn Hiſtorie der Pauſen, dat *Paulus* de II. zulken grooten Eeter van Fruyten, en voornamentlyk van *Meloenen*, was, datze de oorzaak van zyn dood waren. Op zekeren avond goeden honger hebbende, had hy luſt vleeſch en vis te eeten, en tot een nageregt at hy nog twee geheele Meloenen, met andere ſpyze die kwalyk te verteeren was; en een weynig lager, voegt hy 'er by, dat een half uur daar na een Kamerbewaarder by hem quam, die hem dood vond leggen, ter aarde uytgeſtrekt zynde. *Carion* zegt, in het vyfde Boek van zyn Hiſtorie, dat *Paulus* de II. een ſnoode boosdoender was, en verfoeyelyk, door zyn ſchandelyke en tegen de natuur ſtrydende ontugt. Hy voegt 'er by, dat het gerugt liep, dat de Duyvel hem verworgt en den hals gebroken had, zo als hy zyne ſchandelykheden bedreef. In weerwil van de onkuysheyt, waar mede deze Paus beſchuldigt word,

pryſt

pryst *Illescas* hem ongemeen, wegens zyn milddadigheyt, liefde, en medelyden ontrent de zieken; zo ook wegens zyn geneygtheyt tot de geregtigheyt en barmhartigheyt. Dog om te weten, hoe het leven van *Paulus* de II. geweest is, heeft men *Platina* maar te lezen, die zyn leven der Pausen met dat van dezen *Paulus* eyndigt. Dezen Paus liet *Platina* in de gevankenis zetten, om dat hy zyn leven beschreven had; hy verklaarde alle zyne goederen verbeurt, en ontnam hem zyn bediening, na 't verhaal van *Trithemus*. *Platina* bleef tot op de dood van *Paulus* in de gevankenis.

Sixtus de IV, een *Genuees*, wierd na hem tot Paus verkooren; en op den dag van zyn krooning, was hy in gevaar zyn leven te verliezen. Want zo als men hem in een Draagstoel na *St. Jan de Lateraan* droeg, stond het volk tegen hem op, en ging de verwoedheyt zo verre, datze hem met steenen wierpen. Deze Paus was zo milddadig in beloften, dat hy geen swarigheyt maakte, om dezelve zaak aan zo veele persoonen te beloven, als 'er by hem quamen, om ze van hem te verzoeken. Hy had veel liefde voor zyne vrienden, en voornamentlyk voor zyn Neef *Pedro Ruirio*, van de *Franciskaner* Order. Hoe snood, ergerlyk en wellustig dezen Monnik ook zyn mogt, maakte hy hem nogtans Kardinaal. *Ruirio* storf in den ouderdom van XXVIII Jaren, uytgeput zynde door de onkuysheden die hy met de vrouwluy gepleegt had. Daar zyn verscheyden Schryvers, die van *Ruirio*, als van een gevleescht beest spreken.

Jan Ravisius Textor zegt, dat wanneer *Sixtus* de IV. Paus gemaakt was, den Kardinaal *Pedro*

Ruirio in twee Jaaren 300000 Dukaten verſpilde, om zyne welluſten te boeten. *Jan Rivius*, *Baptiſta* van *Mantua*, en *Fulgoſius*, verhalen yſſelyke dingen van dit ſnoode beeſt; t'huys zynde, was hy met rood Laken bekleed enz., en had een *Concubyn*, genaamt *Thereſa*, welke ſchoenen droeg die met koſtelyke geſteentens verciert waren; dog dit is niets in vergelykinge van 't geen *Mantuaan* daar van zegt. Hy doet in zyn *Alſonſus* (a) *Pluto* te voorſchyn komen, die hem over zyn goede aankomſt in de Hel geluk wenſcht, enz. *Sixtus* de IV. was zeer bedreven in den oorlog, en om ze gaande te houden, vond hy nieuwe bedieningen uyt, die hy verkogt. Hy liet te Rome *gepreviligeerde* hoerhuyzen bouwen, waar in ſchrikkelyke godloosheden bedreven wierden. Wat een Paus! of liever wat een gevleeſte duyvel! elke Hoer gaf hem een *Julius*, of een ſtuk geld van zes ſtuyvers ter week, 't geen 20000 Dukaten in 't Jaar opbragt. 't Is een gewoonte, die tegenwoordig te Rome nog plaats heeft; dog de inkomſten zyn daar van nog veel vermeerdert; dewyl men voorgeeft, dat 'er de Paus tegenwoordig 40000 Ducaten in 't Jaar voor ontfangt. De *Mantuaan* verhaalt van dezen Paus *Sixtus*, verfoeyelyke dingen. Hy voerde den oorlog tegen de *Florentinen*, *Venetianen* enz., en tegen *Don Ferdinand*, Koning van *Sicilie* en Hertog van *Calabrie*, en verſcheyden andere Vorſten.

Hy ſtelde alles in 't werk wat hy kon, om zig boven Koningen en Prinſen te verheffen, om hen te onttroonen, of hunne Koninkryken na zyn begeeren uyt te reyken. Hy wikkelde de *Swit-*

(a) IV. Boek.

Switzers in, om de *Lombarden* een oorlog aan te doen, die hy in den ban gedaan had; hy belaste alle XXV Jaaren het *Jubelfeest* te vieren, dat voorheenen van 50 tot 50 Jaaren gedaan wierd. Hy vond verscheyden bedieningen van *Klerken*, van *Solliciteurs*, (a) *Uyttrekzelmakers*, en *Apostolische Notarissen* uyt, om 'er geld voor te maken. Hy smeet zyn blixems uyt, tegen *Laurens de Medicis*, een *Florentyn*, om dat hy *Rafael*, een Neef van den Paus, had doen ophangen. Hy vervolgde de *Florentynen* ongemeen, en was een yverig beschermer van den Roomschen Stoel.

Volateraan (b) verhaalt van dezen *Sixtus* de IV. een schrikkelyke godloosheyt, die op zyn bevel, by het opheffen van 't Sakrament, bedreven wierd; ik zal ze verhalen in het derde Deel van myn Algemeene Sleutel, in de eerste verhandeling van de Misse. *Leander Tritbemus* zegt, dat 'er in 't Jaar 1470 een zekere *Alanus de Ripa* geweest is, welke in zyne Leerredenen zeyde, dat het Roozenhoedje van de Maagd, de eenigste weg ter zaligheyt was. *Sixtus* de IV. bevestigde, en keurde deze duyvelsche leere goed. Men maakte hier over een Boek, alwaar in het begin gezegt word, dat de Maagd Maria eens in de *Cel* van deze *Alanus* quam, hoewel de deur gesloten was, dat zy een kleyn bosje van haar hair nam, daar van zy een ring maakte, waar mede zy aan den Monnik *Alanus* trouwde; dat zy hem kuste, en vryheyt gaf, om zyn hand in haar boezem te steeken; en dat zy eyndelyk zo gemeenzaam met *Alanus* omging, als een vrouw met haar man. Men heeft niet anders te doen,

 dan

(a) *Abbreviateurs.* (b) *Lib. 5. Geograph.*

dan *Leander* te lezen, om 'er nog andere byzonderheden van te weten. Wie kan zulke snoodheden en godslasteringen verdragen? ik ben beschaamt dezelve by te brengen; dog ik vinde my verpligt, om de verfoeyelykheden van de Pausen en Papisten te ontdekken. God geve, dat *Spanje*, en alle de Roomschen in 't algemeen, het ten eersten erkennen, en openhartig verfoeyen.

Verhaal van 't Roozehoedje van de Maagd. Maria.

Dewyl de dwaze godsdienst en de bygelovige gewoonte, om op een Roozehoedje te bidden, een van de voornaamste *poincten* van de Paapsche Religie is, zal ik hier byhalen, 't geen 'er de Papisten zelfs van zeggen.

Het Dominikaaner *Breviarium*, te *Lions* in *Vrankryk*, in den Jaare 1578 gedrukt, spreekt 'er op deze wyze van. „ *Dominikus* vond het „ uyt, en maakte de lof daar van op, in 't Jaar „ 1200; dog dewyl men naderhand zulken hey- „ ligen *devotie* byna ten eenemaale vergat, be- „ sloot de gelukzalige Maagd dezelve te ver- „ nieuwen. Ten dien eynde verscheen ze in 't „ Jaar 1460, of volgens *Trithemius* in 't Jaar „ 1470, aan den Monnik *Alanus*, en zy be- „ laste hem, om uyt haar naam aan alle Kriste- „ nen de noodzakelykheyt voor te dragen, om „ op deze wyze te bidden, met belofte, om deze „ *devotie* door tekenen en wonderwerken te be- „ vestigen, enz. In 't Jaar 1466 verscheen de gelukzalige Maagd, om meer iever voor deze

devo-

devotie in te drukken in der menschen harte, aan de Vader Prioor van het *Dominikaner* Klooster te *Keulen*, en belaste hem, het volk aan te kondigen, en te kennen te geven, dat de Heere barmhertigheyt aan alle die geene zoude bewyzen, die aan de Maagd deze Roozenhoed met eerbied zouden offeren, enz. *Sixtus* de IV. heeft dit bevestigt door aflaten, die hy toegestaan heeft, aan alle die 'er zig van bedienen, om hunne gebeden te doen; en verscheyden andere Pausen hebben 't ook bevestigt. Eyndelyk in 't Jaar 1572, belaste *Gregorius* de XIII. het Feest van de Roozehoed, de eerste Zondag van *October*, te vieren.

Daar is een ander Boek in 't Spaans geschreven, en te *Bilbao* in *Biskaje* gedrukt, door *Matteus Mares*, in 't Jaar 1583, dat in 't breede de *Historie* van 't Roozehoedje, of de kroon van de Maagd Maria verhaalt. Men vind op de 185. bladzyde van dit Boek, dat de Pausen *Klemens* de IV, *Johannes* de XXII, en *Sixtus* de IV, LXXVII Jaaren vergiffenis, voor zo veelmaal als men dit Roozehoedje zou opzeggen, hebben vergunt. *Innocens* de VIII. vergunde ook volkomen aflaten op deze *devotie*, enz. *Leo* de X, om alle de aflaten te bevestigen, die de andere Pausen hadden toegestaan aan de geene die hen van de Roozehoed in 't bidden bedienden, vergunde ook tien Jaaren en tien *quaranteynen* vergiffenissen, voor ieder volkomen Roozehoedje, enz. *Alexander* de VI. hegte een vergiffenis van alle zonden aan deze *devotie*, die des Vrydags dubbeld moest wezen; hy verklaarde, dat t'elkens, als men zyn Roozehoedje op goe Vrydag zou opzeggen, men een ziel uyt de

vlammen des Vagevuurs zou verlossen. Op de 187. bladzyde word gezegt, dat Paus *Paulus* de III, op het verzoek van den zeer eerwaardigen Kardinaal *Don Jan de Toledo*, Aartsbisschop van St. *Jago* in *Gallicie*, 56000 Jaaren aflaat toestond, voor alle die geene die het Roozehoedje zouden opzeggen, en t'elkens een volkomen aflaat. Met een woord, de Papisten houden niet op, om de kragten van het zelve, door woorden bevestigt, uyt te trompetten.

Daar uyt ziet men, tot wat hoogte een *devotie* gekomen is, waar van *Pieter* de *Heremyt* de eerste uytvinder was, zonder nogtans door het woord van God, nog door het voorbeeld van de Heyligen van het Oude en Nieuwe Testament daar toe gematigt te zyn. Laat men nu eens oordeelen, of de onwetende Papisten reden hebben, om zo veel werk van hun Roozehoedje te maken, dat zyn oorspronk niet dan aan valsche wonderwerken en bedreygingen van den duyvel verschuldigt is; en door middel van den Monnik *Alanus*, Bruydegom van de Maagd Maria vernieuwt is, gepredikt door *Jakob* Provinciaal van de ordre, en bevestigt door *Sixtus* de IV, Heylige Vader te *Rome*. Ik heb alle deze godslasteringen en godloosheden niet bygehaalt, dan om de Papisten beschaamt te maken, om hen te leeren, dat het aan geen volk ontbreekt, die alle hunne verborgentheden doorgronden, en om hen te bewegen, zig na den Heere te wenden, die alle hunne zonden alleen kan vergeven, eeniglyk om de liefde van zynen Zoone Jesus Kristus.

't Was in 't Jaar 147-, dat *Sixtus* de IV. de *Inquisitie* in Spanje vastftelde; en de eerste *Inquisi-*

quisiteur was de eerwaarde Vader *Thomas de Torre Cremata*, een Dominikaaner Prieur van het Kloofter te *Segovie*; dog wy zullen 'er wel haaft in de Hiftorie van *Alexander* de VI. van fpreeken. Hoewel *Sixtus* zodanig geweeft is, als wy hem hebben afgefchildert, is hy nogtans in zulken grooten eerbied onder de Papiften, dat *Felix Cireto* tot Paus verkoren zynde, de naam van *Sixtus* de V. aannam.

„ *Onuphrius Panvinus*, een *Augustyner* Monnik,
„ een groot Loftuyter van den Paus, en zyn
„ groote aanbidder, verhaalt, dat ten tyde als
„ de moeder van deze *Sixtus* van hem fwanger
„ ging, zy in den droom St. *Franciskus* en *Antonius* zag het kleed en het lind van de ordere
„ aan dezen zoon geven. 't Was om deze reden, dat zyn moeder hem by zyn doop de
„ naam van *Franciskus* liet geven; dog alzo
„ zyn minnemoer hem eens in een Bad zou
„ waffchen, liet ze hem na de grond gaan, en
„ na hem half dood daar uyt gehaalt hebbende,
„ bragt zy hem in dezen ftaat by zyn moeder,
„ welke toen haar droom te binnen fchoot, en
„ deed belofte hem zes maanden het kleed van
„ *Franciskus* te laten dragen, 't geen hem volkomen herftelde. Wanneer de zes maanden
„ geëyndigt waren, ontnam zy het kind dit
„ kleed; maar het kind wierd van dag tot dag
„ zo fwak, dat de moeder haar gelofte vernieuwde, wanneer hy volkomen herftelde;
„ zo dat het tot den ouderdom van IX Jaaren gekomen zynde, Monnik wierd in een
„ Kloofter van de *Franciskaner* order. Zie daar wat de fondamenten van de Paapfche Godsdienft zyn, zy fteunt niet dan op leugenen van een

 vrouw,

vrouw, op bedriegeryen van den duyvel, op valſche wonderwerken, en op leugenen; God verblind hen door zyne regtvaardige oordeelen, en geeft hen over in een verkeerde zin; en dewyl zy de waarheyt in het geopenbaarde woord, van 't Oude en Nieuwe Teſtament beſchreven, niet geloven, is dit, zegt *Paulus*, om datze de leugen aannemen. De tyding van de vrede, die de Hertog van *Ferrare* met de *Venetianen* gemaakt had, zonder toeſtemming van den Stoel, veroorzaakte de dood van dezen Paus, dewyl hy 'er zo veel verdriet over opvatte, dat hy vyf dagen daar na ſtorf, zynde in het Jaar 1484.

Hy had *Innocentius* de VIII. tot opvolger, die voorheenen *Jan Baptiſta Cibo* genoemt wierd. Deze Paus *Conſpireerde* tegen *Don Ferdinand*, Koning van *Sicilie*; maar dewyl hy in zyn onderneming niet kon ſlagen, vond hy zig genootzaakt daar van af te zien, en vrede met den Koning te maken, onder voorwaarde, dat hy de ſchatting zou betalen, en het de wederſpannelingen vergeven; dog *Don Ferdinand* deed geen van beyde. Deze Paus gaf zig naderhand ten eenemale aan de vermakelykheden over, zynde onvermydbare metgezellen van de verwaantheyt, welluſt, gulzigheyt, hoerery, en andere ondeugden van dezen aard. Hy was zo welgemaakt van lighaam, dat hy zig van alle de *Dames* van 't Roomſche Hof deed beminnen; gelyk *Paulus* de II. voor hem gedaan had. Hy geleek hem daar ook in, dat hy een traage bevatting had, en niet meer geneygtheyt als hy voor de ſtudie. Hy had agt dogters en zo veel zoonen, zonder getrouwt te zyn; gelyk uyt de volgende verſſen van *Marcellus* blykt.

Octo

Octo recens Pueros genuit, totidemque Puellas;
Hunc meritò poterit dicere Roma *patrem.*
Spurcities, gula, avaritia, atque ignavia deses,
Hoc, Octave, *jacent, quo tegeris, tumulo.*

Dat is:

Hy heeft t'zedert agt zoonen, en zo veel dogters gehad, zo dat Rome hem met regt Vader zal konnen noemen.

ô *Innocentius* de VIII! de hoerery, de gulzigheyt, de gierigheyt, de verwyftheyt, en de ledigheyt zyn met u in 't zelve graf besloten. Hy bevorderde zyne kinderen op een onbeschaamde wyze, hy verhief hen tot de eerste waardigheden, en hoopte dezelve met rykdommen op. Hy was de eerste Paus die het deed, zonder zig met de naam van Neven of Nigten te dekken, die de andere gewoon waren aan de onwettige vrugten van hunne onkuysheden en wulpsheden te geven. Nogtans pryst *Vicelius* hem als een man vol heyligheyt, en van een buytengewoone geleertheyt en welsprekentheyt. Hy was zo driftig ontrent de rykdommen, dat nog zyne volkomen aflaten, nog het Jubel-feest, nog den Turkzen Oorlog genoeg waren om zyn gierigheyt te verzadigen; hy vond een nieuw middel uyt om geld te verzamelen. Hy zey, dat hy in een muur de *Titel* van 't Kruys van JESUS CHRISTUS DE NAZARENER, KONING DER JODEN, geschreven in de *Hebreeusche*, *Griekshe* en *Latynsche* Taale, had gevonden, en de Speer die de zyde van onzen Heere doorboort had. (a) *Pineda* zegt, dat het *Bajazet* was, die hem dit yzer zond, om te beletten dat zyn broeder *Zizimas* den Oorlog in Tur-

(a) XXVI. Boek, Kap. XXIII.

Turkyen niet voortzette. 't Is de zelve, die *Gemo* genoemt wierd, gelyk ik zal aantoonen, enz. Deze *Gemo* van zyn broeder *Bajazet* vlugtende, week na *Rhodes*, van daar wierd hy na *Vrankryk* gebragt; vervolgens wierd hy Paus *Innocentius* de VIII. aangeboden; eyndelyk bragt men hem na *Napels*, ten tyde van dezelve *Alexander* de VI. enz. Maar wy zullen 'er breder in 't leven van dezen *Alexander* van fpreeken.

Zie daar, waar toe de gierigheyt bequaam is! *Innocentius* was een beminnaar van den drank, en men kon voor geld zodanigen bediening aan 't Roomfche Hof verkrygen, als men begeerde. Hy veroordeelde in de Stad *Polen* agt mannen en zes vrouwen als ketters; zelfs de Heer van de plaats, om gezegt te hebben, dat 'er geen opvolgers van *Petrus* geweeft zyn, die een Stedehouder van Kriftus geweeft is, als voor zo veel hy de Zaligmaker en de Apoftelen in hunne armoede had nagevolgt. *Innocentius* de VIII. ftorf in 't Jaar 1492, en had *Alexander* de VI. tot opvolger.

Deze *Alexander* was te *Valence* in *Spanje* gebooren. Hy was van zulken ongeregelden en verfoeyelyken leven, dat de Papiften zelfs niet konden nalaten, hem in 't openbaar te veroordeelen. *Panvinus* verhaalt 'er in zyn leven, en niet zonder reden, verfcheyden fnoode dingen van. *Alexander*, zegt hy, won een groot getal Kardinalen, en verkreeg door dit middel de Pauffelyke Muts; dog haar *Eminentien* bevonden wel haaft, hoe weynig ftaat dat 'er op het woord van dezen ondankbaaren Paus te maken was, en zy ontfingen de regtmatige ftraffen, die zy verdienden, om datze hunne ftemmen ver-

verkogt hadden. De voornaamste van deze Kardinalen, was *Ascanius Sforcia*, die de zyne om groote vereeringen verkogt, gevoegt by de beloften die hem wegens *Alexander* gedaan waren, om hem tot zyn *Kancelier* te maken. Hy wierd het ook in der daat, maar bezat deze post niet lang; de overige stonden voor veel verdriet en ellenden bloot. Zommige wierden gebannen; andere in gevankenissen gebragt, en andere wederom op de wreedste wyze vermoord. *Panvinus* voegt 'er by, dat 'er Vaders by deze verkiezing waren, welke voorzeyden, dat de ervarentheyt zou aantoonen, het klein verstant van hen die deze Spanjaart verkooren hadden, die een man van een quaad leven, en een groote geveynsde was, die eyndelyk het verderf van alle zou zyn, enz. De uytkomste billikte de voorzegging, en deze ellendige Kardinalen bewaarheden de spreuk, welke zegt, *dat het verraad behaagt, maar niet de verrader.*

Hieronimus Marius van dezen Paus sprekende, zegt, dat hy een verbond met den Duyvel gemaakt had, en zig aan hem had overgegeven, op dat hy door hem en zyne konststreeken, tot het Pausschap mogt komen. Na dat de Duyvel de voorwaarden van het *Contract* volbragt hadde, was *Alexander* zodanig aan hem overgegeven, dat hy nooyt het minste ondernam, zonder alvorens met deze Vorst der duysternisse geraadpleegt te hebben. Hy stond het Jubeljaar in 't Jaar 1500 niet alleen aan die geene toe, die na *Rome* zouden gaan, maar ook aan hen die t'huys zouden blyven, zo zy maar een zekere zomme geld betaalden. Paus *Bonifacius* de VIII, had in 't Jaar 1300 belast, het Jubelfeest

feest allé hondert Jaaren te vieren. *Klemens* de VI, in 't Jaar 1350, vergunde 'er alle vyftig Jaaren een. En *Sixtus* de IV, in 't Jaar 1475, alle XXV Jaaren; dog alleen voor die te *Rome* zouden komen. Onzen *Alexander*, door een geest van gierigheyt bezielt, overtrof dit, en heeft het niet alleen aan die geene toegestaan, die te *Rome* quamen, maar ook aan die t'huys bleven, zo zy maar een zomme gelds gaven. Dewyl wy van het Jubeljaar spreeken, kan ik niet nalaten om alhier de Historie van de plegtigheden in te lasschen, die dit Jaar te Rome in 't werk gestelt worden.

Van het Jubeljaar en deszelfs plegtigheden.

Onder een menigte van Kerken, die 'er te Rome zyn, zyn 'er zeven voorname, alwaar vergiffenis verkregen word. Deze zeven Kerken hebben alle ten minsten een toegemetzelde deur, zo dat men daar door niet dan in 't Jubeljaar kan ingaan. De Paus gaat in een Draagstoel, door mannen op hunne schouderen gedragen, in een rood Scharlakens kleed na de Hooftkerk van *St. Pieter*; wanneer hy by de toegemetzelde deur komt, verhaalt hy het 9. vers van Psalm XXIV. *Attollite portas principes vestras &c. Verheft u gy eeuwige deuren enz.* Daar op geeft hy een slag met een gouden hamer; wanneer de steenen en kalk vallen, en de deur met een geopent word, en het volk dat het Jubeljaar wil winnen, gaat door deze deur; dewyl 't te vergeefs zou zyn, zo zy door een andere ingingen.

De

De drang is door de menigte der menſchen, die 'er in gaan, zo groot, dat 'er geen Jubeljaar komt, of het koſt veele menſchen het leven. Het bygeloof van het gemeene volk is groot, en de *devotie* zo gek, dat 'er het kleynſte ſteentje kalk, aarde, of zand niet overblyft. Elk tragt iets daar van als een *Reliquie* in zyn Land te brengen. Deze deur word de *Heylige Poort* genaamt. *Klemens* de VI. ordonneerde aan de Engelen, om de zielen der *Pelgrims* na den Hemel over te voeren, die na Rome gingen om het Jubeljaar te winnen, en onderweeg ſtorven. Wat overeenkomſt heeft het Jubeljaar van den Paus met het geene *Jehova* inſtelde; (a) *God belaſte het Jubeljaar alle vyftig Jaaren te vieren, op dat alle ſlaven van de Joodſche Naatſie uyt haar ſlaverny mogten gaan, en in vryheyt geſtelt wierden; en op dat elk in het bezit, en in de goederen van zyn Familie mogt komen, welke vervreemt of belaſt mogten zyn.* Zo dat het Jubeljaar een Jaar van vryheyt was, voor alle de kinderen van Iſraël; dog laat ons weder tot *Alexander* keeren, die alle middelen in 't werk ſtelde om gelt te verzamelen.

Deze Paus regte een nieuw *Collegie* van *Notariſſen* op, wier getal LXXX beliep; hy verkogt deze poſten elk voor 750 Ducaten. Hy maakte XXXVI Kardinalen, of volgens *Panvinus* XLIII, en onder deze XVIII van de Spaanſche Naatſie, ook drie van zyne naaſte vrienden, die, gelyk hy, van de *Familie* van *Borja* waren. Hy had vermaak in 't bouwen, en veel genoegen in de *Komedie*. De Schermmeeſters en Hoeren hadden nooyt zo veel vryheyt gehad, en het volk nooyt

(a) Levit. XXV: 10, 11.

nooyt minder te Rome, als ten tyde van dezen Paus. Hy had overal verſpieders die hem getrouwelyk alles aandienden wat zy hoorden, en hy veroordeelde ze alle ter dood, die het minſte zeyden dat tot zyn nadeel was. De d.... Vader deed dit alles, uyt liefde voor zyne kinderen; want in navolginge van zyn voorzaat *Innocent*, deed hy al zyn geluk beſtaan in zyne baſtaarden voort te helpen, en hen op een onbeſchaamde wyze met rykdommen op te hopen. Hy maakte de jongſte van zyne zoonen Prins van *Sicilie*, en de tweede *Ceſar* genoemt, wierd Kardinaal gemaakt, en de oudſte van alle Hertog van *Gandia*.

Panvinus verhaalt, dat *Ceſar* en den Hertog op zekere avond eens by *Zenochia* haar moeder ten eeten waren, *Ceſar* den Hertog doodde, en zyn lighaam in den *Tyber* ſmeet; hoewel dit bedryf ter ooren van den Paus quam, deed hy dit nogtans niet onderzoeken, om dat *Ceſar*, de boosaardigſte van alle de broeders, zyn gunſteling was. Na de dood van den Hertog, gaf *Ceſar* zig ten eenemaale aan de oorlogsbedryven over, dewyl hy geen luſt tot de Kardinaals-hoed had; en zig van een groote rykdom voorzien hebbende, ging hy na *Vrankryk*, alwaar hy een Prinſes van den bloede trouwde, en Hertog van *Valence* gemaakt wierd. De zelve *Ceſar* door den Koning van Vrankryk, en zyn Vader de Paus onderſteunt zynde, deed in *Italie* alles wat hy wilde. De Paus, om de weldaden van Koning *Lodewyk* de XII. ten opzigte van *Ceſar* te erkennen, gaf hem vryheyt, zyn wettige vrouw, zuſter van *Karel* zyn voorzaat, te verſtooten, en de Hertoginne van *Bretagne* zyn Weduwe te trouwen,

gelyk

gelyk *Pineda* (a) verhaalt. Om te weten, wat de snoodheden en gruweldaden van *Cesar*, deze Hoeren-zoon en Baſtaard van den Paus, waren, heeft men maar na te zien wat *Panvinus* daar van zegt.

Na de dood van *Alexander* de VI, verviel *Cesar* zyn zoon van zyn hoogheyt en gezag, dewyl Koning *Ferdinand* hem gevangen liet nemen, en na Spanje voeren, alwaar hy in 't Kaſteel van *Medina* twee Jaaren gevangen zat; dog hy vond een middel uyt om het te ontſnappen, en vlugtte by den Koning van *Navarre.* Hy wierd, in dienſt van dezen Koning zynde, met een Muſquet ſchoot gedood, zo *Carion* verhaalt; of volgens *Pineda* (b), was 't een Jongeling van de Familie *Garceſes*, in *Agreda*, die hem in *Navarre* door een ſpeerſteek doodde.

Lucretia, dogter van *Alexander* de VI, met wie deze Paus bloedſchande bedreef, was driemaal getrouwt; zy had eerſt ten huwelyk *Jan Esforcia*, Hertog van *Epidauris*; dog deze eerſte man verlaten hebbende, trouwde zy weder aan *Don Lodewyk de Arragon*, baſtaardzoon van Koning *Don Alfonſus*; en na de dood van dezen tweeden man, nam zy ten derdenmaale in huwelyk *Don Alfonſus*, Hertog van *Ferrara. Panvinus* verhaalt, dat deze laatſte huwelyken met allerley ſlag van vermakelykheden en uytſpanningen, op bevel van den Paus, voltrokken wierden. Merk hier aan, hoe weynig omzigtigheyt deze *Alexander* de VI. gebruykte. Men kan vernemen, wat zyn leven en Godsdienſt geweeſt is, door het Grafſchrift, dat *Jan Jovianus Pontanus* op *Lucretia*, met deze uytdrukkingen, gemaakt heeft.

(a) XXVI. Boek, Kap. XXXVIII. §. 1. & 2.
(b) XXVII. Boek, Kap. IV.

Hic jacet in tumulo Lucretia *nomine*, *ſed re*
Thais, Alexandri, *Filia*, *Sponſa*, *Nurus.*

Dat is:

Hier legt Lucretia van naam, maar van daad
Thais, Dogter, Vrouw, en Snaar van Alexander.

Zanazarus, een vermaard man, en een uytnemend Digter van dezen tyd, zegt van den zelven Paus,

Pollicitus Cœlum, Romanus, & Aſtra, Sacerdos,
Per ſcelera, & cædes ad Styga pandit iter.

Dat is:

De Biſſchop van Rome had hem den Hemel en de Starren belooft; maar hy opent den weg tot de Hel, door zyne ſchandelykheden en moorderyen.

De zelve *Zanazarus* zegt elders ook,

Ergò te ſemper cupiet, Lucretia, *Sextus?*
O Fatum diri Numinis: Hic pater eſt.

Dat is:

Hoe is het mogelyk Lucretia, dat Alexander de VI. altyt op u verlieft was? wat een nootlottigheyt, wat een beſluyt van de beledigde Godheyt: deze Alexander is uw Vader.

Men zegt ook van dezen Paus, dat hy 't Kruys, den Autaar, en Kriſtus zelfs verkogt. Gelyk hy ze gekogt hadde, verkogt hy ze ook; in dezelve te koopen, maakte hy zig ſchuldig aan *Simonie*; en die verkoopende, aan Kerkrovery. Hy deed *Geme*, broeder van *Bajazet*, vergeven, die hy te *Rome* gevangen hield, en die hem door den Turk voor een zomma van 200000 Ducaten wierd toegezonden. Wat een *Exempel*! wat een fraaye handelwyze! om aan de bekeering der Turken te arbeyden. Ik heb reets van deze *Geme* in 't leven van *Innocentius* de VIII. geſproken; ik zal hier eyndigen, 't geen ik

ik er van begonnen heb te zeggen, met de volgende *Historie.*

Karel de VIII, Koning van Vrankryk, deed *Alexander* de VI. den oorlog aan; welke zig te swak bevindende, om des Konings Leger te wederstaan, vrede met hem maakte, onder beding, dat deze Paus aan *Karel*, *Geme*, Broeder van den Turk, zou leveren. Dit ontrufte *Alexander*, welke bedugt was, daar door 40000 Ducaten te verliezen, die den *Sultan* hem Jaarlyks gaf, om *Geme* niet buyten Rome te laten gaan. Dog dewyl de Turk eyndelyk 200000 Ducaten beloofde om *Geme* aan kant te helpen, volbragt de Paus dit, door een vergift dat hy hem liet geven.

Alexander, om zyn geweldenary te onderschragen, verzogt den *Sultan*, hem tegen den Koning van Vrankryk by te springen; en gaf daar door een voorbeeld aan *Francois* de I, Koning van Vrankryk, om den Turk ook om hulp tegen Keyzer *Karel* de V. te verzoeken. De Paus deed de tong en handen aan *Antonius Mancinellus* affnyden, om dat hy een welsprekende redevoering tegen zyne verfoeyelyke gruwelen en ongehoorde snoodheden gedaan had. Maar God die regtvaardig is, gaf hem de belooninge die hy verdiende. Zie op wat wyze. Dezen Paus had zekere Kardinalen ten eeten verzogt, die hy meende te vergeven, neffens verscheyde Roomsche Raadsheeren, met het zelve vergift, waar van hy zig bedient had om *Geme* van kant te helpen. De huysgenoten qualyk onderrigt zynde, namen de verkeerde Fles, en gaven den Paus te drinken uyt deze, waar in het vergift was; zo dat hy, na de Pausselyke Muts XI Jaaren

N 2 ge-

gedragen te hebben, met eenige Kardinalen in 't Jaar 1503 ſtorf.

't Was in het Jaar 1499, onder het Pausſchap van dezen Paus, dat *Hieronimus Savanarola*, een *Dominikaan*, een uytnemend Prediker, en een deftig man, zo door de heyligheyt van zyne zeden, als zuyverheyt van zyne leere, te *Florenſe* verbrand wierd, neffens eenige van zyne medemakkers, om datze de *Communie* onder de twee gedaantens beweert hadden; om datze de Aflaten veroordeelt hadden, yverig tegen het quaat gedrag en de onagtzaamheyt van den Paus, de Kardinalen en Geeſtelykheyt hadden uytgevaren, de opperhoofdigheyt van den Paus ontkent; om in 't openbaar geleeraart te hebben, dat de ſleutelen niet aan *Petrus*, maar aan de geheele Kerk waren gegeven; om datze gezegt hadden, dat de Paus het leven of de leere van Kriſtus niet opvolgde; dewyl hy zyne Aflaten kragtiger agte, dan de verdienſten van den Zaligmaker; om beweert te hebben, dat men den ban van den Paus niet moeſt agten; en eyndelyk, om datze dingen voorzegt hadden, die volgens hun gevoelen moeſten gebeuren; namentlyk, de verwoeſting van *Florenſe* en van *Rome*, en de herſtelling van de Kerk. Dit laatſte wierd ten tyde der hervorming vervult; 't geen te weeg bragt, dat *Franciscus*, *Petrus* van *Mirandola* hem als een heylig Profeet aanmerkte, in een boek dat hy tegen den Paus heeft opgeſtelt.

Marcilius in eene van zyne Brieven, en *Philippus Cominæus* in zyn Hiſtorie van Vrankryk, zeggen, dat hy een Profetiſche geeſt had; en daar worden verſcheyden andere Geleerden gevonden, die zyn onſchult verdeedigt hebben.

Dr.

Dr. Illescas in 't leven van *Alexander* de VI, van *Savanarola* ſpreekende, zegt met deze woorden, „ de gevoelens waren zeer verdeelt; en daar „ zyn 'er, die voorgeven dit voorval te billy„ ken. Vader *Mancius*, zeer geleert Hoog„ leeraar van de Dominikaner order, zegt, dat „ de Biſſchop *Remolinus*, die naderhand Kardinaal „ wierd, al zyn leven berouw gehad heeft, „ over het vonnis dat hy tegen dezen armen „ man had helpen uytſpreeken; en dat hy, om „ zyn zonde te verzoenen, driemalen ter week „ vaſte. Inderdaat, wanneer men de geeſtelyke „ dingen leeſt die hy geſchreven heeft, men ziet „ dat zyn leven niet geveynſt was; maar uyt „ een regt godsdienſtig harte voortquam.

Daar gebeurden zes aanmerkelyke dingen in Spanje, ten tyde van *Alexander* de VI, ontrent den Jaare 1492.

Ten 1. Dat den Paus een *Spanjaart* was.

Ten 2. Dat men *Grenade* den Moren afnam.

Ten 3. Dat men de *Indie* ontdekte.

Ten 4. De *Inquiſitie* in Spanje opregte.

Ten 5. Dat de heylige Broederſchap, of de heylige *Harmandad* verſcheen.

Ten 6. Dat de Venus quaal of Spaanſche Pokken voor den dag quamen.

Ten eerſten, dezen *Alexander* was een Spanjaard, en zulken ſnooden Paus, dat hy alles quaats bedreef, waar toe hy bequaam was; niet alleen aan zyn Vaderland, maar ook voor het overige van de werelt.

Ten tweeden, het innemen van *Grenade* deed Spanje veel goeds, om datze daar door van de geduurige oorlogen en moorderyen, die 'er tuſſchen de Kriſtenen en Mooren voorvielen, ver-

 loſt

loſt wierden, en de geheele Secte van *Mahomet* uyt Spanje verbande.

Ten derden, de ontdekking van de *Indie*, heeft, zo men 't wel overweegt, meer ongelyk als goet aan de Spanjaarden, die 'er na toe gegaan zyn, gedaan, ten opzigte van het verlies van hunne zielen. De Biſſchop van *Caſſaas* ook een Spanjaart, die 'er een ooggetuyge van geweeſt is, heeft een boek van de wreedheden t'zamengeſtelt, die zyne Mede-vaderlanders ontrent de *Indianen* gepleegt hebben. Deze arme menſchen beklaagden hen, naar 't verhaal van *Auguſtyn de Zarata*, in zyn Hiſtorie van *Peru*, dat de Spanjaarden hen van hunne Afgoden berooft hadden, om hen Spaanſche Beelden, Kruyſſen, de Maagt Maria enz. te geven, en aan te bidden; en dat zy zelfs hunne vrouwen ontnomen hadden, om ze tot *Koncubynen* te maken.

In de vierde plaats, de *Inquiſitie* wierd in Spanje door een zuyvere yver, en met een goede meening opgeregt; volgens 't gevoelen van zommige, begonze voor de oorlogen van *Grenade*, en wierd door dezelve *Don Ferdinand*, of door den Kardinaal van *Toledo*, ten tyde van Paus *Sixtus* de V. ingevoert; dog de geagſte Schryvers zeggen, datze niet voor de tyd van *Alexander* de VI, na 't bemagtigen van *Grenade*, wierd opgeregt. Toen belaſte *Don Ferdinand* aan alle de Joden, die in Spanje wilden blyven woonen, zig te laten doopen, of uyt het Koninkryk te vertrekken; zo dat 'er, na 't verhaal van *Sabellicus*, 120000 waren, die hun verblyf liever elders zogten.

Dus wierd de *Inquiſitie* niet opgeregt, dan om de Joden en Mooren, die de kriſten Godsdienſt om-

omhelſt hadden, te onderwyzen. In weerwil van dit alles, begaven zy zig wederom in 't geheym tot hunne oude gewoontens. Dog tegenwoordig, dewyl de *Inquiſitie* Meeſters niet meer met de Mooren te doen hebben, oeffenen zy hunne *tirannye* op eenige Joden, en voornamentlyk op de Kriſtenen, welke de afgodery van het Pausdom en haare iedele bygelovigheden verfoeyende, belyden, dat 'er maar een God, Vader Zoon en H. Geeſt is, die men in geeſt en waarheyt moet aanbidden:

Hun wyze van leeren, ontrent die geene die zy vooronderſtellen in de dwaling te ſteken, is, ſmaadheden, ongemakken, pynbanken, geeſſelingen, ſchande, galeyen, en een eeuwige gevangenis; en eyndelyk het vuur te gebruyken, waar toe zy die geene veroordeelen, aan wie God door zyne barmhertigheyt ſtandvaſtigheyt vergunt, om zyn Zoone Jeſus Kriſtus te belyden. Om de liſten, de bedriegeryen, de konſtſtreken en wreetheden te weten, waar van deze onderzoekers van 't geloof, ten opzigte van de arme kudde van den Zaligmaker, zig bedienen, die zy door het vuur, of door eenige andere wreede foltering van kant helpen; leeze men maar het boek, dat ten tytel draagt, *Inquiſitio Hiſpanica*, in het *Franſch*, *Engelſch* en *Hollands* vertaalt, men zal daar in, 't geene ik zegge, op het levendigſte zien afgeſchildert, en door een goet getal voorbeelden beveſtigt.

Men moet alhier aanmerken, dat alle perſoonen die in de *Inquiſitie* komen, om wat reden dat het ook zyn mag, niet dan met ſchaamte en verlegentheyt daar uyt komen, zo zy dit nog kunnen doen; behalven dat men hen hunne

goederen ontneemt, zonder dat 'er iemand is, die beter ontrent de *Religie* verligt en onderwezen is. Zie daar wat de iever van de Vaders des geloofs is, zy hebben geen tyd om de ellendigen die onder hunne bescheydenheyt staan, te onderwyzen; maar zy kunnen die wel uytvinden, om hen van hunne goederen te berooven, en van kant te helpen. Dewyl het door gewelt was, dat men het Koninkryk van *Arragon* dwong om de *Inquisitie* aan te nemen, wierd de eerste *Inquisitie*-Meester aldaar gedood. *Don Pedro de Toledo* ondernam in den Jaare 1546, om dezelve te *Napels* in te voeren; dog de *Napolitanen* kantten zig daar tegen aan.

Dr. Illescas verhaalt, dat Paus *Paulus*, onderrigt krygende van 't geene dat 'er in *Napels* omging, aanstonds een Apostolisch *Edict* afvaardigde, waar door hy verklaarde, dat het niet dan aan 't Kerkelyke Hof en de Apostolische *Jurisdictie* toequam, om de zaken te weten die de misdaat van kettery betroffen; zo dat hy aan den *Viceroy* en alle de wereltlyke Regters belaste om daar van af te staan, en zig niet meer by wyze van *Inquisitie* of anderzins, tegen wat kettery het ook zyn mogt, daar mede te bemoeyen; behoudende de beslissing van deze zaken aan zig zelfs, als iets dat het Kerkelyk Regtsgebied aanging.

Daar was ontrent die tyd een zekere *Sayavedra Cordovos*, die de Koning van *Portugaal* diets maakte, dat Paus *Paulus* hem in *qualiteyt* van *Nuntius* aan hem had gezonden. Zo dat hy door dit middel de *Inquisitie* in het Koninkryk invoerde, ontrent den Jaare 1545, 't welk ook 30000 Jooden daar uyt deed vertrekken. Dog dewyl men

men naderhand vernam, dat zyn gezantſchap maar verciert was, wierd hy op de Galeyen gezet. Men zegt van dezen *Nuntius*, dat hy in 't ſchryven zodanig afgeregt was, dat hy elks hand konde naſchryven. Wanneer hy op de Galeyen was, was 'er een arme vrouw, die by de *Generaal* quam, en verzogt een liefde-gift, om een Dogter, die zy had, te konnen uythuwelyken. De *Generaal* gaf ten antwoord, dat hy dustyts daar toe geen gelegentheyt hadde; en dewyl ze zeer qualyk te vrede, en droevig zynde, weg ging, riep de gewaande *Nuntius* haar, liet zig een pen, papier en inkt geven, en ſchreef deze woorden: *Myn Intendant zal aan brengſter dezes zo veel duyzent guldens betalen* enz. en ſchreef den naam van den *Generaal* onder aan. Daar op ging de arme vrouw na den *Intendant*, gaf hem het briefje over, en deze betaalde haar aanſtonts. Wanneer de *Generaal* zyn *Intendant* de Rekening liet doen, bragt deze het gemelde briefje te voorſchyn; waar op de *Generaal* zey, dat het de waarheyt was, dat een vrouw wat onderſtand van hem verzogt had, maar dat hy haar ten antwoord had gegeven, dat hy het niet doen kon; en na het ſchrift bezien te hebben, zey hy, *Zie daar, dat is myn hand wel, dog ik heb het briefje niet geſchreven.* Hy liet een naaukeurig onderzoek op de Galey doen, en wanneer men ontdekte dat het zekerlyk de *Nuntius* was die 't gedaan had, zette men hem aan de Riemen, en *Illeſcas* verzekert, dat hy hem op een Galey heeft zien roeyen.

Een van de voornaamſte redenen, die de Nederlanders aanſpoorde om een opſtand te beginnen, was, dat den Hertog van *Alba* een voor-

nemen had, om de *Inquisitie* aldaar in te voeren; 't geen de dood van veele Spanjaarden veroorzaakte, en hen veele Millioenen gekoſt heeft. Zie daar, wat het voordeel geweeſt is, dat de *Inquisitie Spanjen* aanbragt. Daar is geen wet, die aan een ſchuldige de vryheyt niet vergunt, om zyn beſchuldiging te mogen weten, en de getuygen die hem beſchuldigen, op dat hy ze kan afkeuren, zo zy daar toe onbequaam zyn. Maar in de *Inquisitie*, neemt de onder-*Treſorier* de party van de gevangene aan, hoewel hy hem nooyt gezien heeft, zonder na zyn misdaden iets te vernemen, waar mede hy beſchuldigt word, en zulks tegen het goddelyke en menſchelyke regt. Zo dat de *Inquisiteurs* alles konnen doen wat hun behaagt, alzo 'er niemant is die hun reden van hun gedrag kan afeyſſchen.

Ten vyfden, heeft de heylige *Harmandad* veel goed aan *Spanje* gedaan, en doet het nog; zy zuyvert de groote wegen van Moordenaars en Rovers, zo dat men 'er in alle zekerheyt kan reyzen. Men zegt gemeenlyk, dat 'er drie H: Zuſters in *Spanje* zyn, de Heylige *Inquisitie*, het Heylige Kruys, en de Heylige *Harmandad*. De Spanjaarden bidden God, hen van de eerſte te ontſlaan, en zeggen, dat zy hen voor de twee andere zullen tragten te behoeden.

Ten zesden, die in *Indie* geweeſt zyn, brengen op hun te rugkomſt de *Venus*-ziekte mede, genaamt *Buba*. tot die tyd toe onbekent in Spanje. Deze beſmetting is zodanig door geheel *Europa* verſpreyt, dat men 'er geen meer agt op geeft. De Franſche noemen het de *Napelſche ziekte*; (de Hollanders de Spaanſche Pokken) dog het word tyd wederom tot *Alexander* te keeren. Het

Hand-

Handboek des Tyts verzekert, dat hy veele onbetamelyke dingen toeliet, die nog zyn persoon, nog zyn ampt, nog de Stad *Rome* pasten. *Machiavel* (a) zegt, dat *Alexander* nooyt iets gedaan heeft, dan de menschen te bedriegen, dat hy alleen daar op dagt, dat hy 'er middelen genoeg toe aan de hand had, dat 'er nooyt iemand was die iets met meer nadruk bevestigde, en dat hy geen swarigheyt maakte iets met dierbare eeden te beloven, 't geen hy nooyt dagt te doen, dat zyn bedrog, niet tegenstaande dit alles, altyt wel geslaagt was &c. *Guicardyn*, een geloofwaardig Schryver, en van veel agting, geeft hem, naar 't verhaal van *Illescas*, in 't leven van *Alexander* de VI. (b), dit aanmerkenswaardige getuygenis. Het snoode naturel van dezen Bisschop deed &c. Hy wierd in 't Jaar 1503, gelyk wy reets gezegt hebben, vergeven.

Pius de III. van *Siena*, Neef van Paus *Pius* de II, volgde op *Alexander* de VI, die zo ras niet dood was, of zyn zoon *Cesar*, die zyn broeder om 't leven gebragt had, quam met de geheele schat, en alle de Juweelen van den Paus aan 't hooft van 12000 man, om het *Vatikaan* te bewaren, alwaar de Kardinalen gewoon waren te vergaderen om tot een nieuwe verkiezing te treden, en om hen te nootzaken zo een te kiezen als 't hem behaagde; dog dewylze na *Minerva* gingen, was *Cesar* daar van zo haast niet onderrigt, of hy zond zyne Krygsbenden derwaarts, om hen in te sluyten. Daar op verspreyde zig een gerugt door *Rome*, dat de Kardinalen gevangen waren, en niet dan de dood had-

(a) *Lib. de Princip. Cap. XVIII.*
(b) *II. Boek §. 2. van zyn Historie.*

hadden te verwagten. Zo dat de schrik zo groot in de Stad was, als of men *Hannibal* voor de Poorten zag. Dog *Cesar* vertrok uyt *Rome*, op het verzoek van de Romeynen en andere Kristen Vorsten; en de *Ambassadeurs* van *Vrankryk*, *Spanje*, en de Kardinalen, begaven zig daar op na hun *Konclave*, alwaar zy na lange twistingen *Pius* de III. verkooren, die zo ras geen Paus was, of hy smeedde een verraad tegen *Vrankryk*; dog storf XXVII dagen na zyn verkiezing, in 't zelve Jaar 1503.

Julius de II, een *Genuees*, Neef van *Sixtus* de IV, quam door zyn groot verstand en scherpzinnig vernuft, tot de verhevenste waardigheden, en wierd eyndelyk tot Paus verkooren. Dewyl hy van natuuren tot den oorlog genegen was, deed zyn verheffing tot het Pausschap hem deze genegentheyt niet verliezen; in tegendeel, zo ras hy zig met een volstrekte magt bekleed zag, liet hy 't niet na, om 't zelve te betoonen. Hy had bloedige oorlogen tegen de *Venetiaanen*, den Koning van *Vrankryk*, de Hertog van *Ferrare*, die van *Bentivoglio*, en andere Prinsen. In de tyd van zeven Jaren, dat dezen Paus den oorlog voerde door wapenen en het blixemen van den Ban, nam hy veele plaatzen van verscheyden Kristen Prinsen in. Zyn onverdraaglyke tirannye, geduurende deze zeven Jaaren, veroorzaakte de dood van meer dan 200000 menschen, die door het swaard omquamen. Verre van daar, dat hy 'er het minste verdriet over had, volgde hy daar in *Nero* na, die de Stad *Rome* in brand gestoken hebbende, vermaak had om zyne oogen in zulken droevigen vertooning te doen weyden.

't Is

'T Is dezelve *Julius*, die de oorzaak was van de bloedige ſlag van *Ravenne*, tuſſchen de Franſchen en de Spanjaarden, waar in den overwinnaar byna zo veel als de overwonnene verloor. Dewyl de Paus zig niet ſterk genoeg gevoelde, om den Koning van Vrankryk door de wapenen te bemagtigen, taſte hy hem op een andere plaats aan. Ik meene dat hy hem met de Koning van *Navarre* zyn Bondgenood in den ban deed, en gaf hunne Koninkryken ten buyt, aan die geene dieze konden bemagtigen. *Don Ferdinand*, die *Grenade* bemagtigt had, quam uyt kragte van dezen ban in *Navarre*, en maakte 'er zig door geweld van wapenen meeſter van, in 't Jaar 1512. *Guicciardyn* in 't eerſte boek van zyn *Hiſtorie* van dit wingeweſt ſpreekende, zegt, met deze zelve woorden, dat de Koning van *Navarre* overvallen zynde, zonder eenige hoope van byſtand, na *Bearn* vlugtte, aan de andere zyde van 't *Pireneeſche* gebergte. *Navarre* aldus verlaten zynde, gaf zig zonder de minſte koſten te maken, en zonder eenige ſwarigheyt over, behalven zekere veſtingen die ſtant voor hunnen Koning hielden. Alle het overige onderwierp zig aan de magt van den Koning van *Arragon*, die geen *Titel* hebbende om 'er bezit van te nemen, onderſtelde, dat het voor de Apoſtoliſche Stoel was. *Vinero* zegt (a), dat *Pascal*, Biſſchop van *Burgos*, in dit zelve Jaar van 1512 ſtorf. Hy had in zyn Kerkgebied verboden de *Vigilien* in de Kerken te vieren, wegens de ergerniſſen, danſſeryen, en andere dingen die tegen de wille van God aanliepen; en voornamentlyk, wegens de vleeſchelyke luſtplegingen of andere ſnoode mis-

(a) *In zyn Handelboek des Tyts Fol.* 117.

misdaden, die men dan bedryft. 't Is om dezelve reden, dat deze *Vigilien* door geheel *Spanje* verboden waren, uyt vreeze datze aanleyding tot *pelgrimagien* mogten geven, dat de meeste tyd niet dan op wellustigheden uytliepen. *Illescas* zegt, in het leven van *Eugenius* de I, dat het ten tyde van dezen Paus was, dat het *Koncilie* van *Cabilone* enz. gehouden is, waar in het wierd verboden, in de Kerken, *Pelgrimagien*, en andere plaatsen van *devotie* te danssen, alwaar men de gewoonte heeft in *Pelgrimagien* te gaan, of *Vigilien* te houden, enz.; en een weynig lager, 't is iets dat men moet verbeteren. En ik oordeel, zo de *Prelaten* de huysen van *devotie* des nagts lieten toesluyten, dat zy deze ongeregeltheden zouden voorkomen. Paus *Julius* de II. vertrok uyt *Rome*, aan 't hooft van zyn Leger, houdende in de eene hand de sleutels van *St. Pieter*, en in de andere een bloote Degen; hy wierp de sleutelen in den *Tiber*, en zey, dewyl de sleutelen van *St. Pieter* tegenwoordig geen kragt hebben, is het nodig, dat de Degen van *Paulus* het te weeg brenge; en in der daat, hy droeg 'er een als een dapper oorlogsheld op zyn zyde. Daar waren verscheyden *Poëten*, die verssen op zulken aanmerkenswaardigen voorval maakten; dog zal 'er geene van byhalen, als deze, die de zaak verklaren, zo als zy is voorgevallen.

Inde Manu strictum vagina diripit ensem
Exclamansque truci talia voce refert.
Hic gladius Pauli *nos nunc defendat ab hoste*,
Quandoquidem clavis nil juvat ista Petri.

Dat is:

Zy drukken het zelfde woordelyk uyt, 't geen ik van dezen

dezen Paus zegge. Wat Godsdienſt moet iemand hebben, die dus met Petrus en Paulus durft ſpotten!

Wanneer hy tot Paus verkooren was, verklaarde hy onder eede een *Koncilie* te zullen houden, eer hy 't een Jaar geweeſt was; dog alzo 'er verſcheyden voorby liepen, zonder dat hy aan zyn beloften dagt, waren 'er negen Kardinalen, die met de gevolmagtigden van den Keyzer, en van *Lodewyk* de XII, Koning van Vrankryk, te *Milanen* by een verzamelden, en *Piſa* voor de plaats van 't *Koncilie* beraamden, dat den eerſten *September* van 't Jaar 1511 moeſt geopent worden. De reden die hen daar toe aanzette, was, dat den Paus zyn Eed geſchonden had; en deze zelve reden bewoog hen, om een *Koncilie* te beroepen, om hem van ſnoode misdaden te beſchuldigen, en daar door gelegentheyt te krygen, om hem af te zetten. Dog deze Paus de lugt daar van krygende, verbood onder ſware ſtraffen aan elk, van wat rang of ſtaat hy ook zyn mogt, zig na *Piſa* te begeven; of aan eenig beſluyt, van dit *Koncilie* voortgekomen, gehoor te geven. Hy benoemde *Rome* om 'er een te houden, in het volgende Jaar 1512, 't welke den IX. *April* moeſt beginnen. Ontrent dezen tyd was 'er te P*adua* een uytnemend Regtsgeleerde, genaamt *Philippus Decius*, die door zyne ſchriften de zaak van de Kardinalen tegen den Paus verdedigden. Wanneer den Koning van Vrankryk vernomen had, dat *Julius* zig by de Venetianen gevoegt had, om hem den oorlog aan te doen, beriep hy een *Koncilie* te *Tours*, alwaar hy deze vragen voorſtelde, of het den Paus vry ſtaat aan een Kriſten Vorſt zonder reden den oorlog te verklaren? of een Vorſt om zyn

zyn Land te verdedigen, de aanvaller mag afweeren, en zig zyn gehoorzaamheyt onttrekken? men antwoorde, dat het den Paus niet vry ftond, den oorlog te voeren enz.; en dat een Vorft, om zyne Staten te befchermen, zyne aanvallen mogt ftuyten, en hem gehoorzaamheyt weygeren; dat men, wat het Koninkryk van *Vrankryk* aanging, de P*ragmatica* moeft opvolgen; en zo de Paus die mogt fchenden, men geen werk van zyn *Cenfuren* of Ban behoefde te maken. Den Koning dit antwoord ontfangen hebbende, zond het aan den Paus, en verzogt hem, of de vreede aan te nemen, of een algemeen *Koncilie* te beroepen; met nadruk, om de zaak in verfchil te onderzoeken en te befliffen; dog de Paus wilde na geen van beyde deze verzoeken luyfteren.

Daar zyn Schryvers, welke verzekeren, dat deze ondeugende Paus voor een regte *Sodomyt* doorging; en dat *Anna*, Koningin van Vrankryk, twee jonge Edelluyden aan den Kardinaal *Robert* van *Nantes* gezonden hebbende, om hen te onderwyzen, deze Paus hen misbruykte. Dit zyn dingen, die het aan een zedige pen niet geoorloft is te fchryven, nog voor kuyfche ooren aan te hooren; nogtans is men verpligt, de fchande der Paufen te ontdekken. Hoe fnood dat *Julius* ook geweeft is, het heeft hem nogtans aan geen aanbidders ontbroken, die hem voor een heylig, godvrugtig, wys, voorzigtig en verftandig man doen doorgaan. Na tien Jaaren Paus geweeft te zyn, ftorf hy in 't Jaar 1513.

Leo de X, een *Florentyner*, volgde op *Julius*; 't was een vreedzaam en beleefd man; dog zo

ras

ras hy Paus was, liet hy eenige ſnoode dingen toe, om dat hy zig door onruſtige en wreede gemoederen liet regeeren. Hy gaf zig aan de ledigheyt over, en zodanig aan de vermaken van het vleeſch, dat hy verſcheyden baſtaarden had: Hy hoopte dezelve met rykdommen op, maakte hen Hertogen of groote Heeren, huwelykte hen aan vrouwen van de hoogſte rang uyt. Dezen *Leo* wierd Kardinaal in den ouderdom van XIII Jaaren; naar myn oordeel te jong om een pilaar van de Kerk te zyn, gelyk men de Kardinalen noemt. Men betoonde veel vreugde by zyn krooning; men wierp zelfs, na 't verhaal van *Illeſcas*, meer dan 100000 Ducaten voor 't volk langs de ſtraten. Dezen Paus maakte XIII Kardinalen te gelyk, onder welk getal hy *Rafael* van *Urbyn*, een zeer uytnemend Schilder, wilde ſtellen, om hem daar door te beloonen, en de groote ſommen gelds te betalen, die hy hem voor ſchilderyen ſchuldig was; dus gaat de Paus met de roode hoeden te werk. *Leo* was zeer gereet om aflaten te vergunnen; dog nog gereeder om 'er geld voor te ontfangen, om zyne kinderen te verryken. In 't Jaar 1515, ſtond dezelve Paus aan *François* de I, Koning van *Vrankryk*, een Jubeljaar toe, dat ook in verſcheyden andere Landen doorging. De *Commiſſariſſen* kondigden in hunne Leerredenen af, dat, wie de geſtelde zom zou betalen, een ziel uyt het Vagevuur zou verloſſen. Zy verzekerden, dat God, volgens zyn belofte aan *Petrus*, *alles wat gy op aarden zult ontbinden, zal in den Hemel ontbonden zyn*, alles zou doen wat de Pauſen wenſten, onder voorwaarde, dat 'er geen een penning aan de geſtelde zom ontbrak. Hy

vergaf de voorledene en toekomende zonden aan die het Jubelfeest bywoonden ; dog deze leere begon veele menschen te stooten, die de vrage van het gezag en de magt van den Paus begonden te verhandelen, een vraage die den ondergang van het Pausdom was.

Martyn Luther kantte zig onder anderen tegen deze onbehoorlyke vergiffenissen aan. Hy predikte in *Duytsland* tegen dit slag van Koopmanschappen, gelyk *Caranza* met deze woorden zegt. „ Ten tyde van *Leo* de X, stond *Marten Luther*, „ een Ketter, in *Duytsland* op, en was de eerste „ die tegen de aflaten van den Paus predikte, „ en naderhand tegen de oppermagtigheyt van „ de Roomsche Kerk, tegen de gedwongen „ kuysheyt, en andere Kerkgewoontens. De zelve *Caranza* verhaalt de reden, die *Luther* aanzette om tegen de Roomsche Kerke te schryven. Men kan 't in de *Historie* van *Sleidanus* nazien.

Eck koos de zyde van den Paus, zo dat *Luther* en *Eck* tegen elkander predikten. Wanneer *Leo* de X. de tyding daar van kreeg, veroordeelde hy *Luther* als een Ketter. *Luther* aan zyn zyde berigt van de veroordeeling ontfangen hebbende, beriep zig daar van op het eerste algemeene *Concilie*, daar in de Hooge Schoole van *Parys* navolgende, die 't zelve eenige maanden te voren ook gedaan hadden.

Den Paus belaste te *Rome* de boeken van *Luther* te verbranden ; en deze *Doctor* verbrande het *Kanonyke* regt, of de *Decreeten* van den Paus te *Wittemberg*, om 'er zig over te wreeken ; zeggende, *gelyk zy my gedaan hebben, heb ik het hen ook gedaan.* Wie is 'er, die niet verbaast zal staan,

dat

dat een arme Bedelmonnik van de St. *Augustyner* orde, de kloekmoedigheyt en de stoutheyt gehad heeft om den Paus zodanigen hoon aan te doen, en hem zulken steek te geven? Terwyl de *Souvereynen*, de Keyzers, de Koningen en Vorsten zig voor hem ter nederbuygen, om hem te aanbidden, slaat *Luther*, of liever God, hem met zulken yslelyken slag, dat de wonde nog bloed, en waar van hy naauwelyks zal genezen. Wy verhoopen van de barmhartigheyt van God, dat hy nooyt van de slag zal opstaan, die deze heylige man aan zyn onfeylbaarheyt gegeven heeft. De stank van de boosheden en gruwelen van de Paus en de Geestelykheyt, was tot den Hemel toe opgeklommen, gelyk de ongeregtigheden der *Amoriten*; zo dat God in de persoon van den Paus, de hoogmoed van een tweede *Lucifer* vernederde. De Heere geve, dat wy zulken grooten weldaad erkennende, hem onze nederige dankzeggingen daar voor mogen doen, en hem in alle heyligheyt en geregtigheyt alle de dagen onzes levens mogen dienen.

't Was door dit middel, dat God zyn gelovig volk in dit gedeelte van *Duytsland*, uyt de duysternisse en slavernye trok, om hen tot het ligt en de vryheyt te brengen. *Luther* daar mede niet vergenoegt zynde, begaf zig na *Worms*, alwaar *Karel* de V. zyn eerste Ryksdag hield. En na zig voor den Keyzer en alle de Papisten die hem vergezelden, vertoont te hebben, *bedisputeerde* en beweerde hy zyn zaake; waar op hy, zonder eenig belet, wegging; dewyl de Keyzer zyn woord beter hield, als het *Koncilie* van *Konstans* ontrent *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag* gedaan had.

Ik kan niet nalaten alhier een aanmerking te maken, namentlyk, dat wanneer *Luther* vertrok om zig na *Worms* te begeven, zyne vrienden hem daar van zogten af te trekken, uyt vreeze dat men hem eveneens mogt handelen, gelyk men zyne boeken gedaan hadde. Deze *Doctor* hen met een onvertzaagde kloekmoedigheyt antwoorde, *Alhoewel 'er te Worms zo veel duyvelen als pannen op de daken zyn, zal ik evenwel heenen gaan om reden van myn geloof in zulken aanzienelyken vergadering te geven.*

Leo de X., de overwinning van de Keyzersche vernemende, die de Franschen geslagen hadden, storf in 't Jaar 1522; veele geloven, dat hy vergeven was. Hy was een *Atheist*, en van gedagten, dat 'er na dit leven nog Paradys, nog Hel te verwagten was, en storf zonder de *Sakramenten* ontfangen te hebben. *Sanazarius* zegt, dat *Leo* de *Sakramenten* niet mogt ontfangen, om dat hy ze verkogt had; gelyk byna alle Pausen, na 't verhaal van *Panvinus*, in het leven van *Pius* de IV, gedaan hebben. Hy deed zyn godverzakery blyken, door het antwoord dat hy aan den Kardinaal *Combus* gaf, die hem een plaats uyt het *Evangely* bygebragt hebbende, hy hem ten antwoord gaf, *Elk een weet wat voordeel ons deze Fabel van Kristus heeft toegebragt.* Oordeel eens uyt dit antwoord, of de Paus de Stedehouder van Kristus is, of niet?

In *Paulus Jovius*, die het leven van dezelve *Leo* beschreven heeft, vind men onder andere dingen, deze aanmerkenswaardige woorden: *Leo* had ook een quade naam, om dat men wist dat hy van een snoode liefde voor eenige van zyne Kamerdienaars brandde, welke uyt de

voor-

voornaamſte huyzen van *Italie* waren ; dat hy veel vermaak met hen nam, zonder zig eenigzins te beteugelen, 't Is *Luther* niet, die dit van *Leo* ſchryft ; 't is zyn vriend *Jovius*, een *Italiaan* en een Biſſchop. Niet tegenſtaande zyn grouwelen, voert *Dr. Illeſcas* de vleyery tot zulken hoogte, dat hy in het leven van dezen Paus zegt, wanneer *Leo* Paus geworden was, droeg hy zorg om zeer weynig te eeten, en voornamentlyk ſpyzen die onkuyſche begeertens mogten veroorzaken.

Na de dood van *Leo* de X, wierd *Adriaan* de VI. tot Paus verkooren. Hy was een Hollander, en had een Leermeeſter van Keyzer *Karel* de V. geweeſt. Door de gunſt van dezen Vorſt, wierd hy Biſſchop van *Tortoſe*, Kardinaal en Aartsbiſſchop van *Toledo*; neffens *Don Franciscus Ximenez*, regeerde hy Spanje, alwaar hy zyn verblyf hield; en wierd na de dood van *Leo*, tot Paus verkooren. Wanneer hy deze opperſte waardigheyt bereykt had, beloofde hy aan de Vorſten, door brieven die hy hen ſchreef, het Roomſche Hof te verbeteren, dat zig aan ſnoode gruwelen ſchuldig gemaakt had ; dog deze beloften verdweenen in rook, dewyl deze Paus, in navolging van zyne voorgangers, de *Antichriſten* van *Rome*, niet dagt, dan om *Luther*, *Oecolampadius*, en andere getrouwe Dienaaren van Godts Woord te vervolgen. Hy veranderde niet van naam, en was zo quaataardig als de andere Pauſen geweeſt waren ; en daarom is 't, dat verſcheyden Schryvers zeggen, dat hy in 't Jaar 1523 door vergift omquam.

Klemens de VII, of volgens andere de VIII, of IX, volgde op *Adriaan*. Hy was Baſtaard

 van

van *Leo* de X. *Illescas* zegt van hem, 't is een wonderlyke zaak, dat *Klemens*, die al zyn leven zeer mild en meewarig ontrent elk een, welspreekende, bescheyden en onverzaagd geweest is, zo ras hy Paus geworden is, eensklaps van humeur is verandert, en hoedanigheden vertoont heeft, die regtdraats tegen deze aanliepen. *Honores mutant Mores*; dat is, *Eerestaten veranderen de Zeden.*

In zyn tyd, was 'er tusschen *Vrankryk* en *Spanje* een bloedige oorlog; en 't was deze Paus, die ze tot zyn schande en oneer aanstookte, door de onstantvastigheyt van zyn aard, die hem dan eens tot de Franssen, dan tot de Spanjaarden deed overhellen.

In *Spanje* vielen 'er ten tyde van dezen *Klemens* aanmerkenswaardige zaken voor.

Voor eerst, wierd *Francois* de I, Koning van Vrankryk, te *Pavia* gevangen genomen, en met zyn Edelluyde na *Spanje* gezonden.

Ten 2. wierd de Stad *Rome* geplondert, gelyk wy straks zullen zien, in den Jaare 1527, ontrent de zelve tyd, wanneer *Don Philippus*, de zoon van Keyzer *Karel* de V, geboren wierd.

Ten 3. wierd deze Keyzer tot Koning van *Spanje* gekroont, door de handen van dezelve *Klemens*; en de plegtigheyt wierd te *Bolonie* in 't Jaar 1530 gehouden.

't Was in 't zelve Jaar, dat de Duytsche Vorsten hunne geloofsbelydenisse op de Ryksdag te *Augsburg* den Keyzer aanboden, alwaar zy een openbare (a) voorbetuyging diesaangaande deden; 't geen te weeg bragt, dat men dezelve t'zedert die tyd *Protestanten* genoemt heeft.

De

(a) *Protestatien.*

De Stad *Rome* wierd door de Duytſchers, Spanjaarden en Italiaanen geplondert, en dezelve plondering was zo groot, datze t'zedert haar ſtigting iets diergelyks niet ondernomen heeft; toen zag men het Spaanſche ſpreekwoord bewaarheyt. *Lo mal ganado ello y ſu Dueno ſe pierde*, dat is, *Wat door de Fluyt komt, gaat door de Trommel verlooren.*

Rome had zig verrykt met het geene zy hen en verſcheyden andere Naatſien ontweldigt had; en God zond haar Oorlogs-helden, die de Ban met voeten trappende, man nog vrouw, groot nog kleyn, Prieſter nog Monnik, Paus nog Kardinaal verſchoonden. Daar is nog een ander ſpreekwoord, dat het gedrag van deze *troepen* billikt. *Quien hurta al Ladron, gana cien annos de pardon*, dat is, *die een Dief iets ontrooft, wint hondert jaaren vergiffenis.* Ook bezorgde de plondering van *Rome* voor de Soldaaten veel meer voordeel, als de aflaat van den Paus.

Klemens zelfs, deze Duyvelſche Vader, wierd gevangen genomen, en in zyn Kaſteel *St. Angelo* opgeſloten. De Spanjaarts maakten een nieuw Vader Ons, dat zy voor de venſters van den Paus, in plaats van (a) een Avond-muſiek, opzongen, om hem in zyn verdrukking te verquikken.

Padre nueſtro, en quanto Papa
Soys, Clemente, ſin que os quadre,
Mas reniego yo del Padre,
Que al hijo quita la Capa, &c.

Dat is:

Gy zyt onze Vader zo veel als Paus, hoewel zeer oneygentlyk; foey zulken Vader als Klemens, die zyn zoon de Capot wil ontnemen, &c.

 Door

(a) *Serenades.*

Door deze *Capot* verſtonden zy den *Milaneezen* ſtaat, waar van den Paus de Keyzer wilde ontrooven. Onder verſcheyden Schryvers, die deze Hiſtorie verhaalt hebben, was 'er een Spanjaart van dezen tyd, die een Boek maakte, genaamt *Dialogo*, waar in hy zegt, dat het in 't Jaar 1527 was, dat *Rome* geplondert wierd. *Jan Filius* verzekert, dat de Paus 40000 Florynen tot losgelt betaalde.

Ten tyde van dezen Paus, viel 'er in een Klooſter te *Auxerre*, in Vrankryk, een zeer aanmerkenswaardige Hiſtorie, ten opzigte van het *Sakrament*, voor. Ik zal het verhalen, wanneer ik van de Miſſe zal handelen. Deze *Klemens* had veele ondeugden, hy was een tovenaar, een doodſlager, een hoerejager, een *Simonie*-bedryver, een *Sodomyt*, een meynedige, een vryſterrover, een ſwart-konſtenaar, en een Kerk-rover. Met deze koſtelyke Juweelen opgepronkt zynde, nam hy de bedieningen van Paus waar; 't welk is, nooyt het *Evangely* te prediken; maar die het prediken, te vervolgen, en hen uyt de Kerk te verdryven. Dezen Paus was een tweede *Diotrephes*, die, naar 't verhaal van Johannes, (a) *de eerſte zogt te zyn*; (b) *en niet alleen de broeders niet ontfing, maar die geene verhinderde die het wilden doen, en uyt de gemeynte wierp.*

Klemens ging na Vrankryk, en hield zyn verblyf tot *Marſilie*, alwaar hy een nieuwe vriendſchap met *Francois* de I. ſloot, in hem te beveſtigen, en zyn Nigt *Katharina de Medicis* aan *Henrik* de II, zoon van den Koning, ten huwelyk gevende. Dit is ze, die men de Koninginne moeder noemde, en in 't Jaar 1588 ſtorf.

Deze

(a) 3 Joh. vs. 9. (b) Vers 10.

Deze Paus heeft maar weynig tyd geleeft, na zyn te rugkomst uyt Vrankryk; men had een Fakkel vergiftigt, welkers reuk hem met eenige Kardinalen, zyne beste vrienden, doodde; zo dat hy in 't Jaar 1534 storf.

Klemens had *Paulus* de III. tot een opvolger, die zo ras geen Paus was, of hy dagt om zyne Bastaarden te verryken, en *Luther* te vervolgen. Hy veynsde de Kerk te willen hervormen. Hy benoemde eerst de Stad *Mantua*, om aldaar een *Koncilie* te houden; naderhand *Vizence*, en eyndelyk *Trente*, alwaar het den XIII. *December* van 't Jaar 1545 geopent wierd, en niet eyndigde, dan in 't Jaar 1563, ten tyde van *Pius* de IV. Dewyl *Frater Paulo*, een geloofwaardig, opregt en geleert man, de *Historie* van dit *Koncilie* beschreven heeft, zal men uyt zyn Boek konnen vernemen, 't geen aldaar voorviel.

Wy zouden nooyt gedaan hebben, zo wy van alle de schrikkelyke ondeugden van *Paulus* de III, van zyne moorderyen, roveryen, swarte konstenaryen, verraderyen, geweldenaryen, bloedschande en hoereryen gewag zouden maken. Ik zal nogtans eenige aanmerkenswaardige voorvallen van zyn leven aanhalen, om de oogen der Roomsgezinden te openen, en hen te doen leeren wie het zy die ze als een God op aarde aanbidden, in hoedanigheyt als opvolger van *Petrus* en Stedehouder van *Kristus*.

Deze Paus was een groot Starrekyker, en in de swarte konst bedreven; hy beminde die geene, die deze konst hanthaafden, zodanig, dat hy hen tot de hoogste waardigheden verhief. Hy was een innige vriend van *Denys Servita*, die hy Kardinaal maakte. Hy onderhield verstand met

Gauricus Lucitanus en met *Marcellus*, alle beyde vermaarde ſwarte konſtenaars. Eer hy Kardinaal was, had hy een ongemeene trek om het te worden; hy had een Zuſter die zeer ſchoon was, genaamt *Julia Farneſe*, die hy gaf, of liever aan Paus *Alexander* de VI. voor een roode hoed verkogt. Hy vergaf zyn Moeder en zyn Zuſter; en dewyl hy nog een Zuſter had, by wie hy een te grooten vryheyt had, en die hem zo veel niet beminde, als zy haare andere minnaars deed, vaardigde hy haar ook op dezelve wyze af. Ten tyde wanneer hy *Legaat* te *Ancona* was, verleyde hy een jonge Juffrouw, onder belofte van huwelyk; zy bevond zig ſwanger, en beviel van *Pieter Louis*, die naderhand Prins van *Sodome*, *Kapiteyn Generaal* van de Roomſche Kerk, en Hertog van *Parma* en *Plaiſance* wierd. Yder weet de verfoeyelyke daad die hy bedreef, en 't geen tuſſchen hem en *Colmus Cherius*, Biſſchop van *Fano*, voorviel. Deze *Pieter Louis* wierd in 't Jaar 1548 door zyn Kamerdienaar vermoord, die zyne geweldenaryen en yſſelyke wanbedryven niet langer konde verdragen. Dewyl zyn Vader voor hem een buytenſporige liefde had, antwoorde hy al grimlachende, zonder zig veel te bewegen, *hy heeft deze ondeugden van my niet geleert.* Daar zyn Schryvers, die zeggen, dat *Paulus* de III. getrouwt geweeſt is; *Illeſcas* zegt, in het leven van dezen Paus, dat hy getrouwt was; maar dat hy, na zyn vrouw verlaten te hebben, by wie hy *Pieter Louis* geteelt had, Prieſter gemaakt wierd, en de Kardinaals Hoed verkreeg. Men moet aanmerken, dat *Illeſcas* ons niet zegt, nog wie de moeder van *Pieter Louis* was, of hoe veel

tyd,

tyd, of waar *Paulus* getrouwt geweeſt is, enz. *Paulus* de III. vergaf *Fulgoſius* en *Contarenus*, Kardinalen, en *Jan Baptiſt du Verger*, Biſſchop van Pole, alleen, om datze gezegt hadden, dat Kriſtus zo zagtmoedig is, als den *Antichriſt* boosaardig en wreet was. *Paulus du Verger*, Biſſchop van *Juſtinopel*, een broeder van *Jan Baptiſt*, ontkwam de woede van den Paus, en vlugte na *Duytsland*, alwaar hy *Paulus* de III. den oorlog met de pen aandeed, terwyl deze Paus de Kerk door vuur en ſwaard vervolgde.

In 't Jaar 1546, gingen de Kardinaal *Alexander Farneſe*, en zyn broeder *Octavius*, Hertog van *Parma*, en beyde zoonen van dezen vervloekten *Pieter Louis*, een Baſtaard van den Paus, ten oorlog na *Duytsland*, en zeyden, dat zy voornemens waren zulken ſlagting onder de *Lutheranen* te doen, dat de Paarden in 't bloed ſwommen. *Paulus* de III. ontfing een Jaarlykſe ſchatting, van meer dan 40000 Hoeren, die met zyn toeſtemming te *Rome* woonden. Hy deed *Henrik* de VIII, Koning van *Engeland*, in den Ban, en ſprak den vloek over hem uyt, en gaf zyn Koninkryk ten prooy van die 'er zig meeſter van kon maken. Dog *Henrik*, zonder veel werk van de bedreygingen des Paus te maken, verdeedigde zyn Kroon met zo veel dapperheyt, dat die geene, die de H. Vader tegen hem hadden opgehitſt, de eerſte waren die zyn vriendſchap verzogten. Daar gebeurde in het begin van de Regeering van dezen Paus, een merkwaardig geval, aan de Monniken van St. *Franciscus* van *Orleans*. De vrouw van de eerſte Magiſtraats Perſoon van deze Stad, ſtorf in dit Jaar; zy had belaſt, dat men haar zonder pragt in

in het graf van haar Familie, aan de zyde van haar Vader en Grootvader, in de Kerk van St. *Franciscus* zouden begraven. De Monniken deeden verscheyden Missen voor haar, met hoope van een goede belooninge van de vrinden, die ryk en van een hooge rang waren, daar voor te zullen genieten; dog zy quamen bedrogen in hun rekening uyt, dewyl zy maar zes kroonen daar voor ontfingen, die de Magistraats Persoon hen toezond. De goede Vaders maakten een van de (a) Leerbroeders op, die op het verwulft van de Kerk ging, om op den tyd van den dienst gerugt te maken. De Leerbroeder, die wel onderrigt was wat hy doen moest, queet zig daar ontrent volkomen; hy begon te schreeuwen, en te zeggen, dat *hy een arme verdoemde ziel was.* De Monniken begonnen deze ziel te besweeren, en te vragen wie hy was? Hy antwoorde, dat hy de ziel van de vrouw eener Magistraats Persoon was, voor altyt wegens het Lutherdom veroordeelt zynde. Daar op maken de Monniken groote uytroepingen; en na het *Sakrament* mede genomen te hebben, vlugten zy uyt de Kerk, zonder de plegtigheyt te willen voltooyen. Dit wierd door de geheele Stad rugtbaar, en quam wel haast ter oore van de Magistraats Persoon, welke deze Monniken voor den *Kancelier* van Parys dagvaarde. *Antoni* (was de naam van den *Kancelier*) ontdekte, na alles wel onderzogt te hebben, het bedrog; zo dat *Coliman* en *Steven* van *Arras*, beyde Predikers, en voorname werkmeesters van dit treurspel, door een openbaar vonnis veroordeelt wierden. De straffe was zagt, en zy waren met

(a) *Novices.*

met de ſchaamte vry, om dat zy zig niet van deze liſt bedient hadden, dan om hun afſchrik te betuygen, die zy voor het Lutherdom hadden.

't Was ten tyde van dezen Paus *Paulus*, dat de nieuwe gezintheyt der Jeſuiten uyt de Hel te voorſchyn quam, die wy met regt *Jebuziten* zouden mogen noemen; welke *Ignatius Loyola*, geboortig van *Guipiſcoa*, inſtelde; dewyl 't een eenvoudig en onwetend man was, helde hy tot de wapenen over, en was in 't Jaar 1520 of 21, in het Kaſteel van *Pampelona* in bezetting. Dog een been verlooren hebbende, en zig buyten ſtaat bevindende om te dienen, verkreeg hy afſcheyt, en wierd van Soldaat, als hy was, een heylige geveynsde; zo dat hy zig aan de bygeloviheyt en ſchynheyligheyt overgaf, en daar door bedroog hy ze alle, welkers namen in het boek des levens niet geſchreven zyn. *Ignatius* begon toen de Letterkonſt te leeren, en ging blootsvoets na *Alcala de Henarez*, om te beter voor een heylig man te konnen doorgaan. Dog dewyl de *Studenten* van *Alcala* met zyn levenswyze ſpotten, ging hy na *Salamanka*, alwaar hy niet beter ontfangen wierd; 't geen hem noodzaakte na *Parys* te gaan, alwaar hy meeſter der konſten gemaakt, en voor een heylige gehouden wierd. Hy rigtte aldaar een gezelſchap op van tien perſoonen, die t'zamen in 't Jaar 1537 na *Italie* gingen. 't Was ten tyde van *Paulus* de III, dat de Jeſuiten in *Italie* begonden bekent te worden, niet zonder groote ſwarigheden te ontmoeten tot dat zy eyndelyk vryheyt kregen om te biegten, en gingen voor heylige by het onwetende volk door. Deze tien medemakkers gingen in 't Jaar 1538 na

Romie,

Rome, alwaar zy van den Paus de bevestiging van hun *Secte*, en de bescherming van den Roomschen Stoel verkregen. Dog dewyl dit heylig *Orakel* hen met de levendige stem verzond aan den Kardinaal *Guidaczion Luques*, bezorgde deze hen bullen en *patenten* van den eersten *October* 1540, die hen verlof toestonden, om in hun *Societeyt*, die toen maar uyt tien persoonen bestond, LX. te mogen nemen. In 't Jaar 1543 verkregen zy nog van den zelven Paus het voorregt, om in hun gezelschap zo veel volk te ontfangen, als zy wilden. En in 't Jaar 1545 vergunde *Paulus* de III. hun alle de voorregten, die zy tegenwoordig genieten.

Eenigen tyd daar na, gingen *Pieter Faber* en *Antoni de Araoz*, met eenige andere na *Kastilie*. Na de dood van *Paulus* de III, volgde *Julius* de III. op hem; en begon, om zo te spreeken, zyn regeering door de bevestiging van deze Secte, in 't Jaar 1550. De verkeering die *Don Francisco de Borja*, Hertog van *Gandia*, met dezelve *Araoz* had, gaf hem genegentheyt voor dit gezelschap; en 't geen hem nog meer in deze gevoelens bevestigde, was, dat zyn vrouw *Donna Leonora de Castro* van *Portugaal*, niets verzuymde om hem daar toe aan te spooren. Deze Hertog ging na *Rome*, van *Araoz* vergezelt zynde, die de eerste *Provintiaal* van *Kastilie* was. Wanneer zy alle beyde te rug quamen, ging de Hertog in de *Societeyt* der Jesuiten, van 't *Kollegie* van *Onnate*, over, alwaar hy alle de ordres aannam, en zyn vrouw ten voordeele van deze *Societeyt* verliet. *Ignatius Loyola* deed te *Rome* het Duytsche *Kollegie* bouwen, om de Jeugd van deze Naatsie tegen de leer van Luther te onderwyzen. Hy zag,

zag, eer hy ſtorf, zes *Provintialen*. en meer dan LXX *Kollegien* van zyn order. Hy overleed te *Rome*, in 't Jaar 1556, LXI Jaaren oud zynde.

De Jeſuiten noemen zig, en worden nog tegenwoordig *Theatinen* in Italie en Spanje genoemt; dog ten onregte, want deze laatſte hadden een ander begin, en een geheel andere levenswyze. 't Waren luyden van rang, die uyt een beginzel van Godtsvrugt, toeleg in hun Godsdienſt-oeffeningen, op het gebed en 't gezang maakten. Zy wierden eerſt de *Societeyt* van de *Goddelyke liefde* genoemt. *Pieter Carraſa*, Biſſchop van *Chiety*, trad in dit gezelſchap; en dewyl hy 'er 't hooft van gemaakt was, wierden deze geeſtelyke *Chietinen*, en door een verbaſtering van 't woord, naderhand *Theatynen* genoemt. Dit viel ten tyde van Paus *Klemens* de VII. voor. Deze *Theatynen* vlugten, ten tyde van de plondering te *Rome*, na *Aſia*; alwaar ze Venetiaanſche Galeyen gevonden hebbende, van daar na *Venetie* overſtaken. 't Was elf Jaaren te vooren, dat *Ignatius* en zyne metgezellen, aldaar aanquamen, om van daar na 't H. Land over te ſteeken. De Romeynen merkten hen voor *Theatynen* aan, en hunne onkunde vermengde twee onderſcheydene Secten onder malkanderen. *Pieter Carraſa*, hooft der *Theatynen*, wierd naderhand Paus, onder de naam van *Paulus* de IV, gemaakt. Daar zyn maar weynig Kloofters van deze laatſte order; men vindze niet dan te *Venetie*, te *Rome*, te *Napels*, te *Pavia*, en een dat te *Saragoſſa* in *Arragon*, in den Jaare 1698, wierd opgeregt. De Jeſuiten worden in *Navarre Innigniſten* van *Innigo*, of van *Ignatius* hun ſtigter genoemt. In *Portugaal*

noemt

noemt men dezelve Apostelen; en zy behouden de naam van Jesuiten, in het overige van de Kristenheyt. Zy zyn ongemeen vermeerdert, en in zeer weynig tyd vermenigvuldigt. 't Zyn de sprinkhanen, die uyt den put des (a) *afgronts zyn opgekomen*, *wier Koning den Engel des afgronts is*: in 't Hebreeuws *Abaddon*, en in 't Grieks *Apolion*, dat is, *Verwoester* genoemt. Want wie kan deze *Abaddon* zyn, zo 't de Paus niet is? Wie konnen de sprinkhanen anders dan de Jesuiten wezen, die alles waar zy komen, vernielen en verteeren? Zy dringen in de huyzen, maken ingang by de Vorsten, by de Koningen en Keyzers, en hebben geen rust eer ze hunne verborgenste geheymen en de meening van hun hart doorgrond hebben. Zy maken hun werk om den oorlog aan te stoken, swaard en vuur te gebruyken tegen hen, die niet eveneens als zy denken en spreeken. Wanneer de kragt en 't geweld niet genoeg zyn, bedienen zy zig van bedrog en verraad; en nemen zelfs hun toevlugt tot het vergift, om 'er zig van te ontslaan. Zo dat 'er geen Heer, Vorst, Koning of Keyzer zeker in zyn Paleys is, zo hy 't met hen niet eens is. Men heeft van deze waarheyt niet dan al te veel voorbeelden. Hebben zy niet alle pogingen in 't werk gestelt, om *Elizabeth*, Koninginne van *Engeland*, heerlyker gedagtenisse, aan hunne wraake op te offeren, door geheyme beraatslagingen, vergift of andere Duyvelsche uytvindingen? Maar God, de Vader der barmhartigheyt, heeft haar altyd beschermt, en van hunne hinderlagen bevryd, tot vertroosting van zyn Kerke, tot bevordering van het Koninkryk

(a) Openb. IX: 11.

ninkryk van Kristus, en tot beschaming van deze verfoeyelyke Secte. Deze Koninginne verbande alle deszelfs leden, en lietze uyt haare staten vertrekken, met verbod, om 'er ooyt op doodstraffe weder in te komen.

Hebben deze Jesuiten 't ook niet ondernomen, om *Henrik* de IV, Koning van *Vrankryk*, te vermoorden? Daar was een rampzalige van deze *Compagnie*, genaamt *Jan Castel*, die hem quetste; maar de Goddelyke voorzienigheyt liet het toe, dat het hem miste; want in plaats van hem de keel af te snyden, trof hy hem aan de bovenste lip, en deed een tand in zyn mond breeken. De Moordenaar wierd gevat, als een verrader ter dood veroordeelt, en op Donderdag den XXIV. *December*, in 't Jaar 1594, ter dood gebragt. Het huys, waar in dezen Jesuiet gebooren was, wierd vernielt; en men rigte een Naald op dezelve plaats op, waar op men met goude letteren liet snyden, wat de reden was, waarom 't huys was vernielt, en waarom deze Naald opgeregt was, met deze woorden, *Audi Viator sive sis extraneus, sive incola Urbis, cui Paris nomen dedit, &c.* Dat is, *Hoor Voorbyganger wie gy zyt, vreemdeling of Inwoonder van de Stad, genaamt Parys, enz.*

Men had daar ook geschreven, *tot zekerheyt van* Henrik de IV, *en tot rust van zyn Koninkryk heeft men dit geslagt der menschen uyt het Koninkryk verbannen, die door hunne nieuwe en vergiftige bygelovigheyt de openbare rust beroeren, &c.* In weerwil van dit alles, hebben zy de Verrader *Jan Castel* zoeken te regtvaardigen, te heyligen en te *Canoniseeren.*

't Was op de raat der Jesuiten, dat *Don Se-*
 bastiaan,

baſtiaan, Koning van *Portugaal*, met zyn Koninkryk ten val geraakte. Op hunne overreding, ſtak hy over na *Barbarye*, alwaar hy, na dapper tegen de Inwoonders van 't Land geſtreden te hebben, met zyn geheele Leger en Adeldom verſlagen wierd. Het is te dugten, dat zy ook de ondergang van *Polen* en deszelfs Koning wel mogten zyn. Ik meene van de Roomsgezinden in dit Koninkryk. Dog eer ik eyndige, omtrent het geene ik voornemens was, voor rekening van de Jeſuiten dit adderen-gebroedzel te zeggen, zal ik een afſchuwelyke leugen verhalen, die zy eens tot bevordering van het Koninkryke *Abaddon*, de *Verwoeſter*, vercierde.

Geheel *Europa* weet, dat 'er in 't Land van *Savoye* een Stad is, die *Geneve* genoemt word. God heeft deze Stad bewaart, hy heefze met zyne zegeningen opgehoopt, en voornamentlyk met de waaragtige kenniſſe van zyn heylig woord. Hier mede gewapent zynde, heeftze den oorlog, de onwetentheyt, het bygeloof en de afgodery van de Roomſche Kerk aangedaan, tot bevordering van het Koninkryk van Kriſtus, en tot beſchaming van den *Antichriſt*. 't Is om deze reden, dat de Jeſuiten deze *Antichriſten*, een geheyme haat tegen deze Stad hebben, en getragt om die ten eenemaale te vernielen; dog ziende, datze hun oogmerk niet door geweld konden bereyken, om dat het God zelf is die haar beſchermt en verdeedigt, hebben zy alle hunne kragten ingeſpannen, om haar te laſteren, met leugenen van zulken afgryzelyken haat te vercieren, dat den Satan hun vader zelfs, niets afſchuwelyker zou konnen bedenken. Ten tyde van *Theodorus Beſa*, eerſte Predikant van *Gene-*

Geneve, schreven de Jesuiten aan malkander in verscheyde *Provintien*, dat *Geneve* (om my van hunne eygene spreekwys te bedienen) wederom in den schoot der Kerke was gekomen. Zo dat zy op deze tyding groote vreugde in alle hunne Kloosters bedreven. Zy zeyden, dat *Beza*, die door zyne Leerredenen en geleerde Schriften de gelovigen van deze Stad gestigt, en den tyd van XL agtereenvolgende Jaaren gearbeyd heeft, om de belangen des Heeren waar te nemen, op zyn doodbed bekeert, en tot de Roomsche Kerke was overgekomen; dat hy met dit heylig oogmerk, aan de *Magistraat* en de *Predikanten* van de Stad verzogt, datze eens by hem wilden komen, alzo hy hen iets had mede te deelen; dat, wanneerze by hem gekomen waren, *Beza* hen met veel ernst en yver vermaand had, *Katholyken* te worden, dat hy hen alle bekeert had, en dat hunne bekeering de geheele Stad bewogen had hun voorbeeld te volgen, en tot de Roomsdhe Kerk weder te keeren.

Dog zy hadden te wel begonnen, om op zo frayen weg stil te staan; zy verzekeren, dat de Landgraaf van *Hessen* op deze tyding Edelluyden van zyn Hof na *Geneve* gezonden had, om na dit voorval te vernemen, en dat zy hem dit op hun te rugkomst bevestigt hadden. Deze Jesuiten strooyden ook uyt, datze eenige leden van hun lighaam hadden afgezonden, om met de *Predikanten* van den Keurvorst van *Brandenburg* te *disputeeren*, en datze dezelve overhoop gestort hadden.

Beza, en de andere Leeraaren van *Geneve*, beantwoordden deze leugenen met weynig

woorden, dog op een zeer kragtige wyze. Ik verzende u tot dit antwoord, waar in gy het na 't leven zult afgebeeld zien. (*a*) De Duyvel naar het afbeeldzel dat onzen Zaligmaker daar van maakt, *is een moorder van den beginne, en de Vader der leugenen, want de waarheyt is in hem niet, wanneer hy de leugen ſpreekt, ſpreekt hy uyt zyn eygen, want hy is een leugenaar en een Vader der leugenen.* Het is onmogelyk dat de kinderen van zodanigen Vader ook zo moord en leugenagtig niet zyn. Wanneer een Moorman zyn huyt verandert zal hebben, en een luypaart zyne vlekken, als dan zullen de kinderen des Duyvels goet kunnen doen en de waarheyt zeggen, dog tegenwoordig hebben deze ſprinkhanen geen toegang by verſtandige menſchen, nog by die geene die God vreezen, en wy hoopen dat zy eyndelyk genootzaakt zullen zyn om in den put des afgronts te rug te gaan, waar uyt ze gekomen zyn; *want God heeft een afgryzen van alle werkers der ongeregtigheyt en van die geene die leugen ſpreeken.* (*b*)

Laat ons nu tot *Paulus* te rug keeren welke deze wangedrogten der natuure goetkeurde, beveſtigde, bevorderde, en ten top verhief, na den Pauſſchelyken zetel XV. Jaaren bekleed te hebben, ſtorf hy in 't Jaar 1549.

Hy had *Julius* de III. van *Aretyn*, tot opvolger, welke na veele verſchillen en verdeeltheden onder de Kardinaalen tot Paus gemaakt was, de nieuwe Paus kon zyn Kardinaals hoed volgens de oude gewoonte geven, aan wie hy wilde,

(*a*) *Joh VIII.* 44.
(*b*) *Pſalm V.* 6. 7.

wilde, zo dat *Julius* de zyne, aan een jongeling *Innocent* genaamt gaf, waar voor hy veel genegentheyt had opgevat, wanneer hy *legaat* tot *Boulonje* was, hy maakte hem, zeg ik Kardinaal, en gaf hem de bediening die hy voorheenen had, dit gaf zo veel misnoegen onder de andere Kardinalen, dat 'er een was die vryelyk durfde zeggen. *Wat heeft uw Heyligheyt in dezen jongeling gevonden, om hem tot zulken verheven waardigheyt op te beuren*, waar op de Paus antwoorde; en *gy, wat hebt gy in my gevonden, om my Paus te maaken?* gelyk *gy my tot deze opperste waardigheyt hebt verheven, zonder dat ik het verdiende, zo bevorderen wy ook dezen jongeling met hem Kardinaal te maken.* De Kardinalen noemden dezen jongen Kardinaal *Ganimedes* en den Paus *Jupiter*, zinspeelende alzo op de fabel daar van spreekende, wanneer *Julius* een lugtige luym had, was hy gewoon te zeggen, dat zyn waarde *Innocent* dertel was, &c. *Illescas* zegt, Julius de III. gaf zyn hoed met den *titel* van Kardinaal *del monte* aan een jongeling van XV jaaren, die hy by hem had, en voor wie hy een groote genegentheyt had opgevat. Hy overlaadde hem met rykdommen, en den Keyzer gaf hem een groot pensioen om den Paus te winnen, en hem daar door aan te zetten dat het *Koncilie* wederom te *Trente* gehouden wierd. Hy zeyt elders ook, dat dezelve *Julius* een volslagen Godtslasteraar was, en dat zo hy in zyne redenvoeringen onkuys was, zyne daden daar nog meer mede bezet waren.

Men hoorde hem Godslasteringen, gelyk de ondeugenste Soldaten uytbraaken, nogtans wierd hy de Stedehouder van Kristus genoemt, en gaf

zig den naam van heylige Vader, wat my belangt ik noem hem de Duyvelsche Vader. Hy beminde verkens en Paauwen, dog dewyl dit spys is, die de jigtige niet passen, en zyne genees-meesters hem verboden, de zelve te nuttigen, begeerde hy ze niet tegenstaande hun verbod nogtans te hebben, en zo het by geval gebeurde, dat men 't hem niet voordroeg, wierd hy zeer gramsteurig, vloekte en raasde op zyne bedienden en vroeg hen, waar is 't varkens vlees? een zeker Kardinaal eens met hem aan tafel zynde, zeyde, laat uw heyligheyt om zulken beuzeling tog zo gramsteurig niet werden. Dog Julius gaf ten antwoord, *zo de gramschap van God hem om een appel, aangespoort heeft, om onze eerste ouders uyt het Paradys te jagen, waarom zou het niet vrystaan aan my die zyn Stedehouder ben, my om een stuk spek en een paau te vertoornen, die van veel meer belang dan een appel zyn*, is dit niet met de H. Schrift te spotten? zo weet ik niet wat het is. *Joan* van het huys van *Florence*, Aarts-Bisschop van *Benevento*, deken van de *Apostolische* kamer, en *Nuntius* van *Julius* de III. te *Venetie*, was zo godloos, dat hy een boek ter begunstiging van de *Sodomie* uytgaf, hy droeg het aan den Paus op, en 't wierd onder zyn gezag te *Venetien* door *Troyano Nova* in 't Jaar 1552. gedrukt.

Zal men dan nog wel twyfelen, of de afschuwelykheden der Amoriten zyn tot hun hoogste trap geklommen? ontwaak Heere, richt uw eygen zaak, denk aan uw Kerke, en sta haar by, dewyl de swynen die tragten te verwoesten. Daar is een Spaans spreekwoord, 't welk zegt *Qual Abad tal monocillo*, dat is, *Zo de Meester*,

zo de Knegt. Gelyk deze Paus een *Sodomyt* was, zo ook zyn *Nuntius.* Op de Munt, die men ten tyde van *Julius* de III. sloeg, stond: *Gens quæ non servierit tibi peribit*, dat is, *Het volk dat weygert u te dienen, zal omkomen.* Waar uyt blykt, dat dezen Paus, een tweede *Nebucadnezar*, Koning van *Babel* is, waar van den *Profeet* spreekt. (a) *Julius* storf in 't Jaar 1555, en had *Marcellus* de II. tot opvolger.

Deze *Marcellus* was een *Florentyn*, hy veranderde niet van naam. Dewyl hy vry geleert was, wierd hy Hoogleeraar in de *Grammatica*, en naderhand maakte *Paulus* de III. hem tot Leermeester van zyn Kleynzoon *Alexander*, die hy in den ouderdom van XII Jaaren tot Kardinaal gemaakt had; zo dat *Marcellus* by trappen de waardigheyt van Kardinaal, en eyndelyk die van Paus bereykte. Hy was een van de drie *Legaten*, die *Paulus* de III. na 't *Koncilie van Trente* afzond. Dewyl de Paus een zonderling vertrouwen op hem stelde, belaste hy hem, om uyt zyn naam alles te verbieden, wat in dit *Koncilie* tegen de *Majesteyt* van de *Apostolische* Stoel aanliep, met last om ieder daar van uyt te sluyten, wie dit zou ondernemen. Zo dat, wanneer *Nachiantes*, Bisschop van *Clodia Fossa*, zeyde, dat hy het besluyt niet konde goedkeuren, 't welk mede bragt dat men de overleveringen met dezelve eerbied moest ontfangen en opvolgen als die van 't *Evangely*, *Marcellus* hem uyt het *Koncilie* verjoeg. Wanneer *William Bennet*, een Dominikaner Monnik, zey, dat het *Koncilie* van *Konstans* boven den Paus was, ontbood dezelve *Marcellus* hem, en deed

(a) Jer. XXVII: 8.

een ernſtige beſtraffing ; waar op de Monnik geantwoord hebbende, dat de ervarentheyt deed zien, dat het *Koncilie* boven den Paus was, dewyl 't hem afgezet had. *Marcellus* zey daar op, dat dit valſch was; maar dat de Paus vrywillig afſtand gedaan had, gelyk hy hem kon bewyzen door een looden bulle; en derhalven belaſte hy hem, het *Koncilie* te verlaten.

Pieter Paulus du Verger, Biſſchop van *Juſtinopolen*, quam in 't *Koncilie*. Men vond menſchen, welke oordeelden, dat hy, ten opzigte van zyn leere, verdagt was, als verſcheydenmaal des Pauſen *Legaat* in Duytsland geweeſt zynde. De twee andere *Legaten*, en den Kardinaal van *Trenten* zelfs, begeerden, dat *Verger* het *Koncilie* bywoonde, uyt vreeze dat men zey, als men 't hem weygerde, dat het *Koncilie* een onvrye vergadering was. Dog *Marcellus*, de derde *Legaat*, bragt zo veel door zyne liſten en kuyperyen te weeg, dat hy hem belette aldaar te verſchynen, en zig by de andere Biſſchoppen te vervoegen. Hy deed meer, hy belaſte hem uyt de Stad te gaan. Ik brenge deze omſtandigheden niet by, dan om aan te toonen, hoe weynig goeds men van de *Koncilien* te wagten heeft, die door den Paus en zyne Gezanten geregeert worden. Zo 'er een Lid gevonden word, dat door een heylige yver aangeſpoort zynde, voor de eere van God wil ſpreeken, men ſluyt hem aanſtonts de mond ; en zo hy weygert te ſwygen, jaagt men hem aanſtonts uyt het *Koncilie*. Ziet men niet wel, dat zodanigen *Koncilie*, alwaar het niet vry ſtaat zyn gedagte vry te zeggen, niets minder dan een vry *Koncilie* is. Zie daar, hoedanig den aard van

Mar-

Marcellus was, eer hy Paus wierd; en men behoeft niet te twyffelen, of hy zou, Paus gemaakt zynde, nog ſlimmer geweeſt zyn, zo God hem niet uyt deze werelt gerukt had, na verloop van XXIII dagen. Daar zyn 'er die zeggen, dat hy vergeven wierd.

Paulus de IV, een *Napolitaan*, die voorheenen *Pieter Carafa*, een *Theatyn* Kardinaal zynde, wierd in 't Jaar 1555, met een algemeene toeſtemming van alle de Kardinalen, tot Paus verkooren; welke *Henrik*, Koning van Vrankryk, vermaak wilden aandoen. Zig voor zyn verkiezing tot *Venetie* bevindende, hervormde hy uyt een beginzel van geveynſtheyt en valſche heyligheyt, de nieuwe order van de *Societeyt* van *de liefde Godts*, die de order der *Chietinen*, wegens den Biſſchop van *Chiety* genoemt wierd, die 'er het hooft van was, en die door verbaſtering van den naam, naderhand de ordre der *Theatynen* genoemt word. Hy verliet deze order, die hy hervormt had. Wanneer hy gereet ſtond om uyt *Venetie* te vertrekken, vroegen de Geeſtelyke zyne medemakkers waar hy ging? Hy antwoorde, (a) *waar ik ga, kunt gy my niet volgen.* Hy verſtond met deze woorden, dat hy na Rome ging, om 'er na te tragten Paus te worden.

Hy verklaarde voor zyn verheffing tot het Pauſſchap, dat hy niets meer dan de hervorming der Kerke ter harte nam. Hy maakte zelfs een boek ontrent dit onderwerp, dat hy aan *Paulus* de III. opdroeg; dog zo haaſt als hy Paus was, dagt hy niet meer om 't geen hy zo ernſtig wenſte. Hy beveſtigde in zyn verhandelinge

 alle

(a) Joh. XIII: 36.

alle de *Artykelen*, waar van wy de Papiſten beſchuldigen ; namentlyk, dat de Kerk zodanig onder hen bedorven is, dat zy hedensdaags veel eer de Kerk van den D . . . . . als die van Kriſtus is ; dat de vleeſchelykheyt van de Pauſen hen altyd menſchen heeft doen zoeken, die bequaam waren om hunne tedere ooren te voldoen, en die hen in hunne overdadigheden en begeerlykheyt koeſteren ; dat de naam van Kriſtus door de Kardinalen en Biſſchoppen gelaſtert word ; dat de magt der ſleutelen nergens toe dient, dan om geld te verzamelen ; dat men de orders aan godloze geeft ; dat men niet dan *Simonie* in de Kerk beſpeurt ; dat de *Prelaten* niet dan door heerszugt en gierigheyt geregeert worden ; dat men in de Kloosters de ſnoodſte gruwelen bedryft, en dat *Rome* vol hoeren is. Dit boek is vol van zulke dingen ; dog het ſpreekt geen een woord van de valſche leere van de afgodery en van 't bygelove, dat men in deze Stad leeraart en oeffent ; nog ook niet van 't geweld dat men aldaar door vuur en ſwaard pleegt, tegen hen die hun eenigſte werk maken God in geeſt en waarheyt te dienen.

Dog laat ons eens de wreede wyze beſchouwen, op welke *Paulus* de Kerk regeerde, na dat hy Paus was geworden. Hy deed gelyk *Benedictus* de XIII, *Pius* de II, en *Pius* de IV. zyne voorzaten, die voor hunne verheffing tot het Pauſſchap, opentlyk van des Pauſen pligt ſpraken ; dog die zo ras zy het zelfs waren, niet beter dan andere te werk gingen. *Paulus* de IV. liet verſcheyden Biſſchoppen en veele gelovigen in de gevankenis zetten, en deed hen zo veel hy kon om de Godsdienſt lyden. 't Was niet

niet om misdaden van overſpel, bloedſchande, *Simonie*, of godslaſtering, dat hy hen vervolgde; maar alleen om geleert te hebben, en de ware leere van de eerſte Kerk van Kriſtus, waar van zy in hun gewiſſe overtuygt waren, gemeen te maken.

De zaak van de *Reformatie* aldus verlaten zynde, begon *Paulus* de IV, *Philippus* de II, Koning van Spanje, den oorlog aan te doen; gelyk *Klemens* de VII. aan *Karel* de V, vader van dezelve *Philippus*, gedaan had. Hy maakte een verbond met *Francois*, Koning van Vrankryk, een openbaare vyand van Spanje. „ *Panvinus* „ zegt, dat *Paulus* van de Franſſen en Swit- „ zers onderſteunt zynde, den oorlog tegen „ Koning *Philippus* wakker voortzette, en dat „ hy de *Napolitanen* aanſpoorde, om tegen hun- „ nen Koning en Meeſter op te ſtaan, en hem „ van 't Koninkryk te berooven. Den Hertog van *Alba* had zo haaſt geen tyding van dezen toeleg ontſangen, of hy trok aan het hooft van een talryk Leger tegen de Stad *Rome* aan. Hy zond een Brief aan den Paus, waar in hy hem alles, wat hy t'zedert hy tot het Pauſſchap gekomen was, tegen Koning *Philippus* zyn meeſter gedaan had, verweet; hem met een verzoekende ſtil te zitten, en de vrede aan te nemen, als het beſte zynde dat hy konde doen, dat men hem anders den oorlog zoude verklaaren. Hy ſchreef byna het zelve met deze bewoordingen aan alle de Kardinalen; dog dewyl deze Hertog geen antwoord van den Paus ontfing, quam hy in den Kerkelyken ſtaat, nam een goet gedeelte daar van in, en zey, dat den Koning die voor de Kerk en voor den opvolger van *Paulus* de IV. zou

zou bewaren. Dit alles kon de trotsheyt van dezen Paus niet vernederen, nog hem verpligten zig aan de reden en billikheyt te onderwerpen; tot dat hy de tyding van de berugte overwinninge van St. *Quintyn* ontfangende, waar in de Franssen door de Spanjaarden geslagen wierden, hy zagter begon te worden, en van vreede te spreeken.

Keyzer *Karel* storf in de maand September 1558, en den XVII. November van 't zelve Jaar storven ook *Maria*, Koninginne van *Engeland*, en den Kardinaal *Polus*. *Elizabeth* beklom na haar zuster den Troon van *Groot-Brittanje*; en 't was door haar toedoen, dat de vervolgingen door vuur en swaard, de gevankenissen en ballingschappen ophielden, die de Kerk ten tyde van *Maria* geleden had. De ware *Protestanten* genoten de kristelyke vryheyt, geduurende de gantsche regeering van Koninginne *Elizabeth*. In haar tyd, zo wel als na haar, behalven in eenige tusschentyden, heeft *Engeland* altyt de toevlugt van de vreemdelingen geweest, die aldaar hun verblyf zogten, na datze de tanden van den Leeuw ontkomen waren. God wil door zyne oneyndige barmhertigheyt dit Koninkryk met geestelyke en tydelyke schatten overstorten, tot verquikkinge van verdrukte vreemdelingen.

't Was ten tyde van het Pausschap van *Paulus* de IV, op 't eynde van 't Jaar 1557, dat de groote vervolging in *Spanje* onder de regeering van *Philippus* de II. begon, voornamentlyk in de Steden *Sevilie* en *Valladolid*. *Sevilie* is onder alle de Spaansche Steden, de netste, volkrykste, oudste, rykste, de overvloedigste en pragtigste in Gebouwen. Wat deszelfs rykdom betreft, men kan 'er van

van oordeelen uyt de inkomſten van anderhalf millioen Ducaten, die den Koning alle Jaaren daar van trekt; een inkomſt zo veel te grooter, om dat 'er weynig Koningen in *Europa* zyn, die zo veel van een geheel Koninkryk genieten. Zy is zeer oud; want zo men de Hiſtorie-ſchryvers mag geloven, was het *Hiſpalo* de IX, Koning van Spanje, die ze liet bouwen, en die haar de naam van *Hiſpalis* gaf; en *Herkules* vergrootte die, voor den ondergang van *Troye*. Zy is vrugtbaar, gelyk uyt de plaats *Axarafe* blykt, en die zo vol Olyfboomen is, datze niet alleen Oly voor geheel *Spanje* verſchaft, maar ook aan verſcheyde buytenlanden; men ziet ook de Velden van *Carmona* en *Xerez* van Koorn, Oranje Appelen, Vygen, Granaten, en allerley lekkere vrugten overvloeyen. Maar 't geen nog meer dan dit alles is, is ze ryk in Kriſtus. De Stad begon toen de misſlagen, de bygelovigheden en afgoderyen van de Roomſche Kerk te beſpeuren, waar door *Spanje* zo lang bedrogen was. Daar was in 't Jaar 1540 een zekere *Rodriguez de Valere*, geboortig van *Lebrixa*, die te *Sevilie* woonde, alwaar ook de vermaarde *Antony* *Lebrixa* of *Nebrixa*, herſteller van de Latynſche taale in Spanje, gebooren wierd. Deze *Rodriguez*, in plaats van zyn jongheyt tot de oeffening van de deugt, het lezen en overdenken van de Heylige Schrift door te brengen, beſteedde die tot wereldſche bezigheden, zeer gewoon aan Jongelingen die van tydelyke goederen voorzien zyn. Hy maakte zyn werk om fraaye Paarden op zyn ſtal, en veel koſtelyke klederen te hebben. Hy gaf zig aan 't ſpel, aan de jagt en andere oeffeningen over, die het grootſte gedeelte van den tyd der Edellieden verquiſten.

In

In het midden van zyne vermakelykheden, trof God hem het harte; hy wist niet hoe, nog waar door; dog hy vond zig zodanig verandert, dat hy een nieuw mensch wierd, zeer verschillende van 't geene hy voorheenen geweest was; zo dat hy deze iedele bezigheden naliet, en 'er zulken afkeer van kreeg, dat hy dezelve alzo veel verfoeyde, als hy dezelve voorheenen bemint had. Hy ley hem met zyn gantsche harte, zo veel als zyne kragten hem toelieten, op de oeffening van de Godtsvrugt, het lezen en de overdenking van de H: Schrift toe; waar toe het weynig *Latyn* dat hy verstond, niet weynig hielp; dewyl 't ieder een bekent is, dat de *tirannye* van den *Antichrist* het in *Spanje* niet toelaat, dat men de heylige Boeken in de gemeene taale leest.

Daar waren veele menschen, die by gebrek van de verborgentheden te begrypen die God in *Rodriguez* wrogt, zulken schielyken verandering voor gekheyt en buytenspoorigheyt rekenden, volgens het gemeene denkbeeld, dat de werelt van geestelyke en goddelyke dingen opmaakt; gelyk *Paulus* zegt, (a) *Het woord des kruys is wel den geenen die verlooren gaan dwaasheyt; het heeft Gode behaagt door de dwaasheyt der predikinge zalig te maken die geene die geloven.* En elders, (b) *De natuurlyke mensche begrypt niet de dingen die des geestes Godts zyn, want zy zyn hem een dwaasheyt.* En *Lucas* verhaalt, dat 'er veele waren, die van de oorzaake der schielyke verandering die Godts Geest in de Apostelen gewrogt had, zeyden, (c) *zy zyn vol zoeten wyns.* Dog die geene die oogen hadden, konden zien, dat wel verre

(a) 1 Kor. I: 18, 21. (b) Vers 14.
(c) Hand. II: 13.

verre van daar een dwaasheyt of dronkenſchap in *Rodriguez* te zyn, het in tegendeel veel eer een werking van den Allerhoogſten was, die hem dus door zyn geeſt veranderde. Hy gaf zig geheel aan 't lezen van de H: Schrift over, hy leerde zelfs *Kapittelen* van buyten. t'Zedert dezen tyd, begon hy opentlyk op ſtraat tegen de verdorventheden van de Roomſche Kerk uyt te vaaren. Hy *diſputeerde* niet in 't verborgen, maar in 't openbaar tegen de Monniken, en zey hen, dat God in de zaak die hy ter hand genomen had, hem kloekmoedigheyt en ſtoutheyt inboezemden, hen te verklaren dat onder de Staten, de Kerkelyke de bedorvenſte was; dat de Paus niet anders dan een ander menſch was, en dat hy geen magt had om iets aan de gelovigen als een geloofs-artykel te beveelen, enz.

Rodriguez wierd derhalven voor de *Inquiſitie*-meeſters gedagvaart. Hy *diſputeerde* kloekmoedig tegen hen over de Kerk van *Kriſtus*, en die van den *Antichriſt*. Hy wees hen alle de verdorventheden aan, die in de Kriſten Godsdienſt waren ingeſlopen, door de duyvelſche heerszugt van de godlooze Pauſen. De *Inquiſitie*-meeſters verſchoonden eerſt zyn voorgegeven dwaasheyt, en lieten hem, na zyne goederen verbeurt verklaart te hebben, weggaan.

Dog dewyl *Rodriguez* in zyn leere volharde, en het volk op de ſtraaten en markten leeraarde, wierd hy voor de tweedemaal voor de *Inquiſitie*-meeſters gedagvaard, die hem nog zinneloos oordeelende, hem belaſten te herroepen of te ontkennen, 't geen hy geleeraart had, van geduurig het ſchande-merk *San Benito* genaamt te dragen, en zy veroordeelden hem tot een eeuwi-

eeuwige gevankenis. Eyndelyk, wanneer zy hem voor ten eenemaale zot oordeelden, zond de *Inquisitie* hem na een Klooster van *Sant Lukas de Borromede*, alwaar hy in den ouderdom van vyftig Jaaren storf.

't Was door *Rodrigo*, dat veele andere tot kennisse van de ware Godtsdienst geraakten; voornamentlyk de vermaarde en godtvrugtige *Doctor Gilles*, Kanonik en Prediker van de Hooftkerk van *Sevilie*, die door de heyligheyt zynes levens en zuyverheyt van zyn leere zo veel goets gedaan heeft. Na de dood van *Rodrigo*, vervolgden de *Inquisiteurs* veele menschen wegens zyn leere. *Doctor Perez* ging na *Geneve*, alwaar hy het Nieuwe Testament in 't Spaansch overzette, nessens andere boeken die hy liet drukken. In 't Jaar 1555 waren 'er veele die *Sevilie* verlieten, om zig ook na *Geneve* te begeven; en twee Jaaren daar na, de *Prioor*, de *Vikaris*, de *Procureur*, en twaalf Geestelyke van 't Klooster van *Isidorus*, van *Sevilie*, vlugten 'er ook na toe, na veele verdrukkingen en rampen uytgestaan te hebben. Deze vervolging wierd zo groot en wreed, dat men op een dag agthondert persoonen te *Sevilie* om de Godsdienst vatte, waar onder hen veele geleerden, voorname luyden, en die groote goederen bezaten, bevonden. *Don Konstantyn*, die Biegtvader en Prediker van Keyzer *Karel* de V. geweest was, wierd om de zelve reden in de *Inquisitie* gebragt, en eyndigde aldaar zyne dagen. *Don Jan Perez de Leon*, oudste zoon van den Hertog van *Arvos*, en *Johanna*, de vrouw van den Heer *De La Higuera*, met veele andere, wierden als Ketters verbrand. Dog om weder tot *Paulus* de IV. te keeren,

keeren, deze ſtorf, na den Pauſſelyken Stoel vier Jaaren en drie maanden bezeten te hebben, in 't Jaar 1559.

Pius de IV. was zo weynig van zyn voorzaat P*aulus* de IV. bemind, dat deze laatſte zig in 't openbaar over hem in een *Conſiſtorie* beklaagde, en voorgaf, dat het door ongeoorloofde middelen was, dat hy het Aartsbisdom van *Milanen* verkregen had; 't geen de oorzaak was, dat P*ius* *Rome* verliet, en niet dan na de dood van P*aulus* te rug keerde, op wie hy volgde, na het ledig ſtaan van den Stoel den tyd van vier maanden en zeven dagen. Hy ſchafte verſcheyden dingen af, die P*aulus* geordonneert had. Hy verklaarde *Karel* de V, en P*hilippus* zyn zoon, Koningen van Spanje, onſchuldig, en herſtelde hen van alle beledigingen, waar mede P*aulus* hen belaſt had. Hy beveſtigde de afſtand die *Karel* de V. van het Ryk gedaan had, ten voordeele van zyn broeder *Don Ferdinand*, 't geen P*aulus* nooyt had willen beveſtigen, of goedkeuren. Hy gaf aan *Antonius Columna* zyn erfgoed weder, waar van P*aulus* hem berooft had.

P*anvinus* zegt van P*ius* de IV; „ na dat hy „ tot Paus verkooren was, wierd hy een ge- „ heel ander man, hy veranderde van zeden en „ gedrag; dog verre van daar dat hy beter, maar „ veel erger wierd. 't Was een nootlottigheyt den Pauſſelyken Stoel eygen, dat alle die ze bezaten, hoe goet zy voorheenen waren, godloos wierden; en die 'er reets mede bezet waren, wierden het nog meer. P*anvinus* zegt nog van dezelve P*ius* de IV, verre van ernſtig te wezen, was hy van een ſpotagtige aard; hy verborg zyn geveynſtheyt onder een valſche ſchyn van

godtsdienst, zo lang het *Concilie* van *Trente* duurde. Dog het was zo ras niet geëyndigt, of hy deed dingen, die geen eerlyk man passen. *Panvinus* voegt 'er by, dat *Pius* een gulsigaard was, overgegeven aan zyne vermaken, gramsteurig en twistagtig, dog zonder daar van iets te doen blyken; hoewel hy onbescheyden was, en vinnig in 't geene hy gebood; dat hy listig, geveynst, wreed en trots was; eyndelyk ook zeer weynig bemind. Hy ontfing het *Sacrament* uyt handen van den Kardinaal *Borromeus*; en men vind nergens dat eenig ander Paus, uytgezondert *Pascal* de II, dezelve ontfangen heeft. De reden die *Sanazarus* daar van bybrengt, is, dat dewyl de Pausen het *Sacrament* verkogt hebben, dat zy het voor hen niet konnen bewaren. Dog de ware reden is, dat de Pausen in hun harte zeggen, (a) *daar en is geen God*; zo dat zy in een tyd van ziekte of dootsnood toonen, hoe weynig werk zy altyt van de *Sacramenten* en de Kristen Godsdienst gemaakt hebben, en zy sterven als Varkens.

Pius de IV. ordonneerde een Geloofs-belydenis, die ze alle moesten doen die na een Bisdom stonden. 't Is een kort begrip van alle de onwetenheden, bygelovigheden, en alle de afgoderyen van het Pausdom en *Antichristendom*. De geheele *studie* van dezen Paus liep daar op uyt, om geld te verzamelen, 't zy met regt of onregt, of op wat wyze het ook zyn mogt; en hy gaf 'er een gedeelte van aan zyne vrienden, en besteedde het tot de Gebouwen, dewyl hy daar toe een ongemeene lust had. *Pius* storf in 't Jaar 1565; en na zommiger zeggen, die *Pan-*

(a) Psalm XIV: 1.

Panvinius aanhaalt, in de armen van zyn Matres.

Ik kan een aanmerkenswaardige zaak met stilswygen niet voorby gaan, die ten tyde van *Pius* de IV. te *Sivilie* voorviel. Zie hier het voorval; te *Sivilie* waren verscheyden tedere persoonen, of om my van een spreekwyze te bedienen, die met den aard der Spanjaarden beter overeenkomt, veele *jaloerze*, die groote klagten aan de *Inquisitie* deeden, om dat de Priesters en Monniken, in, en na de biegt, dit *Sacrament* misbruykten; en daar van zig bedienden, om na hun vermogen deugtzame vrouwen daar door te verleyden. Het Heylig *Officie* vond goed, deze Biegtvaders te straffen. Ondertusschen, dewyl de zaak niet klaar bewezen was, en niemand van hen in 't byzonder beschuldigt wierd; maar alleen in 't algemeen, gaven de *Inquisitie*-meesters een *Edict* uyt, dat zy in alle de Kerken van 't Aartsbisdom van *Sevilie* lieten afkondigen; waar by zy onder zeer gestrenge straffen belasten, aan ieder een van wat rang en staat hy ook was, en die wist, of had hooren zeggen, dat een Monnik of Priester het *Sacrament* van de *penitentie* ten dien eynde misbruykt had, ontrent zyn dogter of dogters, dat zo eenen zulks binnen xxx dagen aan het H: *Officie* had aan te dienen.

By de eerste afkondiging van dit besluyt, was de toeloop van *Sevilaansche* vrouwen alleen zo groot by de *Inquisiteurs*, om hunne Biegtvaders te beschuldigen, dat twintig *Notarissen* niet genoeg waren om hunne getuygenissen aan te nemen. Deze *Inquisiteurs* zig ongemeen vermoeyt bevindende, en de zaak in xxx dagen niet konnende afdoen, rekten zy die tyd nog xxx dagen

uyt; die nog niet genoeg zynde, deeden zy dit verscheydenmaal. Daar waren veele vrouwen van rang, die niet wetende wat zy zouden doen, haar in een ongemeene verwarring bevonden; aan de eene zyde met vreeze bezet zynde, om in den ban gedaan te worden, die de zodanige zou worden opgelegt, die dit niet bekent maakten, deed dit haar bewegen derwaarts te gaan; en aan de andere kant waren zy bedugt, dat zo zy by de *Inquisitie*-meesters gingen, haare mannen *jaloezy* mogten opvatten; hoe 't ook zy, zy gingen 'er na toe, na haar zo goet als zy konden te vermommen; dog dit belette niet, dat veele waakzame mannen dit niet ontdekten.

Aan de andere kant, wierden de *Prelaten* en Monniken van ieder een bespot; door de wroeginge van hun gewisse gedrongen, zag men hen treurig langs de weg gaan met een neêrgeslagen hooft, en onophoudelyk geplaagt zynde, dat iemand van de *Inquisitie* hen mogt aantasten. De meeste waren bevreest, dat zy een schrikkelyke vervolging zouden moeten ondergaan; dog alle hunne vreeze ging als de wind voorby, en wierd als de rook verstrooyt. De *Inquisitie*-meesters wisten door ondervindinge, dat dit een groote ergernisse zoude veroorzaken, en de Roomsche Kerk een sware slag zou toebrengen, zo men deze Biegtvaders voor de veragting van het gemeene volk blootstelde, om met de vinger aangewezen te worden, en dat dit te weeg zou brengen dat men niet meer de zelve agting voor het *Sacrament* van de Biegt zou hebben, als te vooren; zy wilden de zaak dan niet meer aandringen, maar stelden hun gezag tusschen beyden, en begroeven alles in de vergetelheyt, en men

men ſprak nergens meer van ; zo dat 'er geen Biegtvader geſtraft wierd. 't Geen de Kerkelyken van een groot verdriet ontſloeg, en alle hunne droefheyt in blydſchap veranderde. Maar de dag zal komen, dat deze Biegtvaders rekening van deze ſchandelykheden en gruwelen zullen moeten doen, zo wel als de *Inquiſitie-meeſters*, die dit ontveynſen, en hen verdroegen. Deze heylige Regters, na datze de Biegtvaders hunne vrinden alles vergeven hadden, wenden alle hunne woede tegen hunne vyanden de *Lutheranen*, om hen door ſwaart en vuur te vervolgen, niet alleen te *Sevilie* en te *Vallodolid*, maar ook in verſcheyden andere plaatſen in *Spanje*; zo dat Jeſus Kriſtus in zyne leden veroordeelt, en *Barrabas* wierd vrygelaten. Dog laat ons wederom tot Paus *Pius* komen. *Panvinus* zegt, in het leven van dezen Paus, dat 'er van alle de Pauſen byna geene zyn, die binnen zo weynig tyd als *Pius*, de verhevenſte waardigheden bereykt hebben. Als een zimpele Dominikaner Monnik, als hy was, ging hy te voet na *Rome*, en in den tyd van XV Jaaren verkreeg hy alle de bedieningen, van *Inquiſitie-meeſter*, Biſſchop, Kardinaal, en van Paus. By zyn doop, wierd hy *Antony* genoemt ; op den ouderdom van XV Jaaren, wanneer hy het Dominikaner kleed aantrok, noemde men hem *Michiel* ; en wanneer hy tot Paus wierd verkooren, nam hy den naam van *Pius* aan. Dog men kan zeggen, datze hem in een tegenſtrydigen zin paſte, gelyk wanneer men een Neger *Wit* noemt ; zo ook, hoe godloos hy was, wierd hy (a) *godvrugtig* genoemt. Wy

Q 3 kon-

(a) Pius.

konnen op hem wel toepassen, 't geen *Jan*, Kardinaal van *Porta*, van *Gregorius* de X. zegt: *Quem patrem patrum, fecit discordia fratrum.*

Nauwelyks was hy Paus, of hy gaf een verfoeyelyke Bulle tegen Koningin *Elizabeth* uyt, waar door hy alle haare onderdanen van den Eed van getrouwigheyt ontsloeg, die zy aan haar gedaan hadden. Maar deze uytdonderingen en verwoedheyt deeden niet veel quaats, zy verdweenen in rook, en deze Bulle wierd als een waterbobbel aangemerkt, die niet dan met wind vervult was. Hy die de stoutheyt had, om ze in *Engeland* te brengen, wierd gevangen genomen, en als een verrader veroordeelt, om gevierendeelt te worden; zonder dat den Paus met al zyn godvrugtigheyt en Missen hem van de dood, nog zelfs van de Hel kon bevryden. Zo dat deze Koninginne heerlyker gedagtenisse, leefde, regeerde, en over haare vyanden zegepraalde, met het heylige *Katholyke* geloof te verdedigen en te beschermen; makende van haar Koninkryk een toevlugt en schuylplaats voor de arme vreemdelingen die na *Engeland* weeken, om zig voor de tiranny van de Roomsche Kerk te veyligen. 't Is de almagtige arm van God, wiens naam *Jehova* is, die dit gedaan heeft; dewyl 'er geen andere God, dan hy is. Derhalven, om my van de woorden van David te bedienen, *Vervloekt zynze die de gesneden beelden dienen en eerbieden, en die de Afgoden vereeren die hen niet konnen helpen, of eenig goed toebrengen.*

Deze (a) godlooze wischte, uyt *Petrarcha* en *Bocatius*, vermaarde Italiaansche *Poëten*, alles wat

(a) *Impius.*

wat zy onbeſchroomt en met waarheyt gezegt hadden, zo van den Paus, het Roomſche Hof en de Kerkelyken; want men moet aanmerken, dat eer God *Luther* en andere *Doctoren* die hem gevolgt hebben, verwekten, de *Italiaanen*, en voornamentlyk de *Florentynen*, die geene waren, die met levendige verwen en beſtpaſſende ſchaduwen, de Paus, zyn Hof, en zyn geeſtelykheyt afſchilderden. Men behoeve daar over maar te lezen de waaragtige ſchriften van *Petrarcha* en *Bocatius*; dog niet die de Paus verminkt heeft, om hen van de waarheyt te overtuygen. Ik zal naderhand eenige plaatzen uyt deze Schryvers aanhaalen, die 'er op bevel van dezen Paus uytgelaten zyn. *Pius* de IV. ſtorf den 1. *Mey* van 't Jaar 1572.

Gregorius de XIII, een *Boulonees*, voorheenen *Hugo Bon Compagnon* genoemt, den XV. *Mey* 1572 tot Paus verkooren zynde, volgde in de voetſtappen van *Pius* zyn voorzaat, ontrent de haat die hy tegen *Elizabeth*, Koningin van *Engeland*, opgevat hadde. Hy bediende zig van allerley middelen, om haar, waar hy kon, quaad te doen. Hy gebruykte daar toe zomtyts gewelt, gelyk uyt het talryke Leger bleek, dat hy in *Ierland* zond, maar in ſtukken gehakt wierd; zomtyts ook liſt en bedrog, gelyk men zag, wanneer hy *Parry* aldaar, als een groot verrader, met nog verſcheyden andere, zond; dog hun voornemen ontdekt zynde, wierden zy door vier paarden van malkander geſcheurt, zo dat God de Koninginne voor alle deze vervloekte *deſſeynen* bewaarde; en eyndelyk *Gregorius*, ten opzigte van zyn lighaam, met de dood ſtrafte. En daar is niet aan te twyffelen,

 of

of hy heeft zyn ziele na een plaats gezonden die hem past, en bequaam tot deszelfs verblyf is.

Het gerugt liep te *Rome*, dat *Gregorius* voor, en na dat hy Paus geworden was, niet als een geestelyke, maar als een vleeschelyke Vader, een *Concubyn* gehad heeft, waar by hy een zoon had, die hem zulke aangename dingen vertelde, dat hy 't niet kon nalaaten daarom te lagchen, en dat *Philipique* (dit was de naam van zyn zoon) zo ras hy Paus was, zo veel verstand en aardigheyt liet blyken, dat zyn Vader de Paus hem een Jaargeld van vyfduyzent kroonen toestond.

Zie nu eens Roomsch-*Katholyken*, waar toe men het erfdeel van St. *Pieter* gebruykt. *Gregorius* had de plegtigheyt van de kakstoel niet van noden, dewyl hy reets bewyzen had gegeven, dat hy een man, en geen vrouw was. 't Was ten tyde van dezen Paus, dat de bloedige slag tusschen de Portugeezen en Mooren van *Afrika* voorviel, waar in drie Koningen het leven verlooren. *Don Sebastiaan* aldaar gedood zynde, wierd den Kardinaal *Don Henrik*, Broeder van Koning *Johannes* de III, die de Grootvader van *Don Sebastiaan* was, in zyn plaats verkooren; en gelyk *Anius* Koning en Priester te gelyk was. Zie eens wat *Virgilius*, in het derde boek van zyn *Eneas*, van dezen *Anius* zegt: *Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos.* De Portugeezen zeggen van dezen Kardinaal, dat hy onder een Maans-verduystering gebooren wierd, en storf.

In het Jaar 1582, ten tyde van *Gregorius* de XIII, viel 'er een zeer aanmerkenswaardige zaak

zaak te *Valladolid* voor. Daar was in deze Stad een getyteld Ridder, die twee dogters in de *Inquisitie* had, om datze de leere van *Cacalla*, nopens de dwalingen van de Kerk, aanhingen; en dewyl zy daar in ſtantvaſtig volhardden, door de brandende iever die zy voor Jeſus Kriſtus hadden, aangezet zynde, wierden zy veroordeelt om verbrand te worden. De Vader die een volſlagen kwibus en een doldriftig Papiſt was, verzogt de *Inquiſitie*-meeſters zyn dogters mede na huys te mogen nemen, om haar beter te onderrigten; 't geen deze *Inquiſitie*-meeſters hem toeſtonden, wegens het goed gevoelen dat zy van hem hadden. Deze Vader tragte zyne dogters van gevoelen te doen veranderen; maar ziende, dat hy haar niet kon overreden, liet hy Prieſters en Monniken opzoeken, om met haar te *diſputeren*; dog alle hunne *diſputen*, en alle hunne bewysredenen ſtuyten op haar af. De Heere boeſemde deze dogters een (a) welſprekentheyt en wysheyt in, welke de Prieſters en de Monniken, deze nieuwe *Fariſeeuwen*, niet konden wederſtaan, nog tegenſpreeken. De Vader ziende dat 'er geen kans was haar te doen herroepen, hakte zelfs hout, en ſtak de houtſtapel zelfs aan, welke diende om haar levendig te verbranden. Dog men behoeft zig daar over niet te verwonderen, dewyl de Heere diergelyke dingen voorzegt heeft. (b) *En gy zult overgelevert worden, ook van ouders en broeders, ende magen ende vrienden, en zy zullen 'er zommige onder u dooden, en gy zult van allen gehaat worden, om myns naams wille.*

(a) Lukas XXI: 15.
(b) Vers 16, 17, 18, 19.

Zie daar de verdrukkingen en ellenden, die de arme gelovigen te verwagten hebben. Maar de Heere voegt 'er by, tot onze vertroosting, *Geen hair uwes hoofts zal verlooren gaan, bezit uwe ziele in lydzaamheyt.* Dit is het, dat deze twee jonge Juffrouwen deeden, en zy genieten tegenwoordig de hemelsche kroone der heerlykheyt, die de Heere, wiens Martelaressen zy waren, haar voor de grondlegginge des werelts bereyd had.

Deze wreede Vader geloofde, met deze wreede en onmenschelyke daad te bedryven, God een groote dienst te doen, gelyk de Heere ook voorzegt had. (a) *De uure komt zelfs, dat een iegelyk die u zal dooden, zal meynen Gode een dienst te doen.* Dog verre van daar, dat dit ons moet verschrikken; wy moeten in tegendeel kloekmoedig in de verdrukkingen zyn, dewyl de Heere daar by voegt, (b) *Deze dingen hebbe ik tot u gesproken, op dat gy in my vrede hebt, in de wereld zult gy verdrukkinge hebben, maar hebt goede moed, ik hebbe de wereld overwonnen.*

De zelve *Gregorius*, in plaats van daar op toe te leggen, om zyne leere en zeden, zo wel als die van de geestelykheyt te verbeteren, hing alle zyn aandagt op de verbetering van den tyd en de *Almanak* te besteden. Het Jaar tien dagen vervroegende, en om zyn naam te vereeuwigen, noemde hy deze wyze van rekenen, de *Gregoriaansche* styl. Na de dood van *Gregorius*, volgde *Sixtus* de V. op hem.

Deze *Sixtus* de V. wierd voorheenen *Felix Peretto* genoemt, gebooren in 't Jaar 1521, den XIII. *December*, in een Dorp van XXV of XXX huy-

(a) Joh. XVI: 2. (b) Vers 33.

huyzen, genaamt *Montalto*, by de Stad *Firmo*. Hy bewaarheden het Spaansche spreekwoord, 't welk zegt: *Rey por natura, y Pape por ventura*, dat is, *Koning uyt de natuur, of door de geboorte*; *Paus by geval, of door geluk.*

Dewyl de Vader van *Felix* een Varkens-hoeder was, wierd *Felix* in zyn kintsheyt zeer armelyk opgevoed; dog zo ras hy eenige blyken van zyn verstand gaf, was 'er een Juffrouw, die hem uyt liefde een *Franciscaner* kleed gaf; en de *Prioor* verzogt hem in zyn Klooster aan te nemen; hy leerde aldaar de Letterkonst, Wysbegeerte en Godgeleertheyt, waar in hy groote voortgangen maakte. Wanneer hy meerderjarig was, wierd hy *Inquisitie*-meester gemaakt, en in dit ampt gedroeg hy zig zodanig, dat men zyn wreedheyt naauwelyks kon verdragen. Het gebeurde zelfs, dat hy een Venetiaans Edelman voor hem deed verschynen, en hem op een onbetamelyke en onbeleefde wyze handelde. Den Edelman zulke smaadheden ongewoon zynde, belaste aan eene van zyne huysgenooten, om *Felix* op straat wat af te rossen, 't geen deze ook deed. De *Inquisitie*-meester ging, na deze belediging ontfangen te hebben, na *Rome*, om aan den Paus te klagen over den hoon die hy in 't openbaar ontfangen had. De Paus zond hem met veel meer magt en gezag na *Venetie* te rug, dan hy voorheenen hadde. Wanneer hy aldaar was aangekomen, gaf hy zyn Lastbrief aan de Regeering over, welke *Felix* voor een onrustig en wraakzugtig man aanmerkende, een kaars liet aansteken, en belast hem uyt de Stad te vertrekken, eer de kaars geheel verbrand was. *Felix* wierd genootzaakt

voor

voor de tweedemaal de reyze na *Rome* aan te nemen, alwaar hy nieuwe klagten aan den Paus deed.

Dezen Paus veel kloekmoedigheyt en ſtantvaſtigheyt in *Felix* beſpeurende, nam hem in zyn dienſt aan, en maakte hem tot een *Intendant* in zyn huys. Wanneer de *Inquiſitie* van *Spanje*, den Aartsbiſſchop van *Toledo* van kettery verdagt hield, zond den Paus *Felix* derwaarts, om zyn zaak aan te hooren. De *Generaal* der *Franciscaners* geſtorven zynde, wierd *Felix* in zyn plaats aangeſtelt, en de Paus maakte hem kort daar na Kardinaal. Eyndelyk *Gregorius* de XIII. geſtorven zynde, wierd *Felix* door vrinden die hy in *Spanje* hadde Paus gemaakt, en nam den naam van *Sixtus* de V. aan.

Zo ras als hy in 't bezit van den Pauſſelyken Stoel was, verre van daar, hem zelven, het Roomſche Hof of de Geeſtelykheyt te *reformeeren*, gebruykte hy alle bedenkelyke middelen, bedriegeryen, liſten, verraad en geweld, om de ruſt en 't geluk dat *Engeland* genoot, te ſtooren. Hy maakte ſnoode verraders op, om zyn oogmerk te bereyken, met hen iets te beloven, 't geen hy zelfs niet had, en aan niemand kon geven, namentlyk het Koninkryk der Hemelen, ingevalle zy Koninginne *Elizabeth* konden van kant helpen, die door haar wyze regeering tot verwondering verſtrekt heeft, niet alleen van de grootſte Vorſten van *Europa*. maar ook van de geheele wereld. Dog God bevrydde haar door zyn almagt, voor de hinderlagen van dezen brieſſchenden leeuw. *Sixtus* de V. kantte zig ook tegen de Koning van *Navarre*, en de Prins van *Condé* zyn broeder aan. Hy ſprak de

vloek over hen uyt, en beroofde hen van alles wat zy hadden, en voornamentlyk van hun onbetwiſtbaar regt, datze op de Franſche Kroon hadden. De goede Prins van *Condé* wierd, na dat hy lang door den Paus vervolgt was, eyndelyk in 't Jaar 1588 vergeven. 't Was ook in dit Jaar, dat Koning *Henrik* de III, de Hertog van *Guiſé*, met zyn broeder den Kardinaal, deed vermoorden.

De dood van deze twee Broeders, gaf aan verſcheyden Steden in Vrankryk aanleydinge, om tegen hunnen Koning op te ſtaan. Het volk van *Parys* zig door het Koninklyke Leger belegert ziende, ſmeedde een verraad tegen het leven van dezen Vorſt, en beloofde een groote vereering aan die hem zoude dooden. Men vond een Dominikaner Monnik, zo onwetende als ſchelmagtig, die zig in des Konings Leger begaf, onder een voorwendzel van zeer voorname dingen, die hy aan hem had mede te deelen. Men gaf hem toegang, en deze rampzalige wierp zig aanſtonts voor des Konings voeten neder, die in een Leuningſtoel zat, en trok een vergiftig mes, waar mede hy hem in de darmen ſtak. Den Koning zig gequetſt voelende, riep om hulp, en aanſtonds quamen 'er verſcheydene binnen, die den Duyvelſche Monnik vatten, en in duyzent ſtukken hakten. Dit toeval veroorzaakte zo veel beweging in 's Konings Leger, als het vermaak aan zyne vyanden gaf. Deze ongelukkige Koning ſtorf den volgenden nagt, na dat hy *Henrik* de IV, Koning van *Navarre*, zyn Schoonbroeder, als de naaſte erfgenaam tot de Kroon, tot zyn opvolger benoemt had.

Wan-

Wanneer de tyding van des Konings dood te *Rome* gekomen was, deed Paus *Sixtus* de V, op den XI. *September* 1589, in het *Consistorie* der Kardinalen een plegtige redevoering, waar in hy de daad van deze *Dominikaan*, by die van *Eleazar* en *Judith* vergeleek. Hy voegde 'er zelfs by, dat het geene de eerste gedaan had van veel grooter verdienste, dan dat van de twee andere was. Zy die in de Schrift bedreven zyn, weten de Historie van (a) *Eleazar* en die van (b) *Judith*, zo dat het niet nodig is dezelve hier by te brengen. Den oorlog, die *Antiochus* en *Holofernus* Gods volk aandeeden, was onregtmatig; maar die *Henrik* de III, tegen de t'zamengeswoorne, om hem van zyn Koninkryk te beroven, voerde, en hem van kant te helpen, was zeer billik, en was daar ontrent geen tiran. Behalven dat, was hy geduurende zyn leven, en op zyn doodbed, van dezelve Godsdienst als zyne vyanden.

Dog zonder ons meer met menschelyke redenen op te houden, laat ons tot de H: Schrift komen. Zy leert ons, dat *Saul* een godloos Koning, een geveynsde en tiran was; dat God hem verlaten had, en tot *Samuel* zeyde, (c) *Hoe lang draagt gy leer om Saul, die ik verworpen hebbe, dat hy geen Koning zy over Israel.* Derhalven belaste de Heere ons, eene der zoonen van *Isai*, namentlyk *David*, tot Koning te zalven. Op dezelve plaats word ook gezegt, *Dat de Geest des Heeren van Saul week, en dat een booze geest van den Heere hem verschrikte.*

Niet tegenstaande de boosheyt van *Saul*, gaf God

(a) 2 Mach. VI. (b) Judith XIII: 10.

(c) 1 Sam. XVI: 1. 14.

God geen last aan *Samuel* om hem te dooden. *David* zelfs, hoewel God hem verkooren, en *Samuel* hem tot Koning gezalft had, durfde *Saul* niet dooden, hoewel 'er hem een gunstige gelegentheyt toe voorquam; maar zey in tegendeel, (a) *Dat laate de Heere verre van my zyn, dat ik die zake doen zoude aan mynen Heere den gezalfden des Heeren, dat ik myne hand tegen hem uytsteken zoude; want hy is de gezalfde des Heeren.* Laat ons dan vry een besluyt opmaken, dat dezen Monnik een verfoeyelyke daad bedreef, zo wel als die hem daar toe aanspoorden; maar de Paus trofze alle nog te boven, door de loftuytingen en goetkeuring die hy aan deze verfoeyelyke moord gaf. Wat openbaaring kon *Sixtus* de V. van God hebben, om geen vryheyt te vergunnen, dat men de minste plegtigheden by den uytvaart van dezen Koning deed, nog zyne gedagtenisse eenige eere bewees, en om het bidden voor hem te verbieden, volgens de gewoonte der *Papisten*, als of hy eeuwig verdoemt was? *Samuel* en *David* hadden zekerder berigt, dat God *Saul* verlaten en verworpen had; nogtans lieten zy hem in 't leven, zonder zig tegen zyn leven aan te kanten. Dog tegenwoordig, zo 'er een Koning gevonden word, die den Paus ongehoorzaam is, blixemt de ban en vloek tegen hem uyt, hy verdoemt hem in eeuwigheyt; en zo men hem geloof geeft, men kan hem met een goed gewisse dooden. Want iemand die zulken Koning *geponjardeert* had, zou een heylig en verdienend werk hebben bedreven; zo dat deszelfs stigter behoorde *gecanoniseert* te worden. Wat een Kristen Godtsdienst is dit dan,

die

(a) 1 Sam. XXIV: 7.

die een menſch *canoniſeert*, om dat hy bedreven heeft, dat in Godts Woord uytdrukkelyk verboden is! *Sixtus* de V, dit ſnoode beeſt, ſtorf in de maand September 1590. Hy had *Urbanus* de VII. tot opvolger; dog ſtorf ten eynde van 12 dagen. *Gregorius* de XIV. wierd in zyn plaats verkooren, en ſtorf ook in de maand September van 't volgende Jaar. *Innocentius* de IX. volgde op *Gregorius*; dog leefde maar weynig tyd, zo dat 'er in de tyd van XIV maanden vier Pauſen ſtorven, als *Sixtus*, *Urbanus*, *Gregorius* en *Innocent*; en alle, of ten minſten de meeſte door vergift.

Daar op wierd *Klemens* de VIII. of IX. tot Paus verkooren; en 't was in zyn tyd, dat een Capucyner Monnik het ondernam, om *Henrik* de IV, Koning van *Vrankryk*, te dooden; dog zyn verraad ontdekt zynde, bevond men, dat de *Jeſuiten* hem daar toe opgehitſt hadden, om deze verfoeyelyke daad te bedryven.

Men kan zien, uyt het geene tot nog toe gezegt is, dat de levens en bedryven van de Pauſen afſchuwelyk geweeſt zyn, en dat de Biſſchop van *Rome* veel eer de dienſtknegt van den Satan, en de ware *Antichriſt* is, als de Stedehouder van Kriſtus; dog tot myn eygen voldoening, wil ik dit laatſte voorſtel tragten te bewyzen, door redeneeringen, gevoelens van Leeraren der Kerke, door beſluyten van de oude *Konciliën*, en voornamentlyk met Schriftuurplaatzen die daar op zonderling paſſen.

Daar zyn twee Roomſche Ryken, die beyde zeer geringe beginzelen gehad hebben; dog zy zyn beyde by trappen de grootſte en magtigſte Ryken geworden, die 'er ooyt geweeſt zyn, of nader-

naderhand zyn zullen. Ik zal het eerste het oude, en het tweede het nieuwe Ryk noemen.

Het eerste begon met twee Harders, *Romulus* en *Remus*, die alle de *Bandıten* en *Vagebonden* onder hunne bescherming namen, en onder hunne regeering inlyfden. 't Zyn deze opgeraapte volkeren, die de Stad *Rome* bouden. *Romulus* het hoofd daar van willende wezen, doodde zyn broeder *Remus*. De Inwoonders van deze Stad stroopten de nabuuren, en handelden hen op de onbetamelykste wyze. Zy bepaalden hunne geweldadigheden niet, met hen van hunne goederen te berooven; maar zetten de wreetheyt zo ver voort, datze hen hunne dogters ontroofden. Dit was het, dat aanleydinge tot de eerste oorlogen gaf; die zo ras niet geëyndigt waren, of de *Romeynen* begondenze die nog veel yslelyker waren; dog zo voordeelig, dat niet vergenoegt zynde, om de schrik door geheel *Italie* te brengen, zy ook in andere Landen gingen, en hunne eygene grenzen verlatende, maakten zy zig meester van *Afrika* en *Asia*.

Dus is het, dat de palen van 't Ryk van dag tot dag uytgebreyd wierden, wanneer 'er in 't midden van *Rome* een andere Vorst opstond, die deel aan de magt wilde hebben, en die om zo te spreeken, op den Troon, aan de zyde van de Roomsch Keyzer zat. 't Is waar, dat dezen nieuwen Vorst in 't begin geen *figuur* maakte, en zig niet met de wereltsche zaken van den Keyzer bemoeyde, bestedende al zyn bezigheyt aan de zorge der Kerken; en 't was geduurende deze tyd, dat de Keyzer en 't Keyzerryk in haar bloeyenste toestand waren. Dog deze nieu-

we Meester was naderhand op middelen bedagt, om eenig voordeel uyt het goet gevoelen te trekken, dat men van zyn godtsdienst en heyligheyt hadde. Om tot zyn oogmerk te komen, oordeelde hy den Keyzer te moeten winnen, op dat hy door zyn gezag de oppermagt, over alle de Kerken mogt bekomen.

De reden die hy daar van bybragt, was, dat gelyk *Rome* altyd de meestres van de geheele werelt geweest was, het ook paste, dat haar Bisschop van een rang boven alle de andere Bisschoppen was. Dit voornemen ontmoete veele swarigheden; de Bisschoppen van andere Naatsien kantten zig daar ten hoogsten tegen, en zy bragten zeer goede redenen by, om de weygering die zy maakten te billiken, om de Bisschop van Rome anders als hun Broeder en metgezel te erkennen, die niet dan een gelyke magt met de hare had. Niet tegenstaande deze kragtige tegen aankanting, verzuymde de Roomsche Bisschop niet, om zyne verzoeken te vernieuwen tot het bereyken van zyn oogmerk, ter tyd toe dat Keyzer *Phocas* zyn verzoek toestont, en hem de *titel* en waardigheyt van algemeen Bisschop vergunde, met magt en gezag om over alle de Kerken en Bisschoppen van het Kristendom te regeeren. Gelyk *Romulus* zyn broeder *Remus* gedood had, zo vermoorde ook *Phocas* de Keyzer *Mauritius* zyn Heere en zyn Meester. Dus ziet gy *Rooms-Katholyken*, dat gelyk, het oude *Rome* op een moord gegrondvest is, zo ook het nieuwe, dat is het Pausdom, is 't op een ander geweest. De Paus betoonde daar in, dat hy waarlyk en regtdraats tegen Kristus was aangekant, die zyne *discipulen* zeer hart bestrafte

over

over zulke zintwistingen, ten opzigte van de *opperhoofdigheyt*. (a) Maar de Paus door middel van den Keyzer tot dit toppunt van glory opgeklommen zynde, beloofde zig nog veele andere dingen; hoewel hy zyne waare gevoelens een zeer langen tyd verborgen hield.

Het Ryk bevond zig ontrent hondert Jaar na de dood van *Konstantyn de Groot*, zeer verswakt; dewyl *Vrankryk*, *Engeland* en *Duytsland* daar van wierden afgesneden, en de *Hunnen*, *Italie* en de *Wandalen*, *Africa* besloegen. Deze verdeeling ontstond, om dat de Keyzers *Rome* verlieten, dat in het westersche deel leyt, om hun Hof en verblyf te *Konstantinopolen* te houden. De Bisschop van *Rome* de ondergang van het Ryk te gemoet ziende, verzuymde geen gelegentheyt om verschil met den Keyzer te zoeken. Wanneer deze laatste, alle de Beelden en Schilderyen liet wegdoen, die hy in de Kerken vond, deed den Paus hem in den Ban. Dit was het begin van het *dispuyt*, en dit den aanwas van de hoornen van het beest. 't Was ook in dezen tyd, dat *Mahomet* in 't Oosten verscheen, en den Keyzer verscheyden Provintien ontnam. Niet tegenstaande dit alles, deed deze laatste aan den Paus weten, dat al de waardigheyt, al de magt en majesteyt die den Bisschop van *Rome* bezat, hy die aan den Keyzer verschuldigt was. Daar op stelde de Paus voor, om zig van deze onderwerping, als ook van de oorlogen, te bevryden, waar mede de Koning van *Lombardye Italie* drukte, om een nieuwe Keyzer te verkiezen, die hy de Roomsch Keyzer noemde. Ten dien eynde koos hy *Karel de Groot*, die de Koning

 van

(a) Matth. X: 42. Luk. XXII: 21.

van *Lombardye*, een groote vyand van den Paus, uyt *Italie* verdreven had. Dit gaf aanleyding tot verſchillen, verdeeltheden en verbitteringen, tuſſchen de ooſterſche en weſterſche Keyzers, en tuſſchen de Kerken van beyde *partyen*, en zulks alleen uyt gierigheyt en heerszugt van den Paus. Naderhand waren 'er hevige verſchillen, tuſſchen de *Italiaanen*, *Franſen* en *Duytzers*, over de verkiezing van den Keyzer, tot dat men eyndelyk onder de regeering van Keyzer *Otto* de III, Hertog van *Saxe*, en onder het Pauſſchap van *Gregorius* de V, zynde een Duytſch Paus, zeven Keurvorſten maakte, om den Keyzer te verkiezen, gelyk wy in het leven van dezen Paus verhaalt hebben; en zulks, om dat 'er niet dan Duytſche Prinſen by de verkiezing zouden zyn, en om 'er de vreemde Naatſien van uyt te ſluyten. De Keyzer was naderhand zeer misnoegt over het trotze en hoogmoedige gedrag van den Paus, zo omtrent hem, als de andere *Souvereyne* Vorſten. Men kan daar over de *Hiſtorien* van *Henrik* de III, *Henrik* de IV, *Frederik* de II, van *Frederik* de III, en voornamentlyk van *Karel* de V. lezen, wiens Leger in 't Jaar 1527 in *Rome* quam, het zelve plonderde, en Paus *Klemens* de VII. en zyne Kardinalen gevangen nam. 't Was dezen Paus, die, gelyk de Spanjaarts voor de venſters van zyn gevankenis zongen, een voornemen had, om den Keyzer zyn Muts en Mantel te ontnemen, zo als wy in 't leven van dezen Paus verhaalt hebben. Zo tragte *Paulus* de IV, Koning *Philippus* de II, het Koninkryk van *Napels* te ontnemen; dog het Leger van dezen Koning door den Hertog van *Alba*, ontruſte de Paus zodanig, dat hy blyde was, vrede

te

te konnen maken; voornamentlyk, wanneer hy de berugte *Victorie* vernam, die de Spanjaarden in 't Jaar 1557 op de Franſchen behaalden.

De Paus wierd naderhand zo hoogmoedig, dat hy de onbeſchaamtheyt had, om de Paus regelen voor te ſchryven, die zyn Heer en Meeſter was, (gelyk *Gregorius* hem gewoon was te noemen) en hem het *Formulier* van den Eed voor te ſchryven, die hy op zyn krooning moeſt afleggen. Dit *Formulier* behelſt, dat de Keyzer verpligt is, alle middelen in 't werk te ſtellen, om de goederen van de Roomſche Kerk te bewaren, te vermeerderen, en te beſchermen; zo ook de Opperbiſſchoppen hunne waardigheyt, voorregten en beſluyten; zo dat 'er geen Keyzer is, die den Paus durft tegenſpreeken, uyt vreeze van zyn Eed te zullen ſchenden. Ik zal deze aanhalen, die *Karel* de V. aan *Klemens* de VII. of VIII, in 't Jaar 1530, by zyn krooning deed. *Ego Carolus Romanorum Rex*, dat is, *Ik Karel, Koning der Romeynen, die met de hulpe van God hoope Keyzer te worden, belove, betuyge, verzekere en ſweere voor God en de zalige St. Pieter, in het vervolg te zullen wezen de beſchermer en verdediger van de Opperbisſchop en de H. Roomſche Kerk, om haar bezittinge, waardigheden en regten te bewaren, enz.*

Karel wierd na 't afleggen van dezen Eed, Koning van *Lombardye* gemaakt, en daar op deed hy een andere Eed. „ Ik Karel, Koning der
„ Romeynen en Lombarden, belove en ſweere
„ by Vader, Zoon en H: Geeſt, by het vlees-
„ geworden woord, en deze heylige overblyf-
„ zelen, zo het den Heere behaagt, dat ik Key-
„ zer worde, om zo veel als het van my zal

 „ af-

„ afhangen, de belangens van de H: Roomſche „ Kerke, zyn Heyligheyt en haar Bevelhebber „ te bevorderen; en dat deze laatſte, nog het „ leven, nog eenig lid, nog de eer zal verlie- „ zen, die hy heeft, door myn raad, door myn „ toeſtemming, door myn wil en vermaning; „ dat ik te Rome geen beſluyt nog ordonnantie „ buyten toeſtemming van den Paus zal maken, „ als dingen zynde die hem toekomen, zo ook „ dat alles wat in onze magt zal zyn van het „ erfdeel van *St. Pieter*, wy het hem zallen „ wedergeven, dat die geene die ik tot *Gouver-* „ *neur* van *Italie* zal benoemen, hem zal noot- „ zaken, om zig by eede te verpligten de Paus „ en het erfdeel van *St. Pieter* by te ſtaan en te „ verdedigen. Zo helpe my God, en by dit „ Evangely van God enz. Na deze tweede Eed, wierd Karel *Kanonnik* van *St. Pieter*, en naderhand Ridder van *St. Pieter* gemaakt. Men vind deze twee Eeden in het tiende Boek van de *Hiſtorie* van den *Marquis van Peſcara.*

Zo gaat het in de werelt van onderdaan aan den Keyzer, als deze Paus was, maakte hy hem zelfs zyn Heer. 't Geen ik tot dus verre van den oorſprong en aanwas van den Paus gezegt heb, is breeder uytgedrukt in een *Informatie*, die men aan de Vorſten en Staten van 't Ryk, ten tyde van Keyzer *Karel* de V, Koning van Span- je, aanbood; waar uyt men kan beſluyten, dat het gezag, waar over den Paus zig beroemt, en dat hy zig aanmatigt, uyt een D..... regt veel eer, als uyt een Goddelyk of menſchelyk regt voortkomt. 't Is door behendigheyt dat hy 't verkregen heeft, en wil het door geweld en ſnoode ſtreeken bewaren, tot dat God hem

door

door de oneyndige kragt van zyn woord te onder bragt. Het ſchynt uyt dit alles, dat het Pausdom gebouwt is, gelyk 't ook inderdaad is, op geveynſtheyt, liſt, gierigheyt, heerszugt en gewelt; dat het zelve niet ſtaat op de verzekerde Rots, die Jeſus Kriſtus is, gelyk *Petrus* beleed, zeggende, (a) *Gy zyt de Kriſtus, de Zoone des levendigen Godts.* Zo het dan waar is, dat het Pausdom niet op Kriſtus gegrondveſt is, zal de Paus nog veel minder het hooft of de algemeene Biſſchop van Godts Kerk zyn.

Om te bewyzen, dat de Paus geen algemeen Biſſchop is, zal ik uyt baarblykende redenen bewyzen, dat *Petrus*, waar van de Paus zegt de opvolger te zyn, het zelfs niet was.

Voor 1. *Klemens* Biſſchop van Rome, aan *Jacobus* ſchryvende, volgens onze tegenſpreekers zelfs noemt hem de broeder des Heeren, de Biſſchop der Biſſchoppen, de Bevelhebber van de Kerk te *Jeruſalem*, en andere die door de geheele werelt zyn; zo dit waar is, beſluyte ik, dat *Klemens* geen Biſſchop der Biſſchoppen was, hoewel hy als Paus en Biſſchop van Rome wierd aangemerkt.

Ten 2. In het eerſte Kriſten *Concilie*, waar van *Lucas* ſpreekt, (b) was het *Petrus* niet, maar *Jacobus* die'er de voorzittinge in had; want na dat *Petrus*, en alle die in de vergadering waren, geſproken hadden, maakte *Jacobus* als Preſident het beſluyt op, zeggende, *daarom oordeele ik.* Niet tegenſtaande dit alles, zegt *Illeſcas*, een groot panlikker van de Paus, (c) dat *Petrus* als Opperbiſſchop de voorzittinge in dit *Concilie* had.

 Ten

(a) Matth. XVI: 16. (b) Hand. XV: 9.
(c) P. 1. Fol. 20.

Ten 3. De Apoſtelen, zegt *Lucas*, (a) *vernomen hebbende, dat Samaria het woord Godts ontfangen hadde, zonden hen Petrus en Johannes, om hen te leeren en te onderwyzen.* Maar wie zou nu den Paus durven zenden, om ergens te prediken? buyten twyffel niet het *Concilie*; en vooronderſtelt zynde, dat het dit durfde doen, zou de Paus weygeren 't zelve te gehoorzamen, onder voorwendzel, dat hy niet dan onmiddelyk van God afhangt; de Apoſtelen zonden *Petrus*, en *Petrus* als een gelovig lid van de Kerk gehoorzaamt, en quyt zig in de pligt van zyn beroep.

Ten 4. (b) *Paulus* wederſtond *Petrus in het aangezigt, om dat hy te beſtraffen was*; en *Petrus* neemt deze beſtraffing aan, zonder *Paulus* te antwoorden, dat hy onmiddelyk van God afhing, en een algemeen Biſſchop der Kerke was; zonder hem de reden te vragen, waarom hy de vryheyt nam om hem te beſtraffen, gelyk de Pauſen hedensdaags doen, en al voor langen tyd aan Koningen, Keyzers, en algemeene *Concilien* gedaan hebben. Onze tegenſtrevers zyn zo onbeſchaamt, dat alhoewel *Paulus* zegt, wanneer *Petrus* te *Antiochie* gekomen was, ik wederſtond hem in 't aangezigte enz.; en een weynig lager; *dog wanneer ik zag, dat zy niet regt wandelden na de waarheyt van 't Evangely*, zey ik tot Petrus *in aller tegenwoordigheyt* enz., willen zy niet erkennen dat *Paulus Petrus* beſtraft heeft; en zy zeggen dat het een ander was, die *Cephas* genoemt wierd. Derhalven, dewyl *Illeſcas* geen geloof geeft aan 't geene *Pau-*

(a) Hand. VIII: 14.
(b) Galat. II: 11. 14.

Paulus zegt, hoe zal men iemand konnen gelooven, die twyffelt aan 't geene *Paulus* verzekert heeft.

Ten 5. *Paulus* houd hem als een afvallige, *een zoone des verderfs, een mensche der zonde, die als God in den tempel van God zit.* (a) *Johannes* voegt 'er by, dat hy in de Stad, (b) op zeven bergen zit. *Hieronimus* verklaart, dat *Rome* deze Stad is; zo dat, dewyl 'er niemant in den tempel Godts, in de Stad van zeven bergen, als de Paus zit, is niemand dan hy den *Antichrist.*

Ten 6. In het *Concilie* van *Niceen*, op bevel van *Konstantyn* vergadert, om de *Historie* der *Arrianen* overhoop te storten en te vernielen, welke de Godheyt van Jesus Kristus ontkenden, hadden de *Legaaten* van den Roomschen Bisschop, nog de eerste, nog de tweede, nog de derde, maar de vierde plaatze; 't welk aantoont, dat deze Bisschop nog het algemeene hooft van Rome was. In het zelfde *Concilie* gaf men bepalingen aan de *Patriarchen*, die alle het zelfde gezag over hunne Kerken ontfingen, als de Bisschop van Rome over de nabuurige Kerken. Maar de Papisten hebben het besluyt van dit *Concilie* getragt te vervalsen, gelyk men uyt het zesde *Concilie* van *Carthage* kan zien.

Den Kardinaal *Cusanus* (c) van het *Concilie* van *Niceen* spreekende, zegt; „ de Roomsche „ Bisschop is dikwils *Patriarch* en Aartsbisschop „ door de ouden genoemt, en hy heeft het zelfde „ gezag als de andere Bisschoppen in 't *Concilie* van *Niceen* ontfangen; maar wie ziet niet, „ dat het gezag, dat de Paus in onzen tyd zig „ aan-

(a) 2 Thess. II: 3. (b) Openb. XVII: 9.
(c) *Lib.* 2. *de Concordia Cathol. Kap.* 12.

„ aangematigt heeft, veel grooter is, dan de
„ heylige en oude *Constitutien* hem toegestaan
„ hebben, 't geen uyt een slaafsche gehoorzaam-
„ heyt ontstaat? Nog *Julius* die toen Bisschop van Rome was, nog zyne *Legaten* die in het *Concilie* waren, kanten zig tegen dit besluyt aan. Daar en boven is 't een besluyt, dat naderhand door de *Concilien* van *Antiochie* en *Konstans* bevestigt wierd. In het eerste *Concilie* van *Efezen* was het *Civilus*, en in het tweede *Diosconis*, alle beyde *Patriarchen* van *Alexandrie*, die de voorzittinge hadden; hoewel de *Legaten* van den Roomschen Bisschop daar tegenwoordig waren. In het vyfde *Concilie* van *Konstantinopolen* was het *Menas*, die als *Patriarch* van de Stad, daar van de *President* was; en in het algemeen *Concilie* van *Aquilea* was het *Ambrosius*, Bisschop van *Milanen*, en niet de Bisschop van Rome die voorzat; hoewel dit *Concilie* in *Italie* gehouden wierd. Dog waar toe is het nodig, zulken grooten getal van *Concilien* by te halen; dewyl het verschil door beyde *partyen* verhandelt wierd, en datze daar in overeenquamen, dat de Roomsche Bisschop geen meer gezag als eenig ander *Patriarch* hadde.

De Bisschop van Rome, matigde zig met de *titel* van *Patriarch*, zulken grooten gezag over de Kerken van *Africa* aan, dat de Scheurmakers van deze Kerken hunnen toevlugt tot hem namen. 't Was om deze reden, dat het *Concilie* van *Melivant*, alwaar *Augustyn* en verscheyde andere Vaders zig ook bevonden, de ban tegen alle die geene uytspraken, die daar van op de Landen van over Zee *appelleerden*. De Bisschop van Rome vond 'er zig over beledigt, en hy

hy zond zyne *Legaten* in 't *Concilie* van *Carthago*, om zyn regt te verdedigen; 't is waar, dat men aldaar dit verſchil verhandelde, maar men beſloot tegen hem. 't Was *Aurelius*, Aartsbiſ-ſchop van *Carthage*, die dit *Concilie*, en niet de Paus, door zyne *Legaten* beſtierde. De Roomſche Biſſchop zond aldaar door hen een afſchrift van het beſluyt van 't *Concilie* van *Niceen*, 't geen hem, zo hy voorgaf, een diergelyk *appel* tot zyn voordeel vergunde.

Alle de Aartsbiſſchoppen en Biſſchoppen zeer verwondert zynde, zeyden, dat men nooyt diergelyken zaak in het *Concilie* van *Niceen* gelezen had. Dewyl het afſchrift zig aldaar bevond, liet men het door de *Notaris* lezen; en na dat de leezing daar van in 't geheel gedaan was, en men niet een woord van het *appel* daar in vond, beweerden de Roomſche *Legaten* nogtans, dat het daar in was. Men zond derhalven Boden na *Konſtantinopolen*, *Alexandrie*, en zelfs na Rome af, om dit *Concilie* aldaar op te zoeken. Wanneer men het oorſpronkelyke en de afſchriften daar van gebragt had, las men dezelve, en men bevond niet, dat 'er eenig gewag van 't voorregt gemaakt was, dat de Romeynen beweerden in dit *Concilie* aan den Paus vergunt te zyn.

Toen ſchreef men, met een algemeene toeſtemming van het *Concilie* van *Carthago*, een Brief aan den Roomſchen Biſſchop, om hem te kennen te geven, dat wel verre daar van daan, dat 'er in het oorſpronkelyke, of in de afſchriften van het *Concilie* van *Niceen*, van zodanigen beſluyt geſproken wierd, men aldaar het tegendeel gevonden had; en dat de Roomſche Biſſchop, volgens het voorbeeld van andere Pauſen en *Metropo-*

tropolitanen, zig binnen de palen van zyn gezag moeſt inſluyten, en dat hy in het tockomende wel zou doen, zig met zyn Kerkgebied en Bisdom te vergenoegen, en zig niet in het bezit van een ander te ſteeken. Deze Brief wierd door tweehondert dertig Vaders getekent; en onder anderen, door de drie *Legauten* van den Paus, hier boven genoemt.

Zo de Paus en zyne *Legaten* een *Concilie* hebben durven vervalſchen in een tyd dat zy nog geen *tiranny* oeffenden, waar van zy tegenwoordig in bezit zyn, wat hebben zy niet wel in 1300, en zo veele Jaaren gedaan, als 'er van dit *Concilie* van *Carthago* tot nu toe verloopen zyn? *Quien haze un ceſto*, *hara ciento*, dat is, *die een mand maakt*, *kan ook wel een korf maken*. Dog men behoeft zig niet te verwonderen, dat zy de afſchriften van een *Concilie* hebben durven vervalſchen; dewyl zy de onbeſchaamtheyt gehad hebben, om het tweede Gebod uyt de Wet van God af te ſnyden; 't welk zegt, *gy zult u geen geſneden beeld maken enz.*; en het *tiende* in tweën te ſpliſſen, gelyk ik in het begin van myn eerſte Deel van myn algemeene Sleutel klaar aangetoont heb. *Caranza* (a) heeft de zesde *Kanon* van het *Concilie* van *Carthage* weg gedaan, uyt vreeze van de valsheyt van den Roomſchen Biſſchop te ontdekken; dewyl met uytdrukkelyke woorden in dit *Kanon* gezegt word, dat de Paus geen gezag, als in zyn Kerkgebied heeft, en dat men geen *appel* over Zee moet doen. De reden van dit *appel* was, dat de Scheurmakers van *Afrika*, die door hunne Biſſchoppen veroordeelt waren, te Rome *appelleerden*. Zo dat het *Concilie*

(a) *Summa Conciliorum.*

cilie dit verbood, en belaste dat de zaak zonder eenige *forme* van *proces*, in *Africa* moest afgedaan worden. Dus was het besluyt van het *Concilie*, dat de Bisschop van Rome die geene niet moest ontfangen, die door de Bisschoppen van *Africa* in den ban gedaan waren; nog het *appel* van die geene aan te nemen, die in *Africa* waren veroordeelt; en dat het deze *appellanten*, als in den ban gedaan zynde, moest aanmerken.

Zie hier het verhaal van de redenen, die het *Concilie* aan *Celestyn*, Bisschop van Rome, bekent maakte, dat men in het *Concilie* van *Niceen* het *Decreet* niet gevonden had, dat hy bybragt; maar dat het *Concilie* in tegendeel aan de Aartsbisschop, de bediening van Bisschoppen en andere Kerkelyke Persoonen gaf. „ De genade „ van den H: Geest, voegt'er het zelve *Concilie* „ by, zal zyn hulp aan ieder *Provintie* leenen, „ om van de verschillen te oordeelen; en zo'er „ iemand is, die zig beledigt gevoelt, kan hy „ aan een *Provintiaal Collegie* appelleeren; de- „ wyl het waarschynelyker is, dat God verschey- „ den persoonen in een *Concilie* vergadert, iets „ zal ingeven, dan aan een mensch, enz.

Men ziet klaar, uyt het geene wy van 't *Concilie* van *Carthago* zeggen, hoe valsch het is, 't geen de Paus van zyn gewaande opperhoofdigheyt voorgeeft, hem in 't *Concilie* van *Niceen* gegeven te zyn. Niet tegenstaande dit alles, zyn 'er Schryvers, zelfs onder de hedensdaagsche, die dezelve valsheyt tragten te vernieuwen. *Illescas* verhaalt in het leven van *Bonifacius* de III, op de kant, deze woorden. „ *Phocas* verklaart „ uyt de Wet, dat de Roomsche Kerk het hooft „ van de algemeene Kerk is. Hy zegt meer:

De

De Roomsche Kerk heeft altyd deze opperhoofdigheyt bezeten t'zedert dezen tyd, en alle gelovigen en Katholyke Kristenen, hebben 't als eene bewezene en ontwyfelbaare zaak aangemerkt. Maar wat was de magt van een enkel mensch, om een zaak van dezen aard, zonder een *Concilie* te beslissen?

Dit *Artykel* van de opperhoofdigheyt, wierd in het zevende *Concilie* van *Carthago*, in 't Jaar 600 verhandelt, om dat *Johannes*, Bisschop van *Konstantinopolen*, die zig door Keyzer *Mauritius* ondersteunt ziende, Bisschop der Bisschoppen, en algemeen Bisschop genoemt wierd; daar op gegrond zynde, om dat hy Bisschop van de Stad was, alwaar de Keyzer zyn verblyf hield. *Mauritius*, die aan zyn zyde genegen was, om deze Stad luyster by te zetten, en Rome te vernederen, verre van zig daar tegen aan te kanten, ondersteunde dit met zyn gezag. Dit gaf aanleyding aan het *Concilie*, om een vloek uyt te spreeken, niet regtdraats tegen *Jan van Konstantinopolen*, maar in 't algemeen tegen die geene, die zig den *titel* van algemeen Bisschop aanmatigden. De Leeraars van dezen tyd, en voornamentlyk *Gregorius*, (a) verhalen het zelfde, en zeggen dat de *titel* van algemeen Bisschop onheylig en kerkrovery is, en de voorloper van den *Antichrist*. In de Brief die dezelve *Gregorius* aan *Johannes*, Bisschop van *Konstantinopolen* schreef, die dezen *titel* had aangematigt, zegt hy, alles wat voorzegt geweest is, is vervult. De Koning van de hoogmoed, dat is den *Antichrist*, nadert; en dat het verfoeyelykste is,

is

(a) Lib. 2. Epist. 76, 78, 80, 85. Lib. 7. Epist. 188, 194. Lib. 4. Epist. 76, 78. &c. (b) Epist. 35.

is dit, dat een Leger van Priesters hem daar toe den weg baanen. In een andere Brief, die hy aan Keyzer *Mauritius* schreef, zegt hy, ik durf verzekeren, dat zo 'er iemand algemeen Priester genoemt wierd, dat dit door heerszugt is, dat hy zig dezen *titel* geeft, of hy is de voorloper van den *Antichrist*; want zyn hoogmoed doet hem denken, dat hy boven andere is, en door deze onverdragelyke trotsheyt, wandelt hy op den weg der dwaling; want gelyk deze verkeerden mensche hem boven alle menschen wil verheffen, en als een God wil geagt wezen, zo ook wie na den *titel* van Priester boven andere Priesters staat, enz.

Ontrent het Jaar 1240 *Eduard*, Aartsbisschop van *Saltsburg*, van het *Concilie* van *Regensburg* spreekende, dat voornam de stoutheyt en tiranny van de Pausen te beteugelen, zey: „ Wy „ zouden wel konnen begrypen, zo wy niet „ verblind geweest waren, dat 'er onder den „ naam van Opperbisschop, een zeer wreede „ Wolf onder een Harders gewaad vermomt „ was. De Roomsche Bisschoppen hebben alle „ de Kristenen door bloedige Oorlogen ver- „ drukt; nu zy groot geworden zyn, dooden „ zy de Schapen, zy verbannen de vrede en „ eendragt uyt de werelt, om burgerlyke oor- „ logen en huysselyke beroertens uyt de Hel te „ rukken. Zy verswakken alle menschen langs „ zo meer, om hun aan de dienstbaarheyt over „ te leveren en alle menschen in slaverny te „ brengen. Het is nu 170 Jaaren geleden, dat „ *Hildebrand*, *Gregorius* de VII. genoemt, on- „ der voorwendzel van de Godtsdienst, de *fon-* „ *damenten* van het Ryke des *Antichristes* ley-

„ Hy

„ Hy was de eerste die de afschuwelyke oor-
„ log begon, die zyne opvolgers tot nog toe
„ hebben doen duuren; en de Bisschoppen van
„ *Babel* kunnen huns gelyken niet lyden, zo
„ datze niet zullen ophouden, tot datze de Key-
„ zer verdrukt, de *Majesteyt* van 't Ryk weg-
„ genomen, en de regtschape harders vervolgt,
„ en eyndelyk alle het overige op dezelve wy-
„ ze vernielt, en alles onder hunne knien ge-
„ bragt hebben; dat zy in den Tempel van God
„ gezeten zyn, en hen boven alles gezet heb-
„ ben wat aangebeden word; en dat deze, die
„ gezegt word de dienstknegt der dienstknegten
„ te zyn, geen Heer der Heeren in grootheyt
„ en magt, als God zelfs is. Hy stigt nieuwe
„ *Concilien*, om een Ryk op te regten; en hy
„ verandert de wetten, om de zyne in te voe-
„ ren en vast te stellen. Dezen mensche des
„ verderfs, die elk een *Antichrist* noemt, op
„ wiens voorhooft de godslasterlyke naam, *Ik
„ ben God, en kan niet dwalen*, geschreeven is,
„ deze bevlekt, rooft, plondert en dood. Hy
„ is in den Tempel van God gezeten, en maakt
„ zig meester over alles. Men kan dit in het
zevende Boek van de Jaarboeken van *Aventyn*
nazien. Zo de Pausen zodanig reets waren, eer hun boosheyt tot zyn toppunt gekomen was, wat schrikkelyke wangedrogten moeten zy tegenwoordig wezen! zeker zy moeten nog veel boosaardiger zyn; want die reets ondeugende zyn, worden het nog veel meer, in plaats van beter te worden.

Arnolfus, Bisschop van *Orleans*, hield de Paus voor den *Antichrist* in een *Concilie*, dat 'er over 560 Jaaren gehouden wierd, en zelfs in de volle verga-

vergaderinge. St. *Bernardus*, die in het Jaar 1150 leefde, geeft hem de zelfde naam, zo wel als *Joachim Calabres* en den Bisschop *Fluentius*. *Nicolaas le Coq* de mismaaktheyt van de Kerk beschouwende, stelde een boek tegen de Pausen op, genaamt *Ignea Sagitta*, *de Ontvlamde Pyl*. *Marsilli* schreef tegen de Pausen en hunne wetten. *Johannes Wikleff* predikte tegen den Paus, en verbeterde verscheyden misslagen in *Engeland*. Dit is het ook, dat *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag*, naderhand in *Boheme* deeden. *Francois Petrarcha*, een *Italiaan*, in 't Jaar 1304 gebooren, en in 't Jaar 1364 gestorven, schreef tegen den Paus en zyn Hof. In zyn XX. Brief, noemt hy het Pausselyk Hof *Babel*; en de Hoer van *Babel*, die op zeven wateren gezeten is, de moeder van alle afgoderyen en hoereryen. Zyn XXIX. Brief begint met deze woorden, *Dell'Impia Babilonia* &c. Waar van de zin omtrent dusdanig in 't Duytsch is: *Om myne dagen te verlangen, vlugte ik uyt het godlooze Babel, dat alle schaamte verbannen heeft, en alwaar geen deugt is overgebleven, dat de schuilplaats van droefheyt en de moeder der dwalinge is; twistzoekende als gy zyt! het hemels-vuur is boven uwe hairen; gy zyt ryk en groot geworden, door middel van de bronwel, met te drinken van water, en u armelyk voedende met andere te verarmen.* Gy hebt vermaak in 't quaat doen; gy zyt een nest van verraderyen, waar uyt alle de rampen zyn voortgekomen, die over de geheele werelt verspreyt zyn; gy schept vermaak in de wyn, in 't bed, en in overdaad; in de hoerery munt gy uyt, want uwe Kamenie-

 ren,

(a) *Fol.* 685.
(b) *Lib.* 3, *en* 4. *de Considerationibus.*

ren, jong en oud, zyn hoeren; en *Beelzebub* is in het midden van haar, met wayers, vuur en spiegels. Uw leven is nu van zodanigen natuur, dat uw stank tot God is opgeklommen. Dezelve *Petrarcha* zegt ook in een Lied, dat met deze woorden begint: *l'Avara Babilonia* &c. Het gierige *Babylon* heeft de gramschap van God zodanig ontsteeken, wegens de verfoeyelyke ondeugden, waar onder zy gedompelt legt, dat zy in plaats van *Jupiter* en *Pallas*, *Bacchus* en *Venus* tot hunne Godheden verkoozen heeft; en vier verssen lager, merkt men de Afgoden als de aarde aan, enz.

„ Zo ook in het 108. Lied, dat met *Fontana* „ *di dolore* begint. Fonteyne van smarte, ha- „ ven van gramschap, schoole der dwaling, en „ tempel der kettery, gy noemde u voormaals „ *Rome*, maar tegenwoordig zyt gy 't valsche „ en verdorven *Babel*, en gy zyt het onderwerp „ van myn weenen en zugtingen. *O Magazyn* „ van bedrog, o gevankenis van verontwaar- „ diging, die de goetheyt doet omkomen, en „ de boosheyt onderhoud en koestert! Helle „ der levendigen! 't zal een groot wonderwerk „ zyn, zo gy Kristus niet eens opwekt, om „ zig tegen u in gramschap te stellen, die gy op „ armoede en nedrigheyt gegrondvest zyt, en „ die uwe hoornen tegen uwe stigters verheft. „ Onbeschaamde Hoer, waar op stelt gy uw „ vertrouwen anders, dan in uwe overspeelen, „ en in de groote overvloed van uw qualyk „ verkregen rykommen? enz.

Zo *Petrarcha* over meer dan 260 Jaren reden had, dus van den Paus en zyn Hof te spreeken, wat zou men 'er tegenwoordig niet van kon-

konnen zeggen, nu haar boosheyt, tiranny, godloosheyt en afgodery, tot de hoogste top zyn gerezen?

Dante ouder Schryver als *Petrarcha*; en *Bocatius*, een tydgenoot van deze laatste, zeggen het zelve van den Paus. *Dante* in zyn zevende Lied van de Hel, beschuldigt den Paus van gierigheyt; in het XI. beschuldigt hy hem van kettery, en in het XV. en XIX. van *Sodomie* en *Simonie*; zo dat de vier hooftdeugden, die in de Pausen gevonden worden, zyn *gierigheyt*, *kettery*, *Sodomie* en *Simonie*. *Bocatius* doet een zekere Jood, genaamt *Abraham*, in zyn tweede dag van zyn *Decameron*, zeggen, dat het geheele Roomsche Hof in 't algemeen, van de grootste tot de kleynste toe, een ongeregeld leven leyd; niet alleen in de natuurlyke hoerery, maar zelfs in de *Sodomie*, zonder teugel, schaamte en wroeginge van 't gewisse. Men vind daar, zegt hy, nog heyligheyt, nog *devotie*, nog goede werken. Deze drie Schryvers, *Dante*, *Petrarcha* en *Bocatius*, zyn alle drie ouden; zy zyn *Italianen*, en Vaders van de *Italiaansche* taale; zy zyn Rooms-*Katholyken*, en wel onderregt van de zaken van den Paus en zyn Hof.

Sanazaro, de uytnemenste Digter, en 't grootste verstand dat in *Italie* geweest is, in de XV. Eeuw, spreekt in een van zyne Puntdigten aldus:

In Vaticano noster latet, hunc tamen alto
Christe, videt cœlo proh dolor! & pateris.

Dat is:

Onze snoode is in het Vatikaan opgesloten, Heere gy ziet hem uyt de hoogte der Hemelen, ag! en gy verdraagt hem!

De hedensdaagſche Schryvers, die tegen den Paus en zyn Hof geſchreven hebben, zouden zy 'er meer van konnen zeggen, als deze *Italianen* gedaan hebben? 't Geen ik ſchryf, is alleen maar om myne Lezers te herinneren, wat men voor my gezegt heeft.

Dog 't is in het voorby gaan, zeer goet aan te merken, dat Paus *Pius* de V, uyt de ſchriften van *Petrarcha* en *Bocatius*, alle die plaatſen liet uytſchrabben, die ik aangehaalt hebbe, uyt vreeze dat de werelt zyne ſnoodheden mogt leeren kennen, neffens zyne gruwelen en godloosheden, en hem niet meer als een heylige en een God op aarden mogten aanmerken. Wat een ſchande voor den Paus, zyne gruwelen dus voor het ooge van het gemeen bloot geſtelt te zien, door deze vermaarde Italiaanſche Schryvers.

't Was omtrent den Jaare 1430, dat een Bedelmonnik, genaamt *Thomas Rendon*, in *Italie* en *Vrankryk* in 't openbaar predikte, dat men te *Rome* groote gruwelen bedreef, enz. 't Geen Paus *Eugenius* de IV. aanzette, om hem door een vonnis, dat te Rome uytgevoert wierd, ten vuure te veroordeelen. 't Is 230 Jaaren geleden, dat een zekere Romeyn, genaamt *Laurens Valla*, een *Patriciaan*, zig tegen den Paus aankante, en den naam *Babilon* aan de Stad Rome gaf, 't geen hem 'er uyt deed verbannen; dog den Koning van *Napels* ontfing hem in zyn gebied, en gaf hem groote tekenen van de agting die hy voor hem hadde. *Hieronimus Savanarola*, een *Dominikaner*, predikte in *Italie*, dat de Paus den regten *Antichriſt* was; en dit was genoeg, om door onze vervloekte Spaanſche Paus,

Alexan-

Alexander de VI, ten vuure veroordeelt te worden; gelyk hy ook inderdaat te *Florence* gedaan wierd. Daar zyn t'zedert 200 Jaaren veele andere in *Duytsland*, in *Italie*, in *Vrankryk*, *Spanje* en *Engeland*, en andere Landen geweeſt, die tegen den Paus en de Leere van de Roomſche Kerk geſchreven hebben. Dog laat ons weder tot de opperhoofdigheyt van de Paus komen, waar na hy haakt, en dat met geweld ſtaande houd, als een tweede *Diotrefes*; waar van *Johannes* in zyn tweede Algemeene Zendbrief ſchryft, als een andere *Nero*, die ze alle met geweld regeert, die onzinnig genoeg zyn, om hem als Opperbiſſchop te erkennen, enz.

Auguſtyn heeft een Brief geſchreven, waar in hy verklaart, dat de Roomſche Biſſchop even gelyk met de andere is. Hy zegt ook, dat, na dat *Donatus*, *Ceciliaan*, Aartsbiſſchop van *Carthago*, beſchuldigt had, Keyzer *Konſtantyn* de zaak ter onderzoek van *Miltiades*, Biſſchop van *Rome*, en andere Biſſchoppen van *Italie*, *Vrankryk* en *Spanje*, overgaf. Zo de Paus een algemeen Biſſchop geweeſt was, zou de Keyzer geen metgezellen gekozen hebben, om van een Kerkelyke zaak, neffens het algemeene opperhooft van de Kerk, te oordeelen. *Donatus* zig door de Biſſchoppen veroordeelt ziende, *appelleerde* daar van aan den Keyzer, die deze zaak aan den Aartsbiſſchop van *Arles* overbragt; of om het vonnis, dat de Biſſchop van Rome en zyne medemakkers gevelt hadden, te vernietigen, of te beveſtigen.

Waar was toen des Pauſen opperhoofdigheyt? waar was zyn regtsgebied, zyn beſliſſend vonnis, zyn regt om alle zaken en *appellen* te weten,

 en

en aan te hooren, en de volle magt, waar op hy roemt? Men moet aanmerken, dat de Keyzer geen ongelovige of een tiran was. 't Was *Konstantyn de Groote*, die, gelyk de Roomsgezinden zelfs zeggen, een goet gedeelte van 't Ryk aan den Paus overgaf. *Pauvinus* verhaalt onder andere voorvallen, dit ook in 't leven van *Miltiades*.

Wat de byeenroeping van de *Concilien* aangaat, 't was uyt last van de Keyzers dat de algemeene *Concilien* vergaderden. Gelyk het door de *Patriarchen* en *Metropolitanen* was, dat men de *Nationalen* en *Provintialen* by een riep. 't Waren de *Patriarchen*, en niet de Bisschoppen van Rome, die op dit slag van vergaderingen de voorzittinge hadden; want dewyl zy alle even gelyk waren, en alle Kristus voor hun eenigste hooft erkenden, kon de Bisschop van Rome niet boven de andere, nog in magt, nog waardigheyt wezen. *Athanasius* zegt in een Brief, die hy aan *Liberius*, Bisschop van Rome, schreef, alle de Apostelen zyn gelyk, in eer, en in waardigheyt. Zo zegt ook *Cypriaan*, nog ouder als *Athanasius*, dat 'er niet dan een Bisdom in de geheele werelt is, en dat elk Bisschop daar aan deel heeft; hy voegt 'er by dat 'er niemant by zyn tyd was, die Bisschop der Bisschoppen genoemt wierd, nog die door zyn tirannye zyne medemakkers genootzaakt had hem te gehoorzamen. Hy beklaagde zig, dat de Wereltlyke en Scheurmakers hen na de Bisschop van Rome begaven. Daar zyn, zegt hy, niet dan wanhopige, die bequaam zyn om de menschen diets te maken, dat de Bisschop van *Afrika* minder gezag dan die van Rome heeft. *Hieronimus* zegt

by

by deze gelegentheyt, dat overal, waar een Bisschop is, hy dezelve waardigheyt als andere heeft; want nog rykdommen, nog armoede, maken hem nog boven, nog beneden zyne medemakkers. De oude Leeraaren, gelyk *Tertulliaan*, *Hilarius*, *Cypriaan* enz. aan den Bisschop van Rome schryvende, gaven hem zulke heerlyke titels niet, als de vleyers van onzen tyd wel omtrent hem verquisten; in plaats van hem de namen van *allerheyligste Vader*, *zeer gelukkige Paus*, Opperbisschop, onzen Heere en God op aarde te geven, handelden zy hem als broeder, medgezel in het Bisschops-ampt en dienst; en zy gaven hem nog andere namen, van dezen aard, die met liefde en kristelyke eenvoudigheyt doorzielt waren, in plaats van de hoogmoed, waar mede deze ellendige Pausen zyn opgeblazen, en waar in zy behagen scheppen.

Deze Vaders hadden de gewoonte, de Bisschop van Rome raad te geven, en hem zelfs te bestraffen, wanneer zy eenige ongeregeltheyt in zyn leven of leere bespeurden. Dus is het, dat *Cyprianus* dikwils op een zeer gestrenge wyze aan *Steven*, Bisschop van Rome, gedaan heeft. *Ireneus* heeft *Victor* bestraft, om dat hy door een onmatige heerszugt, de Kerken van *Asie* durfde in den ban doen; om dat zy het Paasfeest anders vierden. Maar wie zou hedensdaags deze vryheyt durven nemen, zo de Paus een *Johannes* de VIII, XII, XIII, XIV, XXIII. XXIV, of een *Bonifacius* de VIII, of *Silvester* de II, *Gregorius* de VII, *Alexander* de VI, *Paulus* de III. en IV, of *Pius* de V. geweest was.

Alle de Bisschoppen zyn door de Goddelyke Wet gelyk, en moeten elkanderen als goede

broeders behandelen. Zo 'er eenig onderscheyt van meerder of minderheyt is, door het stellige regt, het ontstaat, gelyk de *Canonisten* zelfs bekennen, *quod omnis Majoritas, & Minoritas, etiam Papatus est de jure positivo*, dat is, *om dat alle meerder en alle minderheyt, en het Pausschap zelfs van een stellig regt is; namentlyk, van een regt dat de menschen hebben gestelt.* Derhalven, dewyl de meerderheyt, die de Paus over de geheele Kerk met gewelt bemagtigt heeft, tegen het Lam van de openbaaringe en zyne heyligen aanloopt, in plaats van een goddelyk regt te zyn, of zelfs van een menschelyk regt, is zy *de Jure Diabolico*, dat is, van een D..... regt, door een helsch geweld vastgestelt; en elk een moest zyn uyterste pogingen in 't werk stellen, om 't zelve af te schaffen.

Men moet zig hier te binnen brengen, 't geen wy in het leven van *Johannes* de XXIV. gezegt hebben; alwaar wy bewezen, dat den Paus het *Concilie* onderworpen is, door een besluyt van dat van *Konstantinopolen*, en door een ander van *Bazel* enz. Men moet zig herinneren, 't geen wy van de ongeregelde levenswyzen der Paussen, tot op *Bonifacius* de III. geschreven hebben; en men zal bevinden, dat in plaats van opvolgers van *Petrus*, zy die van *Judas* zyn; dat in plaats van Stedehouders van *Kristus* te wezen, zy het van den Satan zyn, en datze zyn *Antichristen* op aarde.

Om te bevestigen, 't geen wy gezegt hebben, zullen wy eenige plaatzen uyt de H: Schrift aanhalen, die de Papisten zo wel als wy, van den *Antichrist* verstaan en verklaaren. Wy zullen onderzoeken, of den Paus niet zegt en doet, 't geen

'T geen men aan den *Antichrist* toeschryft; en als wy bevinden, dat de leere en het leven van den Paus het zelfde is, als 't geen de H: Schrift na de bekentenis van de Papisten zelfs, dat van den *Antichrist* zegt te wezen, zullen wy een besluyt opmaken, dat den Paus den *Antichrist* is.

De eerste plaats is uyt het Boek van *Daniel* genomen, alwaar deze Profeet zegt, (a) *Ende die Koning zal doen na zyn welgevallen.* Alhier moet men, eveneens als in 't VIII. Kapittel vers 23, 24. door deze Koning *Antiochus*, deze groote vervolger van Godts volk, verstaan. Deze *Antiochus* was een zinnebeeld van den *Antichrist*, dat den Paus is. *Antiochus* verbrande den *Bybel*, hy bevorderde zyn God *Mahuzim*, hy verbood het Huwelyk, hy maakte goude en zilvere Afgoden, en pronkte dezelve op met kostelyke vercierselen. Dit is 't ook, dat den Paus doet. *Daniel* vervolgt, *Hy zal hem zelven verheffen en groot maken boven allen God, en hy zal tegen den God der Goden wonderlyke dingen spreken, en hy zal voorspoedig zyn, tot dat de gramschap voleynt zy; want het is vastelyk besloten, het zal geschieden. Hy zal op de Goden zyner vaderen geen agt geven, nog op de begeerte der wyven; hy en zal ook op geenen God agt geven, maar hy zal zig boven alles groot maken.* Laat ons ter degen overwegen, wat kenmerk *Daniel* van den *Antichrist* geeft; en zo wy die in den Paus vinden, moeten wy geloven, dat hy 't in der daad is.

Het eerste kenmerk, is, *dat hy de God zyner vaderen niet zal kennen.*

Het tweede, *dat hy op de begeerte der wyven, geen agt zal geven.*

S 5 Het

(a) Dan. XI: 36.

Het derde, *dat hy ook op God geen agt geeft, en dat alles*, zegt hy, *uyt hoogmoed.*

Dewyl de Paus uyt het geslagte der Kristenen is, die de waare God en de Vader onzes Heeren Jesus Kristus hebben aangebeden, en dat hy in Godts Kerke de afgodery en 't bygelove heeft ingevoert, belastende aan de menschen een andere God in *hunne droefheyt aan te roepen*, tegen het uytdrukkelyk verbod van God; welke uytdrukkelyk zegt, (a) *Gy en zult geen andere Goden voor myn aangezigte hebben. Roep my aan in den dag der benaauwtheyt.* Daar is geen een plaats in 't geheele Oude en Nieuwe Testament, die ons belast, iets anders dan God alleen aan te roepen. Ook hebben de Patriarchen, Profeeten en Apostelen het niet gedaan. 't Is een nieuwe leere, die de Paus in Godts Kerke heeft ingevoert, waar door hy aantoont, dat hy den *Antichrist* is.

Wie heeft aan de Kristenen verboden de Wet des Heeren te lezen? Wie is het die ze doet verbranden, die tot onderrigting van hunne *Conscientie* dezelve lezen? Wie is het die zig de magt aanmatigt, om voor geld zonden te vergeven? Wie is het die aan de gelovigen belast heeft den God *Pan*, dat is het (b) *Brood*, in het *Sacrament* aan te bidden? Daar is niemand dan den Paus, die het gedaan heeft; 't geen aantoont, dat hy den *Antichrist* is. De tweede plaats is van *Paulus* (c) ontleent, en de derde van *Johannes* (d); waar uyt men ligtelyk de kenmerken van den *Antichrist*, en de persoon van den Paus van *Rome*, kan vinden en opmaken. Om

(a) Exod. XX: 3. Psalm L: 15.
(b) In 't Fransch Pain.
(c) 2 Thess. II: 3, 4. (d) Openb. XVII.

Om deze verhandeling der Pausen te besluyten, zal ik met weynig woorden eenige van de godslasteringen aanhalen, die de Paus leeraart, en aan alle Kristenen als Geloofs-artykelen belast te gelooven.

LEERE VAN DEN PAUS.

I. De Bisschop van Rome is God. *Dist. 96. Pap. Satis & Evidenter Baldo L. Ult. C. Sentent.* Pescin. *Decio C. 1. de Constit. Felino* P. *Ego N. de Jure Jurando.*

II. De Paus is geen mensch. *Lib. 1. Sexti de Elect. Tit. 6. Cap: Fundamentum in Glossatore.*

III. De Paus is God nog mensch. *In* Prologo *Clementinarum in Glossatore*; 't geen aanwyst, dat hy den *Antichrist* is, dewyl *Kristus* is God en mensch.

IV. Het staat niet vry, aan wie het ook zyn mag, de geboden van de *Apostolische* Stoel te overtreden. *Dist. 20. C. Nulli, item Dist. 12. en 22.*

V. Wie de inzettingen van den Paus ongehoorzaam is, is een Ketter. *Ibidem in Glossatore.*

VI. Wie aan den Paus liegt, begaat Kerkrovery, dewyl hy de plaats van den Levendigen God beslaat. *De Pænitent. Dist. 1. Cap. Libenter Ignosco.*

VII. De Paus is de Bisschop van de geheele werelt. *Lib. V. Sixtus* Pap. *Fælicis in Glossatore.*

VIII. De Paus heeft de waardigheyt boven elk een. *Lib. 3. Sexti Tit 16.* Pap. *Periculoso.*

IX. Niemant heeft regt om den Paus reden af te vorderen van 't geene hy doet. *In Extrav. Tom. XXII. Tit. V.* Pap. *ad Apostolatus in Gloss.*

Gloſſ. 2. *Decretal. Tit.* 7. P*ap. V. vide Gloſſam.*

X. De Paus heeft door deze woorden, *gy zyt* Petrus, of *weyd myne ſchapen*, de opperhoofdigheyt verkregen. *In* P*ræmio* S*ixti in Gloſ.*

XI. Niemand kan den Paus oordeelen. P*ariſ.* 9. *Queſt.* 2. *Ca. Nemo item Aliorum & Diſti* 40. *Ca.* S*i* P*apa Cap.* 12. *Queſt.* 2. *Quisquis in Gloſſ. Diſt* 50. *Cap. Non nos in Gloſſatore.*

XII. Het is niemand toegelaten, om van een Vonnis te oordeelen, dat de Paus gegeven heeft. *Cap. XVII. Queſt.* 4. *Ca. Nemini.*

XIII. De Paus geeft vryheyt, tegen de *Apoſtelen* aan. *Diſt.* 34. *Cap. Lector in Gloſſ. Diſt.* 28. *Cap.* P*resbiter in Gloſſ. Cauſ.* 15. 9. 6. *Cap. Autoritatem.*

XIV. De Paus heeft een Hemelſch oordeel. *Lib.* 1. *Decretal. Greg. Tit.* 7. *Cap. Quinto.*

De Paus kan den aard der dingen veranderen. *Ibid.* De Paus kan iets uyt niet maken. *Ibid.* De wil van de Paus ſtrekt tot een reden van 't geen hy doet. *Ibidem.*

De Paus kan iemant van Godts wet ontſlaan. *Ibid.* De Paus kan goet maken dat onregtvaardig is. *Ibid.* De Paus heeft een volſtrekte magt. *Ibidem.*

XV. Daar is zo veel onderſcheyt tuſſchen den Paus en den Koning, als tuſſchen de Zon en de Maan. *Lib. Decretal. Gregor Tit.* 33. S*olitæ*

Die geene, die onregtmatig veroordeelt zyn, moeten herſtelt worden; en die verdrukt worden, hulpe verſchaft door de Roomſche Kerk. *Cauſ. Queſt* 1. *Cap Ideo.*

De Roomſche Schryvers beſluyten uyt dit alles, dat de Paus in de werelt volſtrekt alles kan doen, wat God zelfs doet. Schoon de

Paus

Paus veele duyzenden zielen na de Hel zou zenden, dat 'er niemant zou zyn, die regt had hem daar over te bestraffen. Zo dit, om het in 't voorbygaan te zeggen, waar was, myn arme ziel zou daar al voor langen tyd in geweest zyn; dat zyn magt zig in den Hemel, op der aarde, en in de Hel uytstrekt, dat men van hem niet tot God kan *appelleeren*; zo dat waar was, hoe is myn toestand, en wat ben ik te beklaagen! want de eerste Kerkrede, die ik te *Londen* over myn afsweering gedaan heb, is naderhand gedrukt en na *Rome* gezonden, alwaarze verbrand is, en ik voor altyt verdoemt ben, zonder de vryheyt te hebben tot God te *appelleeren*, om van Hem regt te verzoeken. Het geval, waar in ik my bevinde, is, naar het oordeel van de Papisten, zeer beklaaglyk; maar de verligting die ik daar omtrent gekregen heb, maakt my daar over zeer gerust. Zy zeggen ook, dat de Paus kan ontslaan en *ordonneeren*, 't geen 'er in de Brieven van *Paulus* staat, als boven dezen *Apostel* zynde; dat hy zo met de Boeken van 't Oude Testament kan handelen, als zynde ook boven die geene, dieze geschreven hebben. Dat de Paus aan de Engelen, als aan zyne mindere, bevelen kan geven. Zy maken geen swarigheyt, om deze Godtslasteringen gemeen te maken, te leeraaren, en als geloofs-artykelen te geloven en te verzekeren, dat het buyten dit onmogelyk is om zalig te worden. Zo den Lezer my verdagt houd van dit verciert te hebben, dat hy de goetheyt hebbe om daar na beter te vernemen, en my te verschoonen, zo ik niet anders doe, dan 't geene geschreven is na te schryven; gelyk hy zien kan, *in de Extravag. Unam Cathol. Eccl.*

Eccl. Clement. in Clement. Pastoral. in Rescripto bewaart te Vienne in 't Daufine *en in Extravag. Decis. Rota. in Bald. Franc. de Ripa. in Phil. Decius. Charles de Ruio Johan de Anavias enz. diss.* 40. *Cap.* V. *Papa.* Men kan by deze schryvers de waarheyt van 't geene ik gezegt heb, vinden. Zo ook veele andere dingen die ik niet aanhaale.

Van de noodzakelykheyt van deze leere.

Dewyl het volstrekt noodzakelyk is, dat de Kristen Kerk in 't algemeen en elk gelovig lid van deze Kerke in 't byzonder, de Heere Jesus Kristus kenne, en zyn leere in alle gehoorzaamheyt opvolge, gaat het elk kristen aan, dat hy wete, wat de H: Schrift van den *Antichrist* leeraart; op dat hy hem aan deze kenmerken mag kennen, hem vermyden en zig voor zyne listen wagten. Zo de *Apostelen* ten tyde van de eerste Kerk, de gelovigen reets berigt gegeven hebben, van het gevaar en de komste van dezen wolf (a) met te meer reden moeten wy in deze laatste tyd des werelts, waarin allerley slag van ongeregtigheyt overvloedig is, en het eynde van alle dingen nadert, van de noodzakelykheyt van deze leere overtuygt zyn.

't Is daarom, dat wy eerst den naam van den *Antichrist* zullen onderzoeken, en vernemen hoe 'er de H: Schrift van spreekt.

Den naam van *Antichrist* is een Grieks woord, dat

(a) 2 Thess. II. 3. 4. en 1 Johan. II: 18. &c.

dat tegen-krist betekent, gelyk de tegen Paus zo eenen is, die de magt en 't gezag van den Paus aanmatigt, zonder waarlyk den Paus te zyn: zo ook den *Antchrist* zonder de Kristus te wezen, eygent zig het geene toe, dat eygentlyk niet dan op Kristus past. De H: Schrift spreekt van twederley slag van *Antichrist*: want gelyk de naam van Kristus of gezalfde; zomtyts in een algemeene zin word opgevat. (a) *En raakt myn gezalfden niet aan*, alwaar men door dit woord, alle gelovigen moet verstaan, die gemeenschap met Kristus hebben, zo ook, door die van *Antichrist*, verstaat men zomtyts, alle die geene in 't algemeen die hen met hunne leere tegen Kristus aankanten; (b) dog om dat het woord A*ntichrist* in een bepaalder zin kan opgevat werden, beschout het ook, het hooft van een verfoeyelyk Koninkryk, en dat dit hooft zig tegen Kristus aankant. (c) Daar zyn ook verscheyden voorzeggingen in de H: Schrift, nopens Jesus Kristus, die op zommige van die geene toegepast worden, die 'er Zinnebeelden en Afschetzingen van zyn, gelyk op *David*, *Salomon*, *Zorrobabel* &c; dog die van Kristus eygentlyk verstaan moeten worden, en in hem vervult zyn, zo zyn 'er ook dingen die van den A*ntichrist* voorzeyt zyn (d) die op zekere tirannen en Ketters passen, als aan voorlopers en Zinnebeelden van den A*ntichrist*; dog die eygentlyk op den A*ntichrist* moeten t'huys gebragt

(a) Ps. CV: 15.
(b) 1 Ioh. II: 22. en IV: 3.
(c) 1 Ioh. II: 18.
(d) Dan. VII. 8. 20, 21, 25. VIII. 23, 24, 25. XI. 36. en 1 Tim. IV. 1. 2: 3.

bragt worden, en waar van men in hun de vernietinge vind.

Laat ons ten tweden eens zien, of den *Antichrist* gekomen is, of niet? De *Papisten* zeggen, dat hy nog niet is gekomen; maar dat hy uyt het geslagte der Joden uyt de stamme *Dan* zal voortkomen, dat hy te *Babilon* zal geboren, te *Chorazin* en *Bethzaida* zal opgevoed worden, en te *Jerusalem* zal regeeren enz. dog dewyl alles wat zy bybrengen niet op het gezag van de H: Schrift steunt, zeggen wy, dat den *Antichrist* reets is gekomen, en wy zullen het met getuygenissen uyt de H: Schrift bewyzen, dewyl de Papisten het zelfde is overgekomen, dat voormaals de Joden by Kristus geboorte bejegende. Hoewel de Joden geloofden 't geene de Profeeten nopens den *Messias* gezegt hadden, wilden zy nogtans niet geloven, dat den beloofden Messias was gekomen, nog dat *Jesus* uyt de maagt *Maria* gebooren de ware *Messias* was, dit is het ook, dat de *Papisten* hedensdaags doen, zy belyden openhartig met ons; dat 'er nopens den *Antichrist* verscheyden voorzeggingen zyn, dog in plaats van met ons te geloven, dat hy gekomen is, spreken zy van den *Antichrist* als de Joden van den *Messias*, zy zeggen dat hy nog moet komen.

Laat ons ten derden onderzoeken; wie den *Antichrist* is, en waar aan men dezelve kan kennen. 't Is een verschil, dat voorhenen zeer duyster en moeyelyk was; dog tegenwoordig klaar en gemakkelyk op te lossen, want gelyk wy de ware *Messias* belyden, in wien alle de voorzeggingen die van hem in de H: Schrift gedaan zyn, vervult zyn geworden, zo moeten

ten wy ook weten en geloven, dat alles wat de *Profeeten*, en de Apoſtelen van den *Antichriſt* voorzegt hebben vervult is.

Laat ons nu eens zien, wat de H: Schrift zelfs van den *Antichriſt* opgeeft, om het te naaukeuriger te doen, zal ik dit onderwerp in drie deelen ſchiften, waar in men zal verhandelen,

I. De *tyd* van zyn openbaarwording.

II. Zyn *Zitplaats* en zynen aard.

III. Zyn *ſtaat*, *Zeden*, en *leere*.

I. De tyd van de openbaarwording van den *Antichriſt* is door den Profeet *Daniel* aangewezen (a), *wanneer hy zegt een kleyne hoorn quam op, tuſſchen de twee andere hoornen van het hooft des vierden beeſt*. Deze Profeet verklaart dat het Koninkryk van den *Antichriſt* uyt den ondergang van het Roomſche Ryk moet te voorſchyn komen, dat de *Monarchie* was, die door het vierde beeſt wierd afgebeeld. Den Apoſtel *Paulus* wyſt de tyd van de openbaarwording en de komſt van den *Antichriſt* volkomen aan, wanneer hy zegt. (b) *Dat u niemant en verleyde in eenigerley wyze, want (die en komt niet) ten zy dat eerſt den afval gekomen zy, en (dat) geopenbaart zy de menſche der zonde, de zone des verderfs*. Dezen Apoſtel geeft klaar te kennen dat den *Antichriſt* na den afval, te voorſchyn zal komen. 't Is waar, dat 'er t'zedert de tyd der *Apoſtelen* voorlopers van den *Antichriſt* geweeſt zyn, waar van *Johannes* (c) ſpreekt, *en dat de verborgentheyt der ongeregtigheyt gewrogt heeft*:

T dog

(a) Daniel VII. 7. 8.
(b) 2 Theſſ. II: 3: 4.
(c) 1. Joh. II: 18 22.

dog het Koninkryk van den Antichrist kon niet aangroeyen terwyl het Roomsche ryk bloeyde, en zo haast het begon af te nemen, moest den *Antichrist* daar van het hooft zyn. Gelyk de zelve *Apostel* verklaart, wanneer hy zegt (a) *alleenlyk die hem nu wederhout (die zal hem wederhouden) tot dat hy uyt het midden zal (weggedaan) worden, en als dan zal de ongeregtige geopenbaart worden.*

II. De plaats alwaar den *Antichrist* zyn Zetel moest houden, is door *Daniel* aangewesen, welke zegt. (b) *En hy zal de tenten zynes Paleys planten, tusschen de Zee in*; zo ook *Johannes*, (c) die hem door *een vrouwe aanwyst die bekleet was met Purper en Scharlaken, en verziert met goud en kostelyke gesteentens*, en hy wyst de VII. bergen klaar aan, waarop de vrouwe gezeten was, en hy voegt 'er by, *dat deze vrouwe de groote stad is, die het Koninkryk heeft over de Koningen der aarde.* En Paulus zegt (d) *dat den Antichrist in den tempel Godts zit* enz.

III. De Profeet *Daniel* berigt wytlopig, de *staat*, het *leven* en de *leer* van den *Antichrist*, wanneer hy zegt. (e) *Ziet een ander kleyn hoorn quam op tusschen de zelve en ziet in die zelve hoorn waren oogen als menschen oogen, en een mond groote dingen sprekende, in wiens aanzien grooter was, dan dat van zyne metgezellen Ik hadde gezien dat die zelve hoorn kryg voerde tegen de heylige, en dat hy die overmogt, en het zal woorden spreeken tegen den allerhoogsten, en 't zal den heilige der hooge plaatze, verstooren en het zal*

(a) 2 Thess. 11: 7: 8. (b) Dan. XI: 45.
(c) Openb. XVII: 9. 18. d) 2 Thess. 11. 4.
(e) Dan. VII, 8, 20, 21, 25.

zal meynen de tyden en de wet te veranderen. (a) *Daar zal een Koning opſtaan, ſtyf van aangezigte, en raadzelen verſtaande, en zyn kragt zal ſterk worden, dog niet door zyne kragt; en hy zal 't wonderlyk verderven, en zal geluk hebben, en zal het doen, en zal ſtaan tegen den Vorſt der Vorſten; dog hy zal zonder hand verbroken worden.* En elders, (b) *En hy zal doen na zyn welgevallen, en hy zal hem zelven verheffen en groot maken boven allen God, en hy zal tegen den God der Goden wonderlyke dingen ſpreeken, en hy zal voorſpoedig zyn, tot dat de gramſchap voleynt zy; want het is vaſtelyk beſloten, het zal geſchieden. En op de Goden zyner vaderen zal hy geen agt geven, nog op de begeerte der wyven, hy zal ook op geenen God agt geven; maar hy zal zig boven alles groot maken, en hy zal den God Mauzzim in zyne ſtant-plaatze eeren, met goud, met zilver, met koſtelyk geſteente, en met gewenſte dingen; een God, welke zyne vaders niet gekent en hebben. En hy zal de vaſtigheden der ſterkten maken met den vreemden God; die geene die hy kennen zal, zal hy de eere vermenigvuldigen, en hy zalze doen heerſchen over veele, en hy zal het Landt uytdeelen om prys. Paulus* zegt, (c) *Dat den menſche der zonde, en den zoone des verderfs, hem verheft boven al dat God genaamt, ofte (als God) geëert word, alzo dat hy in den Tempel Godts als een God zal zitten, hem zelven vertoonende dat hy God is. Wiens toekomſte is in de werkinge des Satans, in alle kragt en teekenen, en wonderen der leugen, en in alle verleydinge der ongeregtigheyt.* En elders, (d) *Zommige zullen van 't geloove afvallen enz. door geveynſtheyt der leugen-*

T 2 *ſpree-*

(a) Dan. VIII. 23, 24, 25. (b) Dan. XI. 36, 37, 38, 39.
(c) 2 Theſſ. II. 4. 9. (d) 1 Tim. IV. 2, 3,

ſpreekers, hebbende hunne eygene Conſcientie met een brandyzer toegeſchroeyt; verbiedende te huwelyken, gebiedende van ſpyſen te onthouden, die God geſchapen heeft enz. En *Johannes* zegt ook, (a) *En ik zag een ander Beeſt uyt de aarde opkomen, en het hadde twee hoornen des Lams, en het ſprak als de Draak.* En op een andere plaats, (b) *En ik zag dat de vrouwe dronken was van het bloed der Heyligen, en van het bloed der getuygen Jeſus*

Deze *Profeetſien* leeraren ons, dat den *Antichriſt* een Koning moet zyn, die van een laage en geringe ſtaat groot en magtig word, en dat hy voorſpoedig is; dat hy een Godtslaſteraar, Afgodendienaar, en Kerkrover moet zyn; dat hy een onmatige heerszugt moet hebben; dat hy liſtig, en een geveynsde moet zyn; dat hy het huwelyk moet veragten; dat hy een gierigaard, een groot tiran, een vervolger der Heydenen, een bedrieger, en een man vol godloosheyt moet wezen.

Laat ons nu de H: Schrift onderzoeken, die wy op den Paus van *Rome* toepaſſelyk bevinden, om aan te toonen, dat hy waarlyk den *Antichriſt* op aarden is. Wat de tyd van zyn openbaarwording betreft, de regeering van den Paus is in de vierde *Monarchie* van 't Roomſche Ryk begonnen; dewyl 't omtrent den Jare 606 was, dat Paus *Bonifacius* de III, van Keyzer *Focas* dien *tiran*, die zyn eygen Heer *Mauritius*, met zyn vrouw en kinderen vermoorde, den *titel* van algemeen Biſſchop, en hooft van de Kerk ontfing. Dit hem toegeſtaan zynde, hebben de Pauſen naderhand alle hunne pogingen in 't werk geſtelt, om zig ten koſte van het Room-

(a) Openb. XIII: 11. (b) Openb. XVII: 6.

Roomſche Ryk, en van de geheele werelt in 't algemeen te verheffen.

Wat de *Zetel* van den *Antichriſt* belangt, 't is niemant onbewuſt, dat den Paus de zyne te *Rome* houd, dat de ſtad is, tusſchen twee Zeën gelegen, namentlyk de *Toskaanſche*, en de *Adriatiſche* zee; die op zeven bergen gebout is, en over alle Koningen der aarde heerſcht; daar is geen andere ſtad in de werelt, waar van men het zelfde kan zeggen; En dewyl *Rome* in *Europe* en niet in *Indie*, *Aſia* nog *Afrika* legt, blykt het klaar, dat den *Antichriſt*, in den tempel van God is gezeten, namentlyk in de Kriſtenheyt, gelyk Paulus het verklaart. (a)

De ſtaat en 't vermogen van den Paus, heeft niet dan een zeer kleyn begin gehad; dog het is zo ongemeen, en met zo veel gevolg vermeerdert, dat in plaats van een kroon, die de Koningen dragen, hy een driedubbele torſt, om aan te wyzen, dat zyn magt en gezag grooter is, dan die van Koningen en Keyzers, hy eygent zig ook de dubbele magt, of de twee ſwaarden het geeſtelyke en wereltlyke toe, door de *twee* (b) *hoornen* afgebeelt. De Paus is een Godts laſteraar, om dat hy zig de Stedehouder van Kriſtus, en het hooft der Kerke noemt, om dat hy zegt, dat hy de zonden kan vergeven, dat hy de geheele wereld mag oordeelen; dat hy niet kan dwalen, in 't geen hy zegt, dat hy een God op aarden is, dat hy de natuur kan veranderen; dat hy een Hemelſche magt bezit, dat hy regt kan maken wat onregtvaardig is. (c)

De Paus is een afgodendienaar; want hy beveelt

(a) 2 Theſſ. II: 4. (b) Openb. XIII: 14.
(c) *Lib.* I. *Decretal. Greg. tit. VII. Cap. V.*

veelt de beelden aan te bidden, de heyligen aan te roepen, hy maakt een afgod van het *Sakrament*, een God van *Mauzzim*, die nog de *Apostelen* nog de vaders gekent hebben, om *dat zy een eenig God in geest en waarheyt hebben aangebeden.* (a)

Hy toont dat hy een Kerkrover is, wanneer hy de Kerk twee geboden van Godts wet ontneemt. Namentlyk den beker in het avondmaal des Heeren, en de kristenen het lezen van de H: Schrift verbiet, tegen Godts uytdrukkelyk bevel. (b)

Hy geeft zyn ongeregelde heerszugt te kennen, wanneer hy zig door menschen laat dragen, die hem op hunne schouderen torssen, gelyk de *Leviten* outstyds de Arke des Heeren droegen, in zig zelven den naam van allerheyligste vader te geven, wanneer hy de beveelen van God durft schenden, om nieuwe wetten op de *Conscientien* der menschen te leggen, zig by de zon vergelykende, terwyl hy 't den Keyzer by de maan doet. (c) En eyndelyk wanneer hy zyne voeten aan Koningen en Keyzers te kussen geeft.

Hy is listig: en zyn gantsche Koninkryk word niet dan door scherpzinnigheyt staande gehouden; dog zyn fynheyt blykt, voornamentlyk om dat hy door de Oorbiegt de harten der menschen doorgrond, niet alleen die van het gemeene volk, maar zelfs van de grootste Vorsten der aarde.

't Is een afgeregte geveynsde, dewyl hy onder den naam van *dienstknegt der dienstknegten* als Koning der Koningen regeert, en dat hy onder den naam van Harder als een verscheurende wolf is, en onder voorwendzel van den opvolger van *Pe-*

(a) Joh. IV: 24. (b) 1 *Joh. V:* 39.
(c) *Lib.* 1: *Greg*: *tit.* 33.

Petrus te zyn, de navolger van *Judas* is; want gelyk *Judas* zynen Heere door een kus en valsche vrindschap verried; zo sleept ook den Paus door een uyterlyke heyligheyt, en uytwendige gezintheyt het gemeene volk in de ketenen van onwetenheyt, en in de strikken van bygeloof; dus is het, dat de zelve naam die Kristus aan *Judas* geeft (a) door den *Apostel* op den *Antichrist* word toegepast. (b)

Hy veragt het huwelyk (maar niet de hoerery) hy agt het voor een vleeschelyke staat, en hy verbied ze onder zulke sware straffen aan zyn geestelykheyt, dat hoewel de Priesters vergiffenisse en vrysprake van de zonden van hoerery en overspel verkrygen, zy dit niet konnen verwerven zo zy volgens Godts bevel trouwen. Welke zegt (c) *dat het beter is te trouwen dan te branden, dat het huwelyk eerlyk is onder allen, dat een opziender eener vrouwen man moet zyn.*

Des Pausen gierigheyt, is onverzaadbaar, en zy laat zig over al blyken, voor geld vergeeft hy de zonden, verkoopt Kerkelyke bedieningen, dryft koophandel met zyne *Bullen* en aflaten, Jubeljaren, Missen en *Reliquiën*, gebeden en *Sakramenten*, hy nootzaakt het onnozele volk zyn koopmanschap te koopen, niet alleen op de dagen dat andere koopluyden handel dryven; maar voornamentlyk op Feestdagen, wanneer andere rusten; en dus doet hy den Oogst alle dagen in 't jaar, by allerley slag van volk, tot de Joden en Hoeren van Rome toe.

Den Paus is een tiran en vervolger der heyligen, hy is de oorzaak van zo veel vergoten kristen

 bloed;

(a) *Joh*: *XVII*: 12. (b) 2 *Thess*. II: 3.
(c) 1 Kor: VII. 9. Hebr. XIII: 4. 1 Tim. III: 2.

bloed; dewyl hy het is, die Koningen en Vorsten aanhist, om die geene te vervolgen, die hem tegenspreken, en die zyn Afgodery en bygeloof laten varen; om God volgens zyn wille en woord te dienen. Den Paus veroordeelt hen als Ketters tot het vuur, en doet hen een bal in de mond steeken, om hen het spreken te beletten, en spaart om de mate van zyn wreedheyt op te hoopen nog Koningen nog Keyzers, dat gezalfde des Heeren zyn: wanneer zy het weygeren uytvoerders van zyn tiranny te wezen, gelyk de *Historien* ons daar van klare bewysen verschaffen.

Hy is op meer dan eenerleye wyze een *bedrieger*; hy bedriegt het gemeene volk door zyn valsche leere en ydele beloften, door zyne grootze *titels* en valsche heyligheyt, door zyne Bullen Aflaten, valsche wonderwerken en begoochelingen van den Duyvel.

Zyn godloosheyt is onbepaalt, hy schept niet alleen vermaak in de ondeugt; maar zelfs nodigt hy andere tot het zondigen, hy heeft de Goddelyke Dienst ontheiligt, door zyn Afgodery; het gezag der Koningen door zyn tiranny; de goede trou door zyn bedrog; de staat van zyn geestelykheyt door snootheden en onreynigheden, die de uytwerkzelen van een gedwongen ongehuwden staat zyn.

Eyndelyk is zyn ryk de bronwel van alle gruwelen en bedrog; volgens het oude spreekwoord, 't welk zegt, *hoe nader by Rome, hoe erger kristen*, enz. en ik zegge, *hoe nader by den Antichrist, hoe verder van Kristus.* Het is uyt alle deze betoogingen klaarblykelyk, dat den Paus den *Antichrist* is, die door de H: Schrift is voorzeyt,

zeyt, en de Kerk van Kriſtus zo veel heeft doen lyden.

Alles wat wy hier nopens het leven, de bedryven, het gezag en de leere van de Pauſen hebben bygebragt, veroorzaakt afgryzen. 't Zyn zulke groote Godtslaſteringen; dat de gevleeſte duyvel niet ſnoder zou konnen voortbrengen. Niet tegenſtaande dit alles, *Rooms Katolyken*, gy zeyt nog blind, gy ziet nog weet het niet, dat het den *Antichriſt* is die gy vereerd, en aanbid, gy denkt in zyn perſoon God te vereeren, en zynen zoone Jeſus Kriſtus te dienen. God bewyze uw barmhartigheyt, en wil u de oogen des verſtants openen, dat gy zynen wille moogt leren, hooren en verſtaan, zo als zyn Goddelyke Majeſteyt die geopenbaart heeft in de H: Schrift, welkers lezing en overdenking het eenigſte middel is, om den weg ter Zaligheyt te leeren kennen: (a) *onderzoek de ſchriften* zegt Kriſtus, *want die zyn, 't die van my getuygen*, en by gevolg ook van den Antichriſt, na dat gy deze ſchriften zult gelezen en met een nedrig gemoed zult overdagt hebben, zult gy begrypen, hoe groot uw verblindheyt en uwe onwetenheyt geweeſt is. Als dan zult gy God met u gantſche herte zoeken, deze groote God die uw geſchapen, gekogt en geheyligt heeft, gy zult de Afgoden van zilver en goud, die u ſchuldige handen gemaakt hebben, en die gy in uwe onwetenheyt en verblindheyt hebt aangebeden en vereert, verfoeyen. Als dan zult gy ze verre van uw weg doen, gy zultze in ſtukken breken en vernielen, door een afkeer die gy voor de zelve, en voor alles wat na Afgodery ſweemt, zult hebben.

(a) Joh: V. 39.

Hoe meer gy u voor dit monſter vernedert en buygt, om 't zelve aan te bidden *deze menſche der zonde, deze zoone des verderfs, deze hoer met purper en ſcharlaken, met goud en zilver en koſtelyke geſteentens bekleet*, dit beeſt, dien *Antichriſt* uw Paus en God op aarde, hoe meer ſchande en beſchaamtheyt gy zult hebben, over 't geene gy gedaan hebt gy zult hem verlaten, gy zult hem vervloeken, en gy zult na middelen omzien om hem te verderven en ten eenemale te vernielen. God geve u wel haaſt die genade om de liefde van zyn waarden Zoon, onzen Zaligmaker *Amen.*

II. DEEL.

Van het leven en de verfoeyelyke ſtreeken van verſcheyden Prieſters en Monniken van de Roomſche Kerk.

Dewyl wy in het eerſte deel van deze verhandelinge de levens en bedryven van de Roomſche Biſſchoppen verhaalt hebben, oordeelde ik het niet ontydig te wezen, om hier in van de daden en levens bedryven van de dienaaren van den Paus te ſpreeken, ik meene van de Prieſters, Monniken en Nonnen, om het gebruyk te doen zien, dat ze van hunnen Godsdienſt maken, en hoe ze die door ongeoorlofde en ſtrafſchuldige bedryven onteeren; dewylze onder een geeſtelyk kleed de grootſte ſchandelykheden des werelts bedryven, ik weet wel, dat men my heeft verweten, dat ik in myn eerſte ſtuk de palen van zedigheyt ben te buyten gegaan. Ik verzoeke het gemeen, my te willen verſchoonen, en overtuygt

tuygt te wezen, dat zo ik het gedaan heb dat het zonder oogmerk geschiet is. Ik wenste wel dat ik my met zulken zuyveren styl kon uytdrukken, als aan een kristen schryver, en voornamentlyk als aan een man van myn bediening past; dog wanneer ik aanmerke, dat het hier te doen is, om de verdorventheyt der Priesters en Monniken te ontdekken; om daar door de ware Protestanten in hunne waaragtige beginselen te versterken: om de Roomsche leeken, een afkeer in te boesemen, die zy voor de snode handelingen van de meeste hunner Priesters en Monniken hebben te ontdekken, wanneer ik overwege dat ik alhier onderneme hun ongebonde leven en schandelyke verkeering te beschryven, zou het my moeyelyk vallen, daar toe een styl te vinden die de Zedigheyt niet quetste; daar en boven zo het in een verhaal van dezen aard niet vry stond eenige vryheyt te gebruyken, zou het onmogelyk vallen, een waaragtige en opregte beschryving van hunne daden op te leveren, ik hou my dan aan myn eerste voornemen, dat is om natuurlyk af te schetzen, wat de Priesters Monniken en Nonnen zyn, zonder my te bekommeren over de weynig agting die zommige persoonen voor myn werk mogten hebben: ik zal dit werk in drie hooftstukken afdeelen; het eerste zal van de levens der Priesters, het twede der Monniken, en het derde der Nonnen spreeken. Om allerley slag van tegenwerpingen te ontgaan, zal ik my maar van ontleende namen bedienen; uyt vreze van zommige te benadeelen, welkers *history* ik alhier verhale, om dat ze voor zo verre ik kan vernemen, nog in 't leven zyn.

I. HOOFTSTUK.

Van de levens van zekere Roomsche Priesters.

I. Ik heb in myn eerste stuk, het onderscheyd verklaart, dat 'er tusschen een wereltlyk en geestelyk Priester is. Ik heb gezegt dat de Monniken, geestelyke Priesters zyn, om dat ze zonder regelen leven, die hunne eerste stigters hebben vast gestelt; dog wy zullen in het volgende hooftstuk zien, dat hen de *titel* van ongeregelde Priesters beter, dan die van geregelde past. Een wereltlyk Priester is zulk eenen, die aan geen Klooster-regel verbonden is, die niet dan van de Bisschop van zyn Kerkgebied af hangt, en die niet meer in een Klooster is opgesloten, dan de Kerkelyken van dit land. Daar is ook dit onderscheyt tusschen een wereltlyk en geestelyk Priester, dat een geestelyke, belofte van armoede, kuysheyt en gehoorzaamheyt, voor al zyn leven doet, daar de wereltlyke alleen die van kuysheyt en gehoorzaamheyt sweert; dog wy zullen straks eens zien, hoe zy deze beloften nakomen.

Het leven en de bedryven van Don Lorenzo Armengual onder Bisschop van zyn Excellentie den Heer Aarts Bisschop van Saragosse.

II. Dewyl het leven en de daden van *Don Lorenzo* bekent zyn, maake ik geen swarigheyt om de-

dezelve onder zyn regte naam voor te ſtellen. *Don Lorenzo* geboortig van *Galicie*, was een viſſchers zoon. De opvoeding die zyn vader hem gaf, by zyn verſtand en natuurlyke bequaamheyt gevoegt zynde gaven hem toegang tot het huys van den Aartsbiſſchop, die hem eerſt tot eene zyner (a) leyjonkers, en naderhand zyn *Sekretaris* maakte. In der daat hy was zeer bequaam tot een huysbezorger, dewyl hy als het quikzilver in een geduurige beweging was, ten tyde wanneer hy *Sekretaris* was, had hy een Non van 't Klooſter van St. *Sepulchra* tot een *Devote*, met welke hy veel geld verquiſte, en verloor een goed gedeelte van zynen tyd, zonder dat zyn meeſter daar van de minſte kennis had, gelyk wy in het derde Hoofdſtuk zullen zien.

Hy wierd eyndelyk (b) onderſtaande Biſſchop gemaakt, met een volſtrekte magt over de geeſtelykheyt, met een oogmerk om zo veel geld als hy kon te verzamelen, nam hy een *Memorie* van alle de Prieſters en van hunne inkomſten, van alle de *ſtudenten* die op de kweekſcholen van zyn Kerkgebied waren, wanneer hy de eerſte *viſite* van het Aartsbisdom deed. In alle de ſteden en dorpen waar hy door reysde, ontbood hy de oudſte en voornaamſte by hem, om in 't byzonder kenniſſe van het gedrag van hunnen Prieſter te nemen, of die van hun Stedehouder, zo ook na dat van de *ſtudenten* van de *Parochie*, en belaſte hen, aan hem op ſware ſtraffen de waarheyt te zeggen, zo dat hy ten eerſten berigt van het quaad of goed leven van alle de Kerkelyken en *ſtudenten* van zyn Kerkgebied kreeg, volgens den ſtaat die hy daar van in geſchrift geſtelt had. Na de

(a) Pagie. (b) *Suffragaan.*

de ronde dus gedaan te hebben, ging hy na huys en overwoog zyn *Memorie.*

Noyt ſtonden de Kerkelyken meer verwondert als toen zyn grootheyt verſcheydene van hen dagvaarde, om voor hem te verſchynen, maar nog veel meer, wanneer zy, zo ras ze in 't paleys quamen, na de Kerkelyke gevankenis gezonden wierden; zonder de eere te hebben om den Biſſchop te mogen zien, aldaar hield hy hen vyf of zes maanden lang zonder hen hunne misdaden te laten weten. Eyndelyk geraakten zy 'er voor een zomme gelts uyt; dog zo onwetende als voorheenen, omtrent de reden van hun gevankenis.

Wanneer een *ſtudent* zig aanbood om geordent te worden, raadpleegde zyn grootheyt met zyn *Memorie*, eer hy tot het onderzoek wierd toegelaten, en zo daar in bevonden wierd, dat hy geen geregelt leven gelegt hadde, en goederen had, was hy verpligt een goudbeurs aan te bieden eer hy wierd aangenomen; dog zo ras deze beurs was aangeboden, was hy verzekert toegelaten, *geexamineert* en goetgekeurt te zullen worden; daar de armen te rug wierden gezonden, en alle de gebeden en aanzoekingen des werelts niet in ſtaat waren om hem zonder geld te bewegen. Op deze wyze Vilde deze gierige Biſſchop, de geeſtelykheyt en de *ſtudenten*, en wierd hy daar door in vyf jaaren zeer ryk, gelyk wy zien zullen. Na verloop van deze tyd, wierd hy ziek en zyn ziekte vermeerderde zodanig, dat 'er geen reden meer was, om aan zyn opkomſte te hopen, zo dat *Doktor Carinena* die de vermaardſte geneesmeeſter van de ſtad was, zeer ervaren en met een zeer opregt zynde, kon hy niet nalaten hem

hem te berigten, dat 'er zeer weynig tyd overig was om zyn *testament* te maken, en op zyn gewisse te denken. De Bisschop ontbood een *Notaris* en verzogt zyn geneesmeester by hem te blyven. hy maakte onder anderen hondert duysent *Pistoletten* in geld aan de Aartsbisschop, en wanneer hy aan zyn geneesmeester vroeg wat hy begeerde? antwoorde de *Doktor* hem niet anders dan uw huyt, en dat hy daar mede binnen twee maanden vry ryker als de Aartsbisschop met zyn 100000 Pistoletten hoopte te wezen.

Dit antwoord verspreide zig over al, en dewyl eenige van zyne vrinden de uytlegging daar van verzogten, gaf hy die op deze wyze. Wanneer iemand een wolf gedood heeft, vilt hy dezelve, en na die met stroo gevult te hebben, voert hy hem door de geheele *Provintie*, om hem aan de landpagters te vertoonen, die 'er hem geld voor geven, om dat hy hen van eene der verwoesters van hunne kudden verlost hebben.

Derhalven zo de Bisschop my zyn huyt nalaat, zal ik die met stro stoppen om ze aan alle de Kerkelyke en de *studenten* te vertoonen. en ik ben verzekert dat ik 'er meer geld van zal trekken, als hy zel s door zyne wreetheden gedaan heeft. Hy wilde daar door de gierigheyt van dezen Prelaat vertoonen, en te gelyk den haat die de Kerkelyken hem toedroegen; dog hy quam wederom van zyn ziekte op, en door zyn geld wierd hy *President* van de Schatkamer te *Madrid*, zo dat hy de *Provintie* verliet om na 't Hof te gaan, alwaar hy nog *President* is, 't geen een algemeene blydschap onder de Kerkelyke veroorzaakte.

Het Leven van een zekere Dom-Deken die ik *Don Pedro* zal noemen.

III. *Don Pedro* verkreeg het Dekenſchap van C P, op het verzoek van de Gravinne van A S, wiens Kapellaan hy was. Hy had niet veel *ſtudie*; maar was zeer beleeſt, en zyn voornaame bezigheyt was, met de kaart te ſpeelen, wanneer de *Dames* de Gravinne bezogten. Hy verſtond de ſpelen *A l'ombre* en *Renegaut* volkomen, en deze *talenten* neffens zyn beleefde Zeden bragten te weeg, dat men hem de gunſteling van de *Dames* noemde

Don Pedro was ſchoon, groot en welgemaakt, en was omtrent xxx Jaaren toen men hem Dom Deken maakte. Hy had zes jaaren *Kapellaan* van de Gravinne geweeſt, die omtrent dertig of veertig jaaren bereykte, zy was ſchoon nog geeſtig, hoewel ze dit beyde geloofde te zyn, en mogelyk was 'er niemand dan *Don Pedro die* haar dit *Compliment* maakte, en ook veel meer door belang als agting die hy voor hadde, 't zy hoe 't wil, zy agte haar zeer gelukkig, zulken volmaakten perſoon als haar *Kapellaan* was, in haar dienſt te hebben, gelyk zy gewoon was aan die geene die haar bezogten, te zeggen; dog *Don Pedro* had het geheele huys tot zyn *diſpoſitie*, waar in hy volſtrekt meeſter was.

Deze Mevrou had twee dogters. de eene van omtrent XVIII. en de andere van XV. jaaren. *Don Pedro* was 'er zo in het geeſtelyke als in het tydelyke de beſtierder van; dewyl hy zig van verſcheyden Juffrouwen in de Stad had doen bemin-

minnen, zey men opentlyk, dat het onmogelyk was dat deze twee jonge Juffrouwen, de vleyagtige redenen van dezen bestierder zouden konnen wederstaan, en voornamentlyk omtrent het geene hy tot lof van *Venus* zeyde; dog het geen het verwonderlykste scheen, was dat hy een driemanschap van liefde, in het huys wist te onderhouden, zo dat het gerugt eyndelyk, en niet zonder grond liep, dat hoewel de Gravin van de geheele zaak onderregt was, zy het veel eer wilde lyden, dan zig zelfs van haar schoone *Kapellaan* berooft te zien.

Dit gedrag verwekte de afkeer van eerlyke menschen tegen haar, en daar waren veele mannen, die 't hunne vrouwen verboden! in een huys te verkeeren dat de geheele stad ergerde. Dit belette niet dat de Dames aldaar gerust byeenquamen, om dat Don Pedro, de Zeylsteen was, die haar derwaarts trok, door de natuurlyke kragt die hy daar toe had. Hy had de voorzittinge in deze gezelschappen als de eenigste man die bequaam was, om haar te vermaken, en zig te doen beminnen; en de Gravin liet allerley slag van verliefde vryheden toe, oordeelende dat het niet was, dan om de tyd te verdryven; dog de zaak ontdekt zynde, verbood den Aartsbisschop deze snode byeenkomst langer te doen duuren; onder bedreyging van den ban, en deed *Don Pedro* wegens zyn schandelyk leven, opsluyten. Deze deugtzame en eerwaardige *Prelaat* na *Madrid* vertrokken zynde, om *Inquisiteur* Generaal en Aartsbisschop van *Toledo* te zyn, stond de Aartsbisschoppelyke stoel, volgens de gewoonte een geheel jaar ledig, om dat de inkomsten

van dezen geheelen tyd, den Paus toekomt.

De *Vikaris Generaal*, die van een zagte en verpligtenden aard was, en om alle de goederen van de werelt het allerminste aan een *Dame* niet zou hebben willen weygeren, had deze geheele vergadering eens aan zyn huys, zy streelden hem zodanig dat hy 't niet kon nalaten om *Don Pedro* in vryheyt te stellen, die als in Zegepraal na 't huys van de Gravinne ging, alwaar de byeenkomste vervolgt wierd, tot groot genoegen van deze Mevrouwen; dog *Don Pedro* voor een andere tegenstribbeling bedugt zynde, en vreezende, dat hem nog wel wat erger als het eerste mogt overkomen, gaf aan de vergadering te kennen, dat het van een volstrekte noodzakelykheyt was, om aldaar ook een zeker getal van manspersoonen toe te laten, die in geval van nood zyne vrinden en beschermers konden zyn.

Dit voorstel, dat zo weynig van dezen *Benjamin* verwagt wierd, bragt het geheele gezelschap in een diepe stil-swygentheyt, zo dat 'er na veele aanmerkingen gemaakt te zyn, zig eenige *Dames* daar tegen aankantten, bybrengende, dat zo haare mannen te weten quamen, dat men daar mannen ontfing, zy *jaloers* zouden worden, en haar van het vermaak zouden beroven, dat zy in deze byeenkomste hadden: andere van de liefde gedrongen, die zy voor *Don Pedro* hadden, stonden zyn gedagten toe, voornamentlyk de Gravin, die om geen ding ter werelt begeert zou hebben dat haar lieveling ontrust wierd, gelyk hy reets geweest was, zo veel agting had zy voor dezen *Kapellaan*. Zy wierd door haare twee dogters ondersteunt, en ook door verscheyden andere *Dames*, zo dat *Don Pedro* dit met meerderheyt van stemmen overhaalde. Dog

Dog dewyl hy te toegevende was om eenige van deze *Dames* misnoegt te willen maken, vond hy een middel uyt, om ze alle te vrede te ſtellen, hy zeyde tot de geene, die 'er tegen geweeſt hadden, dat haare redenen niet ongegrond waren, en dat hy om haar te voldoen van gedagten was, dat men eenige *Generaals* van 't Franſche leger nodigde, die van een vermakelyken aard zynde, en de Spaanſche taale niet volkomen verſtaande, het gezelſchap eenigen tyd zouden konnen vermaken, en hem beter zouden byſtaan als die van de ſtad; wanneer de nood zulks vereyſte. Daar en boven dewyl het luyden waren, die niet lang in de ſtad moeſten blyven, zouden alle de vryigheden van de vergadering met hun vertrek begraven worden, zonder de minſte ergerniſſe te verwekken. Is dit geen raad van *Beelzebub*: de Paus der Duyvelen? zou deze helſche geeſt wel ſnoder gedagten in het harte van deze *Dames* hebben konnen inboezemen, als die *Don Pedro* in haar aanſtookte!

Dog hy konde haar aard en geſteltheyt, waar in zy waren al te wel, om haar beter, in te boeſemen. De Dames keurden zyn voorſtel goet, en preſen de behendigheyt en ſcherpzinnigheyt van zyn verſtand; en zo zy hem voorheenen als haaren *Benjamin* bemind hadden, merkten zy hem naderhand als haaren bewaarengel en weldoender aan, zy ontfingen zyn raad alle, als een verpligtend gebod, en beloofden hem naderhand in alles blindelings te zullen opvolgen, in 't geene hy belaſte, en zyn zaak met gevaar van hun leven en belang te zullen aankleven.

Daar op nodigde de Gravinne op de eerſte byeenkomſt eenige franſche *Generaale Officiers*,

 en

en onder andere myn Heer *de Luitenant Generaal de Lu-gni.* Haar eerste byeenkomst was heerlyk, zy wierden pragtig onthaalt, en de maaltyd wierd van musyk spel en spaansche dansſen gevol.t, zy waren over dit feest zodanig voldaan, dat zy gelyk zy naderhand verhaalt hebben, hen niet konden inbeelden, dat *Spanje* vermaken van dezen aard konden opleveren, nog dat de *Dames* van rang daar zulke byeenkomsten met zo veel vryheyt en luyster durfden houden. Zy bereyden zig tot de twede byeenkomst, en verzogten vryheyt aan de *Dames*, om haar op de fransche wyze te onthalen; maar eer dat deze antwoordden, wilden zy alvoorens de gedagte van *Don Pedro* weten, welke uyt de naam van 't geheele gezelschap zeýde, dat het daar mede te vrede was, mits dat myn Heer de *Lu-gni* de zaak zo geheym wilde houden, als de eer van de *Dames* vereyste, uyt vreeze van de mannen agterdogt te geven.

Hoewel deze *Officieren* niets te vreezen hadden, dewyl alle de inwoonders ontwapent waren, en de fransche *troepen* zo in de stad, als in 't veld 14000 man uytmaakten, beloofden zy het geheim. Dog zy bevatten zeer wel, dat zo men eenige gunstbewyzingen van de *Dames* wilde verkrygen, men zig aan Don *Pedro* moest vervoegen; dit is het, dat zy ook naderhand deden, en daar door was het dat hy in zyn oogmerk slaagde; want dewyl 'er in dezen tyd een Domdekenschap van 2000 *Pistoletten* open viel, en myn Heer de *Lu-gni* eenige genegentheyt tot de jongste van deze *familie* gevoelde, gebruykte hy *Don Pedro* om in haar goede gunste te geraken, en beloofde hem daar en tegen het Domdekenschap te doen verkrygen. Zy de zaak eens zynde, verkreeg *Don* Pedro het

Bene-

Beneficie, en Myn Heer de *Lu-gni* voldeed zyn lust, gelyk deze jonge Juffrou eenige tyd daar na liet blyken, door een onbetwistbaar bewys, van de handel die zy met dezen *Officier* gepleegt had.

De Heer de *Lu-gni* en de andere Franschen, bevonden zig op de twede byeenkomst, en onthaalden de *Dames* op de fransche wyze, zy waren 'er ongemeen over voldaan, en zeer ingenomen met de vrolyke en natuurlyke aard van deze naatzie. Zy lieten *Don Pedro* verzoeken, om het overige van de tyd met het speelen van de kaart door te brengen: de *Officiers* beantwoordden dit met veel gedienstigheyt, de swarigheyt was om een spel te bedenken, dat het geheele gezelschap behaagde; dog het schrandere verstand van *Don Pedro* had dit wel haast weggenomen. Hy verdeelde de vergadering in drie deelen, waarop hy hen een spel vertoonde. *Cupido a la mode* genoemt, waar in die gene, die boete verliest genoodzaakt is zyne klederen tot een pand te geven, zo dat zy hen in een uur tyds alle in het hemt bevonden, dat zy gevoegelykheyts halven nog aan 't lighaam hielden, wanneer de *Dames* en de Heeren in dezen staat waren, kon men zig ligt verbeelden wat daar van het gevolg was, zonder dat het nodig is, daar van meer te zeggen.

Door middel van deze onwettige vermaken en de duyvelsche uytvinding van *Don Pedro*, waren de *Dames* ten prooye van de fransche *officieren*, de zaak maakte zo veel gerugt, dat de *Gouverneur* op het verzoek van verscheyden Edelluyden, mannen van deze *Dames* genootsaakt was, de *Officiers* te verbieden, hen meer by deze ver-

gadering te laten bevinden; dog zy lagten 'er om; *Monsieur* de *Lu-gni* die *Luytenant Generaal* van de hulptroepen was, bekreunde zig zo weynig met het verbod van dezen *Gouverneur*, dat hy met de andere *Officieren* voortvoer dezelve vermaken by te woonen, zo lang zy in de ſtad bleven. Hun voornaamſte zorg was *Don Pedro* een vredig bezitter van zyn Domdekenſchap te doen zyn, gelyk weynig dagen daar na was, zo ook van de bediening van de Kerkelyke zaken, geduurende het ledig ſtaan van den Aartsbiſſchoppelyken ſtoel.

Don Pedro verwekte zig daar door zo veele vyanden, dat 'er vele waren die 't ondernomen zouden hebben, hem van kant te helpen, zo zy de franſche *Officiers* niet gevreeſt hadden, dit was ook de reden, dat de *Dames* van de vergadering voor de woede van hunne mannen veylig waren, die zonder dat, niet nagelaten zouden hebben, omze aan hunne wrake op te offeren, daar was niemand dan de Gravin die zig van alle moeyelykheyt bevryd zag, om dat zy een weduw zynde, niemant gevonden wierd die regt had om haar het ongelyk dat zy haar zelven door haar quaad gedrag aandeed, te vertoonen. Zy oordeelde ten toppunt van het geluk verheven te zyn, wanneer zy *Don Pedro* tot het Dekenſchap en Kerkelyk rigter van het Koninkryk verheven zag. De *Inquisiteurs* konden geen kenniſſe van deze zaak nemen; dewyl zy als dan door *Monſieur de Lugni* zouden *geexcommuniceert*, en zelfs uyt het Koninkryk zouden zyn gedreven geworden. Zo dat *Don Pedro* zig van alle kanten in zekerheyt ziende, zig van de gelegentheyt bediende, om de tegenſtreving van het geluk dat hem naderhand zouden

den hebben konnen overkomen, voor te komen, verscheyden Edellieden van de stad, en voornamentlyk de mannen van de *Dames* der vergadering dienst doende. Om daar in te slagen, ried hy de fransche *Officiers* aan, eenmaal ter week een algemeene vergadering met de *Dames* te houden, en de vrouwe met de mannen aldaar te nodigen, en daar in alle mogelyke Zedigheyt te vertoonen, deze onnozele mannen te vergenoegen, met hen te doen blyken, dat het maar alleen een uytspanning was, en zo derzelver gemoederen gerust te stellen.

De zaak slaagde wel, gelyk hy voorgestelt had, de mannen waren zo wel voldaan over de Edelmoedigheyt van dezen nieuwen Domdeken, en de beleeftheyt van de fransche *Officieren*, dat zy van *Don Pedro* vergiffenis verzogten, van de quade vermoedens, die zy van hun gehad hadden, en boden hem met een hun dienst voor het toekomende aan. In der daad, zy hielden hun woord, want zo haast was het leger niet na *Katalonie* gegaan, of het Domkapittel, een ernstige bestraffinge aan dezen nieuwen Deken willende doen, wegens zyn ongeregelt leven, en hy zig aan het oordeel gedragende, dat de mannen van deze *Dames* zouden doen, verscheenen zy alle om zyn onschult te verdedigen, en hem een getuygenis van zyn goed gedrag te geven. Door deze Duyvelsche list Zegepraalde hy over alle zyne vyanden, en won met eenen de agting van die geene die hy onteerde. Dit verhaal zou een geheel ander denkbeeld van de Spanjaarts konnen geven, dewyl het daar uyt blykt dat zy minder jaloers als zot en bot zyn, en dat een ondeugend, boos en ergerlyk Priester, hen ligt alles kan diets maken wat hem behaagt.

Dit alles belette niet dat de vergadering náderhand niet by de Deken met veel luyster gehouden wierd, hy nodigde daar by ook eenige *Kanoniken* van de Kerk, die hy wist dat in dezelve beginzelen als hy waren, met de mannen der Juffrouwen, dit slaagde zo wel, dat de schimpschriften die op hun gemaakt waren, in loftuytingen veranderden, en hy deed de nieuwe *Kanoniken* in zyne belangens overgaan, die ook deel aan de gunstbewyzen der *Dames* hadden.

Dewyl de jongste dogter van de Gravin omtrent deze tyd in de kraam moest bevallen, liet hy een gerugt verspreyden, dat zy in 't geheym met myn Heer de *Lu-gni* getrout was, verzekerende dat hy dit zelfs gedaan had. Zy beviel van een zoon, die de Deken in 't openbaar onder de naam van de *Lu-gni* doopte; en de moeder van dit kind ontfing 'er gelukwenzingen over, van de voornaamste van de stad; hoewel *Monsieur* de *Lu-gni* het huwelyk *noyt* beleden heeft, maar wel dat het zyn kind was, men geloofde op zyn te rugkomst, dat het op de raad van *Don Pedro* was, dat hy zyn huysvesting by de Gravinne had, alwaar hy met de *Dame* in een groote eenigheyt leefde; dog wanneer hy vertrok, brak de bommel uyt, en de Domdeken beklaagde zig ten hoogsten over de ongetrouwigheyt van de franschen, en over de weynig eere die zy hadden, om dat *Monsieur de Lugni* zo hy zeyde, ontkende, dat hy getrout was. Deze *Officier* was 'er zo haast niet van onderregt, of hy schreef 'er over aan verscheyden Edelluyden van de stad, om zig te zuyveren van de gerugten die *Don Pedro* voor zyn rekening door de stad liet loopen. Hy beleed aanstonts de liefde die hy voor deze *Dame* had,

had, en dat hy haar van een onvergelykelyke verdienste bevond, 't geen hy al zyn leven zou gedenken. Hy voegde 'er by, dat *Don Pedro* op zekere avond hen alle beyde by de hand vattende, al lagchende zeyde, *ik verklaare uw man en vrou, in den name van de H: Drieenheyt*; dog dat hy dit uyt zyn eygen beweging had gedaan, zonder dat een van hen beyde hem daar toe verzogt had, 't geen de *Dame* zelfs niet zoude konnen ontkennen. Hy eyndigde met bedrygingen, en verzogt zyne vrinden aan *Don Pedro* te berigten, daar van niet meer te spreeken, en in het toekomende voorzigtiger te wezen, dat anderzins de *Officiers* van de vergadering genootzaakt zouden zyn, om de Koning kennis te geven van 't geen zy ten zynen laste hadde, dit noodzaakte *Don Pedro* te swygen; dog hy liet niet na zyn vergadering te vervolgen, gelyk voorheenen, de jonge *Dame* wierd in die staat gelaten, gelyk wy zeyde, men dagt in het vervolg niet meer dan om zig te vermaken, en dus stonden de zaken wanneer ik vertrok, ik laate het aan den lezers over, om zodanige aanmerkingen over deze gevallen te maken, als zy zullen goetvinden. Ik vergenoege my met de voorvallen te verhalen, en aan de *Protestanten* genoegzame stoffen te verschaffen, om hen aan te spooren, diergelyke *praktyken* te verfoeyen, en God te danken dat men onder onze Kerkelyke hervormde niet zou willen dulden; die van zulken snoden leven was, als dat van de Deken, ik vertoone ook deze voorbeelden aan de Roomsgezinden; om hen te leeraren hoedanig het verdorven leven van eenige van hunne Priesters is, en het gebruyk dat zy van hun Godsdienst en van de magt maken, waar mede zy door den Paus bekleet zyn.

Het leven van MOSSEN JAN, *Kapellaan van* DONNA E, *en leermeester van haare kinderen.*

IV. Ik heb voorheenen dezen *Kapellaan* gekent, hy was uyt gemeene ouders in het gebergte gebooren; dog na dat hy de *Filosofie* doorlopen, en twee jaaren in de Godgeleertheyt *gestudeert* had, dewyl hy van een zagt *humeur*, en boven dat sterk was, oordeelde *Donna* E. hem zeer bequaam om de zaken van haar huys waar te nemen; met dit oogmerk nam zy hem ten eersten als *Intendant* by haar, om haare inkomsten te ontfangen; dog dewyl men in hem veel neerstigheyt en getrouwigheyt bespeurde, gaf haar man hem XXV. *Pistolen* in 't jaar ten inkomste, om daar voor *geordent* te worden, 't geen de Bisschop van dat Kerkgebied ook deed, met hem Priester te maken.

Deze *Dame* was een persoon van den eersten rang, haar Vader was een *Grande* van Spanje, en had een van de vermaartste *Kapiteynen* zynes tyts geweest; dog dewyl hy verscheyden kinderen had, onder andere *Donna* E. die de jongste van alle en met een zeer schoon was, troude hy haar aan een *Kollonel* van het leger, die veele goederen in *Arragon* bezat, zy was toen maar XIV jaaren out, en haar man hem eenige dagen na hun huwelyk genootzaakt vindende om zig na zyn *Regiment* in *Estramadura* te begeven, wierd aldaar door de ongemeene hitte ten eenemale blind. 't Is van hem zelfs, dat ik dit gedeelte van zyn *Historie* weet, die meer behelst dan 't geene zeer eer-

eerlyk is: na dit ongeluk vond hy zig genootzaakt zyn *Regiment* te verlaten, en een *Pensioen* na evenredigheyt van zyn dienst en ampt verkregen hebbende; ging hy na zyne landgoederen in *Arragon* met zyn beminnelyke huysvrouw, wiens schoonheyt en aardige swier voor eenigen tyd het onderwerp van de loftuyting en verwondering van ieder een strekte. De voornaamste persoonen van de stad bezogten haar, dog dewyl zy al te veel op het *Ceremoniele* stond, en verscheyden persoonen, gehoont waren over het onderscheyt datze tusschen den eenen en den anderen maakten liet men haar alleen, of ten minsten zy kreeg weynig bezoek

Wat het overige van de *History* van deze *Dame* betreft, en van de schandelyke diensten die *Mossen Jan* haar bewees, ik heb de byzonderheden daar van uyt de mond van dezen *Kapellaan* zelfs gehoort, in een algemeene biegt, die hy my eens deed, met een standvastig voornemen om den dienst van deze Juffrou te verlaten. Dewyl het vervolg van de *History* myne lezers kan vermaken en onderrigten, zal ik de zelve verhalen.

Mossen Jan zey my, dat hy noyt eenige ongeregeltheyt met de vrouluy gepleegt had, of bedorven was eer hy door het quaad voorbeeld, en de aanzoekingen van zyn Juffrou daar was toe aangespoort, die van den boozen geest aangeport wordende, haar vertrouweling van hem maakte met bedreyging, zo men iets van haare streken quam te ontdekken zyn leven de minste offerhande zou zyn die zy aan haar wraak zoude opofferen. Deze onnozele man durfde haar niets weygeren, uyt vreeze van het leven te

zul-

zullen verliezen. Zy zey hem, dat het haar *humeur* was, alle man drie of vier dagen te beminnen, wier leelykheyt en onvolmaaktheden hen door andere vrouluy deden haten; en dat ze van een zekeren *Prokureur* die zeer lelyk was, had hooren spreken, dat zy zeer begeerig was hem te zien en eens alleen met hem te wezen, dat zy hem het bestier en de behandeling van deze zaak overgaf, zonder oyt iets te willen hooren, 't geen hy te zeggen had, voornamentlyk, van 't geen zy naderhand van hem mogt eyssChen.

Zy vertoonde hem een Zakpistool, en zey, zo gy my niet vaardig en getrou in dit geval dient, gelyk in alle andere, zal ik zelfs het werktuyg van uw dood zyn. Ik late u niet toe om in het minste daar van aan uw Biegtvader te melden; want zo ras ik bespeure dat gy het biegt, zal ik het voornemen uytvoeren dat ik tegen u opgevat heb. *Mossen Jan* door een *Dame* van zulken hoogen rang bedreygt zynde, had de swakheyt haar een volkomen gehoorzaamheyt te beloven, en een onbepaalde getrouheyt in alles wat zy hem zou belasten; dog de *Dame* met zyn woord alleen niet te vrede zynde, begeerde dat hy een ader zou doen openen, dat hy deze belofte met zyn eygen hand en bloed ondertekende. Na dat hy daar in bewilligt had: nam deze *Dame* een scherp pennemes, en stak het in een ader, met welk bloed zy hem dwong deze belofte aanstonts te ondertekenen.

Daar op liet zy hem in haar *Kabinet* komen, alwaar zy de loop van haare onkuysheden met dezen *Kapellaan* begon, die daar toe eenigzins gedwongen was, zy deed hem bekennen, dat deze eerste daad de grootste eer was, die hy in de

we-

werelt kon genieten, gelyk hy t'zedert dezen tyd altyd heeft geoordeelt, tot dat God hem het harte raakte en hem berouw inboesemde. Verre van daar dat deze ftrafſchuldige daad de geylheyt van deze vrou kon voldoen, zy belaſte aan den *Kapellaan*, de *Prokureur* by haar te brengen, op zodanigen uur als zy hem aanwees. Dit was voor hem gemakkelyk te doen, hoewel hy 't met tegenzin deed, dewyl hy tot ongeruſtheden verviel, om zodanigen medevryer in de armen van zyn Matres te brengen. Hy was nogtans genootzaakt die te verdragen, zonder daar over de minſte moeyelykheyt te vertoonen, 't was 't nog alles niet. Deze *Dame* belaſte hem op de wagt te ſtaan zo lang zy by haar Minnaar was; dog zo ras zy den Prokureur had laten vertrekken, riep zy *Moſſen Jan*, en zey hem al lagchende „ zeker gy zyt de beſte man „van de werelt, en de bequaamſte die ik kenne tot myn dienſt, ik geloof nu dat ik my „op u gedult en beſcheydenheyt kan betrouwen, maar ik heb nog andere dingen aan u „te verzoeken, tot erkenteniſſe van de gunſte „die ik u giſtere toeſtond, ik ben voornemens „daar in te volharden, mits dat gy u daar omtrent niet onwaardig maakt, door eenige onbeſcheydenheyt dat u zeer ſchadelyk zou zyn. „Het is nodig voegde zy 'er by, dat gy alle „dagen een brief aan een *Auguſtiner* Monnik „brengt, terwyl hy my antwoord, zult gy de „Miſſe doen, en dan zult gy hem verzoeken „om 't by my te brengen.

Des anderen daags gaf zy hem een brief, om ze in handen van den eerwaardigen vader te beſtellen, die ze ook ten eerſten beantwoorde.

de De Kapellaan gaf ze aanſtonds aan de *Dame*, zy las dezelve en lietze ook *Moſſen Jan* lezen, die ook op zyn woord als Prieſter betuygde, dat deze Monnik, die op zulken onkuyſche wyze had opgeſtelt, als men zig kan verbeelden; en zo moeſt het ook zyn om deze vrouwe te behagen.

Eenige dagen daar na, zey zy aan *Moſſen Jan* dat zy aan den eerwaardigen vader had laten weten, dat hy haar geduurende de afwezentheyt van haar man, in een ander gewaat, by nagt kon bezoeken, en haar in de kamer van de *Kapellaan* opwagten. Dit was een zeer tedere zaak voor dezen armen man; want zo de zaak had ontdekt geworden, zou zyn leven, hoe hy de zaak ook aanmerkte, in groot gevaar geweeſt zyn, en behalven de zonde die hy door zyn toegeventheyt bedreef, gaf hy wederzyts aanleyding tot de ſnoodſte grouwelen; dog op hoope van de gewoone belooning, die hy van zyn Juffrou verwagte, nam hy de uytvoering van dezen handel op hem. De Eerwaardige vader verzuymden 't niet om op de beſtemde plaats te verſchynen, op 't ingaan van de nagt ſloop hy in de kamer van *Moſſen Jan*, volgens de onderrigtinge die hem de Juffrou gegeven had. De *Kapellaan* liet hem aldaar zonder kaars blyven, ging na de kamer van zyn Matres om haar berigt te geven dat de vogel in de kouw was, alwaar hy niet anders dan hare bevcelen afwagtte; dog alzo hy de deur open had laten ſtaan, was 'er by geval een groot varken dat in de donkerheyt ſworf, ingeſlopen, de eerwaardige vader uyt het gerugt dat het maakte, oordeelende dat het eene der huysgenoten was, begaf zig aanſtonts onder 't bed, uyt vreeze van ont-

ontdekt te worden ; dog het dier zonder de bediening van den Monnik te ontzien, beet hem zodanig in het been, dat hy een groote quetzuur kreeg, 't geen hy geduldig verdroeg, zonder het minste geluyd of klagte te durven maken, uyt vreeze van ontdekt te zullen worden. De *Dame* begaf zig geduurende dezen tyd op haar *Balkon*, 't welke boven de kamer was, waar in de *Kapellaan* de minnaar gelaten had, om voor hem eenige vermakelyke deuntjes te zingen, tot zo lang haare huysgenoten te bedde waren; op dat de tyd hem niet lang mogt vallen; dog zy wist niet in wat ſtaat het varken dezen armen Monnik gebragt had.

Eyndelyk zag de minnaar, die al ongeduldig begon te worden, het uur aannaderen; waar na hy zo lang gewenſcht had, *Moſſen Jan* ging hem wederom opzoeken, en bragt hem in de voorkamer van de Juffrou, alwaar hy hem liet blyven om 'er zyn Matres kennis van te geven. Hoewel hy door het ſwyn zeer qualyk gehandelt was, geloofde hy wel haaſt van al zyn quaad genezen te zullen zyn; dog bedroog zig in zyn verwagting: dewyl de *Dame* hem deze plaats niet had aangewezen, dan om hem een quade trek te ſpeelen, en zig van een onbeleeftheyt te wreeken, die hy ten haaren opzigte bedreven had, zy had toen een zeer booze hond in haar kamer, die alle nagten de wagt rontom haar huys waarnam, zy zey aan *Moſſen Jan*, dat hy de Monnik moeſt laten binnen komen, zo ras als hy de deur opende en den hond deze vreemdeling vernoomen had, ſprong hy met zo veel verwoedheyt in zyn trony, dat de Juffrou en *Moſſen Jan* moeyte hadden om hem 'er van af te ſcheuren.

De-

Deze arme Monnik zyn bloed ziende ſtroomen, was zodanig verſchrikt, dat hy de *Dame* verzogt te mogen vertrekken; om hem by een *Chirurgyn* te laten verbinden, zy ſtond dit toe, en betuygde zeer gevoelig te zyn over het ongeluk dat hem was overgekomen, deze ongelukkige ſturf twee dagen daar na van hartzeer. *Moſſen Jan* was 'er wanhopig over, om dat hy oordeelde het werktuyg van zyn dood geweeſt te zyn.

Hy biegte vervolgens, dat hy dit leven vyf jaaren gepleegt had, dat hy de Miſſe in een doodelyke zonde had gedaan, en veele ſnoodheden bedreven die my de Zedigheyt verbieden te noemen; dog het is zeker, dat hy geduurende dezen tyd, door de onderrigtingen van zyn Juffrou zo veele looze ſtreeken en veynzery omtrent de blinde man in 't werk ſtelde, dat de goe man zyn *Kapellaan* zeer eerlyk en deugtzaam oordeelende, hem een Prieſter ampt gaf, dat hy vergeven moeſt, dewyl hy zig dan derwaarts moeſt begeven quam hy by my, om zyn gewiſſe te zuyveren, door een opregte belydenis van alle de zonden die hy bedreven had; dog ik ben zeer bedrogen zo hy niet wederom tot zyn uytbraakzel wederkeerde; dewyl de *Dame* hem kort daar na wederom liet opzoeken, en hy eenige dagen by haar bleef; 't is waar dat ik niet weet of het met een goet of quaat oogmerk was; voor 't overige weet ik dat hy met haar allerley zonden heeft bedreven, en zelfs veele tegen de natuur.

Het leven van een Paap of Priester van de Parochie van een dorp, by de stad.

V. De *Magistraat* van dit dorp, verzogten my by hen te komen prediken, op den XV *Augustus* zynde *Maria hemelvaart*, en het voornaamste feest van de plaats, dewyl daar niet anders dan een Paap was, waren de inwoonders blyde een vreemdeling te hebben, aan wien zy hunne zonden konden belyden, die aan hun Priester niet durvende ontdekken. Myn ontbrak het dien morgen ook aan geen bezigheyt, geduurende de IV uuren die ik in de Biegtstoel zat; dog 't was niet zonder verwondering dat ik aanmerkte dat by na alle de vrouwen by my quamen, en dat de manluy na de dorp Paap gingen: indien ik zeyde, dat ik LX vrouluy de biegt afnam, zou ik zekerlyk niet liegen, hoewel ik het nette getal daar van niet onthouden heb. Voor 't overige weet ik wel, dat 'er zeer weynig waren, die met hun Paap niet te doen gehad hadden, dat een steyloor was die niet veel verstand had, maar daar en tegen zo sterk en grof was, dat hy dikwils de swaarte van zyn arm aan zyne *Parochianen* deed gevoelen, voornamentlyk aan zulke wier vrouwen hy beminde.

Daar was 'er meer dan een van die gene die ongetrout waren, welke niet konden beletten, dat de gemeensaamheyt die ze met myn Heer den Paap hadden, niet uytborst, en zy beleden dat het met zyn behulp was dat zy de gevolgen daar van voorquamen, door middel van een kruyd dat

hy hen gaf; dog waar van ik de naam niet te weten kon komen: zyn eygen Nigt was onder het getal van deze ongelukkige, en hoewel zy als huyshoudster by hem woonde, kon zy 't hem niet beletten dat hy zomtyds elders zyn vermaak zogt, zy was zelfs genootzaakt vrouluy voor hem op te zoeken, die hy begeerde te hebben. Om eenige schyn aan zyn strafschuldig gedrag te geven, had hy de gewoonte om des zondags tegen de onwetentheyt van zyne *Parochianen* uyt te varen, voornamentlyk omtrent het *Katechismus*, en om veel iever voor de welstand van hunne zielen te doen blyken, ontbood hy des namiddags eenige van de vrouluy om haar te onderwyzen, namentlyk eenige van de jonge van zyn gemeente die minder verstand bezitten als de oude.

Ik denk nog om een zeker geval dat eene van deze jonge vrouwen biegte. Zie dat is het: de Paap liet haar zeggen, datze by hem moest komen om haar te *Catechiseeren*, zo haast zy by hem was, verklaarde hy zyn oogmerk, en dewyl hy zag dat zy weygerde daar in te bewilligen, wierd hy zo gramsteurig dat hy een zilvere doos nam, en na die geopent te hebben, haalde hy 'er een witte *hostie* uyt, en zey tot haar, *door deze gewyde hostie die het waaragtig lighaam van Kristus is, doe ik u in den ban, en zal u ziel deze nagt in de hel zenden, zo gy myne beveelen niet gehoorzaamt, en dezelve de tyd van uw gantsche leven niet geheym houd.* Wat schelmagtig Priester was dat! wat eene arme eenvoudige vrou! haar onwetenheyt deed haar alles geloven wat haar Paap zey, zy verbeelde zig dat de *Hostie* gewyd was, en dat de blixem van den Priester, een Goddelyke kragt had, zo dat ze voor zyne voeten nederviel en beloof-

de

de liever alles te doen wat hy begeerde, dan zulken yſſelyken vloek onderworpen te zyn, ik geloof dat hy door dit middel veele van zyne ſchapen verleydde, en haar de zelfde levenswyze deeđ aannemen.

Ik twyfele niet of de andere Biegtvaders voor my, hebben de ſnoodheyt van de misdaad waar aan zy ſchuldig waren aan haar vertoont; dog de Paap had zo veel invloed op haar, dat het niet tegenſtaande de beſtraffingen van de Biegtvaders, onmogelyk is en zal zyn om een geneesmiddel tegen deze godloosheyt te konnen toebrengen, zo lang de Prieſters verpligt zullen wezen om ongetrout te blyven; want men moet vooronderſtellen, dat in een gehugt of dorp veele arme menſchen zyn, die niet leven dan van 't geene zy alle door hun arbeyd winnen; daar de Paap die na alle waarſchynelykheyt niets te doen heeft dan te eeten en te drinken, het overige van den tyd niet anders denkt dan van zyne ſchaapjes zodanig te *Katechiſeeren*, als ik gezegt hebben: zie daar het gebruyk dat een Paap van de *hoſtie* maakt, die de Roomsgezinden als de waaragtige God aanbidden. Het is zeker, dat 'er veele Papen zyn die geen andere Godheyt erkennen, dan hunne vermaken, en 't verzadigen van hunne driften, alle hun oeffening, en zorg beſtaat om het volk in een domme onwetenheyt te houden, om zo te beter te ſlagen in 't geene de heerszugt en onkuysheyt in hun verwekt.

Van een Priester, een Musikant van de hooftkerk, die ik Don Manuel zal noemen.

VI. Men weet uyt de *Historien* dat den Grooten Heer te *Konstantinopolen*, een groot getal vrouwen, in zyn *Serrail* heeft, dezelve door verscheyde gelubden, laat bewaren, die men gelooft dat hunnen *Souvereyn* niet ongetrou konnen zyn, ik sta het in eenige, dog niet in alle opzigten toe; want hoewel de gelubden geen ongetrouwigheyt konnen bedryven die aan den dag komt, is het nogtans waar dat zy 't doen konnen, gelyk wy uyt de volgende *Historie* zullen konnen afnemen: *Don Manuel* wierd om zyn fraeye stem in den ouderdom van IX. jaaren onder de Koorkinderen van de hooftkerk gestelt, alwaar hy bleef tot dat hy het XIIIde bereykt had; dewyl zyn vader een arm man was, en de stem van zyn zoon toen begon te veranderen, wierd hy op de aanzoeking van 't geheele *Kapittel* gelubt, die door deze Barbarische uytwerking de aangenaamheyt van zyn stem wilden bewaaren, en aan andere ook lust inboesemen om hen dit ook te laten doen. Dit zelve *Kapittel* verbond zig ook, aan dezen jongen zo hy in 't leven bleef alle jaaren vyftig pistoletten te geven, zo lang hy den dienst waarnam, behalven het toevallige, en zo hy 'er van sturf aan den Vader XX *Pistolet en* 's jaarlyks zyn leven lang te geven ik heb in de hooftkerk van onzen Saligmaker XIV. *Musikanten* van dit slag gezien, reets zeer oud zynde, en drie andere, in die van onze lieve vrouwe van de *Pilaar.*' *Don Manuel* was

was een van deze laatſte, en had toen omtrent XXVI. jaaren, en was een welgemaakt perſoon. Hoewel hy het *latyn* niet volkomen verſtond, was hy tot de Prieſterlyke order toegelaten, uyt kragt van een *Reglement* van hun Kerk, dat daar van vryheyt aan die geene, geeſt, die tot het Koor behooren, en die de *Muſikanten* met eenen tot niet anders te leeren verpligt, dan hunne Muſyk noten te verſtaan. *Don Manuel* was vrolyk en aangenaam in 't gezelſchap, en dewyl hy ongemeen wel zong, en op de harp, *fiool* en andere ſpeeltuygen wonderlyk wiſt te ſpeelen, nodigden voornamen luyden hem op haar beſte byeenkomſten, daar waren zelfs verſcheyden Juffrouwen, die zo wel vermaak in zyn omgang, als in zyn ſtem hadden. Men merkte aan dat deze ſmaak niet heerſchte dan onder die geene die in de werelt voor deugtzame doorgingen, en de voornaamſte perſoonen die als zodanig aangemerkt wierden, en dat de weduwen voornamentlyk het driftigſte waren om het gezelſchap van *Don Manuel* op te zoeken: dewyl hy een gelubden was, had men geen bekommering, dat men een quaad vermoeden zou opvatten; nog het minſte ongelyk aan zyn agting, of die van de *Dames* doen. De mannen zelfs van deze deugtzame *Dames*, en de naaſte vrinden van deze weduwen, verzogten hem beurt om beurt, agt dagen lang by haar te blyven. Hy was overal wellekom, en de verblinde mannen lieten hem gemeenlyk alleen by hunne vrouwen en dogters om haar te bewaren, zig niet konnende verbeelden dat zy deswegens het minſte verdriet te dugten hadden.

Hy had ten dezen opzigte zo veel bezigheyt dat hy genootzaakt was het Koor te verzuymen,

't geen te weeg bragt, dat de Deken en het *Kapittel* hem voor eenigen tyd zyn bediening en inkomsten opschorten; dog dewyl hy niet van gedrag veranderde, beroofden zy hem daar van ten eenemale, en joegen hem uyt de hooftkerk. Verre van daar, dat dit voor hem een straffe was, zag hy zig in tegendeel in een volkomen vryheyt, om een andere neering op te zetten; die hem in weynig tyds ryk maakte; dewyl hy van zyn *Benificie* berooft was, om dat hy zyn pligt verzuymde in persoonen van den eersten rang genoegen te geven, was 'er niet een of hy nam zyn zaak ter harte, en die hem geen *Pensioen* van XX *Pistoletten* in 't jaar gaf, dog de *Dames* waren nog veel edelmoediger dan hunne mannen, dewyl ze hem boven zyn jaargeld nog vereeringen gaeven, van kostelyke Juweelen, en andere dingen van een groote waardy.

Don Manuel was in zulken grooten agting, onder de luyden van rang, dat de Aartsbisschop bespeurde, dat hy de fraayste en doorlugtigste gezelschappen van de stad bywoonde, hem zyn bediening op het Koor weder gaf, en hem ontsloeg van den dienst aldaar waar te nemen, 't geen voorhenen noyt gezien was; dog zyn godloosheyt wierd eyndelyk ontdekt, en de deugt van verscheyde voorname *Dames* wierd 'er zeer door verkleynt, om niet te zeggen ten eenemale onteert.

Don Manuel had een jong vroumensch van zyn nabestaande vrinden by hem genomen, om geduurende zyn afwezen op 't huys te passen, om dat hy 'er zelden was. Deze jonge huyshoudster wist veel van zyne streken, voornamentlyk die hy met zekere Non had; want eer hy zig na 't

Kloos-

Klooſter begaf, veranderde hy van klederen, waar op hy zig na zyn ſchoone begaf, onder begunſtiging van zyn kleed en de nagt; zo hy, by geval t'huys bleef, 't was alleen maar om zyn huysbewaarſter vermaak aan te doen, ter erkenteniſſe van de liefde en tederheyt die zy hem betuygde, en gelyk hy geloofde, dat ze opregt was, betroude hy aan haar zyn gelt, en al wat hy het dierbaarſte had. Zy was ongemeen jaloers, en inzonderheyt wegens de Non, die hem dikwils met minnebrieven laſtig viel, tot dat zy hem verſcheyden maal dreygde om de gemeenzaamheyt te ontdekken, die hy met haar had, zo hy haar niet voor altyd verliet; dog *Manuel* zig weynig over de bedrygingen van een vroumenſch bekommerende, die al haar geluk van hem moeſt afwagten, en met welke hy groote geheymen deed, zey, dat ze te bed zou gaan en hem dien avond niet wagten, en ging daar op ten eerſten na 't Klooſter, alwaar hy de nagt met zyn Non doorbragt.

De huyshoudſter qualyk voldaan zynde over de weynig nagten die *Don Manuel* haar t'huys vergunde, zogt een minnaar op, aan wien zy de laatſte gunſt toeſtond, onder belofte van trouwen, en waar by zy beſwangert wierd; dewyl *Don Manuel* aan haar zyn geld in bewaring had gegeven, beſloot zy om 'er zig volſtrekt meeſter van te maken, en ten dien eynde zogt zy na middelen om hem ten eenemaale te verderven. Zy gebruykte haar Minnaar met twee getuygen om *Don Manuel* van verre te volgen, wanneer hy na 't Klooſter ging, om te weten of hy 'er binnen of na de ſpreekkamer ging, zy zagen dat de Portierſter de deur voor hem opende, dat hy inging

en 'er niet voor 's morgens ten vyf uuren uytquam.

Don Manuel bleef zomtyts geheele weeken by een jonge en ryke weduw, en die voor zeer deugtzaam en zedig doorging; dog dewyl de huyshoudster de afgeregtheyt van haar meester bewust was, vermoedde zy iets ongemeens in dit geval, en de bewegingen die haar boosaardigheyt haar inboesemden, den lossen teugel vierende, bediende zy haar van haar Minnaar om de dienstmaagt van de ryke weduw om te koopen, en zo agter de waarheyt van 't geen zy vermoede, te komen. Wanneer deze kamermeyd wist, dat *Don Manuel* by haar meestres te bed lag, trad zy binnen, vergezelt zynde met den jongman die haar alle beyde zag enz. zy rezen straks over eynde, en *D n Manuel* als verwoed zynde, nam aanstonts een *Pistool* waar mede hy dezen onbezonnene gedood zou hebben, zo het geladen geweest was, den ander ziende dat *Don Manuel* 'er maar op los zou gegaan hebben, trok ook zyn degen en quetste den armen gelubden doodelyk. Dit toeval maakte veel gerugt in het huys, en by de gebuuren, en de weduw zag haar eere door dit onverwagte ongeval, en de ongetrouheyt van haar dienstmeyd bloot gestelt, die de vlugt met hem nam, die deze quade steek gegeven had.

Don Manuel was niet in staat om t'huys gebragt te konnen worden, zo dat de bedroefde weduw genootzaakt was om hem op haar bed te houden, en hoewel zy de bequaamste *Chirurgyns* van de stad ontboden had, konden zy niet beletten dat deze ongelukkigen gelubde twee dagen daar na sturf. Zyn moordenaar die ten eersten in een Klooster vlugte, om zig als in een verzekerde plaats te dek-

dekken, ſchreef den volgenden dag aan den Aartsbiſſchop om hem van alles wat hy van *Don Manuel* wiſt kennis te geven, wegens de gemeenſchap die hy met de Nonnen en de weduw gehad hadde, met aanbiedinge om het door twee getuygen te bewyzen. Dog hy bedroog zig in het gevoelen dat hy had, dat hy in het Klooſter in een plaats van zekerheyt was, dewyl 'er geen vryplaats is voor iemand die een Prieſter gedood heeft. Men liet hem 'er uyt vertrekken, en zond hem na een ſtads gevankenis, waar in hy bleef, tot dat hy was vrygeſproken en ontſlagen van den ban der Bulle, om dat hy bewees dat hy *Don Manuel* met zig zelfs te verdedigen gequetſt had.

De huyshoudſter ging den volgenden dag haar meeſter bezoeken, zy deed hem groote klagten, zy zey dat zy ſwanger ging, en betuygde dat zy geen ander man dan hem bekent had, dat zy dit wel kon ſweeren, eyndelyk dat zy hoopte dat hy haar zoude bezorgen dat zy en haar kind zouden konnen beſtaan. De ligtgelovige quibus beloofde haar 1000 Piſtoletten; dog zy genootze niet, gelyk wy ſtraks zien zullen.

Don Manuel zyn laatſte uur gevoelende naderen, ontbood my als bediende van de zelve Kerk. Dewyl ik waarlyk agting voor hem had, als niets in zyn gedrag vermoedende dat hem dezelve onwaardig kon maken, ging ik by hem, en hy verzogt my zyn biegt te hooren. *Goede God wat is den menſche dat gy hem groot agt en uw harte op hem zet*! deze half man had meer gruwelen in den tyd van vyf jaaren bedreven, als de ondeugenſte Zoldaat in zyn geheele leven. Ik weet zeer wel uyt de korte begrippen der Zedekunde, dat een gelubde *poteſt coire*, *ſed non ſeminare*; en volgens

 de

de hedensdaagſche Schryvers een ***Eunuchus poteſt coire ſed non poteſt ejicere.*** Des menſchen geeſt kan geen volkomen genoegen genieten, wanneer het voor een uytnemend gevaar bedugt is, en het ſmaakt geen waar vermaak, dan wanneer het buyten alle gevaar is. Daarom is het dat de Zedigſte *Dames*, en die men als zodanige aanmerkt, zo ook de Nonnen, het gezelſchap van *Don Manuel* onder voorwendzel van zyn aangename ſtem zogten.

Hy bereyde zig ter dood als een opregt berou hebbende Kriſten, en hy deed een belydenis van zyn leven met kenmerken van een verſlagen en verdrukt harte; dat hy geduurende dezen tyd, de offerhande van de Miſſe met doodelyke zonden bezet, gedaan had, en het werktuyg geweeſt te zyn van het verderf van veele Nonnen, met haar te bewegen in 't Klooſter, te mogen komen, om haar deze zuyverheyt te doen verliezen, die de bruyts van Kriſtus paſſen, om bewilligt te hebben, in de begeertens van verſcheyden Juffrouwen, dié voor kuyſch doorgingen; dog voornamentlyk van de ryke weduw, van het huys, en veele jonge dogters, en dat alles, zonder zelfs het minſte vermaak te genieten, niet dan alleen het werktuyg zynde waar van zy haar bedienden, om haare driften te voldoen. enz.

Na dat hy zyn biegt gedaan had, maakte hy zyn *Teſtament*, waar in hy verklaarde, dat hy noyt gedagt had, bequaam te zyn tot het geene waar mede hem zyn huyshoudſter wegens haar kind, beſchuldigde, en verzogt de Godgeleerden en geneesmeeſters, om gezamentlyk daar van een *advys* te geven. Hy voegde 'er by, zo

zy

zy bevonden, dat de zaak mogelyk was hy twee duyzent Piſtoletten aan het kind, dat na zyn dood ter werelt quam, zou legateeren, anderzins ſtelde hy deze zom met alles wat hy verder naliet, in handen van myn Heer de Aartsbiſſchop, om 'er mede te handelen zo als zyn grootheyt zou goet vinden, zie daar? wat het eynde van dezen berugten gelubde *Don Manuel* was. Wat het kind aangaat, waar over het *advys* gegeven wierd, daar van deden zy uytſprake, dat de zaak onmogelyk was. Men zette de huyshoudſter gevangen, en zy beleed eyndelyk de waarheyt, dog dewyl haar minnaar van gevoelen was, verandert, om dat hy zag dat zyn ſtaat door dit huwelyk niet zou verbetert worden, beſtelde zyn grootheyt haar in een Klooſter, en bezorgde de opvoeding van het kind, op een mildadige wyze.

De bedrukte weduw haar agting dus verlooren ziende, verkogt alles wat zy had, verliet de Stad en het Koninkryk: daar waren ook verſcheyden Juffrouwen, die voor oneerlyk gehouden wierden, om dat zulks naderhand door ſchimpſchriften, en pasquillen die men op het leven van den gelubden *Don Manuel* maakte, verſpreyt wierd, zonder de namen van veele jonge dochters, getroude vrouwen en Nonnen te vergeten.

Het Leven, de leer en bedryven van Don Jan, Rektor van eene der grootſte Parochien van de Stad.

VII. *Doktor Don Jan*, was de zoon van een Schoen-

Schoenmaker die zig ryk bevindende; en maar dit eene kind hadde hem een zeer goede opvoeding bezorgde, dewyl hy van een ſwaargeeſtig *humeur* was, lag zig hy met zo veel naarſtigheyt op de *Filoſofy* en Godgeleertheyt toe, dat hy in den ouderdom van XXVI jaren, den *Doktoralen* muts verkreeg. Hy deed zig over zyn geleertheyt, dog nog veel meer over zyn zedigheit en goed gedrag verwonderen, men vond hem noyt dan in zyn kamer, of in de Kerken op zyne knyen voor een Godvrugtig Beeld leggen. Door zyne Godsdienſtige oeffeningen, wikkelde hy zig wel haaſt, zo ver in de goede gunſte van den Aartsbiſſchop, dat hy hem eene van de voornaamſte *Parochien* van de Stad gaf. Hy was den Afgod van alle zyne *Parochianen* geworden, zo door zyn buyten gewoone deugt, als door zyn bereytwilligheyt om hen dag en nagt ten dienſt te ſtaan. Hy bleef alle morgens vier uuren na malkander in de Biegtſtoel om de Biegt van de Godvrugtige aan te hooren. Hy zey altyd de Miſſe zeer laat, en daardoor deed hy elk een geloven, dat hy vaſte; nademiddag bezogt hy de zieken en tweemaal ter weeke *katechiſéerde* hy de kinderen van de *Parochie*.

De onvermoeide zorg, die hy omtrent zyne *Parochianen* beſteede, bragt zyn deugt in zulke grooten agting, dat men hem in menigte, zo uyt de Stad als van 't platte Land, over de moeielykſte zaken van 't gewiſſe raatpleegde, en men was zodanig over zyne wyze raadgevingen voldaan, dat zo hy dus voortgegaan had, hy Biſſchop zou geworden zyn, dog hy wierd onverwagt uyt laſt van de *Inquiſitie* Meeſters vaſt gezet, tot groot verdriet van veele perſoonen, die niets

in

in hem bespeurd hadden, dat zyn bediening niet paste. Hy was twee jaren in de *Inquisitie* eer men de redenen van zyn gevangenneming vernam. Eindelyk ontboden de heylige *Inquisitie* Meesters, twee Priesters uyt ieder *Parochie* en twee Monniken, uyt ieder Klooster, om de *Auto*, of de oplezing van de misdaden van *Doktor Jan* te doen.

De voornaamste misdaden waar mede hy beschuldigt was, wierden gedrukt en onder de Geestelyken verspreyt; en hoewel de zaak langen tyd was voorgevallen, eer ik Priester wierd, viel my nogtans een van deze gedrukte beschuldigingen, in handen, zo veel ik my daar van kan te binne brengen, beschuldigde men hem eerst, de dogters zyne geestelyke kinderen in de Biegt geleert te hebben, dat het in de wet niet verboden was, te begeeren enz, (dewyl het negende gebod alleen verbied, gy zult uwes naasten wyf niet begeeren, het overige afsnydende) en dat 'er niet dan het overspel door de wet van God verboden was, en dat hy door deze leere veele vrysters verleit had. Ten tweden aan de getroude vrouwen geleert te hebben, dat 'er geen zonden, zonder toeleg was, en dat het haar vry stond zig te bedienen, *carnalis copula* zeer nodig zynde, om de loop van de onreine gedagten te beletten; van verscheyden onwetende vrouwen misleyt te hebben, en haar te hebben aangespoort, om zyn leere in 't werk te stellen niet alleen met hem, maar ook met veele andere manspersonen Ten derden, in de Biegt te hebben gehad, *tactus impudicos cum pœnitente* Ten vierden, de swangere vrouwen te hebben diets gemaakt, dat zo zy hun lighaam met de H.

Gor-

Gordels omgorden *per ipſum Stolam* zy gelukkig zouden bevallen, en ten dien einde het gebruyk van verſcheyden Gordels in 't werk geſtelt te hebben, en om door deze verfoeielyke praktyk, zyn einde en oogmerken te bereyken.

Men bragt veele andere zaken van dezen aard tegen hem in; dog dewyle hy by 't ontkennen bleef, wierd de *Auto* tot een andere tyd uytgeſtelt, en het H *Officie* ſprak geen vonnis tegen hem uyt, 't zedert dezen tyd heeft men niet meer van hem hooren ſpreeken; dog elk een heeft vermoeden gehad, dat hy in de *Inquiſitie* geſtorven is; want zes jaren daar na, las men in 't openbaar uit laſt van de *Inquiſitie* Meeſters den korten inhoud van zyne misdaden in de zaal van 't *H. Officie*, waar in hy ook van tovery word beſchuldigt, en van gemeenſchap met den Duivel gehad te hebben; gelyk men dit uit verſcheiden Boeken van de ſwarte konſt aantoonde, die men in zyn kamer vond. De H. Vaders hebben goet gevonden, om hem levendig te doen verbranden; dog niemand heeft geweten, of zyn vonnis is uitgevoert of niet.

Het leven van de licentiaat Luzindo, door Don Joſef Chueca beſchreven die hem de bedriegende Prieſter noemt.

VIII. *Don Joſef* begint het leven van zynen waarden vrind *Luzindo* met zyn onverwagte dood, doende groote klagten, over het verlies van de geeſtelykſte Prieſter, en de *beminnelykſte bedrieger*

ger na de swier, die de Paus oyt tot een onderdaan van zyn Pauselyke Muts gehad heeft, men moet weten, dat *Don Josef* en *Luzindo* de volslagenste schelmen waren, en dat zy om zo te spreken, geen gevoel van de Kristen Godtsdienst hadden, zy waren onscheydbare makkers, en woonden allebey in het zelve huys. *Don Josef* was steekagtig, en die van een geschikt leven, en van een eerlyke omgang waren, maakten niet veel werk van hem. Hy was zeer ryk; dog maakte zeer weynig aanmerkingen op de staat van het toekomende leven, en gaf zig te veel aan de vermakelykheden van dit leven over, daarom was het, dat hy *Luzindo* de beste van zyne *Scholieren* noemde; en hy voegt 'er by, dat hy een bequaam Meester geworden zou zyn, zo hy wat langer geleeft had.

Ik heb geoordeelt, datdit leven alleen genoeg was, om de afgryzelyke bedryven van een Roomsch Priester open te leggen; en ik hoope dat men 't niet qualyk zal neemen, dat ik de vertaling daar van alhier heb ingelast; dewyl 't na myn gedagte het beste van deze twede verhandeling is, of ten minsten, het bequaamste om te gelyk te vermaken en te onderrigten.

Het leven van de bedriegende Priester.

Daar was in een vlek genaamt *Mediana*, twaalf mylen van *Saragosse*, alwaar de Koningen van *Arragon* voortyts hun verblyf hielden, een voornaam Edelman, zo door de hoedanigheden van zyn gemoed, als door zyn geboorte en door de goederen des werelts. Hy troude een Juf-

Juffrou, die voor hem in alle opzigten niet behoefde te wyken, en waar by hy drie zoonen en zo veele dogters had, die zy in de vreeze Godts tragten op te trekken, dog de zoonen de toegeventheyt van Vader en Moeder misbruykende, gaven zig liever aan hunne natuurlyke neygingen over, dan de Kristelyke en heylzame raadgevingen op te volgen, die zy van hunne Ouders ontfingen. De oudste dogter was aan een zeer ryk persoon getrout, en zy was de gelukkigste van alle, de tweede nam het geestelyk kleed aan, dog dewyl zy geen behagen in 't Klooster had, ging zy 'er uyt eer zy de belydenis daar toe gedaan had, en ging wederom by haar Vader, alwaar ze kort daar na stierf. De jongste was de ongelukkigste van alle, want eerze den ouderdom van XVI jaaren berykt had, was zy door een Priester bedrogen, die een Kapellaan en leermeester in huys was, en al het vermogen in de *Familie* had.

Wat de zoonen belangt, daar waren 'er twee die in 's Konings dienst gingen, en kort daar na bezorgde de Vader door zyn achting en geld, dat ze Kapiteynen wierden; dog zy storven beyde in *Estramadura*, de derde, dat myn waarde *Luzindo* was, die ik noyt niet zal vergeten als de geestigste van alle zynde, bleef in 't huys van zyn Vader. Hy verzekerde my dat hem nog alles geheugde wat hy van zyn VII jaaren af gedaan had, dat hy toen met kleyne kinderen het spel van *man en vrou* speelde, en dat hy voor zyn XII jaren een volkomen kennisse van de neyging der natuur had, en dat hy 'er de zuiverheyt van verloor, in een vermaak, dat hy met eene van zyne volle nigten nam. Zyn Vader die genegen

was

was hem een opvoeding na zyn ſtaat te geven, zond hem in 't *Collegie* der Jeſuiten, om aldaar de letterkonſt te leeren, en dewyl hy geen minder verſtand tot goede als quade zaken had, deed hy in minder als twee jaaren zulke groote voortgangen in de latynſche tale en de *Poëſy*, dat hy in de gedagten van zyne *Profeſſoren* voor een wonder van de jonge zynes tyds doorging. De eerwaardige Vaders doen hun beſt, om zodanige leerlingen in hun gezelſchap te lokken, die zy 't bequaamſt vinden, en zy verzuymen niets van 't geene dit kan bevorderen; de bequaamheyt en het ongemeene verſtand, dat zy in myn waarde *Luzindo* ontdekten, bragt te weeg dat zy hem ſtreelden, en hem te eeten nodigden, zy boden hem zelfs een beurs met geld aan, dog hy had te edelen hart om 't zelve aan te nemen; want hoewel hy nog jong was, kon hy de oogmerken van deze liſtige Vaders nogtans wel doorgronden. Ondertuſſchen zey hy my, dat hy luſt hebbende, eenige van hunne ſtreeken te leeren, die voor de geeſtigſte, waar toe de menſchen bequaam zyn, doorgaan, hy hen geen antwoord wilde geven, waar by hy hen volkomen afſloeg. Hy hield hen in twyfel, of tuſſchen hoop en vreeze, van hem te houden of te verliezen, en dit duurde agt volle maanden.

Dewyl deze Monniken wiſten, dat hy de goederen van zyn Vader moeſt erven, vermenigvuldigden zy hunne *Batteryen* tegen *Luzindo*; dog hy was doof op hunne overredingen. Hy was te *galand* en te welgemaakt om zig in dit gezelſchap van redelyke Voſſen te laten beſluyten, en een muts met vier hoornen te dragen; om dat hy in plaats van dit zelfs te doen, toen zeer

wel een middel wist, om die aan andere op te zetten; dog eyndelyk alzo 'er niets was, dat hem kon bewegen om het Jesuiten-kleed aan te nemen, sloegen zy den weg van geweld in, zy besloten hem in eene van hunne *Cellen*, en zeyden zo hy weygerde het kleed van de order aan te nemen, hy niet moest denken daar oyt uyt te zullen geraken.

Myn arme *Luzindo* zig dus in hunne netten gevangen ziende, was genootzaakt om voor het gewelt te wyken. Hy zey dan, zig zeer vergenoegt aanstellende. *Myn eerwaardige Vaders, ik heb tot nog toe gemeent dat gy met my spotte, en dat gy zulken geringen onderwerp niet met ernst in uw Maatschappy wilde ontfangen, dog tegenwoordig gelove ik dat gy ernstig spreekt, en ik merke de aanbieding die gy my doet als de grootste eer aan, die ik in de werelt kan verwagten, en om u te overtuygen dat 'er niets is, dat ik met meerder drift wensche, verzoeke ik, dat gy my aanstonds dit kleed aantrekt, om daar door de tegenaankantingen die myn Vader mogt doen, te beletten; dog ik neme het kleed onder voorwaarde aan, dat gy my de vryheyt geeft, om morgen met eenige van de eerwaardige Vaders by hem te gaan eeten* De Monniken waren zeer voldaan over deze redenen, en stonden hem toe, dat hy begeerde. Des avonts trok men hem het kleed aan. en daar op bedreef men groote vreugde in het Collegie. *Luzindo* ging 's avonts ten 10 uuren na 't bed, niet om te slapen, maar om des nagts middelen te bedenken, deze goede Vaders met de zelve munt te betalen, die hem gedwongen hadden het kleet van de ordere aan te nemen, en na veele overwegingen schoot het hem te binnen om de volgende Brief aan zyn Vader te schryven.

MYN HEER

Ik wierd gisteren door de grootste en wreedste Rovers van de werelt gevangen genomen, en na my weggevoert te hebben, overreedde het hooft van de bende my, om my in een Jesuiten kleed te vertoonen, om u te beter te konnen besteelen. Dewyl gy de schout van de stad zyt, kunt gy u van hen verzekeren en daar door bevryden.

Uw zeer nederige in zeer gehoorzame zoon.

Daar op schreef hy een ander met deze bewoordingen.

MYN HEER.

Wees niet verwondert dat ik in een Jesuite gewaad by u kome, ik zal u mondeling de hemelsche redenen zeggen die my daar toe bewogen hebben, ik hoope morgen by u te eeten. Ondertusschen blyve ik. enz.

Hy vertoonde des anderen daags, s'morgens, de twede brief aan den *Rektor*, en zey hem, dat hy 't goed vond, om die aan zyn Vader te zenden, zo ras zy by de stad waren, door de huysgenoot die hen zou vergezellen, den inhout van den brief in de gedagte van de nieuweling, wierden in 't algemeen van alle de Monniken goetgekeurt en gepresen, zo dat hy en een van de voornaamste zig op weg begaven: wanneer zy twee mylen van de stad af waren, alwaar den Edelman woonde, zond *Luzindo* de eerste brief

 met

met de knegt af, en na dat zyn Vader dezelve gelezen had, zond hy de knegt na de gevankenis, deed zes man wapenen, om het hooft der Rovers te ontfangen. Zy quamen ook wel haast, en hadden zo ras geen voet op de aarde gezet, of men verzekerde zig van de oude Rover, en zonder na hem te willen luysteren, zond men hem in een gat alwaar hy dien nagt en de volgenden dag zonder eeten, drinken, slapen, en zonder met iemant te spreeken, doorbragt. De knegt had het in al dien tyd niet beter, als de Eerwaarde Vader. Des anderen daags vertelde, *Luzindo* zyn Vader de ware *History*, en na het kleed aan de eerwaarde Vader Rover te rug gezonden te hebben, ontsloeg men hem, en belaste hem om aanstonts buyten de stad te vertrekken, zo dat hy met de grootste ontsteltenis half dood zynde, en met honger en dorst, zonder zyn Nieuweling *Luzindo* t'huys quam; welke van ieder een over zyn geestige uytvinding en behendigheyt gepresen wierd, die hy gehad hadde, om met deze bedriegers te spotten, en zig van het kleed te ontslaan, dat hy even te vooren door geweld moest aantrekken.

Luzindo bleef eenigen tyd by zyn Vader, alwaar hy niet dagt, dan om zyn Hof by de *Dames* van die plaats te maken, dewyl hy jong, welgemaakt en geestig was, had hy wel haast de genegentheyt van zes van de voornaamste gewonnen; dog 't was niet zonder verdriet, dat zy het uytwerkzel vernamen, dat haar blinde liefde te weeg gebragt had; dewyl de schout deze minnehandel van zyn zoon niet ongestraft kon laten, was hy genootzaakt hem na de stad te zenden, om aldaar de wysbegeerte te

te leeren. *Luzindo* had deze goede hoedanigheyt, wanneer hy in de *Filosofie* en Godgeleertheyt *studeerde*, om zyn tyd, tusschen de vermaken en *de studie* te verdeelen, en in der daat, hy deed zo veel voortgang in de eene als de andere. Hy voltrok alle de oeffeningen, beweerde stellingen, en ontfing de *Dokters muts* met veel toejuiching, en zo hy niet veel eer in de hooge school van *Venus* behaalde, hy wierd nogtans voor zeer verlieft gehouden.

Ik maakte kennis met *Luzindo* op dien dag, wanneer hy *Dokter* gemaakt wierd, en dewyl onze *humeuren* zeer wel over een stemden, wierden wy wel haast naau verknogte vrinden, zo dat wy niet meer zonder elkander konden leven. Ik had een huys voor my, dat groot genoeg was, om daar in twee lighamen en een ziel te huysvesten. Ik bood de helft daar van aan myn vrind aan, en hy deed my een onuytdrukkelyk vermaak aan, met het zelve aan te nemen, zo dat wy niet lang daar na onze geheymste minnehandelingen aan malkanderen mededeelden; en de konststreeken waar van wy ons bedienden om onze voornemens uyt te voeren; en niets was 'er dat ons meer vermaak aandeed, dan daar van te spreken.

Dewyl hy my de eer aandeed, my voor zyn beste vrind te houden, en die het bequaamste was om hem raad te geven, zey hy my eens op een avond, dat zyn Vader genegen was hem een Priester te doen maken, en dat hy gevaar liep zyn gunste en vaderlyk erfgoed te verliesen, zo dat hy zig daar tegen aankantte, zo dat hy, zo ik hem geen beter raad kon geven, voorgenomen had, het goetvinden van zyn vader blinde-

lings op te volgen. Na eenigen tyd in overweging genomen te hebben 't geene hy my zeyde, antwoorde ik hem, myn vrind daar is niets dat u ongeruſt moet maken, gehoorzaam aan uw vader, om zyne goederen te erven, want dit is het voornaamſte; en naderhand wanneer gy na den Biſſchop zult gaan om de orden te ontfangen, zal ik met u gaan, en gy zult my in 't oor luyſteren dat het u meening niet is, de order te ontfangen, en dat gy 't niet dan uyt toegeventheyt voor uw vader doet, wanneer gy zyne goederen dan zult hebben, en luſt hebt om van ſtaat te veranderen, zal ik verklaren, ſweeren en betuygen, dat gy my gezegt hebt, dat men u 'er toe gedwongen heeft om de orden te ontfangen, en dat gy daar toe de meening niet gehad hebt, dewylze zonder deze volſtrekte noodzakelyke voorwaarde van geen uytwerkinge zyn.

Den raad die ik myn vrind gaf, behaagde hem zo zeer, dat hy buyten zig zelven ſcheen vervoert te zyn; hy beloofde my dit op te volgen, en 's anderen daags ſchreef hy aan zyn Vader dat hy een tegenzin in de godloosheden hebbende, die 'er in de werelt wierden bedreven: hy beſloten had de Ordre aan te nemen, zo ras hy zulks zou goetvinden. Deze brief gaf zo veel vermaak aan den ſchout; als de buytenſpoorigheden van *Luzindo*, hem verdriet veroorzaakt hadden, om geen tyd te verlieſen ging hy na de ſtad, en hy had agting genoeg by den Biſſchop, om hem geduurende de vaſten de ordre van onder *Diaken*, van *Diaken* en van Prieſter te geven; zo dat *Luzindo* die op Paaſſchen, alle tot groot genoegen van de vader had, die na zyne twee andere zoonen verlooren te hebben, zyn goed aan myn

myn vrind gaf, behalven een kleyn jaargelt dat hy tot zyn onderhoud behield, hebbende zyn jongſte dogter reets voorzien, met die in een Klooſter beſtelt te hebben, de ſchout ſturf kort daar na. En *Luzindo* zag zig zo haaſt niet in volkomen vryheyt, en met geld genoeg voorzien, om zyn neyging op te volgen en zyne driften te voldoen, of hy begon om zo te ſpreken te leven, en hy liet zig ten deele door myn raad beſtieren, my als zyn Meeſter of beſtierder aanmerkende.

De eerſte ſwarigheyt die wy op onzen weg ontmoeten, was, dat de Raatsheer P. E. die weduwenaar en een nabeſtaande vrind van *Luzindo* was, en behalven dat een ryke gryzaard zynde, en ook Godvrugtig tot bygelovigheyt toe, een Nigt van een ongemeene ſchoonheyt by hem had, die hy met zo veel voorzorg bewaarde dat het onmogelyk viel haar te zien.

Dewyl deze oude bygelovige oom met een ſleutel de deur onder aan de trap telkens toeſloot, wanneer hy uytging, 't geen hy ook deed wanneer hy t'huys quam, alwaar niet dan een myd was om hem te dienen, en een knegt om voorraad te kopen, die hy aan de meyd door een draaypont aan de zyde van de deur gaf. Zo dat deze onnozele jonge Juffrou, veel korter en beſlotener gehouden wierd als ofze in een Klooſter ſtak, *Luzindo* die luſt had om deze teere ſpruyt magtig te worden, bezogt zyn nabeſtaande vrind eens, om met hem over eenige zaken van zyn erffenis te raadplegen. Na dat hy de raad van den gryſaard ontfangen had, ſprak hy niet dan van de kragt van 't gebed en van de vermaken die men in een heylig leven ſmaakt, en hy drukte

zig met zo veel welſpreekentheyt en nadruk uyt, dat de goe man hem als een Engel aanmerkte, en hy dankte God dat het hem behaagt had het harte van *Luzindo*, op zulken verwonderlyken wyze te bekeeren. Deze oude Raatsheer had het voorregt, om een Kapel en een Autaar in huys te hebben, om aldaar, wanneer 't hem behaagde, de Miſſe te laten doen, zo dat hy *Luzindo* verzogt, den dienſt den volgenden dag daar op waar te nemen. Hy verzuymde niet zulken ſchoonen gelegentheyt van deze Nigt zo hy dagt te konnen zien, waar te nemen, wiens ſchoonheyt zo veel gerugt maakte; dog hy had het vermaak niet waar mede hy zig vleyde, want zy quam gedekt van boven om de Miſſe te hooren.

Hy deed die met zo een valſche *devotie* als hy kon, en maakte een lang *Memento Domine* enz. niet om aan zyne zonden te gedenken, maar aan middelen om nieuwe te bedryven. Dewyl hy beſpeurde, dat den gryzaard met zyn *devotie* was ingenomen, kreeg hy nog meer hoope dat zyn onderneming zou gelukken; na dat den dienſt geeyndigt was, bragt *Luzindo* nog een langen tyd voor het Autaar in zugtingen, overdenkingen, en dankzeggingen voor het Autaar door, zo ras als hy op geſtaan was, zond de oude Raatsheer die hem in de naaſte kamer wagte, zyn dienſtmaagt by hem, om hem te verzoeken een kopje *Chocolade* te nemen; dewyl hy de gelegentheyt zo gunſtig vond, en dat 'er geen tyd moeſt verzuymt worden, zey hy tot de dienſtmaagd. Myn zuſter, ik belaſte u van Godtswege aan uw meeſtres te zeggen, dat de Heere in de gewyde *hoſtie* my iets geopenbaart heeft dat haar geluk betreft, dat zy

my

my dan buyten kennis van myn Oom een oogenblik dient te ſpreken, en my daar omtrent met twee woorden haar gedagte doet weten, die zy op een briefje kan zetten, dat gy in de beker kunt ſteeken. Zo ras als ik wederkome, voor het tegenwoordige ga in vrede, en breng de *Chocolade*.

Hy ſprak deze woorden met zo veel aangenaamheyt en nedrigheyt, dat de onnozele dogter aanſtonts dagt, dat God door de mond van *Luzindo* zyn dienaar zelfs met haar ſprak. Terwyl de dienſtmaagt na de kamer van haar meeſtres ging, ging hy met tranen in de oogen by den *devoten* Raatsheer; dog inwendig lagchende over de liſt die hy bedagt had. De goede Gryſaard hem in dezen ſtaat ziende, vroeg of hy by gebrek van voedzel ook eenige pyn gevoelde? neen myn Heer antwoorde hy, 't is een geeſtelyke vreugde, die ik uyt den Hemel ontfange, telkens als ik de Miſſe in een plaats doe die zo ſtil en afgezondert is, als uw *Kapel*, alwaar de ſtilſwygentheyt zo groot is, dat men 'er een mug kan hooren vliegen. Wat een vermaak is het, om met een geruſt gemoed, en in een plaats gelyk deze is deze onuytſprekelyke verborgentheden van ons geloof te overpeynzen! ik geloof dat zo een menſch, in dit ſterffelyke leven de glory van God op aarde kon zien, dat het niet dan in deze Goddelyke *Kapel* zou konnen wezen? wat zyt gy gelukkig myn waarde Heer dat gy hier deze verrukkende vermaken geniet, en dat gy verzekert zyt nog grooter in de toekomende eeuwen te zullen ſmaken! De Raadsheer ſtond als opgetogen wegens het genoegen dat hy in deze redenen gevoelde, hy verbeelde zig een

andere *Paulus* te hooren, hy verheerlykte God over de wonderbaare verandering die zyn goetheyt in *Luzindo* gewrogt had, aan wie hy ten antwoord gaf, dat hy zeer wel vergenoegt was dat zyn Kapelle hem behaagde, en dat hy aldaar alle dagen geliefde te komen om de Misse te doen, dog hy dagt dat het te veel moeyte voor hem zou zyn, om alle dagen, nugteren zynde; zo ver te loopen. Wanneer onze lighamen in 't graf leggen zey *Luzindo*, zullen ze in eeuwigheyt vasten, en onze zielen zullen met de heerlyke tegenwoordigheyt van God in den Hemel verzadigt worden; en om deze korte tyd wel te besteden, is het nodig, dat wy met vasten en gebeden op aarden leven als het eenigste middel zynde om de drie doodelyke vyanden van onze ziele te overwinnen. Alle de woorden die hy uytsprak, waren als zo veele vuurige pylen die zagt in het hart van den grysaard drongen, van wien *Luzindo* de aanbieding met veel nederigheyt aannam.

De dienstmaagt quam met de *Chocolade* beneden, en na dat *Luzindo* die nemende het een en 't ander gepraat had, nam hy afscheyd van den Raadsheer, en quam 't huys om my te vertellen wat hy gedaan had. Ik keurde zyn doen goet, dog dewyl hy de magt nog niet verkregen had om de biegt af te nemen, ried ik hem om zonder uytstel daar toe verlof te verzoeken, dewyl de *Doktoren* in de Godgeleertheyt niet verpligt zyn, om daar toe een *Examen* te ondergaan, om dat haar *Karakter* van zelfs genoeg is, verkreeg *Luzindo* aanstonds verlof tot het geene hy verzogt, dit nieuwe voorregt stelde hem in staat, om de snoodste bedrieger te worden, mooglyk zou hy 't zonder dit voordeel niet geworden zyn, en de

de raad die ik hem gaf was van een groote nuttigheyt om in zyne ondernemingen te ſlagen, dewyl hy den volgenden dag in de *Kapel* van den Raatsheer ging, maakte zig dezen gryſaard gereet, om het *Sakrament* met zyn geheele *familie* in 't byzonder te ontfangen, en verzogt *Luzindo* om haar de biegt af te nemen, en drie ouwelen meer in de offerſchaal te leggen, om ze te wyen; na een korte voorbereyding ging hy zitten en hoorde eerſt de gryſaard, die, hoewel hy geen doodelyke zonde had te belyden, zo vol van bekommertheden in zyn gewiſſe was, dat hy de arme *Luzindo* meer dan een half uur met laſtige dingen ophield, die genootzaakt was gedult te nemen; dog eyndelyk zond hy hem *geabſolveert* weg, na dat hy hem de beſte en heylzaamſte raad gegeven had, die hy kon bedenken. De Nigt quam vervolgens met een dekzel voor haar aangezigt, en hy merkte uyt haar biegt dat de ſchoonheyt van haar ziele niet week aan die het gerugt haar lighaam toeſchreef. Dit verpligte hem, om zig in de palen der zedigheyt te houden, en na haar ter dege vermaant te hebben, om ten minſten driemaal ter week te biegten, zond hy haar met een ligte *Penitentie* weg, die hy haar op'ey. Eyndelyk nam de dienſtmaagt plaats, en na dat zy haar zodanig op haar knyen nedergeleyt had, dat ze haar meeſter de rug toekeerde, die in diepe overdenkingen was opgetogen, nam zy een brief uyt haar boezem, die zy aan *Luzindo* overgaf. Alle de zonden waar mede de dienſtmaagt haar zelven beſchuldigde, waren vervloekingen die zy aan haar Meeſter deed, wegens de zorg die hy nam, om haar met haar Meeſtres opgeſloten te houden, zonder haar de vryheyt te vergun-

gunnen, om met iemand te ſpreken; maar voegde zy 'er by, zy hoopte dat *Luzindo*, indien hy maar de minſte goetheit voor haar meeſter had, tog geliefde te bewegen; om haar eenig onſchuldig vermaak te vergunnen, en dat zy verzekert was, dat hy het zou doen, zo hy 't maar voorſtelde, dewyl hy 's avonts te vooren, in de vermaning die hy volgens zyn gewoonte gedaan had, om haar tot het ontfangen van het Sakrament te bereiden, haar belaſt had God te danken, dat hy tot haar vertrooſting *Luzindo* nog had willen zenden, die een Engel op aarden was.

Luzindo antwoorde aan deze dienſtmaagt, dat hy aan haar ſlaverny zou denken, en aan de middelen om ze alle beide een onſchuldig vermaak te doen genieten, zo zy zyne raadgevingen met alle mogelyke geheimhouding onderſteunden, de dogter beloofde hem dit, beveſtigende haar belofte met een teken des kruis, dat zy maakte, en ſcheide vol blydſchap van *Luzindo* af, die haar zeide, dat hy haar des anderen daags antwoord zoude geven, en dat zy het in de beker zou vinden, daar op ſtond hy op, en na zig ten twedemaal voor het Autaar ter nedergebogen hebbende, kleedde hy zig, en begon de Miſſe. Men kon zig ligtelyk de ſtaat verbeelden waar in *Luzindo* zig bevond, met de brief in zyn zak, en de duyvel in zyn hart, wanneer hy ging vieren, wyen, en het lighaam en bloed van Kriſtus te handelen. 't Zy hoe 't wil, hy deed de Miſſe met zo veel *preſentie* als of hy met de kaart geſpeelt had, en wanneer hy de *hoſtie* aan de Nigt gaf, dewyl zy die niet kon ontfangen zonder het dekzel op te ligten, dat haar trony bedekte, zag hy haar, en haar het lighaam van Kriſtus in de mond

mond gevende, ontfing hy door de oogen, het doodelyke vergif van zyn ziele. Hy zag, zeg ik, op de trony van deze jonge Juffrouw, de dood van zyn hart, en in haare oogen twee flikkerende ſtarren die 't verderf en den ondergang van beyde moeſten veroorzaken.

Hy had alle moeite des werelts, om de Miſſe te voltoyen, en hy wenſchte den gryſaard wel twintig maal een ſchielyke dood toe. De dienſt geeindigt zynde, boog hy zig voor het Autaar, niet om God te danken; dewyl hy niet eens om Hem dagt; maar om op de toveragtige ſchoonheyt van deze jonge Juffrou te denken, en op de middelen om zyn voornemen ten einde te brengen. Eindelyk hoorde hy, dat ze met haar dienſtmaagt na haar kamer ging; dog dewyl de oude nog op zyne knyen lag, belette hem de gevoegelykheit, om eer als de meeſter van het huis op te ſtaan. Het vuur dat hem verteerde deed hem vervloekingen uitbraken tegen den Raatsheer, en zyn *Devotie*, hy vervloekte hem duiſent malen in zig zelfs, zo dat hy al verſcheidemaal de gedagten kreeg om op te ſtaan, en hem te vermoorden, en zou het ook gedaan hebben, zo hy niet gevreeſt had, dat dit hem belet zou hebben om in zyn onderneming te ſlagen. Deze aanmerking deed hem gedult nemen, tot dat hy den inhout van de brief gezien had, die den Juffrou hem had geſchreven. Zo ras als den ouden zyne alleenſpraake geeyndigt had, ſtond hy op, en *Luzindo* ook, hy nam afſcheid van de goe man, en niet tegenſtaande de verzoeken die hy deed, van te wagten tot dat hy *Chocolade* genuttigt had, bedankte hy hem onder voorwendzel dat hy een voornemen had, om den geheelen dag, tot wel-

ſtand

ſtand van zyn *familie* te vaſten. Dit behaagde den gryſaard zodanig, dat hy 'er hem duiſent malen voor bedankte, en des anderen daags hem de eere aan te doen om by hem te komen eeten; op dat hy het vermaak van zyn geſelſchap langen tyd mogt genieten, en met hem zo over Geeſtelyke zaken als die zyne goederen betroffen, mogt ſpreken. *Luzindo* bedankte hem, en daar op ſcheiden ze.

Zo ras als *Luzindo* thuys was gekomen, opende hy de Brief van de jonge Juffrou, en vond daar in, 't geen volgt.

Eerwaardige Doktor *Luzindo.*

Alzo uw deugtzaam gedrag, u een groote agting in het gemoet van myn oom heeft verkregen, hoope ik binnen weinig dagen gelegentheit te vinden om met u te ſpreken, en van de openbaring berigt te ontfangen, die gy nopens myn geluk gehad hebt, ondertuſſchen zult gy my ten hoogſten verpligten, met my te laten weten, of gy dit door een brief goet keurt, die gy in de beker zult doen. Myn dienſtmaagt is gelukkiger dan ik, dewyl zy het voordeel heeft, om u van *Chocolade* te bedienen. Myn Oom wil u verzoeken morgen by hem te eeten; dog ik ben noyt aan tafel wanneer 'er een vreemdeling is; dog ik zal nogtans digt genoeg by u zyn, om uwe Goddelyke redenen aan te hooren, en 't zal een groot genoegen geven, aan U.

Zeer nederige &c.

Den brief toonde de onnozelheit van *Donna Antonia* aan, (dus wierd deze Juffrou genoemt) dewyl zy 't als een groot geluk aanmerkte om *Luzindo Chocolaat* toe te dienen, die zy als een Engel op aarde aanmerkte, gelyk haar oom 's avonts

avonts te vooren gezeit had. *Luzindo* wierd door veele gedagten herwaarts en derwaarts geslingert. Dan bragt hy zig eens te binnen de afschuwelykheit van de misdaat die hy zou bedryven, zo hy de zuiverheit van de ziele en de kuisheit van *Donna Antonia* bezoetelde, een oogenblik daar na maakte hy aanmerkinge op de brandende begeerte van zyn hart, en op de pas die hy reets gedaan had om zig bezitter van dit dierbaar juweel te maken. Wy wenschten duisentmalen een middel uyt te vinden om de zuiverheit van deze Iuffrou te bewaren, en myn vrind te gelyk, van een drift te bevryden, die hem geen rust overliet: maar ag! zo ras als *Luzindo* my daar over geraadpleegt had; stelde ik zyn gemoed gerust. Ik zei hem, dat hy de agting zou verliesen die hy in het gemoed van den grysaard verkregen had, en ik gaf hem te kennen, dat het goed was onder den schyn van Godsvrugt en heiligheit, een middel uyt te denken, om de oom en nigt te verblinden, zyn voornemen in 't werk te stellen en hem door een verschyning of openbaring te misleiden, dat ik wat het overige belangt, hem uyt alle belemmering zou redden.

Wat nadeelige raadgevingen zyn zodanige als die van *Don Josef* aan jongelingen! hoe eerlyken man dat men is, hoe uitnemend de beginzelen zyn die men heeft, zo men het oor aan zulke gevaarlyke raadgevingen leent, zal men wel haast bedorven zyn, en men is zo na by zyn verlies, zo na lighaam als na ziele, dat het veel beter was te sterven, dan na zulk slag van raadgevingen te luisteren.

Don Josef was zelfs een Priester en *Kanonik* van de hooftkerk. Zie daar nogtans de raad die hy

aan

aan een andere *Priester* gaf, en uyt zyn bedreventheit om zulken raad te geven, kan men ligtelyk van zyn gedrag en verkeering oordeelen. Zo God my gezontheit verleent, ben ik voornemens het ook in 't ligt te geven, neffens het overige van den bedriegelyken Priester, dog laat ons wederom tot *Luzindo* komen.

Dezen man van een ongemeen verstand (voegt 'er *Don Josef* by) zig door myne goede raadgevingen gedrongen ziende, besloot, om alles liever te wagen dan zig van zulken geluk op aarde berooft te zien, en na zyne gedagten by elkanderen verzamelt te hebben, keurde hy 'er eenige af en besloot aan *Donna Antonia* de brief te schryven, die volgt, en ze in den beker te doen, volgens het verzoek dat zy op een onnozele wyze aan hem gedaan had.

Myn waarde zuster in Kristus.

Ik ben volgens last uyt den Hemel verpligt, u te berigten, dat gy u voor het uitnemende gevaar moet wagten, waar mede gy bedreigt word, en dat gy het noyt zult konnen ontgaan dan door de bystand van den almagtigen, en van zyn zeer nedrig, en zeer onwaardig schepzel.

LUZINDO.

Deze brief vol nadruk, scheen my de beknopste en de kragtigste die men over dit onderwerp kon schryven, zo dat wy het overige van de zaak aan den duivel overgevende, den dag volgens gewoonte doorbragten. Des anderen daags ging *Luzindo* na de *Kapel* van den *Gryfaard*, en na de gedane pligtplegingen deed hy de misse en de brief in den beker. Zo ras als *Luzindo* en den

den gryſaard hunne overdenkingen geëyndigt hadden, gingen zy in een andere kamer om *Chocolade* te nuttigen die haar door de dienſtmaagd gebragt wierd, welke met een blymoedig gelaat, waar mede haar ziel aangedaan was, by *Luzindo* bleef ſtaan, tot dat zy gedaan hadden. Agter de ſtoel van *Luzindo* was een kleyn venſtertje; dat hy eerſt voor een (a) ruſt altaar, of een kleyn kasje aan zag, dog 't was in der daad een venſtertje waar door den gryſaart gewoon was te begluuren, wat zyn Nigt uytvoerde, wanneer ze in haar kamer was, zy quam toen digten by om hunne t'zamenſpraak des te beter te konnen verſtaan, gelyk *Luzindo* naderhand gehoort heeft, zo ras als de dienſtmaagt vertrokken was, begon den ouden aan *Luzindo* de geheele *hiſtorie* van zyn leven, van zyn *Conſcientie*, en van zyne tydelyke dingen te vertellen, op zo een wyze als hier na volgt.

„ Ik zal u niet van de voorvallen myner jeugt „ ſpreeken, die zo ſchandelyk geweeſt zyn, als „ ik my kan verbeelden; dog ik heb zo veel „ vertrouwen op de Goddelyke barmhartigheyt, „ dat ik my verzekert houde, dat hy ze my alle „ vergeven heeft. Na dat ik u moey getrout „ had, wien ik in verſcher geheugeniſſe zal hou- „ den, zo lang ik in 't leven blyve; alzo zy zeer „ Godvrugtig en een goe kriſten vrou was, ver- „ toonde zy my de zotheden en ydelheden des „ werelts. Ik droomde verſcheyden nagten dat „ ik iemant in witte klederen in myn kamer zag, „ en ik geloof dat ik hem ook zekerlyk zal ge- „ zien hebben, welke tot my van den ſtaat des „ toekomenden levens ſprak, en die my ook

(a) *Repoſoir.*

„ overrede om een afgezondert leven te leyden.
„ Deze verfchyning en de fchielyke dood van
„ myn vrou, zyn de oorzaak dat ik deze levens-
„ wyze nog opvolge, en dat ik de zaken van
„ myn beroep laat vaaren, dezelve als te gevaar-
„ lyk voor de ruft van myn gewiffe, en de Za-
„ ligheyt van myn ziel aanmerkende. Ik had
„ voorgenomen my in een Kloofter te begeven,
„ of een kluyfenaar te worden, om zo het ove-
„ rige van myne daagen met de overdenking van
„ de verdorventheyt dezer werelt, en de vreugde
„ van de toekomende, door te brengen. Maar
„ myn Biegtvader die de voorleden week fturf,
„ en wiens verlies ik als onherftelbaar zou be-
„ treuren, zo ik het geluk niet had van u te ken-
„ nen, deze ried my dit af, eer ik myn nigt
„ voorzien, en haar een goet heenkomen in de
„ werelt bezorgt had. Hy voegde 'er by, dat
„ dewyl zy t'zedert den ouderdom van drie jaren,
„ geen vader nog moeder gehad heeft, en dat ik
„ geen andere kinderen dan deze nigt had op te
„ voeden, ik verpligt was om 'er zorg voor te
„ dragen, dewyl zy haar zou konnen laten ver-
„ leyden, zo ras ik myn voorname zorg omtrent
„ haar opvoeding liet varen.

„ Ik heb 't haar voorgeftelt, om haar een Non
„ te doen worden; dog zy fchynt geen gene-
„ gentheyt voor deze levenswyze te hebben; en
„ dewyl zy in 't geheel van de wereltfche zaken
„ niet weet, hope ik dat zy haar na myn begeerte
„ zal fchikken, en genegen zyn, om een man
„ uyt myn hand te ontfangen die ik haar toege-
„ dagt hebbe.

„ Don Pedro M-Z is een deugtzaam jongeling,
„ en die ryk is, en met de 3000 Piftoletten die
„ ik

„ ik genegen ben *Donna Antonia* mede te geven, „ zullen zy eerlyk konnen bestaan, en met een „ aan haar zaligheyt denken; wat het overige van „ myne goederen betreft, ik heb voorgenomen „ om ze aan het fransiskaner Klooster te maken, „ alwaar myn vrou begraven is, onder voorwaar- „ de dat zy my na myn dood aan haar zyde zul- „ len zetten, en dat deze goede vaders alle da- „ gen Missen zullen doen om onze zielen uyt het „ vagevuur te verlossen; zo haást als ik deze „ dogter uytgehuwelykt zal hebben, heb ik voor- „ genomen haar den zegen te geven, en van de „ zorge en moeyte die men genootzaakt is in de „ werelt te hebben, volkomen afstand te doen.

„ Dewyl den Almagtigen uw de genade bewe- „ zen heeft om u een grooten overvloed van zyn „ Goddelyk ligt mede te deelen, dat hy door zyn „ goetheyt wil agtervolgen, bidde ik u in den „ naam van zyn H: moeder, om my met uwe „ raadgevingen te begunstigen, en my te zeggen „ of gy myn voornemen toestemt of af keurt. „ Ik zal myn blindelings aan uw raad gedragen, „ en ik begeere niet anders dan my van de be- „ kommeringen te ontslaan, die myn gewisse „ ontroeren.

Wanneer de goe man met spreken ophield, sweeg *Luzindo* nog eenige tyd, met een neergeslagen gezigt stil; eyndelyk beantwoorde hy den grysaard met deze woorden. „ Ik sta verbaast „ over de ondoorgrondbaare geheymen van God! „ hoe veele middelen heeft hy niet om ons zyne „ gunste te bewyzen, aan ons die niet dan ellen- „ dige schepzelen zyn. Ik kan u voornemen in „ alles wat gy de goetheyt hebbe my mede te dee- „ len, niet goetkeuren; dog den Hemel begint

„ zig noyt door een verſchyning te openbaren, „ zonder zyn heylzaam werk ten eynde te bren- „ gen, gy moet uw voornemen niet werkſtellig „ maken, ten zy gy door dezelve verſchyning „ weet, dat het goet is. Daarom zal ik wat een „ veragtelyken ſchepzel ik ook ben, vaſten, en „ God bidden dat hy de zelve verſchyning wil „ doen duuren, om u daar door zyn heylige wil „ te openbaren.

Den gryſaard die veel op de deugd ven *Luzindo* vertroude, vond zyn raad zo verſtandig dat hy zig bereyde om een andere verſchyning te hebben, dus ver waren zy, toen men begon te eeten. *Luzindo* at zeer weynig, om dat zyn inbeelding te veel met de ſchoonheyt van *Donna Antonia* vervult was, 't geen de oude Raatsheer aan de diepe overpeynzinge van Goddelyke zaken toeſchreef, waar mede dat hy hem oordeelde bezig te zyn. *Donna Antonia* ſtond zo lang, als de maaltyd duurde; dog eyndelyk hoorde zy niets meer; want zo haaſt het eeten gedaan was nam *Luzindo* afſcheyd van den Gryſaard, en ging na huys.

Luzindo, en ik gingen deze avond onze gewoone uytſpanningen verrigten, en na dat hy de gantſche t'zamenſpraak, die hy met den ouden gehouden had, had vertelt, zey ik hem, dat 'er alles te hoopen was, en hy alles wat hy wenſchte zou verkrygen. 't Is waar, dat *Luzindo* zo vaardig niet was, als ik, maar hy voerde de zaak met veel verſtand en zedigheyt uyt.

Dewyl het den volgenden dag biegttyd was, verwagte hy eenige tyding van *Donna Antonia*, 't zy by monde, of in geſchrifte, in der daat hy bedroog zig niet in zyne gedagten; hy ging in de

de Kapel alwaar hy zig gereet maakte om de biegt van de geheele *familie* te ontfangen. De Oom maakte een begin, hy hield *Luzindo* langen tyd op, en vroeg hem om raad, hoe hy de zaken moest aanleggen, om het ſpook te antwoorden. Men moet zey myn vrind, eerſt luyſteren na 't geen het ſpook u zal zeggen, en u ten eenemaale aan zyn Godſprake onderwerpende, zult gy het antwoord gereed hebben dat gy doen moet. Daar op ontfing den ouden de *Abſolutie* van *Luzindo*, en toen quam de Nicht, die hem zeyde, dat zy niets te biegten had, als de groote ongeruſtheyt, waar in de redenvoering haar gebragt had, die zy agter 't venſter had aangehoort, wegens het voornemen dat haar oom opgevat had, om haar aan *Don Pedro* uyt te huwelyken; zy voegde 'er by, dat ze uyt vreeze van langer te biegten, als zy gewoon was, een zeer wytlopige brief had geſchreven, waar op zy van hem een ſpoedig antwoord verzogt. *Luzindo* wilde haar om de zelve reden niet langer ophouden, hy zey haar datze tot 's anderen daags toe geruſt zou zyn, en dat hy dan het afdrukzel van de ſleutel op een ſtuk waſch mogt hebben, van de deur die op de ſtraat uytquam, en van die welke in de trap was, zelve hem morgen te geven, of onder het *Misboek* op den Autaar te leggen. Zy ontfing deze raad met vermaak, en beloofde dit ſtipt te zullen opvolgen, en daar op zond *Luzindo* haar met de abſolutie weg

De dienſtmaagt quam na de meeſtres, en het eerſt dat zy deed, was de gemelde brief aan *Luzindo* over te geven, en dewyl zy niet veel zonden te biegten had, vroeg zy hem, wanneer hy haar meeſter zou doen bewilligen, om eenige onſchul-

dige uytſpanningen aan hen toe te ſtaan? want voegde zy 'er by, t'zedert myn meeſtres uw brief heeft gelezen en de redenvoering van haar Oom gehoort heeft, is zy in een ſchrikkelyke ongeruſtheyt, en zy haakt niet dan na gelegentheyt om met u te ſpreeken, overtuygt zynde dat 'er niemand dan gy onze verloſſer kunt zyn. *Luzindo* zey haar dat ze goeden moed moeſt hebben, haar meeſtres vertrooſten, en haar verzekeren, dat hy haar binnen twee nagten zou ſpreken, en haar dan zou zeggen wat ze in die gelegentheyt, waar in ze haar bevond, doen moeſt, belovende met eenen aan de dienſtmaagt dat hy haar zo gelukkig als haar meeſtres zou maken, indienze zyne beveelen wilde opvolgen. Wat een blytſchap was dit niet voor deze onnozele dienſtmaagt, om zulke woorden en vertrooſting te mogen hooren, zy beloofde hem alles te zullen doen, wat zy begeerde, en haar meeſtres te overreden, 't zelfde te doen, en daar op zond hy haar zeer voldaan zynde, te rug.

Na haar biegt aangehoort te hebben, zey hy de Miſſe, en bediende aan alle drie het *Sakrament*, maar wanneer hy by *Donna Antonia* quam, hield hy wat op, om het vermaak te hebben van haar te beſchouwen, en zo haaſt de mis gedaan was, nam hy afſcheyd van den ouden, quam t'huys zonder *Chocolade* te konnen nemen, door het ongedult waar in hy was, om den inhoud van de Brief van *Donna Antonia* te weten. Zo ras hy was aangekomen, opende hy dezelve, en vond daar in 't geen volgt,

Myn Heer

De bondige en verborgen ſtyl van uw brief, en voor-

voornamentlyk de redenvoering van myn Oom, hebben my in een yſſelyke ongeruſtheyt gebragt. Ik haate Don Pedro, en ik zal hem noyt de minſte plaats in myn hart geven (zy verhaalde op deze plaats de reden van de haat die zy dezen Edelman toedroeg) *ik weet dat 'er niemand in de wereld beter is dan gy, om myn Oom van zyn beſluyt te doen veranderen, dit is het dat my beweegt om u zeer nedrig te bidden de goetheyt te hebben, om my in deze gelegentheyt te helpen, daar door zult gy oneyndig verpligten uwe enz. ik verwagt uw antwoord, langs dezelve weg.*

Dewyl deze brief *Luzindo verzekerde* van de gereetheyt van *Donna Antonia* om zyn raad op te volgen, deed hy haar het volgende antwoord.

Madame

God en LUZINDO *zullen uw uyt de ongeruſtheyt helpen, aangezien dat gy u overgeeſt aan 't geen den eenen aan den anderen heeft willen openbaren. Houd u met uw dienſtmaagt gereet, en wy zullen met uw Oom zelfs beginnen te arbeyden* (*zonder dat hy 'er iets van weet*) *tot uw geluk, ten genoegen van alle drie, u, uw dienſtmeyd en uwe zeer nederige enz.*

Luzindo vertoonde my zyn brief, en na dat ik ze goetgekeurd had, verzogt ik zyn hulp die my volſtrekt noodzakelyker was, om in een veel moeyelyker onderneming als de zyne was, wel te ſlagen, zo dat wy dezen avond alleen doorbragten, om te ſpreken van 't geene my betrof.

Luzindo ging den volgenden dag, om de Miſſe volgens zyn gewoonte te doen, en hy vond ag-

ter het misboek het ſtuk waſch, waar op de ſleutel ingeprent was; wanneer hy de dienſt gedaan had, ley hy zyn brief in den beker, en nam zonder zig op te houden zyn afſcheyd van den ouden, onder voorwendzel dat hy nootzakelyk iets doen moeſt, in der daat was het om de bewuſte ſleutels te laten maken, zo dat hy dezen dag de goe man bedroog, die luſt had, met een ſpook te ſpreeken.

Hy gaf laſt dat de ſleutels 's avonts gereet moeſten zyn, en zo ras men die aan hem overgelevert had, wagte hy de nagt in.

Donna Antonia en haar dienſtmaagd hadden geen minder ongedult dan hy, verhoopende dezen nagt een onſchuldig vermaak te zullen genieten, gelyk *Luzindo* hen had doen hoopen. Eyndelyk het uur naderde, en myn vrind kleedde zig met de fraayſte klederen die hy kon vinden, zonder nogtans agterdogt te geven, en begaf zig na 't huys van den Raatsheer, hy opende de deuren en klom aanſtonds na de kamer van *Donna Antonia*, die haar zo fraay opgeſchikt had als zy kon, om haar weldoender die zy verwagten, te ontfangen.

Na de eerſte pligtplegingen, vroeg hy, of haar Oom ſliep, zy antwoorde ja, en *Luzindo* zey, dat hy hem wakker moeſt maken, *Donna Antonia* was zeer verſchrikt over dit voornemen, zy geloofde dat alles wat 'er gedaan was, niet geſchiede, dan om haar te verraden, en zy verbeelde haar, dat hy de zaak aan haar Oom ging ontdekken, zo dat ze zig voor zyne voeten ter neder werpende, zey, ik bidje maak myn oom niet wakker, want zo hy weet dat ik u behulpſaam geweeſt ben, om hier te konnen komen,

zal

zal hy van verdriet ſterven; hy zal my dooden, of ſchandelyk ten huyſe uytdryven.

Gy beledigt my *Madame*, zey *Luzindo*, met zodanige gedagten van my te hebben; ik ben niet gekomen, dan om u een groote dienſt te doen; want gy hebt uyt de t'zamenſpraak, die ik met uw Oom gehad heb, vernomen, dat hy een ſpookzel uyt kragte van myne gebeden verwagt. Maar weet, dat deze verſchyningen niet dan zuyvere droomen zyn; en zo gy 't goet vind my eenige gunſte toe te ſtaan, die ik van u wil verzoeken, zal ik u van alle ongeruſtheyt verloſſen, waar in *Don Pedro* u brengt; en ik zal zo veel te weeg brengen, dat uw Oom u Erfgenaam van alle zyne goederen zal maken, dat hy my de zorg van dit huys zal beveelen, en het overige van zyne dagen in een woeſtyne doorbrengen. De dienſtmaagd, die op alles wat hy zeyde, wel gelet had, begon voor haar Meeſtres en voor haar te antwoorden; dog *Donna Antonia* quam haar voor, en zey het volgende.

Myn Heer, al de gunſtbewyzen die gy kunt eyſſchen, zullen nooyt konnen beantwoorden, 't geene gy my doet hoopen; 't geen zo veel te grooter is, als my de zaak onmogelyk toeſchynt. Hoe 't ook zy, zo gy daar omtrent ten eynde kunt komen, zal ik u betoonen, door het ontzag dat ik voor uwe beveelen zal hebben, dat ik niets doen wil, dan 't geene u aangenaam is. En ik, voegde 'er de dienſtmaagd by, ſta voor de uytvoering in, die myn Meeſtreſſe belooft; want t'zedert dat ik de eere heb haar te kennen, heb ik haar altyd naaukeurig bevonden, om haar woord te houden. Indien dit zo is, zey *Luzindo*, zal ik het venſter openen, dat op de kamer van

uw Oom uytkomt; en na de wasligten uytgedaan te hebben, riep hy driemaal met een aangenaam geluyd: *Don Ferdinand*, *Don Ferdinand*, *Don Ferdinand*! De Grysaard gaf antwoord, en *Luzindo* sprak hem met deze woorden aan: „ God „ heeft de gebeden van zyn dienaar *Luzindo* aan- „ gehoort, en ik kom u berigt geven van alles „ wat hy u zal zeggen, zo gy zalig wilt wor- „ den, en ik zal door zyn mond spreken; dog „ wagt u wel om my tegen te gaan, dewyl de „ *Ambassadeurs* van God niets konnen zeggen, „ dan volgens de beveelen die zy ontfangen heb- „ ben. Bid, vast, en verlaat de werelt.

Daar op sloot hy het venster, en *Donna Antonia* verwondert zynde over de scherpzinnigheyt van deze uytvinding, hoopte wel haast meestresse van de goederen van haar Oom te wezen.

Luzindo stelde alle ordres, die hy nodig oordeelde, om de verschyning wel te doen slagen. En dewyl hy 't niet goetvond, om deze eerste nagt een verklaring te doen van de drift die hem verteerde, verzogt hy verlof om te mogen vertrekken; dog de dienstmaagt vatte hem by de mouw, en zey, neen, neen, myn Heer, gy zyt de bevryder van twee arme slavinnen; gy zult niet vertrekken, zonder de *Confituren* van myn maakzel te proeven. En *Donna Antonia* hem verzogt hebbende nog een weynigje te wagten, bewilligde hy daar zeer gemakkelyk in. Toen vergat hy zyn eerste besluyt, hy begon haar zulke tedere dingen te zeggen, om zyn liefde tot haar uyt te drukken, en haar te kennen te geven, dat alles wat hy gedaan had, met geen ander oogmerk was geschiet, dan om het geluk te bereyken, waar hy zo naby was, 't welk *Donna Antonia*

tonia niet dan met een diep ſtilſwygen beantwoorde, beſpeurende dat zy haar niet tegen zyn voornemen kon aankanten, uyt vreeze die zy voor haar Oom hadde, en de belofte te ſchenden die zy in haar onnozelheyt gedaan had. De dienſtmaagt, die haar aandeel aan het onnozel vermaak ook verwagte, wierd tot een andere gelegentheyt verſchoven; en *Luzindo* haar een goudbeurs vereert hebbende, oordeelde zy haar reets gelukkiger dan haar meeſtres, na 't geene haar dezelve *Luzindo*, deze Engel op aarde, voorzeyt had. Het was 's morgens vier uuren, wanneer *Luzindo* uyt de kamer van *Donna Antonia* vertrok, na haar een teder vaarwel tot den volgenden nagt toe, gewenſcht, en haar alle de nodige onderrigtinge gegeven te hebben, om den geheelen handel wel te beſtieren. *Donna Antonia* ging te bed; dog in plaats van te ſlapen, dagt zy niet dan aan haar rampgeval, dat zy genootzaakt geweeſt was, om de goederen van haar Oom tot zulken duuren prys te kopen; alle de vertrooſting die zy nog vond, was, op de hoope ſteunende, dat zy *Luzindo* zou trouwen, die haar gezegt had, dat hy geen Prieſter was, en dat alles wat hy gedaan had, alleen maar geweeſt was na gelegentheyt te zoeken om haar te zien, en de opregtigheyt van zyn hart haar aan te bieden; gelyk zy dit ook met der daad geloofde, om dat het onmogelyk was het tegendeel te vermoeden. *Luzindo* t'huys gekomen zynde, ſliep geruſt tot negen uuren toe, dat de tyd was om de Miſſe te doen. Met wat een voorbereyding van hart en *Conſcientie* vierde hy dezen dag! voor eerſt had hy zyn vaſten verbroken, met de *Confituuren* van de dienſtmaagt te eeten; en behalven

ven dit alles, had hy een ſchrikkelyke zonde bedreven; dewyl 't biegt-dag was voor de *Familie*, waren *Donna Antonia* en haar dienſtmaagt, om de ouden man geen vermoeden te geeven, verpligt het *Sacrament* te ontfangen, hoewel zy dien nagt in gemelde vermaak doorgebragt hadden. Zo gaat het in de werelt, zo ras men zig eens overgegeven heeft, en eenige groote zonde heeſt bedreven, bedryft men liever veel andere, die van de eerſte afhangen, als zig van de genieting van 't geene men bemind te beroven.

Den ouden, *Luzindo* voor de Miſſe verzogt hebbende, zyn biegt aan te hooren, bereyde myn vriend zig daar toe vry lang; hy zat in de Biegtſtoel, wanneer hy tot zyn boeteling, als of hy Regter was, zey, dat hy zekere berigten had, dat de geeſt hem de voorgaande nagt geſproken had, gelyk zyn bewaar-Engel hem had geopenbaart. *Don Ferdinand* antwoorde hem met traanen in de oogen, dat het waar was, dat hy hem belaſt had, met bidden en vaſten te beginnen, en de werelt te verlaten, zo hy zalig wilde worden. Dat deze geeſt hem ook belaſt had na *Luzindo* te luyſteren, en zyn raad in alles op te volgen; zo dat hy zelfs dezen dag nog verpligt was, order op zyne zaken te ſtellen, en zig den volgengenden dag na de woeſtyne te begeven; dog dat alle de ſwarigheyt die 'er nog overig was, daar in beſtont, om te weten, hoe hy zig omtrent zyn Nigt moeſt gedragen, en dat hy daar omtrent zeer gedienſtig zyn raad verzogt, als ook omtrent alles wat zyne tydelyke zaken betroffen. De raad die ik u heb te geven, zey *Luzindo*, is den Almagtigen van daag van harten te bidden, dat het Hem behage u zyn wille, door een twee-

de

de verſchyning te openbaren, ten opzigte van uw Nigt, als een zaak van 't uyterſte belang zynde, en u de nodige onderrigtinge nopens uwe tydelyke zaken te geven; want wat my aangaat, ik ben een arme zondaar, de dwaling onderworpen, en ik zou 't my niet durven onderwinden om u omtrent een zaak van deze natuur, raad te geven. De goede oude man vond zo veel nederigheyt in dit antwoord, dat hy *Luzindo* voor een *Serafyn* aanzag, en hy durfde niet ſpreken, om dat de geeſt hem gezegt had, van hem in alles te gehoorzamen, zo hy zalig wilde wezen, gelyk dit inderdaat ook zyn eenigſte begeerte was; zo dat hy opgeſtaan zynde, God van gantſcher harte begon te bidden, volgens het bevel dat hy ontfangen had.

De Nigt quam vervolgens; dog was zo beſchaamt, dat zy het minſte woord niet durfde ſpreken, eer *Luzindo* haar gevraagt had, hoe 't met haar geweeſt was, t'zedert hy haar niet gezien had. „ Ik heb niet dan om u gedagt, antwoorde zy, overtuygd zynde, dat gy uw woord „ zult houden, en ik bidje dezen avond wat „ vroeger als den voorgaanden nagt te komen, „ op dat wy order op onze zaken konnen ſtellen; ik zal 't niet nalaten, zey *Luzindo*, en „ ik belaſte u hou u als naar gewoonte, en ontfang het *Sacrament* op de zelfde wyze, want „ God begeert den doot des zondaars niet. Hy voegde 'er by, dat wat hem aanging, zy zig verzekert kon houden, dat hy tot aan zyn dood toe tot haaren dienſt zou zyn. Dit antwoord verquikte *Donna Antonia* zodanig, dat zy *Luzindo* aanmerkte, als het dierbaarſte datze in de werelt had, en als iemand die haar hart betovert had;

zo

zo dat hy, na haar de handen gedrukt te hebben, tot 's nagts toe, affcheyd van haar nam. Eyndelyk biegte de dienftmaagt; dog zy was zo ontroert, datze in plaats van haare zonden te betreuren, hem begon te zegenen, voor de goudbeurs te bedanken, en te zeggen, datze geen oogenblik had geflapen, t'zedert hy vertrokken was. Eyndelyk, dat zy ook deel aan het onfchuldig vermaak hoopte te hebben, dat hy aan haar Meeftres had gegeven, dewyl zy het meer dan al het goud des werelts agte; met een woord, zo hy haar zo gelukkig niet maakte, als *Donna Antonia*, gelyk hy haar belooft had, zy dan voorgenomen had 's anderen daags morgens uyt het huys te vertrekken. De eenvoudigheyt van deze dienftmaagt deed *Luzindo* voor een gevaarlyke ontdekkinge bedugt zyn, die alles in een oogenblik had konnen bederven. Hy gaf haar mooje woorden, en beloofde haar de volgende nagt dit te zullen doen, zo datze vergenoegt zou zyn. De dienftmaagt ftond op deze verzekeringe vrolyk op, zonder de *Abfolutie* te ontfangen, en gaf daar door tyd aan *Luzindo*, om zig gereet te maken. Daar op begon hy de Miffe, en gaf het *Sacrament* aan den Ouden, en zyn *Familie*. Na de gewoone plegtigheden en dankzeggingen, nam hy affcheyd van de Oom, die dien dag zonder eeten en drinken in overdenkingen doorbragt; en om God te bidden, dat hy hem de volgende nagt de verfchyning wilde zenden, om hem zyn wille en welbehagen bekent te maken, omtrent het geene hy met zyn Nigte en zyne goederen doen moeft.

Luzindo begaf zig ten negen uuren in dezelve vermomming by *Donna Antonia*, zonder te weten.

ten, hoe hy de dienstmaagt te vrede zou stellen, die hem aan de trap wagte, en hem zo ras niet zag aankomen, of zy zey, ik ben verzekert myn Heer, zo gy maar in de kamer van myn Meestres zult zyn, dat gy om my niet zult denken; derhalven bidde ik u, my te vergunnen, 't geen gy my hebt doen hoopen; en ik sweere u, dat ik u niet los zal laten, eer gy u van uwe belofte zult gequeten hebben. De arme *Luzindo* vreesde dat den Grysaard gerugt mogt hooren, vond zig derhalven genootzaakt, de dienstmaagt in haar aanzoek te bewilligen; dog wat vermaningen hy haar ook deed, om het geheym te houden, zy kon niet nalaten om het aan haar Meestres te vertellen, zo ras zy met *Luzindo* in de kamer was gekomen. Zeker *Madame* zeyze, deze *Monsieur* heeft veel verdienste, hy heeft my zyn woord gehouden, en zo gy my gelooft, gy zult hem niet uyt het huys laten vertrekken.

Luzindo was genootzaakt om de waarheyt hier van openhartig aan *Donna Antonia* te vertellen, en haar de kragtige redenen te verhalen, die hem daar toe aangespoort hadden. Hy vertoonde haar de nootzakelykheyt die 'er was, om de dienstmaagt genoegen te geven, en hy deed het met zulke kragtige uytdrukkingen, dat de Juffrouw niets te zeggen had; daar op bragten zy de nagt met volkomen genoegen tot 's morgens ten twee uuren door, dat de tyd van de verschyning was. Toen bluste *Luzindo* de kaarssen uyt, opende het kleyne venstertje, en sprak dusdanig tot den Grysaard.

Don Ferdinand, *Don Ferdinand*, *Don Ferdinand*! dewyl de goe man zig in dezen tyd in den gebede op zyne knien lag, zeyde hy: *Hemelsche stem-*

stemme, eerste Ambassadeur van den levendigen God, vergun my de vryheyt om met u te spreken, hoe onwaardigen schepzel ik ook zyn mag. De geest antwoorde, *Ik heb geen ander bevel, dan u te zeggen, dat gy morgen uw testament moet maken, en alles wat gy bezit, zelfs uw Nigt in handen van Luzindo, de gunsteling van God, zult geven. 't Is wel waar, dat zyn groote nedrigheyt hem zal aanspooren, om dit af te slaan; maar zeg hem, dat dit de wil van God is, gelyk dit aan u is geopenbaart, en ga daar op dan na de woestyne, en zyt verzekert dat gy het aangezigte van God zult zien. Blyf vast in dit voornemen, zonder na de raad der menschen te luysteren, die niet zullen nalaten alle hunne pogingen in 't werk te stellen, om u te verleyden. Vaar wel.*

De Geest eyndigde hier mede zyn *Profeetsie*, en sloot het venster, dewyl den Ouden zyn ziel met hemelsche overdenkingen voedde, en zyn hart met blydschap vervult wierd, door de belofte die hem gedaan was, dat hy uyt de woestyne regelregt na den Hemel ging. *Luzindo* en *Donna Antonia* voeden hunne lighamen met de *Confituuren* die de dienstmaagt gebragt had, zynde van hunne wederzydze omhelzingen verzadigt, en verzekert die naderhand zonder vreeze te zullen genieten, dewyl de Oom haar den volgen dag alleen zou laten. *Luzindo* nam ten vier uuren afscheyd van *Donna Antonia*, om t'huys wat uyt te rusten.

De blydschap van *Donna Antonia* was zo groot, dat zy het overige van de nagt met de dienstmaagt doorbragt, om van het onverwagte geluk te spreken, dat den Hemel haar had toegezonden, en dat deze dienstmaagt hemelhoog verhief, wegens het deel dat zy daar aan had. Dewyl zy beyde

twee onnozele waren, en geen kenniſſe van de werelt hadden, konden zy haar ten eerſten niet verbeelden, dat *Luzindo* door geveynſtheyt, beeſtagtigheyt en gierigheyt wrogt; dog zy vonden haar wel haaſt in haare verwagting bedrogen, en het duurde niet lang, of zy zagen wel op wat ſwakken grondſlag hunne hoope geveſtigt was. Want zo ras het dag was, ging den Ouden vroeger uyt als naar gewoonte; en om dat hy zyn *Teſtament* ten voordeele van *Luzindo* had gemaakt, volgens de laſt die hy in de verſchyning ontfangen had, bezogt hy myn vrind; zo ras hy binnen quam, wierp hy zig voor zyne voeten ter neder, en ſprak hem met deze woorden aan: „ 't Is op bevel van den Hemel, myn waarde „ *Luzindo*, dat gy my hier ziet, ik kome om u „ het *Teſtament* ter hand te ſtellen, dat ik ge- „ maakt heb, en om u te ſmeeken, de zorg „ over myne goederen en myn Nigt, en alles „ wat ik heb, op u te nemen; dewyl ik verze- „ kert ben, dat ik gereet ſta deze verdorven we- „ relt te verlaten, en het overige myner dagen „ onder de beeſten in de woeſtyne door te bren- „ gen. Dewyl *Ferdinand* zag, dat *Luzindo* zig daar omtrent begon te verſchoonen, hervatte hy, ik heb door dezelve openbaring verſtaan, dat gy deze zorge zoud weygeren op u te nemen; dog ik heb laſt u te zeggen, dat het de wille van God is; indien dit zo is, zey *Luzindo*, neeme ik ze aan, om my na zyn heylige wille te ſchikken. Daar op gaf den Ouden hem alle de ſleutels van zyn huys, en zey hem voor altyd vaarwel, na zyn zegen van hem verzogt te hebben; en in plaats van wederom na huys te gaan, om iets mede te nemen, ging hy na 't gebergte, om daar

in ſtilte te leven. *Luzindo* zag zig zo ras niet in 't bezit van de nigt, het huys en de goederen van *Don Ferdinand*, of hy begon voor de quaatſprekentheyt bedugt te zyn, hoewel hy met het *Teſtament*, wat men ook van hem mogt zeggen, elk een de mond kon ſtoppen.

Ondertuſſchen ging hy aanſtonts, met zyn eygen knegt het bezit van het huys en de goederen nemen. Hy verhaalde aan *Donna Antonia* het vaſte beſluyt, dat zyn oom eens klaps genomen had, en gaf haar de ſleutelen van het huys, en het geld dat 'er was, gelyk hy haar belooft had. Wat een blytſchap voor deze nigt, zy oordeelde in 't bezit te zyn van het grootſte geluk dat haar kon overkomen.

Luzindo gaf haar alle de nodige onderregtingen, en na den ouden knegt afgedankt te hebben, gaf hy de zyne aan *Donna Antonia* om haar te dienen, en met een om op al haar bedryf agt te geven. Hy gaf deze jonge *Dame* te kennen, dat men niet qualyk zou doen, de deur nog eenige dagen geſloten te houden, om de gebuuren te doen zien, dat men nog het zelve leven leyde, als toen den oom nog 't huys was; maar dat hy haar meer vryheyt zou vergunnen, dat hy aan zyn knegt zou toelaten, in haar kamer te komen, om voor hem, na haar gezontheyt te vernemen, en wat hem belangde, dat hy alle nagten voor den eeten, ten agt uuren by haar zou komen.

Donna Antonia die alles goetkeurde, wat haar waarde *Luzindo* haar zeyde, liet *Chocolaad* gereet maken, en na die gedronken te hebben, nam hy affcheyd van haar tot 's avonts toe. Daar was geen blytſchap die kon ophalen by deze, die de dienſtmaagt haar verbeelde; ontſlagen te zyn van

de

de hardſte gevankenis die 'er op aarden was, geloofde zy ten toppunt van het geluk opgeklommen te zyn, wanneer zy dagt dat zy vryheyt had om met *Martyn* de knegt van *Luzindo* te mogen verkeeren; deze knegt onderregt zynde, van 't geene hem te doen ſtond, verzuymde niets om deze dogter genegentheyt in te boeſemen, om het onnozel vermaak te nemen, en hy ſlaagde daar in zoo wel, dat de knegt en de dienſtmaagt reets zo gemeen met elkander waren, eer *Luzindo* thuys quam, als of zy een lighaam en eēn ziel waren. De meeſter keurde hun gedrag goet, en hy beloofde haar een goede belooning, zo zy voortgingen met in vrede en eenigheyt te leven, 't geen beyde verzekerden ſtiptelyk te zullen opvolgen.

Donna Antonia ontfing *Luzindo* dien avond met zulk een tedere betooningen, van een opregte vrindſchap, dat hy naberou had omtrent het geene hy gedaan had. Maar de Duyvel, wende hem van deze gedagte af, en boeſemde hem andere in, die nog erger waren, dan hy tot nog toe gehad hadde. Zy begaven zig aan tafel; dog hy ſcheen zo vrolyk niet als den voorgaanden avond; hy deed nogtans alles wat hy kon., om de bewegingen van zyn hart te boven te komen; welke ſtrekten om *Donna Antonia* ten verderve te brengen, en toonde haar het beſte gezigte dat hem mooglyk was. Na den eeten lieten zy *Martyn* en de dienſtmeyd na 't bed gaan, die alle beyde vrolyk zynde, goet vonden, om hen deze nagt met een bed te behelpen. In navolginge van haar Meeſter en Meeſtreſſe.

De wroegingen van 't gewiſſe, waar mede *Luzindo* hem geknelt vond, of de begeerte die

hy had om zig meester van de goederen te maken, of eenige nieuwe onderneming die hy in 't hooft had, zetten hem aan, middelen uyt te vinden, om zig van *Donna Antonia* en haar dienstmaagd te ontslaan, en deze gedagte veroorzaakte zulken grooten verandering in zyn gedrag, dat *Donna Antonia* in een ongemeene ongerustheyt was, van hem tot zulken grooten swaargeestigheyt vervallen te zien. Hy was XIV dagen lang in den zelven staat, tot dat hy nagt en dag door gedagten geplaagt zynde, die hem den Duyvel ingaf om *Donna Antonia* van kant te helpen, hy dit aan zyn knegt ontdekte, die als een wet aanmerkte alles te doen wat zyn meester hem belaste, zig genegen vond om de last van zyn meester uyt te voeren, zo dat *Luzindo* by *Donna Antonia*, en *Martyn* by de dienstmeyt, dien nagt te bedde leggende, zy dezelve aldaar vermoorden, en na haar groote steenen om den hals gedaan hebbende, wierpen zy de lighamen in een put. Zy zogten daar op het gantsche huys door, en vonden 4000 *Pistoletten*, en veele andere dingen van een groote waardy, die zy mede namen, en alle de deuren gesloten hebbende, quamen zy t'huys.

Myn vrind *Luzindo*, verhaalde my alles, wat 'er was voorgevallen, ik zey hem van gedagten te zyn, dat men de oude knegt aanstonts door *Martyn* van kant moest helpen Zo ras hy quam, gaven wy hem een *Paspoort* om regelregt na de andere werelt te gaan, uyt vreeze dat hy iets van 't geene hy wist, mogt ontdekken, en ik was het, die om dezelve reden, *Martyn* die reyze ook deed aannemen: Toen van het geheym verzekert zynde, ried ik *Luzindo* aan, om des anderen

ren daags na gewoonte henen te gaan, en aan de deur te kloppen, en na eenigen tyd dit gedaan te hebben aan de gebuuren van *Don Ferdinand* te vragen, of zy niet wiſten waarom de deur geſloten bleef! Hy deed, 't geen ik hem gezeyt had, en dewyl 'er niemant was, die 'er hem iets van konde zeggen, riep hy 't geregt te hulp, om het huys door te zoeken, men vond de deuren geſloten, de koffers en kiſten open; dog geen geld daar in, 't geen deed vermoeden dat de nigt en de dienſtmaagt na 't vertrek van *Don Ferdinand*, het geld met het beſte dat 'er was genomen hadden, en daar mede, met een vryer het hazepad gekozen hadden, men kondigde een ordre van den Onderkonig af, om hen aan te houden; dog te vergeefs, zo dat *Luzindo* volſtrekt meeeſter van de goederen en 't huys van *Don Ferdinand* wierd, die naar 't voorbeeld van de eerſte kriſtenen, in 't gebergte onder de wilde dieren ſturf, en daar valt niet aan te twyfelen, of hy zal gegaan zyn, gelyk de geeſt hem voorzegt had. Alhier eyndigt het eerſte voorval van myn vrind *Luzindo*, de *bedriegelyke Prieſter.*

Tweede voorval van Luzindo, onder den naam van de geveynsde bedrieger.

Wy, myn vrind, en ik, bevonden ons toen in een volkomen vryheyt, om een verhevener en roemrugtiger onderneming ter hand te vatten, dewyl 't met een onuytdrukkelyk vermaak was, dat ik vernam, hoe afgeregt *Luzindo* in zyn eerſte bejegening in 't veynzen geworden was.

 Hoe-

Hoewel zyn Vader hem een goed van 15000 *Pistoletten* inkomsten had nagelaten, voegde hy 'er nog 2000 in 't Jaar by, met zig meester van die van *Don Ferdinand* makende, zonder van het gereed geld en de Juweelen te spreeken, die byna op 6000 *Pistoletten* beliepen Ik ried hem aan, daar van 2000 aan openbaare *aalmoessen* te geven, om zig bekent te maken, en te beter in zyn voornemen te slagen. Hoewel wy altyt twee vrouluy, onder den naam van Nigten, in huys hadden, waren zy niet bequaam, ons te vergenoegen. Wy hadden lust, om, gelyk men zegt, het brood van alle de bakkers in de stad te proeven. Ik beminde myn waarde *Luzindo* zo veel te meer, om dat ik altyt verheven gedagten in hem bespeurde; dewyl een goed scholier, zyn meester eer aandoet.

Luzindo volgde mynen raad; en om den Aartsbisschop in zyne belangen over te brengen, verzogt hy zyn Grootheyt de 2000 *Pistoletten* aan den armen uyt te deelen, of dezelve tot andere godvrugtige gebruyken te besteden, na hy 't zou goetvinden. Inderdaat, de nedrigheyt die *Luzindo* by deze gelegentheyt betoonde, verwonderde de Bisschop zodanig, dat hy hem tot belooning van zulken liefde-werk, *Kanonik* van de Hooftkerk maakte; 't welk myn vrind meer in staat stelde om den geveynsden te speelen, en op een *Dame*, hoe hoog van staat zy ook mogt wezen, iets te ondernemen.

Deze liefde-daat, en de nieuwe waardigheyt van *Luzindo*, wierden door de geheele stad verspreyt; en dit veroorzaakte, dat persoonen van de hoogste bediening, zo wereltlyke als geestelyke, en *Dames* van de eerste rang, by ons quamen,

men, om hem geluk te wenſchen. Na ze alle ter degen bekeken te hebben, bepaalde hy zig omtrent een jonge *Dame*, een dogter van den *Marquis d'O . . . do*, die met haar moeder gekomen was, om *Luzindo* te bezoeken; dog, hoewel ze zo naau niet wierd opgeſloten gehouden, als de arme en ongelukkige *Donna Antonia* geweeſt was, ſcheen de onderneming hem moeyelyker toe, als de eerſte, ten opzigte van de hooge geboorte van deze *Dame*, en wegens het groot getal der dienſtboden die 'er in huys waren.

't Zy hoe 't wil, hy raadtpleegde met my over zyn voornemen, en verzogt my, om hem de ſpoedigſte middelen te helpen uytvinden, om dit te beginnen, en om deze onderneming in 't kort ten eynde te brengen. Wy wenden de zaak aan alle kanten, en beſloten, die op de volgende wyze uyt te voeren.

Deze jonge Juffrouw, wiens ſchoonheyt zo groot was, om niet te zeggen, dat ze die van *Donna Antonia* overtrof, had haar genegentheyt verklaart, die zy voor *Don Joſef*, de oudſte zoon van den *Baron C . . . o* had, die zo wel wegens zyn dapperheyt als groote rykdommen beroemt was. De *Marquis* keurde de keuze van zyn dogter niet goed; maar had *Madame* haar moeder aan haar zyde. *Don Joſef* quam *Luzindo* ook bezoeken, om hem met zyn nieuwe waardigheyt geluk te wenſchen. Ik antwoorde voor myn vrind en voor my, dat wy blyde zouden zyn, hem ook met het ſluyten van zyn huwelyk met *Donna Flora*, (deze naam zullen wy deze Juffrouw geven) geluk te konnen wenſchen.

„ Zo ik een man van agting had, als *Luzin-*
„ *do*, zey *Don Joſef*, die myne belangens ter

,, harten wilde nemen, zou ik my te gelukkig ,, agten. Zo myn aanpryzing, hoe ſwak ze ook ,, zy, u eenig vermaak kon aandoen, zey *Luzindo*, ik biede u dezelven van goeder harte ,, aan, en ik zal al myn neerſtigheyt in 't werk ,, ſtellen, om u de agting te betoonen, die ik ,, voor uw verdienſte, en voor die van den *Baron* ,, uw vader heb. Ik geloof, voegde hy 'er by, ,, dat het eerſte, waar 't op aankomt, hier in ,, beſtaat, om *Donna Flora* door een brief, die gy ,, haar zult ſchryven, te verzoeken, dat ze aan ,, haar moeder gelieft te zeggen, dat ik myn ,, dienſt u aangeboden heb, om de zaak tot een ,, gelukkig eynde te brengen, en om myn Heer ,, *de Marquis* haar vader daar toe aan te ſpooren, ,, en met een haar de tyd te zeggen, wanneer ,, ik voornemens ben haar morgen te bezoeken, ,, en dat wy als dan breder van de bewuſte zaak ,, zullen konnen ſpreken. *Don Joſef* keurde dit middel goet, en na afſcheyd van ons genomen te hebben, ging hy na huys, om aan *Donna Flora* te ſchryven, 't geen hy met deze woorden deed.

Brief van Don Joſef aan Donna Flora.

Myn hart houd niet op na u te zugten, en ik verzuyme geen een nagt om onder uw Balcon te komen, zonder het vermaak alleen maar te genieten, dat ik u zien mag; veel minder met de aanbiddelyke perſoon te konnen ſpreeken, die het eenigſte voorwerp van myne wenſchingen is; hoewel ik de eere geniete in myn wreede plaag, uwe tedere en verpligtende brieven te ontfangen; dog ik hoope dat de zaken een andere gedaante zullen aannemen, door tuſſchenkomſte van den deugtzamen en onvergelykelyken Luzindo, *die*

die my belooft heeft aan ons geluk te arbeyden, en Myn Heer uw Vader te bewegen ons gunstiger te worden. Hy zal u morgen met het bezoek vereeren, dat hy u schuldig is, zo gy goetvind om Madame uw moeder kennisse van zyn oogmerk te geven. Ik geloof dat dit niet weynig zal toebrengen om het besluyt te vorderen, dat al de hoope uytmaakt, en altyd de eenigste glory zal zyn van

Uw Slaaf en Minnaar tot der dood toe,

JOSEPH.

Don Josef zond deze Brief aanstonts aan *Donna Flora*, die dezelve zo ras niet gelezen had, of ze vertoonde die aan haar moeder, die 'er zeer blyde over was, om dat zy haar verbeelde, dat 'er niemant in de werelt zo bequaam als *Luzindo* was, om de *Marquis* tot zyn toestemming te bewegen, zynde op de hooge agting gegrond, die hy altyd voor de heyligheyt van myn vrind betuygt had, ten opzigte van de liefde-daad die hy bewezen had; zo dat zy het bezoek van *Luzindo* met ongedult afwagte, om de zaken op een goeden voet te brengen.

Des anderen daags 's avonds, begaf *Luzindo* zig met een geveynsde en gemaakte godsvrugt by deze *Dame*, alwaar hy van de moeder en dogter met alle die tekenen van agting ontfangen wierd, die zy verschuldigt waren, van 't geen het gerugt van zyn heyligheyt en geleertheyt gemeen gemaakt had. Na datze t'zamen over de zaak van *Don Josef* geraatpleegt hadden, zey *Luzindo* aan de *Dames*, dat hy geen ander middel wist, om de zaak ten eynde te brengen, dan hem

te verzoeken XIV dagen by haar te blyven, en hem een kamer te geven, die naaſt deze van *Donna Flora* was, en dat hy de *Marquis* dan zou bewegen om de muur te breken, en aldaar een Porcelyn kasje te ſtellen, waar van hy een groot liefhebber was. Hy voegde 'er by, dat om beter te ſlagen, hy, zo haaſt hy daar een nagt geweeſt was, een vereering van een Stel van het beſte Porcelyn zou doen, dat hy zou kunnen vinden.

Deze Juffrou en *Donna Flora* vonden deze uytvinding zo geeſtig, dat zy die goedkeurden, in hoope van daar door gelegentheyt te zullen krygen, om *Don Joſef* te zien. *Luzindo* nam afſcheyt van deze *Dames*, en de *Marquiſinne* verzuymde niet haar man te bewegen deze heylige man te nodigen, om XIV dagen by hen door te brengen. De *Marquis* wel verre van dit voorſtel van zyn vrouw af te keuren, merkte dit als een groote eere aan, die *Luzindo* zyn *familie* kon bewyzen; zo dat hy hem des anderendaags, zonder langer te wagten, bezogt, om hem daar toe te verzoeken; en hoewel hy hem hield, als of hy 'er geen genegentheyt toe hadde, bewilligde hy eyndelyk. Zy gingen dan beyde in de Karos, en zo ras zy in het huys van den *Marquis* gekomen waren, bood hy haar de *Dames* aan, welke geloofden, dat hy de heylige der heyligen, in de perſoon van *Luzindo*, by hen gebragt had.

De *Marquiſinne* was 'er zeer verheugt over, en *Donna Flora* geloofde in hem die gene te zien, die haar geluk ten top zoude verheffen. De kamer naaſt aan die van deze jonge *Dame*, was al gereet gemaakt om *Luzindo* te ontfangen, die den geheelen avond met den *Marquis* doorbragt, om in de Tuyn te wandelen. Hy had aan een

Tim-

Timmerman belaſt om een kasje te maken, zo als hy 't wilde hebben, namentlyk een dubbeld kasje, dat men aan beyde zyden met Porceleyn kon bezetten, met een ſlot aan de middelſte plank; dog had verboden van deze uytvinding in 't allerminſte te ſpreeken. *Luzindo* vertrok 's anderen daags 's morgens, en quam met het Porceleyn te rug, waar van hy een vereering aan den *Marquis* deed, die ze niet aannam, dan om hem een ander van belang in de plaats te doen. Zo ras men gegeten had, begon de *Marquiſinne* van het Porceleyn te ſpreken, en zey, datze geen beter plaats wiſt om 't zelve te zetten, dan een kasje in de dikte van de kamermuur te maken, waar in *Luzindo* ſliep. De *Marquis* was ook van haar gedagte; en *Luzindo* verzogt hebbende, om het door zyn gewoone Timmerman te mogen laten doen, bewilligde hy daar in. Dewyl de *Marquis* genootzaakt was den volgenden dag uyt te gaan, lieten de *Marquiſinne* en *Luzindo* het kasje met zo veel yver maken, dat wanneer den *Marquis* 's avonts t'huys quam, hy het reets met Porceleyn bezet zag; hy oordeelde zelfs, dat het zeer wel bedagt was; dog daar was niemant, welke vermoede dat *Luzindo* daar van een ſleutel had, om het te openen.

Luzindo had dien zelven avond gelegentheyt om met *Donna Flora* alleen te ſpreeken, en na haar te hebben doen geloven datze 't geheym moeſt houden, zey hy haar, dat hy het kasje op zodanigen wyze had laten maken, dat men 't open konde doen, om door dit middel een vrye toegang van de eene kamer tot de ander te konne hebben. Hy gaf 'er haar een ſleutel van, en belaſte haar nog eens om 't geheym te houden. Hy be-

beloofde haar om 't zo te bewerken, dat *Don Josef* alle nagten by haar quam, en dat hy, na hy zyne zaken verrigt had, aan den *Marquis* de noodzakelykheyt zou vertoonen die 'er was, om met *Don Josef* te trouwen, eer men klaarder blyken van haar wederzytsche liefde bespeurde; en dat dit kortom het eenigste middel was, om tot een besluyt na haar begeerte te komen.

Donna Flora was zeer verzet over deze redenvoering, nogtans deed de liefde haar de sleutel aannemen; en na nog eens belooft te hebben de zaak geheym te zullen houden, beval zy zig aan de zorg en voorzigtigheyt van *Luzindo*. „ Maar „ zey zy, myn dienstmaagt slaapt in dezelve ka- „ mer als ik; en wanneer *Don Josef* zal komen, „ zullen wy niet konnen spreken, of zy zal ons „ hooren. Indien dit zo is, antwoorde *Luzindo*, „ moet men daar na tragten, om ze in uw be- „ lang te krygen; men moet haar het geheele „ geheym van 't werkstuk vertellen; zendze dan „ te nagt na myn kamer, en laat het overige „ aan my over, gy zult bespeuren dat de zaak „ wel zal gaan. *Donna Flora* bewilligde in alles, in hoope zynde, datze *Don Josef* door dit middel zou zien; en zo ras zy de dienstmaagt het geheym ontdekt, en aan haar zyde gekregen had, zond zy haar des middernagts na de kamer van *Luzindo*. Dit was de overredenste man des werelts; door zyne woorden en vereeringen, wist hy de dienstmaagt na zyn wil te bewegen. Hy deed haar beloven aan haar meestres te zeggen, dat zy *Don Josef* de volgende nagt zelfs in haar kamer zou brengen, en dat zy in die van *Luzindo* zou gaan, om hem tyd te vergunnen met haar te spreken; maar dat zy zorg moesten dra-

dragen, om ſtil met elkander te ſpreeken, uyt vreeze van door de andere dienſtmaagden te zullen gehoort worden, die in de naaſte kamer ſliepen.

Donna Flora was als vervoert, door de redenen van haar dienſtmaagd. *Luzindo* ging *Don Joſef* den volgenden dag bezoeken, en zey hem, dat hy wel haaſt gelegentheyt zou vinden, om hem een t'zamenſpraak met *Donna Flora* te doen hebben; maar dat hy zig wel moeſt wagten, daar van aan haar te ſchryven, eer hy van hem wiſt wanneer het tyd was. *Don Joſef* bedankte hem, en beloofde niets zonder zyn goetvinden te zullen doen, en hy verhaalde aan *Luzindo* by wyze van een praatje, alles wat hem tot die tyd toe, in opzigte van de liefde, die hy voor *Donna Flora* had, was overgekomen.

Luzindo ging daar op wederom na 't huys van den *Marquis*, alwaar hy dien dag met godvrugtige redenen doorbragt. De nagt naderde tot groot genoegen van myn vrind, en van *Donna Flora*, welke verwagte met haar waarde *Don Joſef* te zullen ſpreeken! Zo haaſt het twaalf uuren was, ging de dienſtmaagt na de kamer van *Luzindo*, zy vatte hem by de hand, en bragt hem voor het bed van haar meeſtres, alwaar ze hem liet blyven, en ging na de kamer van myn vrind te rug.

Donna Flora, die zig verbeelde dat het haar minnaar was, kon niet nalaten om zyne handen te laten bewegen, als de geheyme uytleggers van zyne liefde zynde; Hy vertelde alles in ſtilte, 't geen Hy voor haar geleden had; en hy zey haar met twee woorden, dat 'er niet dan een eenig middel was, om tot een gelukkig beſluyt te komen.

men. Wat tegenzin dat zy had om te bewilligen in 't geene hy voorſtelde, durfde zy haar daar tegen niet aankanten, uyt vreeze van gerugt te maken, en haar oneer aan haar dienſtmaagd en aan *Luzindo*, die zy meende diestyts in de andere kamer te zyn, te ontdekken. Na een vry lange t'zamenſpraak, waar in deze twee verliefde haar op de tederſte wyze uytdrukken, die de liefde haar kon inboezemen, begon *Donna Flora* een grooter gevaar te dugten, en zy verzogt haar vermeende *Don Joſef* te willen overwegen; dat, dewyl hy haar eer door verraſſing misbruykt had, zy tot alle erkenteniſſe niet anders van hem verzogt, dan met een tweede bezoek van die natuur zo lang te wagten, tot dat het huwelyk haar de vryheyt en het voorregt gegeven had, om het wederzytſe geluk voor de tweedemaal te ſmaken. De valſche *Don Joſef* deed duyſent betuygingen van een eeuwige liefde; en na haar een volkomen gehoorzaamheyt belooft te hebben, nam hy afſcheyd van haar, en liet haar door duyſent ongeruſtheden ontroert, omtrent het geene haar gebeurt was.

Zo haaſt als *Luzindo* in zyn kamer te rug gekeert was, alwaar de dienſtmaagt hem met gedult afwagte, verhaalde hy haar het beſluyt, dat *Donna Flora* genomen had, hem weygerende een tweede bezoek toe te ſtaan; maar, voegde hy 'er by, ik heb nog een ſleutel van het kasje, ik kan 'er de aanſtaande nagt gemakkelyk in komen, en gy kunt van een grooter vergeldinge verzekert zyn, zo gy my maar de hand wilt leenen, wanneer ik uwe hulpe van noden heb. Zy beloofde tot zyn voordeel alles te doen, wat in haar magt was; en na datze in de kamer van haar meeſtres

te

te rug gegaan was, en haar in tranen zag wegsmelten, vertrooste zy haar zo veel 't haar mogelyk was.

Luzindo wist wel, dat hy een groote voorzigtigheyt van noden had, om dezen handel van duur te doen zyn; en voornamentlyk, dat *Don Josef* de eenige hinderpaal was, die tegen zyne voornemens zou aankanten. Hy quam des anderen daags daar op t'huys, om 'er met my over te raadplegen, en wy besloten na een rype overweginge, dat men iemand moest huuren, die hem den zelven dag van kant maakte. Deze moordenaar hield ons zyn woord, en terwyl wy aan 't eeten waren, kwam 'er eene van de huysgenooten van den *Marquis*, welke ons zey, dat *Don Josef* vermoord was.

Donna Flora vertoonde aanstonds de ontroering van haar hart in haar trony, en *Luzindo* ontveynsde de blydschap die hy op deze tyding gevoelde: ô afgryzelyke schelm! ô ongelukkige *Donna Flora*, dus bedrogen te zyn! Deze wanhopige minnares wierd genootzaakt in een kamer te wyken, om een stroom van tranen te storten; en dit onverwagte ongeluk had haar zodanig van droefheyt overstelpt, dat haar dienstmaagt, wanneerze by haar quam om eens na haar toestand te vernemen, haar dood vond leggen. Zy schreeuwde schrikkelyk, en bragt de tyding aan 't gezelschap. De *Marquis*, de *Marquisinne* en *Luzindo*, gingen in de kamer van *Donna Flora*, en bevonden dat zy den geest had gegeven. Het is onmogelyk, de klagten enz. uyt te drukken. Ik zal alleen zeggen, dat *Luzindo* de dienstmaagt in zyn kamer liet gaan, om haar te onderregten, hoe zy haar in deze gelegentheyt moest gedragen.

Hy

Hy zey datze de ſleutel van het kasje moeſt nemen, die hy aan *Donna Flora* gegeven had; dat zy haar afſcheyt na de begraaffenis, van de *Marquiſinne* moeſt verzoeken, en datze by hem moeſt komen, alwaar ze volkomen meeſtreſſe van alle zyn goederen zou zyn. Maar voornamentlyk belaſte hy aan haar, om aan niemant het voornemen dat hy had te zeggen, om by hem te gaan woonen, tot dat alles vergeten was; en de tyd zo wel waar te nemen, dat de eerſtemaal dat zy daar quam, by nagt moeſt zyn.

De dienſtmaagt deed alles wat *Luzindo* haar belaſt had, in hoope van door dit middel van ſtaat te veranderen. *Luzindo* nam tien dagen daar na afſcheyd van den *Marquis* en de *Marquiſinne*, de dienſtmaagt deed ook zo, en quam dien zelven avond by haar nieuwe meeſter. Wy hadden voor haar aankomſt geraadpleegt, wat wy met deze dienſtmaagt zouden doen, die de eenigſte was die de zaak konde ontdekken. In huys komende, ging zy aanſtonts na de kamer van *Luzindo*, zonder dat onze Nigten daar iets van vernamen. Hy ſtreelde haar ten eerſten, als of zy het voorwerp van zyne liefde geweeſt was, en met een ſtak hy haar een ponjaard in den boezem, waar op ze aanſtonts ſtorf. Dewyl het huysgezin elders bezig was, volgens laſt van haar twee meeſters, ſmeeten zy deze arme dogter in de put, zonder dat zy vreeze hadden dat dit ontdekt zou worden. *Luzindo* ging na 't bed, en ſliep zeer geruſt, en eyndigde daar door zyn tweede *Hiſtorie*.

De

De Reyze die Luzindo na Madrid, onder den naam van Don Diego de Noche deed, onder het kleed van een Edelman, met een verhaal van de overwinninge die hy in 't Koninkryk van Venus behaalde.

Luzindo zeer moedig zynde, dat het hem in de twee voorgaande voorvallen zo wel geslaagt was, oordeelde zig bequaam tot grooter daden; dog ziende, dat zyn Kerkelyk kleed hem hinderde, en dat het tot een hinderpaal van zyne verhevene genegentheden strekte, besloot een reyze na 't Hof te doen, onder de vermomming en naam van *Don Diego de Noche*. Hy vleyde zig de naam die hy zig gaf te bewaarheden, door de heerlyke overwinningen die hy by nagt hoopte te behalen; zo dat hy de lastige oeffening van een geveynsde bedrieger verliet, om de rol van een Edelman te speelen.

Om zyn voornemen te beter te verbergen, en om zig van de Jaarlykse inkomsten te verzekeren, die hy niet alleen van zyne goederen, maar ook van zyn kerkelyke waardigheyt trok, liet hy een gerugt uytstroojen, dat hy voorgenomen had, na onze lieve vrouwe van *Loretto* te gaan. Met dit oogmerk ging hy by de Aarts-Bisschop, om hem over zyn oogmerk te raadplegen, en van hem verlof te verzoeken, om een geheel Jaar afwezig te mogen zyn. Zyn grootheyt bewilligde daar in, en vergunde hem het verlof dat hy verzogt, waar op *Luzindo* zig in 't heymelyk

voorzag van 't geen een Edelman paste. Hy nam al zyn gereet geld, en wat hy het dierbaarste hadde, en gaf my zekere *addressen*, om hem in tyden van nood wisselbrieven te verschaffen. Hy deed alle zyn koffers met de wagenaars van *Darocca* vertrekken, aan wien hy last gaf, om ze aan niemant over te geven, dan aan zodanige, die hen zyn zegel zouden vertoonen. Den volgenden dag liet myn vrind my in een ongemeen verdriet, hem te zien vertrekken, om dat ik overdagt, dat ik ten minsten voor een Jaar van zyn aangenaam gezelschap zou berooft zyn.

Luzindo vertrok in een Pelgrims gewaad uyt de Stad, met een eenig knegt, en zy leyden den eersten dag twaalf mylen af, niet te voet, maar op een *Chaize*, die hem een myl buyten de Stad afwagte. Zy gingen in een Herberg, genaamt *Del Bordugo*, of de *Beuls Herberg*, afstappen. Hy had het kleyne besje onderweeg afgedaan, en een kleyn Italiaans Paruykje opgezet, dat hem voor een vreemdeling in de Herberg deed doorgaan; hebbende voorheenen aan zyn knegt en voerman belast, niet te zeggen wie hy was.

Luzindo beelde zig in, dat zo hy een dag liet voorbygaan, zonder zyn drift in 't werk te stellen, dit een verlooren dag van zyn leven was; dog dewyl 'er in de Herberg niemand was, aan wie hy zig daar toe kon voegen, als de Waardin die 'er goelyk uyt zag, nodigde hy haar met hem in zyn kamer te eeten. Deze goe vrouw, hoe kuys zy ook was, maakte geen swarigheyt om een Edelman, geduurende de maaltyd, gezelschap te houden. Zo ras zy gegeten hadden, vroeg hy haar onder anderen, of ze nooyt van de *Betoverde Doos* van de Juffrouwen had hooren
spree-

ſpreeken? zy antwoorde neen; maar datze zeer geerne zou weten, wat het was. Zie hier de verklaring, die myn Edelman haar daar van gaf.
„ De *Betoverde Doos* van de Juffrouwen vervat
„ eenige regelen, om haar gelukkig en ryk te
„ maken, en om zig van den Adel en den Ko-
„ ning zelfs te doen eerbieden. O myn waarde
„ Heer! zey de Waardin, leert my eenige van
„ deze regelen, bidde ik u; ik kan het tegen-
„ woordig niet doen, zey de Edelman, want de
„ eerſte van deze regelen brengt mede, dat men
„ ze niet dan in 't byzonder en 's middernagts
„ moet leeren; hoewel 'er ook deze bepaling
„ nog by is, dat het nodig is, dat de Juffrou-
„ wen, aan wie men ze leert, niet meer dan
„ XXV Jaaren out zyn, en dat zy dit vertellende,
„ de kragt om ryk te worden verliezen, zo dat
„ het geheym daar van een nodige voorwaarde is.
Wat dit belangt, zey de Waardin, ik heb nooyt een ſnapſter geweeſt; en wat myn ouderdom aangaat, ik kan u ſweeren, dat ik voorleden *St. Jan* eerſt XXII Jaren out ben geworden. Derhalven zo gy de goetheyt wilt hebben, om my deze regelen te leeren, om my gelukkig te maken, zal ik u te middernagt in uw kamer buyten weten van myn man bykomen, en ik zal deze gunſte al myn leven gedagtig zyn. De goe natuur die ik in u beſpeure, antwoorde *Luzindo*, verpligt my, om u deze dienſt te doen; dog draag zorg, om geen gerugt te maken. 't Staat aan my, zey de Waardin, om daar op te paſſen; daar op ſcheyden zy, en *Luzindo* ging na 't bed.

Zo ras het middernagt was, quam de Waardin by den Edelman in zyn kamer, en dewyl hy reets ſliep, maakte zy hem wakker, en na eenige

woordenwiſſeling, leerde hy haar eenige van zyne regelen; waar over zy zo vergenoegt was, dat zy binnen weynig tyts van ſtaat hoopte te veranderen. Daar op ging zy te bed, en 's anderen daags morgens vervolgde *Luzindo*, na dat hy wat ontbeten had, zyn reyze. Hy maakte dezen dag zo veel ſpoet, dat hy 's avonts ten tien uuren te *Darocca* aanquam; en het eerſte dat hy deed, wanneer hy aftrad, was zyn knegt met zyn *Zignet* na de Wagenaars te zenden, om zyne Koffers af te halen. Daar op begaf hy zig te ruſt, dewyl hy door het reyzen van dezen dag zeer vermoeyt was.

's Anderendaags verkleede hy hem als een Edelman, en na dat hy zyn knegt en Koetzier by hem ontboden had, deed hy haar ſweeren het geheym te houden, en zey hen, datze hem in 't vervolg *Don Diego de Noche*, of de Nagt-ridder zouden noemen. Hy vertrok uyt *Darocca*, zonder aldaar iets van belang uytgewrogt te hebben, om zyn reyze na *Madrid* voort te zetten; en na zyn verſtand onderweeg door eenige *galantery* wat geoeffent te hebben, quam myn Nagt-ridder den XXVIII. *Auguſtus* in deze Stad aan Hy nam den volgenden dag vier knegts in zyn dienſt, en gaf hen een koſtelyk Levrey. Zo ras hy alle dingen geſchikt had, om in 't openbaar te konnen verſchynen, ging hy by het opſtaan van den Koning, zonder de minſte kennis aan 't Hof te hebben. Dog dewyl hy jong, welgemaakt, en zeer fraay van zeden was, deed hy zig by de Hovelingen in aanmerkinge komen, die hem voor een vreemdeling aanmerkten, om dat hy hem hield als of hy naaulyks Spaanſch kon ſpreken. *Don Miguel M*.....*z* groette hem, en hoopte hem

hem met beleeftheden op Dewyl hy in myn Nagt-ridder veel verſtand en vrolykheyt beſpeurde, verzogt hy hem dien dag de eere aan te willen doen, by hem ten eeten te komen, en verzekerde hem, dat zyn Moeder hem met alle beleeftheyt zou ontfangen, volgens haar natuurlyke geneygtheyt, omtrent vreemdelinge van zulken aanmerkelyken verdienſte, als men in hem beſpeurde. De Ridder die luſt had om kennis aan 't Hof te maken, nam de uytnodiging met veel dankbetuyginge aan. D*on Miguel* nam hem in zyn Draagſtoel, en die van myn Edelman volgde met zyn vier Lakeyen.

D*on Miguel M.....z* was van eene der beſte *Familien* van *Madrid*; hy was ryk, edelmoedig, en erfgenaam van een groot goed; dog nog te jong om het zelve te genieten; nogtans vergoede zyn moeder dit, met hem zo veel geld te geven, als hy begeerde. Zy had niet dan deze zoon en een dogter, die nog geen XVIII Jaaren bereykt had. En gelyk zy aan perſoonen van den eerſte rang vermaagſchapt was, ontfing zy geduurige bezoeken van dezelve. *Luzindo* had in zyn jonkheyt de Italiaanſche taal volmaakt geleert, en had zig de *Hiſtorie* en zaken van *Italie* zo gemeen gemaakt, dat hy 'er zeer net van kon ſpreken, by wat gelegentheyt het ook zyn mogt. Zo dat hy aan D*on Miguel*, onderweeg zynde, zey, dat hy een Italiaans Edelman was, te *Piſa* gebooren, en dat hy aan deze vermaarde Hooge Schoole zyn opvoeding verſchuldigt was.

Zo ras zy t'huys gekomen waren, bragt D*on Miguel* den Edelman in zyn vertrek; hy liet aan zyn moeder en zuſter zeggen, dat hy een Italiaans Edelman mede gebragt had, om by hen te eeten,

 en

en dat zy in zyn kamer zouden wagten, tot dat het tyd was te eeten. Deze goede moeder was t'elkens zeer blyde, wanneer zy gelegentheyt vond, om de tederheyt te betoonen, die zy voor haar zoon overig had, en zy gaf laſt om binnen een zeer korte tyd, eeten gereet te maaken, dat waardig was een Koning voorgezet te worden. Een *quartier* uurs te vooren, eer men aan tafel ging, lieten de *Dames* aan *Don Miguel* zeggen, den Edelman den weg te wyzen, om by haar te komen, *Don Miguel* bood hem zyn moeder en zuſter aan, op zulken onbedwongen wyze als zelden in *Spanje* gebruykelyk is, zy gingen alle vier aan tafel, en *Luzindo* wierd aan de linkerhand van *Donna Clara* tegen over *Donna Anna* geplaaſt, dat de namen van deze Juffrouwen waren, de eerſte was die van de moeder, en de andere die van de dogter, de verſcheydenheyt van de lekkere ſpys en de veelheyt van de zilvere vaten, die myn Edelman zag, deed hem van de *qualiteyt* en rykdom van *Donna Clara* oordeelen, en aan de andere zyde de zedigheyt en ſchoonheyt die hy in *Donna Anna* vond, begonden hem luſt in te boeſemen, om het overwinnen van haar hart te ondernemen, om zig na den eeten daar toe te bereyden, zey hy haar, zyn adelyke afkomſte, en de grootheyt van zyne rykdommen; want hy verbeelde zig, gelyk dit ook gebeurde dat zy de redenen zouden afvragen, waarom hy te *Madrid* was gekomen, om dat dit gemeenlyk de gewoonte in alle landen omtrent vreemdelingen is.

Zo ras men van tafel gegaan was, verzogt *Donna Clara* hem haar het vermaak te geven, om te

mogen

mogen hooren wat zyn Vaderland en geboorte was, niet twyfelende of zy zouden de verwonderlyke hoedanigheden beantwoorden, die in zyn persoon uytblonken. Myn Edelman *Don Diego* sprak aanstonds, met een diepe eerbiedigheyt op deze wyze.

„ Mejuffrou 't is het minste dat ik kan doen, „ om uwe beveelen te gehoorzamen in een zaak „ die van zo weynig belang is, als deze, om „ u de reden van myn reys te zeggen. Ik heb „ die niet ondernomen, dan met een oogmerk „ om de werelt te bezien, en een stad op te „ zoeken, alwaar ik met vermaak kan woo- „ nen, in myn Vaderland niet konnende te rug „ keeren, om dat ik het ongeluk gehad hebbe, „ een Edelman van de eerste rang in een twee- „ gevegt te dooden, wat myn geboorte be- „ langt, ik bid u zeer nedrig, my daar omtrent „ te willen verschoonen, zo ik u omtrent dit „ gedeelte van uw bevel niet gehoorzame, dat „ gy my geeft; dewyl ik by eede verpligt ben, „ om het niet te verklaren, dan aan de Juffrou „ die myn geluk in de werelt moet uytmaken. „ Alles wat ik omtrent dit stuk kan zeggen, „ is, dat ik door myne daden zal tragten ge- „ tuygenis te geven van 't geene ik ben, en „ niet te onteeren, van wie, ik het dagligt ont- „ fangen hebbe.

Hy zey deze laatste woorden met zo veel zedigheyt dat *Donna Clara* en *Don Miguel* niet goet vonden, daar omtrent meer te vragen, zig verbeeldende dat het de zoon van eenig Italiaans Prins was; die *incognito* was komen reyzen. *Donna Anna* zeer voldaan zynde over de redenen van onzen Edelman vroeg hem of hy

met *Don Miguel* begeerde na de *Comedie* te gaan? Hy antwoorde haar dat hy dit zeer geerne met *Monsieur* haar Broeder doen zou, zo hy hem in zyn gefelfchap wilde hebben; daarop zey *Don Miguel*, dat hy hun veel eere zou aandoen, zo dat *Donna Clara* en *Donna Anna* de ftoel van *Don Miguel* namen, die den Edelman in de zyne nam. Op 't uytgaan van de *Comedie* verzogt *Donna Clara* aan *Don Diego* haar de gunfte te bewyzen, met haar te eeten, 't geen hy deed. *Don Diego* bragt hem aan zyn vertrek, hy bood 'er hem de helft van aan, en bad hem de eere te doen met dit aan te nemen, daar by voegende, dat hy geduurende zyn verblyf te *Madrid* in alles gelyk hy zelfs zou gedient worden.

De Edelman wilde dit in 't eerft affIaan, dog niettegenftaande de kragtige redenen, die hy bybragt, om zulken edelmoedigen aanbieding niet aan te nemen, moeft hy afftaan, en *Luzindo* was genootzaakt met zyne dienftboden by *Don Miguel* te huysveften.

Dezen nagt wierd met fpeelen, zingen, en andere vermakelykheden doorgebragt, tot dat het tyd was, zig ter ruft te begeven. De eerfte week bragt *Don Miguel*, de Edelman, by perfoonen van de eerfte rang van beyderley kunne, zyn beleefheyt by zyn geeftige omgang gevoegt, deed hem wel haaft van allerley flag van perfonen opzoeken, die hem dikwils gelegentheyt verfchaften, om zig onder de *Dames* te doen uytmunten; dog hy had vaftelyk voorgenomen, om op *Donna Anna* toe te leggen, en zo veel te meer, om dat hy daar in wel te flagen, als een zaak aanmerkte, die by na onmogelyk is.

Ondertuffchen zond hy my een dag-*regifter* van

van alle zyne gevallen, en verzogt my hem door wisselbrieven zo veel geld te doen toekomen, als ik op zyne goederen zoude konnen opnemen. Ik deed, 't geen hy my verzogt, en weynig dagen daar na, maakte ik hem 2000 *Pistoletten* over, langs de weg die hy my had aangewezen. Hy had my ook verzogt, aan hem te schryven onder den naam van den Prins van *Tirol*, met een omslag *geaddresseert* aan *Don Diego de Noche*. Ik deed het ook, en volgde in alles zyn berigt op, ten opzigt van den inhoud van myn brief.

Myn Nagt-Edelman ontfing het met de zelve Post, als hy zyn Bankbriefjes kreeg, juyst na den eeten, zo als hy met *Donna Clara*, *Donna Anna*, en *Don Miguel* aan het praten was. *Luzindo* onder voorwendzel, dat hy de bankiers niet kende, aan wie zyne brieven *geaddresseert* waren, verzogt *Don Miguel* hem de gunst te bewyzen, om voor hem deze geringe zom te ontfangen. Zo ras als *Don Miguel* die zag, bevestigde hem dit, in de gedagte die hy had, dat de Edelman een Prins moest zyn, om dat een gemeen persoon zulken grooten zom als deze was, niet over gemaakt wierd.

Don Miguel stond op, en myn Edelman, haaste hem te volgen, als of hy iets aan hem te zeggen had, en liet de brief die hy in de hand had op tafel leggen. De Juffrou nieusgierig zynde, om den inhout te weten, nam, en opende de zelve, en vond aanstonts aan 't hooft deze woorden, *zeer magtige Prins*; dog dewyl ze *Luzindo* te rug hoorde komen, leyze de brief wederom op tafel, wanneer hy binnen gekomen was, hield hy zig wat ongerust, gelyk uyt

zyn wezen ſcheen te blyken, hy hernam zyn plaats, en ſtak de brief in zyn zak. *Donna Clara* had een onuytdrukkelyke blytſchap, datze wiſt, de Prins van *Tirol* by haar te hebben, en na datze dit geheym aan *Donna Anna* en *Don Miguel* medegedeelt had, verdubbelden zy hunne zorge, en ontzag, voor myn vrind, zonder hem nogtans te laten blyken, datze hem kenden. Deze ontdekking deed in 't harte van *Donna Anna* eenige genegentheyt tot hem ontſtaan, gelyk hy gemakkelyk kon beſpeuren, aan haar wyze van ſpreeken, die geheel anders, dan voorheenen was. Dit gaf aan *Luzindo* veel ſtoutheyd, om deze *Dame* in tegenwoordigheyt van haar moeder en broeder te pryzen, die blyde waren te beſpeuren, dat de Prins agting voor *Donna Anna* had, zo dat *Donna Clara*, *Don Miguel* in haar kamer bragt, onder voorwendzel van iets te moeten doen, om zo *Donna Anna* by den Prins alleen te laten, welke zulken gunſtigen gelegentheyt waarnemende, haar de volgende verklaaringe deed.

„ Goddelyke *Donna Anna*, ik kan u het vuur „ niet uytdrukken waar mede myn hart verteert „ word, zedert het oogenblik dat ik het geluk „ gehad hebbe, u de eerſte maal te zien. Ik „ zou u kunnen zeggen, dat ik in weynig da„ gen meer ſmarte geleden heb, door de liefde „ die ik u toedrage, als andere minnaars in vee„ le jaaren niet hebben moeten ondergaan. Ik „ doe myn voordeel van dit kleyne oogenblik, „ eer Mejuffrou uw moeder uyt haar kamer „ komt, om u te verklaren, dat zo gy wilt, „ dewyl gy my de gelukkigſte van alle men„ ſchen kunt maken, ik u myn hand en myn

„ hart

„ hart geeft, neffens myn woord van eer om
„ u morgen te trouwen; hoewel ik u onbekent
„ ben, kan ik u verzekeren, dat gy geen re-
„ den van berou zult hebben, zo ras gy de
„ ware verdienfte van uw Minnaar kent.

„ Edele Prins van *Tirol* antwoordt D*onna*
„ *Anna*, het geval heeft ons uw gelukkige ge-
„ boorte ontdekt; dog eer de nieusgierigheyt
„ myn moeder, en my aangezet had, om uw
„ brief te lezen, wanneer gy die op tafel liet
„ leggen, kan ik zeggen, dat ik reets gene-
„ gentheyd voor u had. De beminnelyke hoe-
„ danigheden die in uw geheele perfoon uyt-
„ blinken, hebben my betoont, en ik befchou-
„ we de aanbieding die gy my doet, als een
„ groote eer aan, maar myn pligt ende eerbied
„ die ik voor myn moeder heb, nootzaakt my
„ om haar deel te geven, aan de edelmoedige
„ aanbieding, die gy my gedaan hebt. Voor 't
„ overige kan ik u van eenen goeden uytflag
„ verzekeren, ten opzigte van myn moeder, en
„ wat my belangt, ik zal 'er my niet tegen
„ aankanten.

D*onna Clara* belette de tedere 't zamenfpraak van den Prins, en van D*onna Anna* tot groot verdriet van deze nieuwe verliefde, de Prins nam affcheyd van de D*ames* om haar tyd te geven omtrent de zaak daar 't op aanquam Hy ging by D*on Miguel* in de kamer van zyn moeder, en een oogenblik daar na, gingenze alle beyde uyt, om een lugje te fcheppen. Onderwylen verhaalde D*onna Anna* de verklaring van den Prins aan haar moeder, en D*onna Clara* was 'er zo blyd over, dat zy tot haar dogter zey, dat zo de Prins na den eeten, op de zelve wy-

ze

ze tegen haar ſprak, zy hem by 't woord moeſt vatten, en hem dezelve nagt trouwen, uyt vreeze dat hy van gevoelen mogt veranderen. *Donna Anna* was ongemeen blyde, over deze raad geving, zy hoopte haar den volgenden dag een *Prinſes* te zien, geenzins aan de belofte van den *Prins* nog aan zyn woord van eer twyfelende.

De Prins verklaarde aan *Don Miguel*, onder belofte van 't geheym te houden, dat men bygeval ontdekt had, wie hy was, en dat de nieusgierigheyt van zyn moeder haar aangezet had, om een brief te lezen, die hy by ongeluk op tafel had laten leggen, waar door zy iets vernomen had, 't geen hy wilde verbergen. Hy verklaarde hem vervolgens de drift die hy tot zyn zuſter had, waar op *Don Miguel* antwoorde, met duyſent dankzeggingen, wegens de eer die hy aan zyn geheele *Familie* wilde bewyzen. Zo ras zy weder t'huys waren gekomen, ſpraken zy *Donna Clara* aan, zonder het antwoord van *Donna Anna* eens af te wagten; en dewyl ze alle zeer verheugt waren, wierden den Prins en *Donna Anna* dezelve nagt in 't heymelyk getrout. *Donna Clara* om aan haar dogter de vrindſchap te bewyzen, die zy voor haar hadde, gaf haar 20000 Piſtoletten, zo in geld, als in Juweelen, en zy beloofde het huwelyk geheym te zullen houden, tot dat de Prins order op zyne zaken geſtelt en zyne ſtaten verkogt had, om 't geene daar van gekomen was, te *Madrid* te konnen brengen.

De blydſchap van *Donna Clara* en van *Donna Anna* waren onuytdrukkelyk, en zo groot, dat zy niet konden nalaten, aan de huysgenoten te

zeg-

zeggen, dat de eene een Prinſes en de ander de moeder van de *Prinſes* was, D*on* M*iguel* oordeelde door het huwelyk van zyn zuſter, ook genoeg *gequaliſiceert* te zyn, om een Hertog te worden, na dat de *familie* zig ongemeen vermaakt hadde, geduurende de maaltyd die de heerlykſte was die men kon bedenken, gingen de nieuwe Prins en de Princes na 't bed, en 's anderen daags wierden zy van alle de dienſtboden geluk gewenſcht, aan wie de nieuwe man groote vereeringen deed, vergezelt van fraaye beloften, om hen de zaak geheym te doen houden.

L*uzindo* de *bedriegelyke Prieſter*, of de *Nagt-Ridder*, had toen de overwinning behaalt, die hem zeer moeyelyk toeſcheen; dog dewyl de wanſmaak, de genietinge van naby volgt, begon hy wel haaſt na middelen om te zien, om van *Donna Anna* ontſlagen te zyn, en met een het geld te bewaren dat zy van haar moeder ontfangen had, om zo de koſten te vergoeden die hy gemaakt had. Om daar omtrent te beter te konnen ſlagen, beley hy zyn geld met dat van *Donna Anna* onder de Koopluy, en trok 'er wiſſelbrieven voor, op de bankiers van *Bajonne* in *Vrankryk*. Zo ras hy dus van zyn geld verzekert was, bragt hy XIV dagen zeer aangenaam met *Donna Anna* door, tot dat hy eens na den eeten aan *Donna Clara*, aan *Don Miguel* en zyn Princeſſe te kennen gaf, dat de liefde die hy voor D*onna Anna* had, hem noodzaakte om order op zyne zaken te ſtellen, en het geld dat hy van de verkooping van zyne ſtaten zou krygen, na *Madrid* over te voeren; dog dat hy, om de zaak te verhaaſten, voorgenomen had zig in

cogni-

cognito derwaarts te begeven, om dat men, wanneer hy 'er niet in persoon was, zeer qualyk zou uytvoeren, 't geen hy belaste. Hy voegde 'er by, dat dewyl het hem onmogelyk was een dag zonder zyn waarde Princes te leven, hy voornemens was haar mede te nemen; en dat zo *Don Miguel* mede wilde gaan, hy de werelt kon bezien, en zig daar door waardig tot de hoogste bedieningen van 't Hof kon maken; dog dat hy wenste, dat zyn reyze geheym mogt blyven.

Donna Clara durfde zig tegen het voornemen van den Prins niet aankanten; wat *Donna Anna* betrof; dog zy kon niet goetvinden *Don Miguel* mede te laten gaan, die de eenigste erfgenaam van zyn Vaders goederen was. 't Was zelfs niet zonder verdriet, dat zy haar waarde dogter afscheyd van haar zag nemen; hoewel de Prins haar beloofde, binnen agt maanden t'huys te zullen zyn. Twee of drie dagen daar na vertrokken zy na *Bajonne*, alleen met een kamerdienaar van de Princes, en met alle de knegts van den Prins vergezelt zynde. Zo ras zy aldaar waren aangekomen, gaf hy zyn vier Lakeyen, die hy te *Madrid* had aangenomen, hun afscheid; om dat hy volgens zyn zeggen Fransche dienstboden moest hebben, die de taal van 't Land spraken, zo dat de Spanjaarts genootzaakt waren na huys te keeren. Zo ras zy vertrokken waren, nam de Prins nieuwe wisselbrieven voor al het geld dat hy by de bankiers had; dog dewyl hy geen kans zag om *Donna Anna* terug te zenden, zonder ontdekt te worden, quam 't hem in gedagten, om haar te vergeven; nogtans zag hy dat het gevaarlyk was, dit, hoewel in een vreemt land, te doen. Eyndelyk nam hy daar

toe

toe een besluyt ; en op zekere tyd, wanneerze alle bey te bed lagen, doorstak hy haar hart met een groote naald, zonder dat 'er een quetzuur of teken van bloed bespeurt wierd. Na datze gestorven en begraven was, verkogt hy zyn *Chaise* en paarden, en nam huurpaarden om na zyn land te rug te keeren, en quam zo by nagt in de plaats van zyn geboorte, met zyn knegt en koetzier vergezelt zynde.

Dewyl hy my van alle zyne voorvallen kennis gegeven had, en van den dag dat hy zou aankomen, had ik alles gereet, om hem te ontfangen. Na den eeten overwogen wy het gevaar, waar mede *Luzindo* gedreygt wierd ; wy vreesden dat de koetzier en de knegt het mogten ontdekken ; dog dewyl wy wisten datze 't niet zouden doen, eerze voor hunne moeyte beloont waren, gaven wy last aan onze moordenaars, om haar te doorsteeken, gelyk ook stipt opgevolgt wierd.

Myn waarde *Luzindo* bevond zig toen in zekerheyt, en men had zo ras in de Stad de tyding van zyn onverwagte t'huyskomst niet vernomen, of hy wierd door alle perzoonen van rang, en door den Aarts-Bisschop zelfs bezogt. Wanneer men hem na de reden vroeg, waarom hy zo schielyk t'huys quam, antwoorde hy, dat hy voornemens geweest was zyn reyze te land te nemen ; dog van gevoelen verandert zynde, de weg over *Barcelona* had genomen, alwaar hy zig op een schip begaf, dat gereet lag om na *Napels* te zeylen, en dat zy een schrikkelyk onweder gehad hadden, dat haar op de kusten van *Majorka* had geworpen, daar hy hem zo qualyk had bevonden, dat zig buyten staat bevindende om zyn reyze

reyze te vervolgen, hy zig gehaast had om over land te komen, om daar zyn gezontheyt te verkrygen. Dit alles ging by voorname menschen voor een zekere waarheyt door. En dewyl hy toen ryker dan voor zyn reys was, eyndigde hy dit voorval met de namen van *de Ridder van de nagt* en van *Don Diego de Noche*, om die van *Licentiaat Luzindo* wederom aan te nemen, neffens het *Kanoniks* kleed, als ook de swier van een geveynsde, hoewel maar voor een korten tyd, gelyk wy door andere voorvallen die hy ondernam, zullen zien.

Dog ik ben genootzaakt om het leven van den *bedriegelyken Priester* af te breeken, juyst in het begin van zyn vermaarde uytvoeringen, om dat het eynde van dit Deel de levens van de Monniken en Nonnen moet bevatten, gelyk ik in het ontwerp belooft heb, dat ik aan het gemeen heb mede gedeelt. Het leven van *Josef*, en het eynde van dat van *Luzindo*, zyn zo vol voorvallen, dat zy een geheel Deel konnen uytmaken. Ik biede my aan om ze in 't ligt te geven, zo ik verneme dat men 't begeert.

II. HOOFTSTUK.

Van de levens van zekere Paapsche Monniken.

Men noemt een Monnik een *Regulier* Priester, om dat hy na de regelen van de stigter van zyn order leeft; dog wy zullen uyt de volgende voorbeelden kunnen afnemen, dat men de-

dezelve veel eer ongeregelt, dan geregelt mag noemen; om dat men de regelen van den ſtigter veel minder, dan zyn driften en ongeregelde luſten opvolgt. My dunkt, dat ik vooral van hun aanneming in 't Klooſter moet ſpreeken, en van de wyze hoe zy aldaar en elders leven. Ik zal 'er hier niet dan in 't algemeen van ſpreeken, op dat wy in 't vervolg de byzonderheden van hun leven en omgang beter konnen onderzoeken.

Hoewel ik myn werk gemaakt heb, om de wytlopigheyt te vermyden; en om veel verwonderbaare dingen met weynig woorden te zeggen, is het nogtans zeker, dat hoe weynig kenniſſe dat men van het onderwerp heeft, dat ik verhandele, men van de bedorventheyt der Monniken niet te veel kan zeggen, die tot zulken hoogte geſteygert is, datze de inbeelding te boven gaat, en 't onmogelyk is om het te geloven; immers zo men met hen geleeft, of gemeenzaam omgegaan heeft, om 'er alle de ſnode *praktyken* van te doorgronden. Zo dat den Lezer niet alleen geloof kan geven aan 't geene ik daar van ſchryve; maar zelfs nog veel meer daar van mag denken, zonder hen ongelyk aan te doen; want hoe nadeeliger gedagte dat men van deze goede Vaders mag hebben, 't zal niet dan al te overeenkomſtig met de waarheyt zyn; en het zal genoeg, overeenkomende met hunne helſche ſtreeken, bevonden worden.

Van de plegtigheden, die by 't aannemen van de Nieuwelingen in alle Monnike Kloosters worden waargenomen.

De instelling van de order wil, dat hy, die als een (a) Nieuweling wil aangenomen worden, ten minsten XV Jaaren moet bereykt hebben. Hoewel de *Prioor* omtrent dit *Reglement* zomtyds wel iets door de vingeren ziet, zou hy 't nogtans daar omtrent niet konnen doen, dat geen nieuweling *professie* kan doen, of beloften van armoede, gehoorzaamheyt en kuysheyt geven, eer hy den ouderdom XVI Jaaren en een dag bereykt heeft. De Vaders of nabestaande van den aankomenden nieuweling, bieden den zelven den *Prioor* aan, die hem aan de twee oudste *Regenten* en de eerste *Professor* van de Godgeleertheyt zend, om hem omtrent de Latynsche tale te onderzoeken; dog 't is maar een enkele *formaliteyt*; want schoon 'er een Ezel tot het *Examen* wierd aangeboden, zou hy nogtans aangenomen worden. Daar op laat de eerste *Professor* aan den *Prioor* de goetkeuringe van de *Regenten*, wat het Latyn betreft, weten.

Als dan laat de *Prioor* de geheele gemeenschap by een komen, en verklaart aan alle de Monniken die Priesters zyn, dat dewyl zulk eenen onder het vaandel van hun stigter begeert aangeschreven te wezen, hy hunne stemmen verzoekt, om hem tot een nieuweling te ontfangen. In 't mid-

(a) *Novice.*

midden van het Koor is een ſtoel, waar op twee doozen ſtaan, zynde de eene vol witte, en de andere vol ſwarte boonen. Een van de jongſte Prieſters neemtze, en geeft aan yder Monnik een witte en een ſwarte boon; en na de uytdeeling daar van gedaan te hebben, zet hy de twee doozen wederom op de ſtoel. Vervolgens komen de Monniken daar by, en leggen hunne boonen in gemelde doozen; de witte zyn voor de aanneming, en de ſwarte voor de weygering. De Prieſter die deze boonen uytgedeelt had, grypt de twee doozen, en biedze de *Prioor* en de twee eerwaardige Vaders, die aan zyn zyde zitten, aan. Deze drie Monniken tellen gezamentlyk de witte en ſwarte boonen; en wanneer 'er in een der doozen meer witte dan ſwarte boonen gevonden worden, verklaart de *Prioor* overluyd, dat de aanneming is goetgekeurt. Na dat de vergadering geſcheyden is, gaat de *Prioor* by de Vader of de vrinden van den nieuweling, om hen met de aanneming geluk te wenſchen.

Daar op koopen de Vader of vrinden van den aangenomen nieuweling klederen, en alles wat hy van noden heeft; dewyl ze verpligt zyn om een bed, een koffer, twee ſtoelen, kortom alles wat 'er toe behoort, om een Cel te voorzien, in 't Klooſter te brengen. Wanneer 't de dag van de aanneming is, en alle de Klooſterlingen, 't zy in 't Koor of in de Kerk, by een zyn, komt de nieuweling binnen, vergezelt zynde van de meeſter der nieuwelingen, en gaat voor de eerwaarde Vader *Prioor* op zyne knien leggen, die hem vraagt, *wat verzoek gy?* en wanneer den nieuweling geantwoord heeft, ik verzoeke het kleed van den zaligen *St. Franciscus*,

St. Dominicus, enz. begind den *Prioor* hem de straffen, onthoudingen, en kastydingen die hy moet ondergaan, te verklaren; het afgezondert leven, de gehoorzaamheyt, de armoede, de kuysheyt waar van hy belydenis moet doen; daar op vraagt hy hem, of hy gelooft dat hy met Godts hulpe alle deze voorwaarden zal nakomen? en na dat hy *ja* geantwoord heeft, trekt de meester van de nieuwelingen deze zyne klederen uyt, en trekt hem die van de ordre aan. Deze nieuweling zit met het hooft ter aarde gebogen, terwyl de geheele vergadering het *Te Deum* zingt, of een (a) Kerkgezang, of een (b) gemeen gebed, op het onderwerp passende; waar op de *Prioor* de nieuweling aanmaant, om in het Klooster te leven en te sterven.

Dit gedaan zynde, gaat de nieuweling met de meester voor den *Prioor* op zyn knien leggen, om hem de hand te kussen en te bedanken; dit doet hy ook in 't ronde by alle de Priesters, en omhelst de Monniken die de order van 't Priesterschap nog niet ontfangen hebben, en dus eyndigt de plegtigheyt met een Lofzang.

Elk een begeeft zig daar op na de Eetzaal, alwaar men allerhande ververschingen voor 't geheele Klooster, de Ouders, en vrinden van den nieuweling heeft opgezet; en 't is gemeenlyk een maaltyd, waar in zesderleye spyze zyn, uytmakende de uytgelezenste en lekkerste, zonder van het nageregt en de drank te spreeken. Alle de nieuwelingen woonen in een afgezonderde *Galery*, en die geen gemeenschap met de Monniken heeft. Zy hebben elk een Cel, en hun meester

(a) Antienne. (b) Collecte.

ſter heeft een zeer fraay vertrek, digt by het Koor. Een nieuweling heeft een geheel jaar tyd, om te zien of hy de moeyelykheden van de order kan uytſtaan. Hoewel de inſtellingen medebrengen, dat men een Nieuweling, alle *penitentien* vaſten, *Meditatien* en de geſtrengſte kaſtydingen moet doen ondergaan, draagt de meeſter zorg om 'er hem van te bevryden, om de pligten van de order zagter en aangenamer te maken, om dat hy een jaar en een dag tyd heeft eer hy zyne geloften doet, wanneer hy in een volkomen vryheyt is, om het klooſter te verlaten, zo dat het proef-jaar om deze reden voor hem een jaar van gemak en toegeventheyt is.

Zo ras als het jaar van de Nieuwelingſchap geeyndigt is, geeft de meeſter kennis van de vroomheyt, Godtsvrugt, zagtmoedigheyt, en matigheyt van den nieuweling. Daar op geven de Monniken ook hunne ſtemmen tot zyn *Profesſie*, en tot de drie geloften, die hy moet doen. Zo ras als hy met meerderheyt van ſtemmen goetgekeurt is, benoemt men de dag, dat hy de *Profesſie*, en de geloften van armoede, gehoorzaamheyt en kuysheyt in handen van den Eerwaardigen vader *Prioor* in tegenwoordigheyt van 't gantſche Klooſter doen moet. Na deze plegtigheyt onthaald de nieuwe (a) Kloosterling, alle de Monniken ook op dezelve wyze, als hy op den dag van zyn aanneming gedaan heeft. Van dien tyd af verlaat hy de galery der Nieuwelingen, en gaat by de andere Kloosterlingen, onder het beſtier van den onder *Prioor*, of van den *Vikaris* van 't Klooſter woonen, tot dat hy

 de

(a) *Profes.*

de order tot het Priesterschap ontfangen heeft, als dan geeft men hem een *Cel* gelyk de andere *Paters*, en hy is niet meer dan onder de onmiddelyke bestiering van den Eerwaardigen vader *Prioor* of *Rektor* van het Klooster.

Zo ras een nieuweling *Professie* gedaan heeft, begint hy in de *Filosofie*, en naderhand in de *Theologie* te *studeeren*, dewyl 'er in elke Klooster een in de *Filosofie*, en drie in de Godgeleertheyt zyn. Geduurende het jaar van Nieuwelingschap, gaan de Nieuwelingen niet buyten het Klooster, ten zy om een openbaare *Processie* by te woonen, in plaats dat een Kloosterling by na alle dagen met de *Professoren*, of met de oudste vaders uytgaat, en alle de voorregten van de order geniet. 't Is een gewoonte in de Kloosters alle weken twee dagen tot uytspanning te hebben, dat is, dat de jonge Kloosterlingen en de jonge Priesters met verlof van den *Prioor* zig op 't land, of in een tuyn gaan vermaken, alwaar zy hun tyd met het kaartspel, of andere uytspanningen verdryven, waar van het niet nodig is hier te spreken.

Ik had een van myn maagschap van de *Dominikaner* orden, die my eens op een dag van uytspanning, verlof gaf om by de jonge kloosterlingen en de jonge Priesters van zyn orden, te gaan, om hunne zeden en gewoontens te leeren, en dewyl ik toen een scholier was, maakten zy geen swarigheyt om hun volkomen uytspanning te nemen, waar in ik bespeurde, dat zo ras ze vergadert waren, de grootste bedrieger van 't geselschap, de andere begon aan te zetten, om rondborstig hunne konststreeken te vertellen van wat natuur zy ook waren, en

ver-

vertelde eerst de zyne, om de andere daar door des te meer aan te spooren; zo 'er iemant gevonden werd, die een geregelt leven leyde, en dat hy niets had te vertellen, beroofde men hem van de uytspanning, en men merkte hem als een onwaardig lid van de vergadering aan, zulk een onnozelen ongelukkige word bespot, zonder dat hy 't minste van 't geen hy ziet, of hoort, durft zeggen, uyt vreeze, dat hy daar en boven nog slagen toe mogt krygen.

Een vergadering van jonge Duyvels, kon geen meer vuyle redenen en Godts lasteringen uytbraaken, dan de jonge Priesters van 't klooster doen in hunne uytspanningen, want elk zeyt wat hy met een Non of iemant anders bedreven heeft, met alles by zyn naam te noemen.

Ten 2. vertellen zy de naamen en huyzen van hunne *Devoten*, zy komen over een, om voor agt dagen tegen elkander te ruylen, om zo de eene mooyer dan de andere is, maken zy koop, wat hy, die de schoonste heeft, daar en boven zal moeten geven. Zy onderregten elkanderen hoe zy de verwisseling best zullen konnen aanleggen.

Ten 3. raadtplegen zy 't zamen, over de middelen om gelt van hunne ouders te krygen, en denken daar toe snode en duyvelsche uyt, dog de zedigheyt belet my om meer van deze bedriegelyke monniken, of om beter te zeggen, van deze gevleeste duyvels te spreeken. Laat ons nu iets van hun leven in 't algemeen zeggen, ik heb in myn eerste stuk reets gewag van de tyd gemaakt, die zy tot de goddelyke dienst en de missen besteden, wat hun gedrag belangt, ik zeg, dat ze 's morgens onder voorwendzel van

de mis te moeten doen, of iemant van hunne nabeſtaande of vrinden te bezoeken, met verlof van den *Prioor*, twee aan twee, of een voor een uytgaan, om hunne *devoten* te bezoeken, en met haar te ontbyten. Daar op gaan zy de levende ontruſten, onder voorwendzel van goed, aan de doode te doen, namentlyk geld voor de miſſen te verzoeken, zo dat 't gene zy daar mede winnen kon, 't nodige verſchaft, om te vergoeden 't geen zy met de *devoten* verſpillen; dog zy weten dit zeer wel goet te maken, door de bedriegelyken handel, die zy met de miſſen dryven.

Zy gaan na 't klooſter te rug, wanneer het eetens tyd is, 't welk in goed vlees, goed brood, en goe wyn beſtaat, en na de *Veſper*, gaan zy gemeenlyk weder uyt, om de namiddag met een Non die men ook een *Devote* noemt, gelyk wy ſtraks zien zullen, door te brengen. Zy gaan niet eer na 't klooſter te rug dan tegen de nagt, om de metten en hunne *Meditatien* te verrigten, alles wat men daar omtrent kan zeggen, is, dat het hen onmogelyk is, dit met een zuyver en reyn hart te doen; dewyl ze het grootſte gedeelte van den dag met onzuyverheyt en een onkuyſche verkeering doorgebragt hebben. Eyndelyk gaan zy aan 't eeten, en zomtyts gaan ze met hun vyven of zeſſen in een byzonder kamer, alwaarze elkander onthalen, met 't geene haare *Devoten* voor hun gereet gemaakt hebben.

Op dit alles, geef ik eens te denken, of een jonge en ſterke Monnik die het beſte eet, en drinkt, die niets te doen heeft, dan *Devoten* en Nonnen te bezoeken, en die zig altyt in een gezelſchap van menſchen bevind, die hem tot on-

onkuysheyt aanritzen, of zodanigen Monnik, zeg ik, bequaam is om de prikkeling des vlees te boven te komen, om ordentelyk te leven, en zig binnen de palen van een kristelyke zuyverheyt te bewaren? zy mogen hunne gebeden oplezen, ik bekenne het; dog 't is veel meer door hebbelykheyt, als uyt godtvrugt, zy mogen zieken bezoeken; dog 't is veel eer uyt de hoope, die zy opvatten, om 'er gelt voor te krygen, dan uyt een beginzel van yver. Zy mogen prediken; dog men behoeft 'er niet aan te twyfelen, of 't is om dezelve reden, zo dat zy zig niet van de Godsdienst bedienen, dan als van een Mantel om hunne godloosheyt en gierigheyt te bedekken, ontneem hen deze Mantel, gy zult het minste kenmerk van Godtsdienst, of Kristendom in hun leven en verkeering niet bespeuren.

De uytwerkzelen van dit ledig en wellustig leven, kan van geen andere natuur wezen, als de zaak dieze voortbrengt. Daar van daan komt het, dat wanneer een Monnik geen gelegentheyt buyten 't Klooster vind, om zyne driften te verzadigen, hy wel middelen weet uyt te vinden, om 'er in 't geheym een *Devote* te laten inkomen, die hy zo lang in zyn *Cel* bewaart, als 't hem goetdunkt. Ik zou hier verscheyden voorbeelden daar van konnen aanhalen, zo ik niet voorgenomen had, om 'er eenige te vertellen, in het verhaal, dat ik van hunne levens zal doen, en om daar toe ten eersten te komen, zal ik dit *Artykel* besluyten, met te zeggen, dat men een Klooster een Godsdienstig huys, een huys van zuyverheyt, het aardsche Paradys, de woestyne van

heylige Zielen noemt ; maar dat zy regt hebben om 't een huys te noemen, waar in geen Godtsdienſt is, een huys van onreynigheyt, en beſmettinge, het aardſche Paradys van vleeſchelyke vermaken, en de byeenkomſt der ondeugende, of liever der gevleeſte duyvels; om te weten of ik wel gegrond ben, of ik wigtige redenen heb, om deze namen aan een Klooſter te geven, late ik den lezer over. Hoe weynig moeyte hy zig zal willen geven, om te onderzoeken wat ik bygebragt hebbe, en naderhand nog zal zeggen, ben ik verzekert dat hy my zal toeſtemmen, en niet twyfelen om gelyk ik, te ſpreken, zo hy zonder vooroordeel wil lezen 't geen ik van de levens en bedryven der Monniken en de voorvallen die ik zonder zydigheyt ſchryve, aanhaale.

DE LEVENS VAN SEKERE MONNIKEN.

Het leven van Frater Pieter, Profeſſor in de Filoſofie, in eene der Klooſters van de ſtad.

Broeder *Pieter* was uyt eerlyke ouders geboorren, die hem een zeer goede opvoeding bezorgden ; dog hy liet van zyn tederſte jaaren af, quaataardigheyt genoeg blyken, om zyn vader aan te zetten, op zyn levens bedryf agt te geven ; zomtyts met hem te beſtraffen, en zomtyts ook om hem wegens zyne buytenſpoorigheden te kaſtyden. Zo haaſt als hy den ouderdom van XII jaren bereykt had, had hy zulke groote

groote voortgangen, in de letterkonſt en (a) letter geleertheyt gemaakt, dat zyn Vader hem zagter begon te behandelen, en hem ſpeelgeld gaf, toen gaf hy zig ten eenemaale aan het ſpel en de vrouluy over, en verzuymde niet een dag, om in de *Comedie* te wezen; dog dewyl zyn Vader hem niet genoeg gaf, om deze koſten goet te maken, zogt hy middelen om meer te krygen, als ook van zyne vrinden.

Hy had een zeer ryke Oom, dog die te gelyk zeer gierig was. Hy had aan zyn vrou verboden om aan iemand, wie 't ook was in zyn afwezen geld te geven, ten minſten zo hy haar zyn Roſekrans niet vertoonde, ten teken dat hy daar in bewilligde. Deze Oom was zeer genegen, om met de kaart te ſpelen. Broeder *Pieter* ging henen, om hem dit eens by zyne vrinden te zien doen, en dewyl hy hem agter zyn ſtoel hield, en beſpeurde dat hy ongelukkig was, quam hy digt by hem, en luyſterde hem iets in 't oor, en zy „Myn Oom ik zie dat gy verlieſt, „ zo gy de goetheyt hebt om my uw Roſekrans „ te leenen, zal ik God bidden, dat hy u geluk „ toezend. De Oom die niets quaats vermoede, leende die aan zyn goe Neef, die 'er zo ras geen meeſter van was, of hy ging henen en vertoonde dezelve aan zyn Moey, om 50 *Piſtoletten*, voor zyn Oom te verzoeken, zo haaſt *Frater Pieter* dit geld hadde, quam hy by zyn Oom en gaf hem zyn Roſekrans over, en dewyl het geval wilden, dat de Oom dezen dag een groote zom geld won, ſchreef hy dit geluk aan de gebeden van zyn Neef toe, en gaf hem twee *Piſtoletten* tot dankbaarheyt, wegens zyne goede gebeden.

Hy

(a) Humanitez.

Hy bedreef verſcheiden diergelyke ſtreeken omtrent zyn vader en vrinden, om geld tot zyn ongebondentheden en ſnoode vermaken te verſchaffen; dog dewyl zyn Vader alle dagen nieuw verdriet ontfing, beſloot hy hem een Monnik te doen worden. En zeker broeder *Pieter* wierd goetgekeurd, en van de *Prioor* en van zyn gezelſchap aangenomen, en men trok hem het kleed van een nieuweling aan.

In het huis van de nieuwelingen was een klein Tuintje, tuſſchen de muuren van hun Klooſter, en dat van een Nonne-klooſter, van de zelve order; men had in de muur van 't Nonne-klooſter een venſter gemaakt, om de Biegtvader by nagt te roepen, wanneer het gebeurde dat een Non haar zeer qualyk bevond. Broeder *Pieter* kreeg dit venſter in 't oog, en kon niet geruſt ſlapen, tot dat hy een Non gezien had, dat een jonge nieuweling was. Broeder *Pieter* zey haar, dat zo zy de goetheit wilde hebben, hem toe te laten dat hy voor haar twee woorden ſchreef, zy reden zou hebben, om hem wegens het verzoek, dat hy haar deed, te pryzen. De Non ſtond hem dit toe, en broeder *Pieter* ſchreef haar, dat hy geleerd had een ſpel te ſpeelen, en te vertoonen *Toti li Mundi* genaamt, met veel andere kunsjes, die de Nonnen voorheenen nooit gezien hadden.

Deze Brief verwekte groote nieusgierigheit in het gemoed van deze jonge Nonnen, die, zonder iets aan de moeder, die 'er het opzigt over hadde, te zeggen, des anderendaags na de middag voor het venſter quamen, in hoope om broeder *Pieter* het ſpel van *Toti li Mundi* te zien ſpeelen; dog hy zey haar, daar van aan de andere nieu-

nieuwelingen niets te laten blyken, en dat hy haar middelen zou verſchaffen om haar nieusgierigheyt te voldoen, door een tweede brief die hy aan haar alle in 't gemeen ſchreef. Daar waren zes jonge Nonnen, aan wie hy alleen een brief liet toekomen, waar in hy haar de groote ſwarigheyt liet weten die 'er was, om zyne kunsjes in de Tuyn te doen, uyt vreeze, dat de eerwaardige Vader, de meeſter van de nieuwelingen, dit mogt ontdekken. Daar en boven waren 'er nieuwelingen onder haar, aan wie hy dit geheym niet durfde vertrouwen. Dat hy haar derhalven verzogt een middel uyt te vinden, om hem door het venſter by haar te doen komen, wanneer de Monniken en Nonnen te bed waren; waar op zy haar verzekert konden houden, dat hy nog meer zou doen, als zy van hem konden verwagten.

Deze jonge Nonnen zonder quaataardigheyt en ervarentheyt zynde, en die geen quaad vermoeden over de zaak hadden, dagten niet anders dan om de onnozele kunsjes van *Toti li Mundi* te leeren, die broeder Pieter haar moeſt vertoonen, die toen nog maar xv Jaaren bereykt had, zo dat zy daar over gezamentlyk raadpleegden, en beſloten, dat men hem moeſt helpen, om hem langs een touw door 't venſter, en vervolgens 's nagts ten een uur in haare *Cellen* te laten komen; zy gaven hem kennis van haar uytvinding, en na hem belaſt te hebben 't zelve geheym te houden, hielden zy haar den volgenden nagt met een touw gereet, dat zy hem toeſmeeten. Broeder *Pieter* vatte het aan, en klauterde als een kat tot aan het venſter, quam in 't Klooſter der Nonnen, alwaar de jonge nieuwelingen hem in haare *Cellen* bragten. Broeder *Pieter* na

na haar 't een en 't ander vertelt te hebben, gaf haar te verſtaan, wat het ſpel *Toti li Mundi* in hadde. Deze onnozele dogters durfden geen gerugt maken, uyt vreeze van met broeder *Pieter* betrapt te worden, en voor altyt onteert te zyn. Zy zagen zig genootzaakt om te leeren, 't geen zy voorheen niet wiſten; en om geen jaloersheyt te verwekken, gaf hy haar alle ontegenzeggelyke tekenen van zyn bequaamheyt, zo dat niemant van haar daar over te klagen had.

Verre van daar, dat deze looze ſtreek de jonge Nonnen het minſte verdriet aanbragt, waren zy in tegendeel zodanig met de wonderen van *Toti li Mundi* ingenomen, dat zy broeder *Pieter* alle nagten, zo lang haar nieuwelingſchap duurde, in haare *Cellen* lieten komen, om ze van buyten te leeren; deze wonderen deeden eyndelyk haare uytwerkingen op vier van de jonge Nonnen, die genootzaakt waren het Klooſter te verlaten, onder voorwendzel, dat zy haar niet wel bevonden. Zy gingen 'er in der daat ook uyt; dog niemant weet waar ze gegaan, of belant zyn. Wat de andere belangt, die geen openbare tekenen van de leſſen gaven die zy genomen hadden, bleven in 't Klooſter, en hielden het geheym. Dus volharde broeder *Pieter*, zonder gevaar te loopen van ontdekt te worden, zyn gewoone levenswys, zo lang hy een nieuweling was. Toen deed hy zyne geloften van kuysheyt, armoede en gehoorzaamheyt, na zyn proefjaar in kaſtydingen, vaſten en doodingen doorgelopen te hebben, welke beſtonden in de wonderen van *Toti li Mundi* te vertoonen.

Broeder *Pieter* heeft t'zedert gezegt, dat hy zyne proeftyd wel langer zou hebben willen uyt-

rek-

rekken ; hy heeft zelfs verzekert, dat hy zyn gantſche leven geerne een nieuweling gebleven zou zyn, zo dit van hem had afgehangen ; dog zo ras hy zyne drie geloften gedaan had, was hy genootzaakt het huys der nieuwelingen te verlaten, en by de jonge broeders kloosterlingen te woonen, zo dat hy de *mirakelen* van *Toti li Mundi* wel haast vergat, dewyl hy alle vryheyt genoot om te mogen uytgaan, en zyne genegentheden met minder gevaar en meerder oordeel te mogen voldoen.

Onder voorwendzel van Godtsvrugt, ging hy alle morgens in de Kerk om de Mis te beantwoorden; dog hy vertoonde deze gemaakte *devotie* alleen maar, om gelegentheyt te hebben van de jonge vrouwen te ſpreken die in deze Kerk quamen, en men is 'er naderhand agter gekomen, dat hy 'er veele verleyt en bedrogen heeft, zommige in donkere Kapellen, andere in 't Sakraments-huysje, en andere tot nog grooter zekerheyt, en om 't nog geheymer te houden, agter het Sakraments-huysje. De devotie die hy betoonde met de Monniken die de Mis deden, te beantwoorden, deed hem kenniſſe maken met de moeder van een jonge Kloosterling, de zoon van een *Chirurgyn* van de Stad, die een jonge en zeer ſchoone Nigt by hem had. Broeder *Pieter* bragt zo veel te weeg, dat hy wel haast een innige vrind van de jonge Kloosterling wierd ; en zy gingen t'zamen uyt, den eenen om zyne vrinden eens te bezoeken, en den ander om de Nigt te bezien. Wanneer de zoon van den *Chirurgyn* met zyn moeder ſprak, vond broeder *Pieter* gelegentheyt om de Nigt te ſpreeken, die *Marcella* genoemt wierd. Dewyl zy arm was, en van haar

Oom

Oom afhing , die haar by hem genomen had, zey Broeder *Pieter*, dat hy een middel zou uytvinden de Oom te bewegen , om haar hondert Pistoletten ten huwelyk mede te geven, zo zy te weeg kon brengen dat hy een nagt in 't huys sliep, om haar dan de nodige dingen te onderrigten, die zy in 't werk moest stellen, daar in wel te slagen. Deze redenvoering bragt *Marcella* veel vermaak aan ; dog zy zag geen kans om hem buyten weten van haar Moey in huys te nemen. Indien 'er anders geen swarigheyt te boven is te komen , zey broeder *Pieter*, maak ik my sterk om dit uyt te werken, zo gy maar belooft dit geheym te houden; en zo ik 'er in ben, sluyt my in uw kamer, en laat my voor 't overige zorg dragen.

Naauwelyks had broeder *Pieter* deze woorden gesproken, of men riep hem om *Chocolaad* met zyn makker en zyn moeder te drinken; en dewyl 'er altyt een kamer voor de zoon van 't huys gereet was, naast die van *Marcelle*, verzogt broeder *Pieter* aan deze Moey die kamer eens te mogen zien, welke *Marcelle* belaste om hem de weg te wyzen. Zo ras hy half weg was, zey hy tot de Nigte, dat hy zig zou veynzen ziek te zyn, om alzo gelegentheyt te krygen, dien nagt aldaar zyn verblyf te houden, en daar op viel hy neder, als of hy in swym lag, zo dat de meestres van 't huys haar genootzaakt vond, om hem op 't bed van haar zoon te leggen. Kortom, hy bleef dien nagt aldaar, en *Marcelle* verzuymde niet om wakker te blyven, tot dat de andere te bed waren, wanneerze in de kamer van Broeder *Pieter* ging, kwam ze voor zyn bed; en na een korte overweging, was zy genootzaakt haar met iets minder dan hondert Pistoletten te vergenoegen, die zy door

door zyn behulp van haar Oom was verwagtende. Kort daar na befpeurde de Oom iets buytengewoons aan zyn Nigt, zond haar na 't platte Land, en na haar wat lugt hebbende doen fcheppen, bragt hy haar in een Kloofter, als een kuysfche zufter, alwaar ik ze verfcheydenmaal gezien heb; en zy is het zelfs, die my alle de ongelukken verhaalt heeft, die broeder *Pieter* haar heeft doen overkomen.

Hoe bezig hy ook was, wanneer hy zig in de *Filofofie* oeffende, ontfloeg hy zig niet van zyne booze genegentheden; want dewyl hy een zeer gelukkige *memorie* had, vergezelt van een groote doordringentheyt, verkreeg hy, 't geen hy alle dagen te doen hadde, met minder moeyte als zyne medemakkers, tot groote verwondering van de *Profeffor* zyn meefter, en de eerwaardige Vader *Prioor*. Dewyl hy veel beloofde, van het begin van zyne oeffeningen af, hadden de Vaders zo veel toegeventheyt voor hem, dat zy hem dingen toelieten, die voor andere groote misdaden zouden geweeft zyn, en waar over zy zeer geftreng zouden geftraft zyn geworden. Zo haaft als Broeder *Pieter* zyn *ftudie* in de *Filfofie* had voltrokken, begon hy in de Godgeleertheyt *te ftudeeren*. Hy deed daar in zo veel voortgang dat eer hy den ouderdom van xx jaren bereykt had, meefter van de *ftudenten* en *Profeffor* in de *Filofofie*, in het Kloofter gemaakt wierd. Twee jaren daar na, wierd hy *Profeffor* op de hooge fchoole, en hebbende twee jaaren ontheffing gekregen, ontfing hy de *Doktoraale* muts, en wierd als het wonder van zyn eeuw aangemerkt.

Ten tyde van de *Vacantien*, die altyd op

Paaschen begonnen, en niet dan den XVIII *October* over de hooge ſchoole eyndigden, hebben alle de *Profeſſoren* vryheyt om landwaarts te gaan. Broeder *Pieter* ging met een jonge Monnik ook derwaarts, die de makker was, met wien hy een gedeelte van de zomer moeſt doorbrengen, zynde XXI mylen van de ſtad, alwaar deze makker gebooren was, en zyn Vader woonde. Broeder *Pieter* had een zuſter, die hy meer dan alle zyne andere broeders en zuſters beminde, deze ging ook landwaarts om hen gezelſchap te houden, en met hen lugt te ſcheppen. Broeder *Franciskus* de makker van de *Profeſſor*, had aldaar ook een zuſter, en dewyl deze twee jonge Juffrouwen omtrent even oud, en van dezelve natuur waren, wierden zy wel haaſt zulke goede vrindinnen, dat zy naderhand by malkander ſliepen.

De kamer van broer *Pieter* was aan die van deze twee vrindinnen, en dewyl hy de meeſter en overſte van broer *Frans* was, had de geheele *Familie* agting voor hem, en rekende zig zeer gelukkig, dat hy aldaar wilde huysveſten. Maar zyn zuſter was een hinderpaal aan de toeleg, die hy op *Margriet*, die de dogter van 't huys was, gemaakt had, om dat zy haar dag nog nagt verliet; zo dat hy zig genootzaakt vond, om tot broeder *Frans* te zeggen, de zaken zodanig te ſchikken, dat hy gelegentheyt mogt hebben om *Margriet* eens alleen te mogen ſpreeken. Broeder *Frans*, die bedugt was zyn meeſter misnoegen te geven, deed zyn beſt om zyn zuſter daar toe te bewegen; en ſlaagde daar in zo wel, dat zo haaſt als *Clara*, de zuſter van broer *Pieter*, in ſlaap was, *Margriet* by deze Monnik in zyn

kamer

kamer quam; dog *Clara* wakker wordende, en haar metgezellinne niet aan haar zyde vindende, quam in haar broeders kamer, alwaar zy hem met *Margriet* verraſte. Dit maakte hen in 't eerſt zeer ontruſt; dog *Clara* geen gerugt makende, uyt vreeze van haar Broeder te zullen onteeren, van wie zy groote weldaden was verwagtende, om dat hy groote inkomſten van de hoge Schoole trok, ſweeg niet alleen ſtil, maar hield zelfs naderhand de wagt, wanneer zy by malkander waren, om niet overvallen te worden. Broeder *Frans*, een leerling van zulken afgeregten meeſter, als broer *Pieter* was, kon niet nalaten met zyne leſſen en voorbeeld te *profiteeren*. Dewyl hy wiſt dat *Margriet* met zyn *Profeſſor* vermaak nam, nam hy ook de tyd waar, om 't met *Clara* te doen; dog zy was ongelukkiger als *Margriet*; dewyl zy het uytwerkzel van dit vermaak niet lang kon verbergen, en was voor de tyd genootzaakt dit aan haar broeder te verklaren, die na zyn beeſtagtige drift met haar eenige maanden voldaan te hebben, gelyk men naderhand uyt zyn *proces* vernam, haar vergaf, en op een geheyme wyze deed begraven, zonder dat de zaak toen ontdekt wierd.

De wroegingen, waar mede zyn *Conſcientie* ontruſt wierden, zouden bequaam geweeſt zyn, om een ander als broer *Pieter* was, tot berouw te brengen; dog in plaats van de minſte verandering in zyn ongeregeld gedrag te veroorzaken, dienden zy niet dan om zyne misdaden nog ſchrikkelyker, en de alderongeregelſte te maken. Dewyl den XVIII. *October* naderde, was hy genootzaakt na de Stad te rug te keeren, om zyne *Academiſche* leſſen te hervatten; 't geen hy met

veel toejuyching van de *Professoren* van de Hooge Schoole, en tot groot voordeel van alle zyne toehoorders, deed.

Niet tegenstaande de bezigheden die hy alle dagen had, wist hy altyd tyd genoeg uyt te vinden om drie Nonnen yverig te bezoeken, die hy als zyn *Devoten* onderhield, zonder van de buytengewoone bezoeken te spreeken, die hy aan andere Nonnen en wereltlyke *Devoten* gaf. Hy wierd Provintiale Stedehouder van zyn order gemaakt, en deze bediening gaf hem gelegentheyt om veele Nonnen te bedriegen, dewyl deze alle Jaren een *visite* aan de Nonne-kloosters afleggen, die onder de gehoorzaamheyt van de Provintiale Vader van de order staan. Ik zal de beschryving van deze *visite* opmaken, vertrouwende dat dit verhaal den Lezer niet verdrietig zal vallen.

Dewyl de *Visiten* die onze Bisschoppen alhier doen, geen ander oogmerk hebben, dan na 't gedrag van de Geestelyken te vernemen, en van hunne zorgen om zig van hunnen pligt te quyten; zo strekt die van een Provintiale *Vikaris* niet, dan om berigt in te halen, zo van de tydelyke als geestelyke zaken der Nonnen. Een week voor de *Visite*, zond de eerwaardige Vader Stedehouder een schriftelyk bevel, onder het groot zegel van de order, aan de moeder *Abdis*, waar in hy haar belast, haar Klooster en alles tot zyn bezoek gereet te maken, welke op een dag die hy noemt, een begin zal nemen. Men leest deze order op het Koor, na 't doen der getyden, in tegenwoordigheyt van alle de Nonnen; en alle dingen tegen den dag gereet zynde, gaat de Provintiaale Stedehouder met zyn Secretaris en

en medemakker, de opening van de *Visite* beginnen, dat gemeenlyk 's avonts na de Metten gedaan word. De moeder *Abdis* ontfangt de Provintiale *Vikaris* aan 't hooft van alle de Nonnen, aan de deur van 't Klooster, en geleyd hem na het Koor, alwaar hy de eerste plaats, en de moeder *Abdisse* de tweede neemt; daar op doet hy een Leerrede, om de Nonnen te vermanen een heylig leven te leyden, en om haar aan te spooren alle de ongeregeltheden, die eenige onder haar mogten bedreven hebben, te openbaren, op dat men het bequaamste middel daar tegen mogt aanwenden. Zo ras hy zyn Leerrede geëyndigt heeft, verklaart hy, hoe veel dagen hy tot de gantsche *visite* toestaat, dat gemeenlyk tien is. Geduurende deze tyd hebben de Nonnen byna vryheyt van gewisse, dewyl ze als dan ontslagen zyn, om de moeder *Abdis* gehoorzaamheyt te bewyzen. Zy zyn ze alleen aan de Vader *Visitateur* schuldig, en hy is 't ook alleen die 'er volstrekt meester van is.

Daar op gaat de eerwaardige Vader *Vikaris* na de kamer van de *Abdisse*, alwaar hy als een Koning onthaalt word, en ieder Non tragt hem te verpligten, uyt vreeze van voor haar voorledene ongeregeltheden gestraft te worden. Zy zingen en danssen om hem te vermaken. Na den eeten neemt hy tot 's anderendaags afscheyd van haar, en gaat na zyn Klooster.

Des anderendaags morgens, doet de eerwaardige Vader *Vikaris* de Misse van den H. Geest, en bedient het *Sacrament* aan alle de Nonnen, op datze door dit godvrugtige middel tot de *visite* mogen komen, en ter eeren Godts de misslagen van haare zusters aan haar Overste mogen zeggen.

 Daar

Daar op gaat de *Vikaris* regt uyt na de kamer van de moeder *Abdis*, om te ontbyten; dan begeeft hy zig na de bezoek-kamer, alwaar een tafel met floers bedekt ſtaat, en daar op een koker met pen en inkt, een kleyn zilvere ſchelletje, en het boek van de *Viſite*. Dan ſchelt de eerwaardige Vader *Vikaris Provintiaal*, om de moeder *Abdiſſe* een teken te geven, die binnen komt, en de deur agter haar toeſluyt, terwyl alle de Nonnen daar buyten ſtaan. De eerwaardige Vader op een floerzen ſtoel gezeten zynde, vraagt aan de moeder *Abdiſſe*, die zo lang over eynde ſtaat, wat zy voor haar zelfs, en wegens de Nonnen die onder haar beſtier zyn, te zeggen heeft? wat het gebruyk is, dat zy van de inkomſten van 't Klooſter maakt? of 'er ook een zuſter is, die een ergerlyk leven leyd? enz. De moeder *Abdiſſe* zegt alles dat zy te zeggen heeft, 't geen hy in 't boek der *Viſite* aantekent.

Wanneer de *Abdis* gedaan heeft, zend hy haar weg, en ontbied de Nonnen, den een na den ander, met zyn ſchelletje, tot datze alle *geviſiteert* zyn. En dus is het, dat de Vader *Vikaris* zyn *viſitatie* tien dagen lang vervolgt. Zo men het leven en de genegentheden van broeder *Pieter*, *Provintiale Vikaris*, overweegt, neffens het vermogen dat hy op de Nonnen ten tyde van de *Viſite* had, de gunſtige gelegentheyt om zyn natuur op te volgen, en de zekere middelen die hy aan de hand had, door de ontdekkingen die de Nonnen van het gedrag en den aard van elkander gaven, om alzo geen verkeerde by 't hooft te grypen, wat een werk heeft hy niet wel uytgevoert.

Het is ten minſten zeker, dat hy XIV Nonnen in een ſtaat liet blyven, dat zy eenigen tyd daar

na

na een Vroetvrouw nodig hadden; daar waren 'er tien die uyt het Klooster gingen, dog de vier andere konden niet, om dat zy ziek wierden. De vier ongelukkige waren genootzaakt om het Feyt te verklaren, en zo broer *Pieter*, haar *Vikaris*, bloot te stellen; welke wetende dat zyne misdaden tot de *Inquisitie* niet behoorden, zig eenigen tyd in zyn Cel opgesloten hield, tot dat de eerwaardige Vader *Provintiaal* zelfs te *Valence* de Monnike en Nonne-kloosters quam *visiteeren*. Zo haast als hy de snoode daden van broer *Pieter* ontdekte, door de biegt die broeder *Frans* zyn metgezel, uyt kragt van de gelofte van gehoorzaamheyt, genoodzaakt was te doen, waar door hy alles wat hy van Broer Pieter wist, wierd deze schelm veroordeelt om afgezet, en onbequaam om te verkiezen en verkooren te worden. En na dat hy afgezet, en het Leeken-kleed aangetrokken had, wierd hy aan den wereltlyken Regter overgelevert, om volgens de *ordinare* wet wegens het vergeven van zyn zuster, geoordeelt te worden; dog dewyl de Vader *Provintiaal* te *Valence* gebooren was, en dat dit aan geen Klooster van 't Koninkryk, ten zynen opzigte, van zyn Residentie, toebehoorde; En dat broer *Pieter* aan de andere zyde veel vrinden in 't Klooster had, die door den *Prioor* ondersteunt wierden; *protesteerden* zy tegen de *Provintiaale* Vader, en kantten hen tegen de uytvoering van zyn vonnis aan. De *Provintiaal*, dat een verstandig en deugtzaam man was, nam zyn toevlugt tot de wereltlyke magt, om hem in een zaak te helpen, die volgens de regelen en instellingen van 't Klooster geoordeelt was; dog het was niet mogelyk het vonnis te doen gelden en uyt te voeren, de-

wyl de *Prioor* en alle de Monniken van het Klooſter, menigte beſchuldigingen tegen den *Provintiaal* uytvonden. En na de misdaden van broer *Pieter* verzagt te hebben, ſtelden zy de geheele zaak in handen der *Advokaten*, en zeyden, dat zy zig zouden gedragen naar 't oordeel dat zy uytbragten. Men deed ten voordeele van broer *Pieter* uytſpraak; men maakte geen ſwarigheyt om hem van alle de beſchuldigingen vry te ſpreeken, die men tegen hem gemaakt had. Broeder *Frans* wierd geſtraft, om dat hy tegen zyn meeſter getuygt had; en de Vader *Provintiaal* was genootzaakt om bedroeft en ontſtelt na zyn *Provintie* van *Valence* te rug te keeren. Broer *Pieter* dus zegepralende, behield de poſt die hy op de Hooge School bezat, zo ook zyn bediening van *Provintiaale Vikaris*; en 't was een geluk voor de vier Nonnen, die zonder hem, voor al hun leven tuſſchen vier muuren zouden opgeſloten zyn geworden, volgens de inſtellingen van hun order; dog dewyl broer *Pieter* toen meer magt had als voorheenen, was hy in ſtaat om de *Abdis* en alle de Nonnen te doen ſwygen, zo zy het minſte woord hadden durven reppen, dat zyn eer, of die van de vier Nonnen gequetſt had.

De Monniken en Nonnen bedreven met de vryheyt die broeder *Pieter* hen toeſtond, zo veele gruwelen, en gaven alle dagen zulke doorſlaande en ergerlyke proeven van hun ongeregeld leven, dat de Aarts-Biſſchop zig genoodzaakt vond daar van kennis te nemen, en aan de *Generaal* van de order, die altyt te *Rome* zyn verblyf houd, daar over te ſchryven, om hem te verzoeken, deze ongeregeltheden te ſtuyten, eer hy zig genootzaakt vond daar van aan zyn Heyligheyt ver-

verflag te doen. De Allereerwaardigste Vader *Generaal* zond brieven af, waar door hy broer *Pieter* zyn bediening van *Provintiaale Vikaris* ontnam, en de *Prioor* zyn *Prioorschap*, en benoemde daar zodanige toe, die van een bekende godtsvrugt en van een voorbeeldig gedrag waren. Zie daar, waar de straf op uytquam, die broer *Pieter* ontfing, wegens alle de schandelykheden en gruwelen die hy bedreven had. Men kan uyt dit voorbeeld oordeelen, of de Monniken in plaats van *geregelde*, geen *ongeregelde* Priesters zyn. Niet tegenstaande dit alles, liet broer *Pieter* niet na, zyn ongeregelt leven, gelyk voorheenen, te vervolgen; en door een regtvaardig oordeel van den Hemel, eyndigde hy het in zonde. Dog hoe liep het met zyn arme ziele dan af? zie hier hoe zyn eynde was.

Hy had een *Devote* die aan een *jaloers* man getrouwt was, die door zyn zorg en wakkerheyt, zyn oneere en het verderf van zyn vrouw, die nog jong was, dikwils had belet. Broer *Pieter* die zig in haar goede gunste had weten te dringen, ried haar, datze haar man door haar kamerdienaresse te kennen moest geven, dat zy by hem niet konde slapen, onder voorwendzel van een geheyme ziekte. Zy volgde deze raad op, en de man, uyt vrees van haar misnoegt te maken, bewilligde daar aanstonts in; zy liet een bed in een beneden zaal onder de kamer van haar man gereet maken, en zond een sleutel aan broer *Pieter*, die 's anderendaags vermomt en welgewapent by haar quam, en zulks verscheyden nagten na malkander; dog op zekeren avond by malkander zynde, en de man zig wat onpasselyk bevindende, stond op, om zyn vrouw te roe-

pen, en quam zo ſtil in de zaal, dat hy 't verdriet had broer *Pieter* aldaar te vinden. Dewyl 'er geen ligt was, zogt onzen Monnik het te ontkomen; maar de *jaloerſche* man hield hem vaſt, en hem zodanig tuſſchen zyne armen beſloten, dat broer *Pieter*, beſpeurende dat hy in de klem was, hem met een Piſtool in zyn dye quetſte; dog deze arme man rukte hem, niet tegenſtaande zyn wonde, het Piſtool uyt de handen, en gaf hem zulken ſwaren ſlag met de kolf op het hooft, dat hy dood ter aarde viel. Met een bragt de dienſtmeyt het ligt; zy zag haar Meeſter gequetſt, en broer *Pieter* dood leggen; dog haar Meeſtres had, terwyl zy handgemeen waren, de vlugt genomen, om de woede van haar man te ontkomen, die niet verzuymt zou hebben om haar aan zyn wraak op te offeren. 's Anderendaags gaf men laſt om de Vrouw vaſt te zetten, men verbond de man, en men bragt het Lyk van broeder *Pieter* na zyn Klooſter, om het te begraven. Eyndelyk wierd de *Devote* genoodzaakt de Stad te ruymen, wegens de vrees die zy voor haar man had, die in dit geval boven de wet was. Hy wierd in den ban gedaan, om dat hy een Prieſter gedood had; dog wierd 'er wel haaſt van ontſlagen. Hy leefde zonder zyn vrouw, en zyn vrouw zonder haar man; en dus was het, dat broer *Pieter* een ſnood en verfoeyelyk leven eyndigde.

Het leven van Vader Beyo die in de Inquiſitie geſtorven is.

Dewyl ik vader *Beyo* niet gekent heb, zal ik van zyn geboorte en opvoeding niet ſpreeken, en

en zyn leven niet verhalen, dan t'zedert die tyd; dat hy zig door zyn openbaare bediening van (a) Koſter in de werelt heeft leeren kennen. Dat is zodanig eenen, die zorg draagt voor alles dat tot de Kerk en het Sakraments-huysje behoort, en die verpligt is om Miſſen voor de broederſchap te bedelen. In dit geval geeft hem de P*rioor* een Leekebroer mede, om hem te dienen en te vergezellen; hy is vry om van den P*rioor* verlof te verzoeken om uyt te gaan, en hem te groeten wanneer hy te rug komt. Door deze voorregten van vryheyt, is hy volſtrekt meeſter om alles te doen wat hem behaagt, zonder reden aan iemand, wie 't ook zyn mag, van zyne daden te geven.

Vader *Beyo* dus *gequalificeert* zynde, begon van den ouderdom van XXX jaren af, de bediening van Koſter waar te nemen. 't Was een man zonder *ſtudie*, hy had zelfs geen bequaamheyt om een Leerrede uyt te ſpreeken; hoewel 't een zeer gemeene zaak onder de Monniken is; want men moet weten, dat 'er veele gevonden worden, die niet bequaam zynde om 'er een op te ſtellen, die van een ander leeren, dezelve van buyten leeren, en die uytventen als of 't hun eygen werk was. Deze onbequaamheyt tot het prediken, gaf aan Vader *Beyo* meer tyd om de pligten van zyn ampt waar te nemen, en queet zig daar omtrent ook zodanig, dat hy zyns gelyken niet had.

Hy was van de *Auguſtyner* orden; en dewyl de zaak door zyn P*roces* en *Sententie* openbaar gemaakt is, dat de *Inquiſiteurs* tegen hem hebben uytgeſproken, make ik geen ſwarigheyt om zyn

(a) Sakriſtain.

zyn *Historie* onder zyn regte naam voor te ſtellen. Dewyl Vader *Beyo* luſt had om zig in alle opzigten, en onder allerley ſlag van volk berugt te maken, leerde hy in de Schoole van de booze geeſt een geheym, om, die hy wilde, tot de dood toe ziek te maken, en dezelve wederom in een oogenblik te genezen. In de Kerk van zyn Klooſter was een overblyfzel van *St. Rite*, die een Non van dezelve orden geweeſt was. Dog dewyl zy in een groote eerbied in de Stad was, vond Vader *Beyo* goet, om haar wonderwerken te laten doen, als men nog ooyt van eenig Heylig had hooren verhaalen.

Zie eens hoe hy de zaak in 't werk ſtelde; hy had een gewyde (a) Stool, met een zekere aangename geur bezet; of, gelyk de *Inquiſiteurs* oordeelden, met een geeſt die beſmette. t'Elkens als deze Vader Koſter de gebeden van eenige Heylige voor een huysgezin las, had hy de gewoonte om de Stool na de zegening, aan zodanige te kuſſen te geven, die tegenwoordig waren; en dewyl 'er aan 't eene eynde van de Stool geen reuk was, ſtak hy het zelve aan die geene toe, die hy niet wilde beſmetten, en het andere aan die hy wilde beſchadigen; dog zo hy een geheym had, om het volk door zyn Stool te beſmetten, had hy altyt ook een tegengift gereet in de *Reliquie* van *St. Kite de Caſia*; want, gelyk de *Inquiſiteurs* het verklaart hebben, hy had een gemeenzame geeſt in de *Reliquie*, die zo ras als hy 't belaſte, de bezogte perſoonen van de beſmetting en van de betovering genas, die hy hen gegeven had.

Daar waren veele menſchen, die, zo haaſt als

(a) Etoile, een Prieſterlyk halscieraad.

als Vader *Beyo* uyt hunne huyzen was gegaan, zodanige ſtuypen hadden, datze hun verſtand verlooren, en dat de Geneesmeeſters hen niet konden genezen; hoewelze alle daar in overeenquamen, dat het een zeker ſlag van beſmetting was, waar aan zy geen kennis hadden. De Stad was 'er zeer over ontruſt, en veele weken, uyt vreeze van het zelve te zullen krygen, lantwaarts. Vader *Beyo* begon toen de zieken te bezoeken, om hen de gebeden van *St. Rite* te lezen, en hen te bewegen de *Reliquie* van dezen Heylige aan te bidden. Hy ley dezelve op het hooft, op de oogen en op het hart, en woorden uytſpreekende die niemant verſtaan kon, waar door hy aan zyn gemeenzame geeſt belaſte, om de zieke van zyn ongemak te verloſſen, was deze aanſtonts genezen. Men ſchreef deze ſchielyke verandering aan de kragt van de *Reliquie* van *St. Rite* toe, en men geloofde dat het een zeker en baarblykelyk wonderwerk was, dat zy gewrogt had.

Het gerugt van deze zeldzame en wonderbaarlyke genezingen, wierd door de geheele Stad verſpreyt; en de perſoonen die genezen waren, riepen overal een *Mirakel* van *St. Rite*, en gingen in menigte na het Klooſter en de *Kapel* van haar *Patroneſſe* en weldoenſter, om 'er haar voor te bedanken, en veele vereeringen aan te bieden, tot dankbaarheyt van de genezing, die zy door haar *Reliquie* verkregen hadden. Vader *Beyo* had meer werk, dan hy kon verrigten; hy ontfing alle uuren zo veele boden van allerley ſlag van perſoonen, dat hy geen tyd genoeg had om dezelve te beantwoorden; zy die ziek waren, drongen hem aan, en de gezonde verzogten de *Reliquie* van de Heylige te mogen hebben,

ben, om de ziekte voor te komen, en tot dezelve niet weder te vervallen. Dog hoe meer Vader *Beyo* die geene bezogt, die gezond waren, hoe meer de ziekte zig verſpreyde, en de wonderwerken vermenigvuldigden dagelyks, door de genezing van een menigte zieken. Zo ras als de Overheden de algemeene plaag van de Stad vernamen, belaſten zy een plegtige Feeſtdag ter eere van *St. Rite* te vieren. De Aarts-Biſſchop deed de groote Miſſe; hy woonde de openbaare *Proceſſie* by, die langs de ſtraaten gedaan wierd. En de *Reliquie* in zyne handen houdende, zegende hy het volk; dog deze eerwaardige *Prelaat* had de kragt van Vader *Beyo* niet, om de zieken te genezen; zo dat elk een dezen Monnik als een Heylige op aarde, en als de *Apoſtel* van de Stad aanmerkte; 't geen te weeg bragt, dat hy in minder dan drie maanden, byna alle de rykdommen, die de *Familien* bezaten, aan wie hy dit *mirakel* gedaan had, aan zyn Klooſter trok. Hy wierd, om zo te ſpreeken, van de *Prioor* en de Monniken zyne medemakkers aangebeden. Hy was in zulken hoogen agting, dat, zo hy zig verwaardigde om een woord tot een voornaam perſoon te ſpreeken, zo eenen zig inbeelde alle bedenkelyke eere ontfangen te hebben. Vader *Beyo* beſpeurende dat zyn agting zo wel verzekert was, vond goed om de beſmetting te ſtuyten, en zig van een Stool te bedienen, die niet met een booze geeſt beſmet was. Dit bragt te weeg, dat de geheele Stad hem als haar Verloſſer en de gunſteling van *St. Rite di Caſia* aanmerkte, wiens Kapel en de *Reliquie* door een menigte van menſchen bezogt wierd, die zig derwaarts begaven, om de Vaders
van

van het Klooſter te verzoeken, zo veel Miſſen te doen, om de beſcherminge van de Heylige te verkrygen. De broederſchap beſtond niet dan uyt vyftig Monniken; dog na mate dat haar rykdom vermeerderde, en de Miſſen vermenigvuldigden, kreeg de *Prioor* een getal van hondert by malkander.

Hoewel Vader *Beyo* maar een weet-niet was, bereykte hy alle de eeretrappen van het Klooſter, zonder tot eenige letter-oeffening verpligt te wezen. t'Zedert dezen tyd begon men hem Meeſter *Beyo* te noemen, een naam die met die van *Doctor Beyo* overeenſtemt. Dewyl de Biegtvader van de Monniken van *St. Monica* toen quam te overlyden, verzogten de moeder *Priorin* en de oudſte van 't Klooſter, meeſter *Beyo* zeer gedienſtig om zyn plaats te vervullen. Hy beloofde het, zonder eenige ſwarigheyt te maken, en van Koſter wierd hy Biegtvader van deze Nonnen. Hoe groot was de blytſchap van de moeder *Priorin*, wanneer ze vernam dat hy deze bediening had aangenomen! Zy geloofde met der daat, dat zulken wonderbaren man alle haare Nonnen heylig zou maken; dog men bevond op een ongelukkige wyze, dat hy zodanig niet was, als men gelooft had; want dewyl 't een onbequaam man was, om het vuur van zyne driften langer onder de aſſche van geveynſtheyt te konnen verbergen, begon hy weder een gebruyk van de vergiftige Stool, en van de gemeenzame geeſt omtrent die van de jongſte Nonnen van 't Klooſter, te maken.

Het geheele Klooſter was 'er over ontſtelt, oordeelende dat 'er de peſt in was. De Nonnen begonnen te vaſten en te bidden, om de gramſchap

ſchap van God te ſtillen. Dewyl de nieuwe Biegtvader genegen was om haar te helpen, wierden zy wel haaſt van de peſt ontſlagen, waar voor zy bedugt waren; dog 't was niet dan om in een ander ſlag van aangenamer ziekte te vervallen, en die te gelyk veel oneerlyker was. Hy maakte deze drie jonge Nonnen veele verſieringen en openbaringen diets, en zy vielen ligtelyk in de ſtrik, of door ſwakheyt, of door ligtgelovigheyt, die zy omtrent dezen heyligen Biegtvader hadden. Dewyl zy alle drie hier aan vaſt waren, vond men ze alle ſchuldig, eene van haare geloften, en die de voornaamſte van de drie is, geſchonden te hebben. Deze zaak quam ter ooren van de *Inquiſiteurs*; en dewyl het een misdaat is, de *Inquiſitie* niet onderworpen, wanneer men een ongeoorloofde verkeering met een geeſtelyke dogter bedreven heeft, en dat zy eenige ongeregeltheyt in het leven en de verkeering van meeſter *Beyo* vermoeden te zyn, als ook in zyne gewaande Wonderwerken, gaven zy laſt om deze Eerwaardige Vader in de gevankeniſſe van de *Inquiſitie* te zetten.

Hoewel de gevankenis van Meeſter *Beyo* veel gerugt maakte, nogtans dewyl men niet durft ſpreken van 't geen het Heylig *Officie* aangaat, zey 'er niemant iets van; dog de geheele Stad verwagte, dat haar *Apoſtel* en Verloſſer, zegepralende zou worden losgelaten. De kennis-nemingen en het onderzoek van deze Vierſchaar, wierden zo geheym beleyd, dat men geen tyding van meeſter *Beyo* kreeg, tot dat hy in 't openbaare *Auto* verſcheen. Men las daar zyn *proces* en vonnis in 't openbaar, waar van den inhoud was, zo veel als myn geheugen toedraagt.

Dat

Dat Vader *Beyo* op welgegronde vermoedens, door het heylig *Officie* was vastgezet; en dat, na de *informatien* tegen hem gedaan waren, de H: Vaders van de *Inquisitie* hem gedagvaart hadden, om voor hen te verschynen; en dat op de vragen die men hem gedaan had, nopens de misdaden in het vonnis vervat, vader *Beyo* vergiffenis had verzogt, en in hoope van vergiffenisse omtrent het leven te zullen verkrygen, hy alle deze misdaden had beleden; welke zyn, dat hy uyt een beginzel van heerszugt en gierigheyt een verdrag met de booze geest gemaakt had, en door middel van deze helsche vyand der Kristen zielen, een vergiftige en gemeenzame geest gehad heeft, van vergift in de heylige stool gedaan te hebben, waar mede hy luyden van rang besmet had; dog dat hy hen naderhand had genezen, dat hy daar door onnoemelyke zommen had by een verzamelt, zo voor hem als voor zyn Klooster, dat hy zig van de stool en veele openbaaringen bedient had, om drie Nonnen te verleyden, neffens veele andere jonge vrouwen; dog dat hy zig noyt aan moord had schuldig gemaakt, en niemand oyt langen tyd onder de straffe van den boozen geest had laten blyven. Hy deed 'er een nederige belydenis van, en na voor de twedemaal vergiffenisse van de H. Vaders verzogt te hebben, betuygde hy een waaragtig berou, hy storte een menigte tranen, en verzogt hen medelyden met hem te hebben, en het leven te willen vergunnen. Om deze redenen, uyt overweging van de tranen, en 't berou van Vader *Beyo*, en om tekenen van hunne Vaderlyke barmhartigheyt aan hem te bewyzen, hebben de heylige *Inquisiteurs* hem veroordeelt, om van alle zyne

eerampten berooft te zyn, en vooral zyn leven na de Pauſſelyke galeyen gezonden te worden. Vader *Beyo* ontfing dit vonnis, met zo veel onderwerping, en dankzeggingen aan deze barmhertige vaders, dat het haar bewoog zyn ſtraffe te matigen, en dezelve in een jaar gevankenis, in een Klooſter van dezelve order, XX mylen van de ſtad gelegen, te veranderen.

Wanneer vader *Beyo* levendig verbrand geweeſt was, zou hy de misdaden waar van hy ſchuldig ſtond, nog niet geboet hebben, dewyl hy een Kerkrover, dief, tovenaar, hoerejager, ſwart kunſtenaar, bedrieger, en een peſt van 't volk was, en de ſtraffe die hy voor alle zyne boosheden ontfing, quam op een jaar gevankeniſſe uyt. Daar iemant welke uyt, dat hy niet dan in Godt en Jeſus Kriſtus gelooft, en voor geen geloofs artykelen aanneemt, dan dat Kriſtus en zyne *Apoſtelen* geleert en ons in geſchrift hebben nagelaten, hoe eerlyken man hy anders ook zyn mag, deze H. Mannen veroordeelen hem zonder barmhertigheyt tot het vuur, of tot ſtraffen die nog onmenſchelyker zyn. God wil de oogen van het arme volk openen, om hen te doen zien wat de wreetheden van deze Vuurſchaar zyn!

Hiſtorie van verſcheyden Monniken, en van hun onzuyver leven.

Daar was in het Klooſter der Bedelmonniken naar 't verhaal van menſchen van bekende Godtsvrugt, een Eerwaardige Vader, die ik *Perez* zal noemen, die wegens zyn geleertheyt *Provintiaal* gemaakt wierd. Dewyl hy alle vermogen op de Monniken en Nonnen van zyn order had, be-
ging

ging hy veele ongeregeltheden geduurende zyn driejarig bestier Hy liet allerley slag van vryheyt aan zyn Monniken en Nonnen toe, zo zy 'er hem maar vereeringen voor gaven; zo dat de Kloosters van die beyde een regtschape *Sodom* wierden. Zelfs zo verre dat deze afschuwelyke *Provintiaal* zelfs het vermaak nam, om de snoodheden te aanschouwen die 'er bedreven wierden.

Daar waren veele Vaders die na zyn voorbeeld in 't openbaar *Devoten* in hunne Cellen hielden, zonder bedugt te zyn, daar over gestraft te zullen worden, om dat de *Provintiaal* dit zelfs deed, daar waren 'er zelfs veele, die in wereltlyke klederen en met wapenschilden en lange degens des nagts optrokken, en zo veel gerugt in de stad maakten, dat men dezelve voor een nagtwagt van gevleeste duyvels aanzag, Zy bedreven veele doodslagen op straat, en daar was 'er een die het ongeluk trof, ook gedoot te worden; dog zyne makkers sneden hem 't hooft af, op dat men aan zyn geschooren kruyn niet zou zien, dat hy een Monnik was. Kortom hunne baldadigheyt steeg zo hoog, dat zy openbaare diefstal pleegden, zy bedreven zo veel wanorder en ergernissen, dat de *Justitie* de hand aan deze gewaande nagtwagt sloeg, en dewyl men bevond, dat zy niet dan uyt Monniken en Priesters bestond, zond menze na hun Klooster, en de *Magistraat* verzogt de vader *Provinciaal*, naderhand meer zorg voor zyne Monniken te dragen. Zie daar hoedanig hun Godsdienst is, deze schelmen waren Priesters, die alle dagen mis deden, en die volgens hun gevoelen Jesus uyt kragt van de vyf woorden nootzaakten, uyt den Hemel te komen, en in de *Hostie* te huysvesten. Zy woonden

den de Goddelyke dienſt by, en namen de andere Godsdienſtige pligten waar, terwyl zy met allerley ſlag van onreynigheyt bezoetelt waren. Niettegenſtaande dit alles, verdroeg en eerbiede men hen, als *Orakels* van het Roomſche geloof. God wil hen bekeeren of hen ſtraffen *Amen.*

Ik heb in 't Kloofter der *Auguſtynen* veel ſchelmagtige Monniken gekent, en ik heb veele van hunne ſnode *praktyken* geweten, door eene van myne Neven, die in het zelve Kloofter was. Daar was 'er onder anderen een, die *Profeſſor* in de Godgeleertheyt was, die men in de ſtad *Diabolus Meridianus* of de *middag-duyvel* noemde, om dat men hem altyt dies tyts langs ſtraat zag. Maar deze arme duyvel was zo ongelukkig in zyne ondernemingen, dat hy altyt op de daat betrapt wierd, en dat de mannen hem zeer dikwils de ſwaarte van hunne armen deden gevoelen. 't Was een ondernemer van alles, en hy hield noyt tweemaal gemeenſchap met dezelve perſoon, want dewyl hy arm was, en geen bequaamheyt nog ſcherpzinnigheyt genoeg bezat, om onder ſchyn van Godsvrugt gelt te beſchikken, had hy geen ander behulp in zynen minnehandel dan mooye beloften, dog zig buyten ſtaat bevindende om zyn woord te houden, ontvlugte hy 't zo ras hy verkregen had 't geen hy wenſchte. Ondertuſſchen wierd hy verſcheydenmaale op heeter daad betrapt, men verhaalt zelfs dat hy zig eens in een oven wilde verbergen, de man van de vrou met wie hy te doen gehad hadde, zag hem daar ingaan, wanneer hy 'er hout inſmeet om ze heet te maken. De arme Monnik die zyn leven boven zyn eer ſtelde, quam uyt den oven, en gaf zig aan de beſcheydenheyt

en

en barmhertigheyt van den man over, die 't hem voor ditmaal vergaf, dat ook alles was, wat de man van hem verzogt.

Op een andere tyd voor by een Klooſter der *Bernardynen* gaande, zag hy de deurwaarſters die 'er takkeboſſen in droegen om het vuur aan te ſteken, en zonder op zyn kleet te denken, nam hy 'er een op zyne ſchouderen en ging zo na 't Klooſter toe. Zo haaſt als hy 'er by quam, vernam hy de Nonnen, en liep met zo veel onbeſchaamtheyt, onverzaagtheyt en beeſtagtigheyt, dat hy 'er een misbruykt zou hebben die hy reets in zyne armen had, zo de andere haar niet te hulp waren gekomen. Deze daad ging voor een aardige ſtreek door, en de moeder *Abdiſſe*, nam de zaak wel op, deed hem veele gunſt bewyzen, en na hem zeer wel onthaalt te hebben, verzogt ze hem uyt het Klooſter te gaan.

Daar was een andere jonge bedrieger, zo ſchoon; als hy arm en geeſtig was; Hy wierd zelfs op zekere tyd by een Raadsheer ten eeten verzogt, die een dogter had, deze rampzalige deed haar in korten tyd haar maagdom verlieſen en beroofde haar van alle haare juweelen De Raatsheer beklaagde 'er zig over aan den *Prioor* die niet verzuymde om deze Monnik in een ander Klooſter te zenden, en dit was alle de voldoening die dezen ongelukkigen vader, van den *Prioor*, wegens het verlies van de eer en de juweelen van zyn dogter ontfing.

Ik heb een andere geeſtelyke gekent, die op een teere ſpruyt verlieft was geworden, hy had alle middelen in 't werk geſtelt, om haar te misbruyken; dog dewyl hy zag dat zy het bleef weygeren, gaf hy haar een ſteek met een ponjaard,

 en

en zo ras zy buyten ſtaat was om tegenſtand te bieden, voldeed hy zyn beeſtagtige drift, en zy ſturf even daar na. Dog zulken wreden en barbariſchen daad als dit was, bleef niet ongeſtraft; want dewyl het bewezen wierd, en dat alle de omſtandigheden de afſchuwelyke moordenaar veroordeelden, wierd hy ontmonnikt uyt het Klooſter gejaagt, en aan den wereltlyken Regter overgelevert, die hem volgens het *Civile* regt geduurende zyn leven lang, op de galeyen veroordeelde.

Het is onmogelyk een naaukeurig verhaal op te geven, van alle de gruwelen en ſnoodheden der Monniken; dit zou ons een *Hiſtorie* doen onderneemen, die op het oneyndige zou uytlopen; maar de weynige voorbeelden die ik geve, en 't geen ik 'er in 't volgende Hooftſtuk over 't leven der Nonnen van zal bybrengen, zal genoeg zyn, om hunne bedriegeryen en ſchelmsheyt te ontdekken; want dewyl de Monniken en de Nonnen ſtoffe genoeg verſchaffen, ben ik genootzaakt om het overige voor een ander Deel te ſparen.

De heerszugtige, adelyke en minzieke Monnik.

In het Klooſter van *St. Lazarus* orden, welkers voornaamſte pligt is Kriſten ſlaven te loſſen, was een Monnik, van de oude en adelyke *Familie* van *Zapatus*, die door alle zyne daden genoegzaam betoonde, dat hy een voornaam man was. Den Hemel had hem met alle gunſtbewyzen en gaven, na lighaam en ziele, opgehoopt, die

die een menſch konnen volmaken. Behalven dat, was hy welſprekende in zyne redevoeringen, ryk en edelmoedig als een *Alexander*. 't Was ook den naam van dezen Monnik, en hy zou voor hem waarlyk ook niet geweken hebben, zo hy dezelve gelegentheden had gevonden, om zig te vereeuwigen. Men noemde hem *Don* broeder *Alexander*, een titel, die men nooyt aan een Monnik gaf; immers niet, zo hy geen Biſſchop wierd; en dewyl dit kenmerk van Eer hem boven alle de andere Monniken deed uytmunten, ontfing hy de bezoeken van alle de Edelluy uyt de Stad, en van de vreemdelingen die zig aldaar bevonden. Dog wat de vrouwluy aangaat; hy betuygde geen genegentheyt om haar te zien, nog by haar, of in zyn Klooſter.

De afkeer die *Don* broeder *Alexander*, niet tegenſtaande zyne fraaye hoedanigheden en beleefde zeden, omtrent de ſchoone kunne betoonde, deed in de *Dames* van den eerſten rang de luſt ontſtaan, om zyn ſtandvaſtigheyt aan 't waggelen te helpen, en zyn haat in liefde te doen veranderen, met een oogmerk, om met hem de ſpot te dryven, zo dra hy eenige genegentheyt voor haar begon te betoonen. De eerſte *Dame* die het ondernam, om de ſwarigheden te boven te komen die 'er waren, om het hart van *Don* broeder *Alexander* te overwinnen, en met een zyn hoogmoed te fnuyken, was *Donna Leonora Fonſeka*, die de eerſte plaats onder de *Dames* mogt houden, ten opzigte van haar verſtand, ſchoonheyt, rykdom en geboorte. Om hier omtrent geen gevaar te loopen, gaf zy 'er kennis van aan haar man, en verzogt hem daar aan de hand te willen leenen, om zulken *glorieuſen* zaak tot het

 punt

punt te brengen, om uytgevoert te worden. De man beloofde niets te zullen verzuymen, omtrent alles wat zou konnen toebrengen, om het te doen ſlagen.

Daar op verzogt *Donna Leonora* haar man, dat hy *Don* broeder *Alexander* des anderendaags ten eeten moeſt nodigen, en haar na de maaltyd tyd en gelegentheyt geven, om met dezen trotſen Monnik te ſpreeken.

Den Edelman die het oogmerk van zyn vrouw wiſt, en van haar kuysheyt overtuygt was, maakte geen ſwarigheyt om in deze eerſte trap te bewilligen; dog dewyl men met *authoriteyt* alle de aanvallen van *Donna Leonora*, en die van een groot getal andere *Dames*, gedrukt en uytgegeven heeft, met de kriſtelyke afweering en de uytnemende en godvrugtige brieven, die hy haar ſchreef, onder den naam *van Aanvallen van den Duyvel*, *met de verweering van een kriſten ziele*, is alles wat ik 'er hier van zegge, om myn Lezers vermaak aan te doen, verhoopende dat de overzetting daar van eenige nuttigheyt voor beyde de kunnen zal zyn.

De Duyvel, die de ſwakheyt der menſchen weet, bedient zig dikwils van vrouwluy, om de ſterkſte bolwerken van deugt en godsvrugt, die alle de zekerheyt van een *devote* ziele uytmaken, overhoop te werpen. Dit is het, dat *Don* broeder *Alexander* overquam, zyn godsvrugt en ſchaamte zagen haar door de bekoorlykheden van *Donna Leonora*, of door den duyvel zelfs aangerand, die zig van deze *Dame* bediende, en niets verzuymde omtrent alles dat de ſtantvaſtigheyt van dezen Monnik kon ondermynen, en het Bolwerk van zyn zuyverheyt doen ſpringen. Dewyl *Don* broeder

der *Alexander* genodigt was, om met *Don Alonso*, de man van *Donna Leonora*, te eeten, en dat hy voor geen verrassing van wegen deze *Dame* bedugt was, vertoonde hy op zyn gezigt de swier van een *galant*, bescheyden en welsprekende man. Alle zyne *Historien* liepen niet dan op de Roomsche *Monarchie* uyt, die hy volkomen verstond. Zo ras het eeten gedaan was, verzogt *Don Alonso* verlof, onder voorwendzel van iets noodigs te doen te hebben, om een uurtje te mogen uytgaan, met belofte om weder te komen, en zyn voordeel met het aangename gezelschap van *Don* broeder *Alexander* te doen. *Donna Leonora*, was zo haast niet alleen met de *galante* Monnik, of zy begon haar eerste aanval, door het gebruyk dat zy van de *Historie* van *Kleopatra* en van *Cesar* maakte, en door de vraag die zy *Don* broeder *Alexander* voorstelde.

Namentlyk of *Cleopatra*, *Cesar* in 't heymelyk trouwende, haar agting daar door schond of niet? Zie hier wat *Don* Broeder *Alexander* antwoorde. *Madame*, de agting van een persoon van uwe kunne, is zulken tederen zaak, dat zy door het opslag van het oog bezoedelt kon worden; en 't is de pligt van een regt edele ziele, om een afschrik te hebben van alles wat daar omtrent eenige inbreuk kan doen, en zig van alle gevoel van heerszugt en eygen-liefde te ontslaan. Zo 't geen heerszugt geweest was, zou *Cleopatra* haar hart nooyt aan *Cesar* gegeven hebben; maar zy dagt daar door meestresse van het Roomsche Ryk te worden; voornamentlyk, wanneer ze van *Cesario* bevallen was, die zy by *Cesar* gehad heeft. Het ongeluk dat zy had, om in haar oogmerk niet te slagen, was, zo ik my niet bedriege, 't geen

haar verried, en haar agting voor de berispinge van de geheele werelt bloot stelde; haar heerszugt maakte haar onbekwaam, om zig te wreeken, en belette haar, haar eer te bewaren.

Donna Leonora bevatte wel, dat *Don* Broeder *Alexander* niet op een toon sprak, gelyk zy wel gewenst zou hebben; 't geen te weeg bragt, dat zy hem in zyn reden viel, en zey, wat my belangt, ik zou ten hoogsten genegen zyn, om *Kleopatra*, of een andere *Dame* van onzen tyd, te verschoonen, die het winnen van *Cesars* hart, of dat van iemand ter werelt, die bescheyden en volmaakt was, zou ondernemen. Dewyl God in den beginne man en vrouw geschapen heeft, en dewyl een volmaakt man de glory van een vrouw is, zie ik geen reden, waarom men haar zou lasteren, als zy na glory streeft. De bewegingen die de liefde verwekt, gaan de kragten van een vrouw te boven, zy kan ze niet voorkomen, nog de loop daar van stuyten; en God zal een vrouw niet verantwoordelyk maken, van 't geene zy niet gedaan zal hebben, dat buyten de palen van haar vermogen was. Ik bekenne *Don* broeder *Alexander*, dat ik zeer goede gedagte van uw bescheydenheyt heb, en van de uytnemende hoedanigheden van lighaam en ziel, die in uw persoon uytmunten; nogtans geloof ik, dat zo gy eens de zoetigheyt van de opregte liefde van een tweede *Cleopatra* ondervind, dat gy, hoe volmaakt gy ook zyt, aan haare bekoorlykheden geen wederstand zoud konnen bieden, en dat gy haar tot iets aangenaams, hoewel zo glorieus, zoud konnen bewegen, als 't geen tusschen de eerste *Cleopatra* en *Cesar* is voorgevallen.

Ma-

Madame, zey *Don* broeder *Alexander* met veel zedigheyt, ik verzoeke zeer nederig vergiffenisse, zo ik uw gevoelen bestryde; en u aantoone, hoe zeer gy u daar omtrent bedriegt. Voor eerst, elke daad die zyn oorspronk niet verschuldigt is, als aan een onregte en onwettige gedagte, kan niet verschoonbaar wezen, en men moetze als strafschuldig aanmerken. Ik begrype daar onder zelfs de aanvallen van een *Dame*, die zig meestresse zou tragten te maken van het herte van een godvrugtig man, die waarlyk een kristen is; want wat kon haar oogmerk anders wezen, dan hem van de gerustheyt te beroven, die hy in de heerlyke oeffening van de deugt geniet? Wat kan haar oogmerk wezen, dan hem door vleyende uytdrukkingen van een onheylige liefde te bewegen, om zyn pligt tegen God te vergeten, en zyn ziele aan zyne bedriegelyke en verleydende vyanden over te leveren? Dog onderstelt zynde, dat men een hart heeft overwonnen, waar in bestaat dan de *glory* van zodanigen zegepraal? een voorbygaande *glory*, kan geen ware *glory* genoemt worden? wat zal den eenen of den anderen door zodanigen *Victorie* gewonnen hebben? Een korte genietinge van 't overwonnen hart, en de onzekerheyt waar in deze *Dame* zal zyn, van de magt om het altyt te blyven bezitten, zal haar in een geduurige ongerustheyt en vreeze brengen, om haar nieuwe heerschappy te verliezen. Dog laat ons hooger opklimmen, en onzen pligt onderzoeken. Dewyl de overwinnaar en de overwonnene alle beyde sterffelyk zyn, moeten zy overwegen, dat de dood hen kan overvallen, en hen het beste deel van de redelyke heerschappy ontrukken; en wat zal als dan hun eynde

de zyn ? Is de overwinnaar niet ſchuldiger, en heeft hy geen grooter rekening te doen als de overwonnene? Kunnen wy wel een oogenblik van ons leven verzekert zyn? neen; hoe kan men dan een kriſten ziele verſchoonen, in de ontwerpen die van haar zelfs ſtrafſchuldig zyn! zo ten opzigte van de oorzaak, als ten opzigte van de uytwerkzelen.

Het is waar *Madame*, dat de man de heerlykheyt des vrouws is; dog daar uyt volgt niet, dat de vrouw na deze *glory* door verboden en onwettige wegen moet haaken. Het is ook waar, dat wy geen meeſter van de eerſte bewegingen van ons hart zyn, en datze boven onze vermogens zyn; dog wy zyn 'er niet minder ſtrafſchuldig om, wanneer wy ons aan onze booze neygingen overgeven. Zo ras wy eenige beweging beſpeuren, die op een onwettig eynde uytloopt, moeten wy onze toeſtemming weygeren, wy moeten beletten dat het door woorden en daden niet uytbarſt, en alle onze pogingen in 't werk ſtellen, om 'er de loop van te ſtuyten. Dit is het, dat volkomen in onze magt is; dog zo wy nalaten om alle onze zorge te beſteden, zullen wy de daad quaat, en onze ziele ſtrafſchuldig maken. Derhalven *Madame*, een godvrugtige en zedige vrouw die teder omtrent haar eer is, en die luſt heeft om haar ziele voor de ſtrikken en alle verzoekingen te bewaren, moet den aard en het eynde van de bewegingen van haar hart onderzoeken; en zo zy bevind dat het tegen de geboden van de H: Schrift aanloopt, moet zy haar toeſtemminge weygeren enz. Dewyl de aanvallen van alle vrouwen, die over 't hart van *Alexander* willen zegepralen, van dit ſlag is, en dewyl hy

zyn

zyn verdorven natuur mistrout, zal hy tragten dezelve door de genade van God te ſtuyten, hy zal daar na ſtaan, om deze vyand ter aarde te werpen, en tegen de pogingen van haare wapenen, het ſchilt van een godvrugtige tegenaankanting zetten; en zo het daar toe niet ſterk genoeg is, zal het ten minſten in zyn magt zyn, om het ſtrydperk aan zyn doodelyke vyand ten beſte te geven, en door een voorzigtige vlugt, het verlies van zyn ziel, en die van de *Dames* voorkomen.

Don broeder *Alexander* ſprak deze laatſte woorden met zo veel ernſt en zulken kriſtelyken kloekmoedigheyt uyt, dat *Donna Leonora* berouw had van zulken opentlyken verklaring te hebben gegeven; zy was zo ontſtelt over haar onvoorzigtigheyt, en zodanig getroffen door de redenen van *Don* broeder *Alexander*, dat zy met deze uytdrukkingen antwoorde.

Ik moet bekennen, dat de nieusgierigheyt zomtyts in onze harten begeertens doet ontſtaan, die zonder ophouden werken, die vermeerderen, en by trappen in agting, genegentheyt en liefde veranderen. Wat my belangt, ik moet u openhartig de ſtrafſchuldige nieusgierigheyt belyden, die my heeft aangeſpoort om myne pogingen in 't werk te ſtellen, om uw ſtantvaſtigheyt op de proef te zetten, zonder eenig oogmerk om den uytſlag nadeelig aan myn eer, of de zuyverheyt van uw ziel te doen zyn. Maar nu uw godvrugtige en redelyke redevoeringen my beter gevoelens hebben ingeboezemt, bidde ik u de goetheyt te hebben om myn ſwakheyt te verſchoonen, en geen nadeelige gedagte omtrent het onberiſpelyk gedrag te behouden, dat ik tot nu toe

ge-

gehad heb, en my onderrigtinge te geven in het toekomende alles te vermyden, wat het verlies van myn ziel en lighaam kan veroorzaken.

Don Broeder *Alexander*, blyde zynde te bespeuren dat *Donna Leonora* genegen was, om gebruyk van zyne goede raadgevingen te maken, antwoorde haar met deze woorden. De pligt van myn staat nootzaakt my om u te eerbieden, en zo veel agting voor uw wys gedrag te hebben, als ik bezitte voor de hooge Rang die gy in de werelt houd. Ik heb een onuytdrukkelyk vermaak te bespeuren, dat myn opregte verkeering uw gelegentheyt verschaft, regelen van my te verzoeken, om allerley strikken te vermyden, en om over de ongeregelde verzoekingen, van wat aard zy ook mogen zyn, te zegepralen.

De ondervinding en de rede leeraren my van alles te wantrouwen, dat betrekking heeft op de drie gemeene vyanden van onze zielen. Want zonder een byzondere bystand van den Hemel, zyn wy niet bequaam om dezelve uyt te tarten, en wy moeten ons niet vleyen om'er altyd overwinnaars van te zyn. Wy dragen geduurig een vleeschelyke vyand binnen in ons, en wy konnen zyn prikkel geen meester worden, dan door een geduurige oeffening van Godsvrugt, en met de minste gelegentheyt te vermyden, die onze harten tot een opstand zouden konnen aanspooren, waar toe ze reets niet dan al te veel geschikt zyn.

Dit is een onbetwistbaare waarheyt, en door een menigte voorbeelden van gevaaren ondersteunt, waar voor onze harten alle dagen bloot staan. Derhalven is het beste middel, en het aangenaamste aan het opperste wezen, en het meest overeenkomende aan de rede en de pligt

van

van een Kriſten, om deze waarheyt in het harte en 't gemoed in te drukken, en 'er een ſtandvaſte regel van te maken, om alle de gelegentheden te vermyden, die ons tot de nootzakelykheyt brengen, om 'er gebruyk van te maken. En wanneer wy eenige verzoeking ontmoeten, van wat aard die ook zyn mag, wy die als onze doodelyke vyand moeten aanmerken, en die met een ware kriſtelyke ſtandvaſtigheyt tegengaan.

Don Alozonſo ſtuyte de godvrugtige redenen van *Don* broeder *Alexander*, en verzogt hem met hem ergens te gaan. Hy bewilligde daar in met een zonderling genoegen, om *Donna Leonora* in die goede geſteltheyt te laten, waar toe hy haar met weynig woorden gebragt had. Yder woord dat uyt zyn mond quam, trof doel; en de opregtigheyt van zyn Redenvoering, deed zulken goeden uytwerking, dat *Donna Leonora* naderhand geheel anders in haar godsvrugt-oeffeningen was, dan voorheenen. Dus zegepraalde *Don* broeder *Alexander* in deze eerſte aanval.

Zyn deugt was ongeveynſt, zyn godsvrugt was niet gemaakt, en zyn verkeering was zeer aangenaam en vrolyk. Zyne brieven ſtrekten tot verwondering van alle die ze zagen, men vond daar vuur en welſprekentheyt in; en dewyl het onderwerp daar van gemeenlyk een onnozele en *hiſtoriſche* vertelling was, waren 'er veele die hem liever wilden ſchryven dan hem bezoeken, om daar door het vermaak te hebben zyne antwoorden te ontfangen.

Donna Paula, die zig door haar ſchoonheyt en verſtand deed verwonderen, had met een veel heerszugt, en gevoelde iets meer dan een gemeene agting voor *Don* broeder *Alexander*. Zy merkte hem

hem aan als een man vol trotsheyt en verwaantheyt, en zy verbeelde zig, dat zig gedragende als of zy hem veragte, zy hem van *humeur* wel zou doen veranderen, en dat zy hem als een slaaf op de ingang van het Paleys van *Venus* zou ketenen. Het gevoelen dat men van haar verstand en schoonheyt had, zonder het oordeel te weten, dat men van den aard en de doordringentheyt van *Don* broeder *Alexander* velde, bewoog haar, om aan hem met weynig woorden te schryven 't geen volgt.

DONNA PAULA aan Don. Broeder ALEXANDER.

Eerwaardige Don *broeder* Alexander,

Ik ben ongemeen verwondert te vernemen, dat een man, hoe geestelyk hy ook mag wezen, den naam *van Overwinnaar van de swakke kunne* heeft aangenomen; en dewyl men zegt, dat gy in de oude *Historien* bedreven zyt, weet gy buyten twyfel, dat'er *Dames* in de Outheyt geweest zyn, die haar een onsterffelyke naam hebben verkregen, en zig door een tedere, laage en onbetamelyke onderwerping, aan *glorieuse* Helden hebben overgegeven; dog ik durf zeggen, dat de eeuwe, waar in wy leven, 'er een aan ons verschaft, die zig beroemt altyt overwinnende te wezen, en over de vermaardste *Alexander* te zegepralen. Zo gy deze Heldinne begeert te kennen, zyt niet verwondert haar naam te hooren, en te zien getekent

Donna Paula.

Don Broeder *Alexander* ontfing deze Brief; dog hy oordeelde dezelve geen antwoord waardig te zyn. om dat hy zyn tyd beter besteedde, en hy had de naam van deze Heldin reets vergeeten, wanneer hy een tweede Brief ontfing, in deze bewoordingen vervat.

Andere Brief van Donna Paula *aan* *Don* Broeder *Alexander*.

Uw stilswygentheyt verwondert my meer, dan 't geen men van uw hoogmoed zegt; en ik beginne de *glory* te hebben, dat ik verneme, dat een vermaard Held bevreest is in twist te treeden met

DONNA PAULA.

Don Broeder *Alexander* las deze Brief, en dewyl hy 'er het oogmerk van begreep, zie hier het antwoord dat hy aan *Donna Paula* gaf.

Zo gy uw *glory* stelt om de mannen te verpligten u te vreezen, bidde ik u, haar door godvrugtige redenvoeringen aan te spooren, God te vreezen; en zo gy deze grondregel niet in 't werk stelt, merk als een doode aan

Don Fr: Alexander.

Deze Brief veroorzaakte veel ongerustheyt in het heerszugtige hart van *Donna Paula*; en dewyl zy niet dan na wraak tragte, zogt zy na middelen, om ze in 't werk te stellen, wanneer haar een nieuwe gedagte te binnen schoot, die de genegentheyt opwakkerde, die zy voor *Don* Broeder *Alexander* had, en die haar hoope gaf hem te

zien, zo zy van ſtyl veranderde. Zy verzogt hem door een derde Brief, aan haar een uur tyts te vergunnen, om zyn raad te verzoeken, omtrent ſtoffen die de geruſtheyt van haar *Conſcientie* betroffen. *Don* Broeder *Alexander* bewilligde daar in; en na dit eerſte en eenigſte bezoek, wierd *Donna Paula*, door de zedigheyt en het kriſtelyk gedrag van den geeſtigen Vader, van haar hoogmoed ontſlagen, wende haar harte na den Hemel, en hegte haar gemoed aan verhevener ondernemingen, 't geen haar veel meer glory verſchafte, dan zy van haar ſchoonheyt en verſtand kon hoopen.

Daar wierden nog veele andere *Dames* gevonden, die 't ondernamen om de genegentheyt van *Don* Broeder *Alexander* te winnen; dog dewyl zyn hart in den Hemel was, waren zyne gedagten verre boven alle deze aanvallen; de woorden die hy in ſtilheyt ſprak, hadden kragt genoeg om de wagt der duyvelen te overmeeſteren. Men kon deze *Don* Broeder *Alexander* in het getal van de Kriſtenen der eerſte Kerke ſtellen, en men moeſt zyn deugt eerbieden, als een voorſchrift voor alle die geene die in de Klooſters leven, of die voorgeven geeſtelyke te wezen, hoewelze 't maar in naam zyn.

Don Broeder *Alexander* zey gemeenlyk, dat hy een voordeelige verwiſſeling in de andere werelt verwagte, om dat hy in deze niet dan verdriet en bedrog beſpeurde; dat het eenigſte dat hy daar in gevonden had zyn aandagt waardig te zyn, de geduurige gelegentheden waren, die daar in werden gevonden, om goet en dienſt aan zynen naaſten te doen; en indien het zodanig niet was,

het

het veel beter ware nooyt geboren te zyn. Zyne daden betoonden wel, dat hy deze grondregel waarlyk in 't werk ſtelde, alzo hy alles wat hy bezat, verkogt, en den armen mede deelde. Wanneer hy zou ſterven, had hy niets te *legateeren*, dewyl hy een uytnemende zorg had gedragen, om alles te leenen aan den Heere, die ook niet nagelaten heeft om hem tot in alle eeuwigheyt in den Hemel te beloonen.

Verhaal van 't geen een zekere Ierſche Monnik in zyn Land is bejegent.

Ik verzoeke vergiffeniſſe van het gemeen, zo ik hier de *Hiſtorie* van een Ierſche Monnik inlaſſe; myn oogmerk is altyt geweeſt, om my niet dan met het leven van myne Medevaderlanders te bemoeyen, die my ſtoffe genoeg zouden verſchaffen, om dit Deel te vergrooten; maar dewyl ik eens by een Ierſch Deken ten eeten was, dat een zeer eerlyk man is, ſpraken wy van de verdorventheyt van de Monniken en Prieſters van de Roomſche Kerk, en hy verzogt my deze *Hiſtorie* hier in te laſſen, zo als hy my die met deze woorden verhaalde.

Daar was een Ierſch Edelman, die een jonge en ryke *Dame* getrouwt had; en dewyl zy alle beyde Paapſch waren, wierd de Biegtvader onder de vrinden van de vrouw getelt. 't Is de gewoonte onder hen, dat men op de avond voor de Bruyloft biegt. De moeder ontbood een eerwaardige Vader, en zy belaſte aan haar dogter hem te

gehoorzamen, en alles te doen wat hy haar belaste. Zo ras de Monnik gekomen was, liet de moeder hem met haar dogter op een hooge kamer gaan; dog wilde by de deur blyven ſtaan, tot dat de biegt gedaan was. Maar wanneer zy hoorde, dat haar dogter zeyde, dat zy nooyt zulks doen zou, begon zy te kyven, en zonder de deur te openen, tot haar te zeggen, 't is nodig dat gy alles doet wat de eerwaardige Vader u belaſt; zo dat deze onnozele jonge *Dame* zig genootzaakt vond te gehoorzamen.

's Anderendaags gingen de nieugetrouwde, na de plegtigheden van de Kerk bygewoont te hebben, na 't bed; en dewyl de man, die zeer ervaren in de *Navigatie* was, en de hoogten en breetten verſtond, en meer bevond als hy gedagt had, zo zey hy tot zyn vrouw, op een zagtzinnige wyze; dewyl ik weet, dat gy jong en ſchoon zyt, twyffele ik niet, of gy hebt andere minnaars gehad, en dat gy gemeenzaam met eene van die hebt omgegaan; dog ik hoope, dat gy my het genoegen geeft, om my de waarheyt te zeggen. Deze jonge onnozele vertelde hem de geheele *Hiſtorie* van de Biegtvader. De man, die zo veel onnozelheyt en opregtigheyt in zyn vrouw beſpeurde, nam dit verhaal zeer wel op, zonder haar iets te zeggen, wat hy in 't zin hadde.

Hy ſtond 's anderendaags 's morgens op, en ging na 't huys van den Monnik, die hy zyn Overſte noemde, met een voornemen om hem daar over te ſpreken; dog hy vergenoegde zig om de geheele *Hiſtorie* aan de *Prioor* te vertellen, en voldoening van hem te verzoeken, met

be-

betuyginge, zo hy dit niet deed, dat hy verzekert kon wezen, den Biegtvader te zullen dooden. De *Prioor* quam met den Edelman overeen, om een grooter ongeluk voor te komen, van den Monnik in zyn tegenwoordigheyt, op zekeren dag die men vaſtſtelde, te ontmannen. Het gebeurde by geval, dat den Edelman 's avonts voor deze *operatie* een *Chirurgyn* van zyne vrinden ontmoete, die hy in langen tyd niet gezien had; zy gingen t'zamen heenen om een flesje te drinken, om hunne oude vrientſchap te vernieuwen; wanneer de damp van de wyn de herſſenen van den *Chirurgyn* begon te verhitten, zey hy tot den Edelman, om zig wat te vermaken, en als een nieuw tydingje, dat hy door zodanigen Monnik verzogt was, om den volgenden dag een zekere *operatie* te doen, hoewel niet wezentlyk, maar alleen in ſchyn. En dat hy, om den Edelman die 'er by zou zyn, te beter te bedriegen, laſt had om aan de natuurlyke deelen van den Biegtvader, die van een Haan te hangen, waar aan hy de *operatie* doen moeſt. Den Edelman was blyde over deze ontdekkinge; hy zey aan zyn vriend, dat hy het zelfs was, die tegenwoordig moeſt wezen; hy verhaalde hem de geheele *Hiſtorie* van zyn vrouw, en bragt de *Chirurgyn* zo wel in zyne belangens, dat hy hem beloofde, de *operatie* op de regte leden van den Monnik getrouwelyk te zullen doen. Hy deed het ook des anderendaags met der daat, tot genoegen van den beledigden Edelman; dog tot groot verdriet en ſchande van den *Prioor* en den ontmanden Monnik, die 'er weynig dagen daar na van ſtorf.

Den

Den Heer Deken heeft my verzekert, dat het de waarheyt was; dog hy heeft my de vryheyt niet willen geven, om hem hier te noemen. Hy is nog in leven, en zo 'er iemant van myn Lezers swarigheyt mogt maken, om dit voorval te geloven, hy kan maar by my komen, en ik zal hem noemen.

E Y N D E.

Leendert Vissenburg

dezen boeken van 't pult aan
mateuus Schenkel

